

T.C.
KIRIKKALE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI

**ÜNİVERSİTE TERCİH AŞAMASINDAKİ ORTAÖĞRETİM
SON SINIF ÖĞRENCİLERİNİN ÜNİVERSİTE TERCİHİNİ
ETKİLEYEN FAKTÖRLER ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA**

DOKTORA TEZİ

Hazırlayan
İsmail Hakkı TÜRKER

Danışman
Prof. Dr. Mahmut ÖZDEMİR

Şubat - 2017
KIRIKKALE

KABUL-ONAY

Prof. Dr. Mahmut ÖZDEMİR danışmanlığında İsmail Hakkı TÜRKER tarafından hazırlanan “Üniversite Tercih Aşamasındaki Ortaöğretim Son Sınıf Öğrencilerinin Üniversite Tercihini Etkileyen Faktörler Üzerine Bir Araştırma” adlı bu çalışma jürimiz tarafından Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalında Doktora tezi olarak kabul edilmiştir.

6 / 2 /2017

Doç. Dr. Kürşad ZORLU (Başkan)

Prof. Dr. Mahmut ÖZDEMİR

Yrd. Doç. Dr. İsmail GÖKDENİZ

Yrd. Doç. Dr. Altan TUNCEL

Yrd. Doç. Dr. Hasan DAĞLAR

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylıyorum.

.../.../20..

(Ünvan, Adı Soyadı)

Enstitü Müdürü

Doktora Tezi olarak sunduğum ‘‘Üniversite Tercih Aşamasındaki Ortaöğretim Son Sınıf Öğrencilerinin Üniversite Tercihini Etkileyen Faktörler Üzerine Bir Araştırma’’ adlı çalışmanın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve faydalandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak faydalanılmış olduğunu beyan ederim.

İsmail Hakkı TÜRKER

ÖNSÖZ

ABD ve bazı Avrupa ülkelerinde devlet ve özel üniversitelerin sayısındaki artış ile birlikte öğrenci sayısında ki azalma yükseköğretim alanını rekabetçi hale getirmiş ve üniversiteler aday öğrencileri kendi kurumlarına çekebilmek için rekabet etmek zorunda kalmışlardır. Öğrenci alımında kurumlar arasında yaşanan rekabet ve yükseköğretimde eğitim ücretinin alınmaya başlanması sonucunda aday öğrencilerin birer müşteri haline geldiği görüşü yaygınlaşmaya başlamıştır.

Öğrencilerin birer müşteri haline gelmesi üniversiteleri aday öğrencileri kendilerine çekebilmeleri için stratejiler geliştirmeye itmiştir. Pazarlama stratejileri oluştururken yapılması gereken ilk iş müşteri davranışlarının neler olduğunun belirlenmesidir. Bu doğrultuda, özellikle 1980 sonrası batıda bu alanda yapılan araştırmalar artmış ve aday öğrencilerin üniversite tercihini etkileyen faktörlerin neler olduğu bütün yönleri ile ele alınmaya başlamıştır.

Batı ülkelerindeki benzer şekilde Türkiye’de de 2000’li yıllardan sonra devlet üniversitelerinin ve vakıf üniversitelerinin hızla sayı ve kapasiteleri artmıştır. 2006-2011 yılları arasında 50’si devlet, 38’i vakıf olmak üzere toplam 88 yeni üniversite kurulmuştur. Bugün devlet ve vakıf üniversitelerinin sayısı 185’e ulaşmış ve üniversite bulunmayan il kalmamıştır.

Üniversite sayısındaki hızlı artış yükseköğretim kurumları arasında öğrenci alımında tüm dünyada olduğu gibi rekabetin artmasına sebep olmaktadır. Özellikle gelirlerinin büyük kısmını öğrenci harçlarından sağlayan vakıf üniversiteleri için kontenjanların dolması hayati bir önem taşımaktadır. Bunun yanında devlet üniversiteleri de mevcut konumlarını korumak için başarılı öğrencileri çekmek zorunda kalmışlardır. Bu sebeple üniversitelerin rekabetçi avantajlarını devam ettirebilmek için pazar stratejileri geliştirmeleri ve bunun içinde tercih aşamasındaki öğrencilerin üniversite tercihinde nelerin önemli olduğunu bilmeleri gerekmektedir. Bu kapsamda, aday öğrencilerin üniversite tercihi yaparken hangi faktörlerden etkilendiğini belirleyecek araştırmaların yapılması son derece önemlidir.

İşte bu araştırmayı söz konusu önemin bir ürünü olarak ifade etmek mümkündür. Çünkü aday öğrencilerin üniversite tercihinin hangi faktörlerden etkilendiğinin belirlenmesi mevcut üniversitelere yeniden yapılanma için ışık tutacağı gibi, yeni

kurulacak üniversitelere de rehberlik yapacaktır. Araştırmanın başlama aşamasından sonuçlanma aşamasına kadar geçen süreçte görüş ve eleştirilerini esirgemeyen, yönlendiren tez yöneticisi değerli hocam Prof. Dr. Mahmut ÖZDEMİR'e saygı ve şükranlarımı arz ederim.

Tez çalışmasının her aşamasında değerli görüş ve düşünceleri ile büyük katkı sağlayan Tez İzleme Komitesi üyelerine teşekkürü bir borç bilirim.

Tezin uygulama kısmında anketlerin hızlı ve sorunsuz bir şekilde tamamlanması için desteklerini esirgemeyen okul müdür ve rehber öğretmenlerine minnet ve şükranlarımı sunarım.

Son olarak verdiği moral ve motivasyon desteğinden dolayı her zaman yanımda olan değerli anne, babam, kardeşlerim ve eşim Nagihan TÜRKER ile tez çalışması boyunca vakit ayıramama rağmen sabırla beni bekleyen kızım Neslihan ve oğlum İbrahime'e teşekkür ederim.

ÖZET

Türker, İsmail Hakkı, “Üniversite Tercih Aşamasındaki Ortaöğretim Son Sınıf Öğrencilerinin Üniversite Tercihini Etkileyen Faktörler Üzerine Bir Araştırma”, Doktora Tezi, Kırıkkale, 2016.

Bu araştırma, üniversite tercih aşamasındaki ortaöğretim son sınıf öğrencilerinin üniversite tercihini etkileyen faktörler ile bu faktörlerin mevcut literatüre göre Türkiye özelinde farklılık gösterip göstermediğinin belirlenmesi ve elde edilen sonuçların üniversiteler tarafından pazarlama stratejileri geliştirilirken kullanmaları amacı ile yapılmıştır. Bu amaç doğrultusunda 2014-2015 eğitim-öğretim yılında 18 ilde devlet ve özel ortaöğretim kurumlarının son sınıflarında eğitim görmekte olan 2503 öğrenciye anket formu uygulanmıştır. Uygulanan anket formunda mevcut literatürden yararlanarak araştırmacı tarafından geliştirilen “Üniversite Tercihini Etkileyen Faktörler” ölçeği kullanılmıştır. Uygulama sonucunda elde edilen veriler SPSS 19.0 paket programı ile analiz edilmiş ve Kolmogrov-Smirnov, Shapiro-Wilk, Friedman, Mann Whitney U, Kruskal Wallis test teknikleri ile Faktör ve Frekans analizleri kullanılmıştır.

Araştırma sonucunda elde edilen temel bulgulara göre üniversitenin eğitim ücreti ve sağladığı burs imkânlarının ortaöğretim son sınıf öğrencilerin üniversite tercihinde en önemli faktör olduğu bulunmuştur. Farklı ülkelerde yapılan araştırmalarda aday öğrenciler tarafından akademik program ile kariyer imkânları faktörleri iki ayrı olgu olarak algılanırken, Türkiye’de ise akademik program tercihinin aynı zamanda mezuniyet sonrası kariyer imkânları olarak da algılandığı tespit edilmiştir. Konum (üniversitenin bulunduğu şehir) faktörünün ise önem sırasına göre son sırada yer aldığı gözlemlenmiştir.

Araştırmada elde edilen bir diğer önemli bulguda, katılımcıların demografik özellikleri ile üniversite tercihini etkileyen faktörler arasındaki anlamlı ilişkilidir. Katılımcıların üniversite tercihini etkileyen faktörlerin önem sıralamasının cinsiyetlerine ve eğitim gördükleri ortaöğretim kurumunun niteliğine (Devlet/Özel) göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı gözlemlenmiştir.

Anahtar Sözcükler: Üniversite Seçimi, Meslek Seçimi, Ortaöğretim, Yükseköğretim, Pazarlama Stratejileri.

ABSTRACT

Türker, İsmail Hakkı, “A Research on Factors Influencing the University Choice of the High School Senior Students at the University Preference Stage”, Phd Dissertation, Kırıkkale, 2016.

This research carried out in order to define factors influencing the university choice of the high school senior students at the university preference stage with the defined factors show difference in Turkey in particular according to current literature or not and consequences will be used by the universities for developing their marketing strategies. Towards the aim of this research, a survey was applied to 2503 students who are high school senior of public and private institutions in eighteen cities in 2014-2015 education period. The scale which is called “Factors Influencing the University Choice” were developed by researcher in according to current literature and used in survey. The data’s were analyzed with the packet programme of SPSS 19.0, tests of Kolmogrov-Smirnov, Shapiro-Wilk, Friedman, Mann Whitney U, Kruskal Wallis, and Factor and Frequences analysis were used.

According to main indications, the most crucial factor influencing the university choice of the seniors was found to be tuitions and scholarships which are provided by universities. While in different countries, academic programme and career opportunities are considered as two different facts, it is detected that at the same time the choice of academic programme is perceived as their career opportunities after graduation in Turkey. When we look at the factor of location, it can be seen at the end of the order of importance.

The meaningful relationship between the demographic features of participants and the factors that influence the university choice is the other important result of the research. It is detected that the order of importance of the factors influencing the university choice of participants can be changed significantly according to their gender and the characteristic of their schools (public or private) which they are educated.

Keywords: University Choice, Career Choice, Secondary Education, Higher Education, Marketing Strategies.

SİMGELER ve KISALTMALAR DİZİNİ

ABD : Amerika Birleşik Devletleri

a.g.e. : Adı Geçen Eser

a.g.m. : Adı Geçen Makale

a.g.r.: Adı Geçen Rapor

a.g.w.s. : Adı Geçen Web Sitesi

H : Hipotez

LYS : Lisans Yerleştirme Sınavı

Md. : Madde

MEB : Milli Eğitim Bakanlığı

Min. : Minimum

Max. : Maksimum

N: Frekans Sayısı

ÖSYM : Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi

ÖSYS : Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Sınavı

p: Anlamlılık Değeri

s. : Sayfa

sd: Serbestlik Derecesi

s.s. : Standart Sapma

TTK : Türk Tarih Kurumu

TUİK : Türkiye İstatistik Kurumu

U= Test İstatistik Değeri

χ^2 : Ki Kare Değeri

YÖK : Yüksek Öğretim Kurumu

YGS : Yükseköğretim Geçiş Sınavı

Z= Standartlaştırılmış Test İstatistik Değeri

TABLolar VE ŞEKİLLER DİZİNİ

Tablo: 1 - Yükseköğretimde Brüt Okullaşma Oranı	69
Tablo: 2 - 2011 Yılı ÖSYS Sonuçları; Öğrenim Durumuna Göre Başvuran ve Yerleşen Aday Sayıları	70
Tablo: 3 - 2012 Yılı ÖSYS Sonuçları; Öğrenim Durumuna Göre Başvuran ve Yerleşen Aday Sayıları	70
Tablo: 4 - 2014 Yılı ÖSYS Sonuçları; Öğrenim Durumuna Göre Başvuran ve Yerleşen Aday Sayıları	71
Tablo: 5 - 2015 Yılı ÖSYS Sonuçları; Öğrenim Durumuna Göre Başvuran ve Yerleşen Aday Sayıları	71
Tablo: 6 - Bir Yükseköğretim Programına Yerleşmiş Aday Sayısının ÖSYS'ye Başvuran Toplam Aday İçerisindeki Oranı.....	72
Tablo: 7 - Daha Önce Bir Programa Yerleşmiş ve Tekrar ÖSYS'ye Başvuran Adayların Toplam Aday İçerisindeki Oranı.....	73
Tablo: 8 – Son Sınıf Düzeyinde ÖSYS'ye Başvuran Aday Sayısının Toplam Aday İçerisindeki Oranı.....	74
Tablo: 9 - Literatür Matrisi	93
Tablo: 10 - 2014-2015 Eğitim-Öğretim Yılında ÖSYS'ye Başvuran Ortaöğretim Son Sınıf Öğrenci Sayıları ve Okul Türlerine Göre Dağılımı	98
Tablo: 11 - 2015 Yılı ÖSYS Sonuçlarına Göre Okul Türlerine Göre Başvuran ve Yerleşen Aday Sayıları	99
Tablo: 12 - Üniversite Seçimini Etkileyen Faktörler Ölçeğinin Faktör Adları ve Soru Sayıları	101
Tablo: 13 - Ölçekteki Maddelerin Normallik Testi Sonuçları	106
Tablo: 14 - Faktörlerin Normallik Testleri Sonuçları	110
Tablo: 15 - Anketin Uygulandığı İller, Katılımcı Sayısı ve Yüzdeleri	112
Tablo: 16 - Anketin Uygulandığı Okul Türleri Katılımcı Sayısı ve Yüzdeleri.....	113

Tablo: 17 - Cinsiyete Göre Frekans ve Yüzde Dağılımları.....	114
Tablo: 18 - Anne Eğitim Durumu - Frekans ve Yüzde Dağılımları	114
Tablo: 19 - Baba Eğitim Durumu - Frekans ve Yüzde Dağılımları.....	115
Tablo: 20 - Ailenin Gelir Durumu - Frekans ve Yüzde Dağılımları.....	116
Tablo: 21 - Devlet Lisesi - Baba Eğitim Durumu- Frekans ve Yüzde Dağılımları .	117
Tablo: 22 - Özel Lise- Baba Eğitim Durumu - Frekans ve Yüzde Dağılımları	117
Tablo: 23 - Devlet Lisesi- Aile Gelir Durumu- Frekans ve Yüzde Dağılımları	118
Tablo: 24 - Özel Lise- Aile Gelir Durumu- Frekans ve Yüzde Dağılımları	118
Tablo: 25 - Ölçekteki Bir Madde Çıkarıldığında Cronbach's Alpha Değerleri.....	119
Tablo: 26 - Ölçekteki Maddelerin Ortalama ve Standart Sapma Değerleri.....	121
Tablo: 27 - Ortalama Değerler Tablosunda Yer Alan 1. Maddenin Frekans ve Yüzde Dağılımları	124
Tablo: 28 - Ortalama Değerler Tablosunda Yer Alan 2. Maddenin Frekans ve Yüzde Dağılımları	125
Tablo: 29 - Ortalama Değerler Tablosunda Yer Alan 3. Maddenin Frekans ve Yüzde Dağılımları	125
Tablo: 30 - Ortalama Değerler Tablosunda Yer Alan 4. Maddenin Frekans ve Yüzde Dağılımları	126
Tablo: 31 - Ortalama Değerler Tablosunda Yer Alan 5. Maddenin Frekans ve Yüzde Dağılımları	127
Tablo: 32 - Ortalama Değerler Tablosunda Yer Alan 37. Maddenin Frekans ve Yüzde Dağılımları.....	128
Tablo: 33 - Ortalama Değerler Tablosunda Yer Alan 36. Maddenin Frekans ve Yüzde Dağılımları.....	128
Tablo: 34 - Ortalama Değerler Tablosunda Yer Alan 35. Maddenin Frekans ve Yüzde Dağılımları.....	129

Tablo: 35 - Ortalama Değerler Tablosunda Yer Alan 34. Maddenin Frekans ve Yüzde Dağılımları.....	130
Tablo: 36 - Ortalama Değerler Tablosunda Yer Alan 33. Maddenin Frekans ve Yüzde Dağılımları.....	131
Tablo: 37 - Ölçekteki Maddelerin Önem Düzeyi.....	131
Tablo: 38 - Friedman Testi İstatistikleri ve Ailenin, Rehber Öğretmenlerin ve Mezunların Tavsiyelerini Almanın Ortalama Sıraları.....	134
Tablo: 39 - Mann Whitney U Testi İstatistikleri ve Cinsiyet Göre Üniversitenin Bulunduğu Şehrin Ailenin Yaşadığı Şehirde Olmasının Ortalama Sırası	135
Tablo: 40 - Mann Whitney U Testi İstatistikleri ve Cinsiyete Göre Üniversitenin Bulunduğu Şehrin Yakınlığının Ortalama Sırası.....	136
Tablo: 41 - Mann Whitney U Testi İstatistikleri ve Cinsiyet Göre Üniversitenin Bulunduğu Şehrin Ailenin Yaşadığı Şehirde Olmamasının Ortalama Sırası	136
Tablo: 42 - Kruskal – Wallis Test İstatistikleri ve Ailenin Eğitim Seviyesine Göre Rehber Öğretmen Tavsiyesinin Öneminin Ortalama Sırası.....	138
Tablo: 43 - Kruskal – Wallis Testi –Eğitim Seviyelerinin İkili Karşılaştırmaları	139
Tablo: 44 - Kruskal-Wallis Testi İstatistikleri ve Ailenin Gelir Seviyesine Göre Rehber Öğretmen Tavsiyesinin Öneminin Ortalama Sırası.....	141
Tablo: 45 - Kruskal – Wallis Testi –Gelir Seviyelerinin İkili Karşılaştırmaları.....	141
Tablo: 46 - Kruskal-Wallis Testi İstatistikleri ve Ailenin Eğitim Seviyesine Göre Aile Tavsiyesinin Öneminin Ortalama Sırası	142
Tablo: 47 - Kruskal-Wallis Testi İstatistikleri ve Ailenin Gelir Seviyesine Göre Aile Tavsiyesinin Öneminin Ortalama Sırası	143
Tablo: 48 - KMO ve Bartlett Testi İstatistikleri.....	144
Tablo: 49 - Faktör Analizi Sonuçları - Açıklanan Varyans	145
Şekil: 1 – Faktörlere Ait Çizgi Grafiği.....	147
Tablo: 50 - Döndürülmüş Faktör Matrisi	150
Tablo: 51 - Friedman Testi İstatistikleri ve Faktörlerin Ortalama Sırası.....	153

Tablo: 52 - Friedman Testi İstatistikleri ve Kadın Öğrenciler İçin Faktörlerin Ortalama Sırası.....	154
Tablo: 53 - Friedman Testi İstatistikleri ve Erkek Öğrenciler İçin Faktörlerin Ortalama Sırası.....	155
Tablo: 54 - Friedman Testi İstatistikleri ve Devlet Lisesi Öğrencileri İçin Faktörlerin Ortalama Sırası.....	156
Tablo: 55 - Friedman Testi İstatistikleri ve Özel Lise Öğrencileri İçin Faktörlerin Ortalama Sırası.....	157
Tablo: 56 - Mann Whitney U Testi İstatistikleri ve Cinsiyet Göre Cinsiyet Göre Konum Faktörünün Ortalama Sırası	158
Tablo: 57 - Kruskal – Wallis Test İstatistikleri ve Ailenin Gelir Seviyesine Reklam ve Tanıtım Faaliyetleri Faktörünün Önem Düzeyinin Ortalama Sırası	160
Tablo: 58 - Kruskal – Wallis Testi – Eğitim Seviyelerinin İkili Karşılaştırmalar	160
Tablo: 59 - Kruskal – Wallis Testi İstatistikleri ve Ailenin Gelir Seviyesine Reklam ve Tanıtım Faaliyetleri Faktörünün Önem Düzeyinin Ortalama Sırası	162
Tablo: 60 - Kruskal – Wallis Testi –Gelir Seviyelerinin İkili Karşılaştırmaları.....	163

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	I
TÜRKÇE ÖZET SAYFASI.....	III
İNGİLİZCE ÖZET (ABSTRACT) SAYFASI.....	IV
SİMGELER VE KISALTMALAR.....	V
TABLolar VE ŞEKİLLER	VI
İÇİNDEKİLER	X
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

TÜRK EĞİTİM SİSTEMİ

1.1. Cumhuriyet Dönemi Öncesi Türk Eğitim Sistemi	6
1.1.1. Türkler Müslüman Olmadan Önceki Dönemde Eğitim Sistemi	6
1.1.2. Türklerin Müslüman Olmalarından Sonraki Dönem Eğitim Sistemi.....	7
1.1.2.1. Sıbyan Mektepleri	8
1.1.2.2. Enderun Mektebi	9
1.1.2.3. Şehzadeğân Mektebi.....	9
1.1.2.4. Medreseler	9
1.1.2.5. Darülfünun.....	15
1.1.2.6. Mekteb-i Mülkiye	16
1.1.2.7. Rüşdiye Mektepleri	16
1.1.2.8. İdâdî Mektepleri	17
1.1.2.9. Sultaniye Mektepleri (Mekteb-i Sultani).....	17
1.2. Cumhuriyet Sonrası Türk Eğitim Sistemi	18

1.2.1. Örgün Eğitim.....	19
1.2.1.1. Okul Öncesi Eğitim	19
1.2.1.2. İlköğretim	20
1.2.1.3. Ortaöğretim.....	21
1.2.1.3. Yükseköğretim	22
1.2.2. Yaygın Eğitim	23

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE'DE ORTAÖĞRETİM SİSTEMİ

2.1. Tarihsel Görünüm	25
2.2. İlköğretimden Ortaöğretime Geçiş.....	26
2.3. Okul Türleri.....	28
2.3.1. Genel Ortaöğretim Kurumları	28
2.3.2. Mesleki ve Teknik Ortaöğretim Kurumları.....	29
2.3.3. Özel Ortaöğretim Kurumları	31
2.4. Dershaneler	31

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

DÜNYADA YÜKSEKÖĞRETİM SİSTEMLERİ

3.1. Üniversite Kavramının Tarihsel Gelişimi ve Üniversitelerin Ortaya Çıkışı	34
3.2. Üniversitenin Misyonu.....	37
3.3. Amerika Birleşik Devletleri	39
3.3.1. Kurumsal Yapı ve Yönetim.....	40
3.3.2. Giriş Sistemi.....	42
3.4. Almanya	42

3.4.1. Kurumsal Yapı ve Yönetim.....	42
3.4.2. Giriş Sistemi.....	43
3.5. İngiltere	44
3.5.1. Kurumsal Yapı ve Yönetim.....	44
3.5.2. Giriş Sistemi.....	45
3.6. Fransa.....	45
3.6.1. Kurumsal Yapı ve Yönetim.....	46
3.6.2. Giriş Sistemi.....	47
3.7. Polonya.....	47
3.7.1. Kurumsal Yapı ve Yönetim.....	47
3.7.2. Giriş Sistemi.....	48
3.8. Japonya.....	48
3.8.1. Kurumsal Yapı ve Yönetim.....	49
3.8.2. Giriş Sistemi.....	49
3.9. Güney Kore	50
3.9.1. Kurumsal Yapı ve Yönetim.....	50
3.9.2. Giriş Sistemi.....	51
3.10. Çin Halk Cumhuriyeti.....	51
3.10.1. Kurumsal Yapı ve Yönetim.....	51
3.10.2. Giriş Sistemi.....	52

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE’DE YÜKSEKÖĞRETİM VE YÜKSEKÖĞRETİME GEÇİŞ SİSTEMİ

4.1. Türkiye’de Yükseköğretim Tarihine Kısa Bir Bakış	53
4.1.1. Osmanlı Döneminde Yükseköğretim Sistemi	53

4.1.2. Cumhuriyet Döneminde Yükseköğretim Sistemi	54
4.1.2.1. 1933 Yılında Yapılan Üniversiteler Reformu	54
4.1.2.2. 1946 Tarihli Üniversiteler Kanunu.....	55
4.1.2.3. 1961 Anayasası ile Üniversiteler Kanununda Yapılan Değişiklikler	56
4.1.2.4. 1973 Tarihli Üniversiteler Kanunu.....	56
4.1.2.5. 1981 Tarihli Yükseköğretim Kanunu	57
4.2. Türkiye’de Yükseköğretimin Yapısı.....	58
4.2.1. Devlet Üniversiteleri	59
4.2.1.1. Kurumsal Yapı ve Yönetim.....	59
4.2.1.2. Mali Yapı.....	60
4.2.2. Vakıf Üniversiteleri.....	61
4.2.1.1. Kurumsal Yapı ve Yönetim.....	61
4.2.1.2. Mali Yapı.....	63
4.2.3. Uzaktan Eğitim.....	63
4.2.3.1. Anadolu Üniversitesi	63
4.3. Türkiye’de Yükseköğretime Geçiş Sistemi	64
4.3.1. Osmanlı Döneminde Yükseköğretime Geçiş Sistemi	64
4.3.2. Cumhuriyet Döneminde Yükseköğretime Geçiş Sistemi ve Yapılan Değişiklikler	65
4.3.2.1. 1974 Öncesi Üniversiteye Geçiş Sistemi	65
4.3.2.2. 1974 Yılında Üniversitelerarası Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezinin (ÜSYM) Kurulması, Sınavla Yerleştirmenin Başlaması ve Günümüze Kadar Yapılan Değişiklikler	66
4.3.3. Mevcut Durumda Üniversiteye Geçiş Sistemi ve Arz – Talep Dengesi.....	67

BEŞİNCİ BÖLÜM

ÜNİVERSİTE TERCİHİNİ ETKİLEYEN FAKTÖRLER

5.1. Kavramsal Çerçeve	75
5.2. Akademik Program (İstenilen Bölüm, Çift Anadal/ Yandal İmkânları Erasmus İmkânları ve Akademik Kalite).....	80
5.3. Eğitim Ücreti ve Burs İmkânları	82
5.4. Konum (Üniversitenin Bulunduğu Şehir)	83
5.5. Kariyer İmkânları	83
5.6. Önemli Kişi (Aile/Arkadaş/Öğretmen/Mezun) Tavsiyesi	84
5.7. Kurum Akademik Ünü ve Bilinirliği	86
5.8. Reklam ve Tanıtım Faaliyetleri.....	87
5.9. Kampüsün Büyüklüğü, Eğitimsel, Sosyal, Sportif Mekânlar ve Yurt İmkânları	88
5.10. Demografik Özellikler	89

ALTINCI BÖLÜM

ÜNİVERSİTE TERCİH AŞAMASINDAKİ ORTAÖĞRETİM SON SINIF ÖĞRENCİLERİNİN ÜNİVERSİTE TERCİHİNİ ETKİLEYEN FAKTÖRLER ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

6.1. Araştırmanın Amacı	96
6.2. Araştırmanın Yöntemi.....	96
6.2.1. Evren ve Örneklem.....	96
6.2.2. Veri Toplama Yöntemi.....	100
6.2.3. Uygulama	102
6.2.4. Verilerin Analizi.....	103

6.3. Araştırmanın Varsayımları.....	111
6.4. Araştırmanın Sınırlılıkları	111
6.5. Bulgular.....	112
6.5.1. Anketin Uygulandığı İller ve Katılımcı Sayıları	112
6.5.2. Anketin Uygulandığı Okul Türleri ve Katılımcı Sayıları.....	113
6.5.3. Cinsiyete Göre Frekans ve Yüzde Dağılımları	113
6.5.4. Ailenin Eğitim Durumu (Anne, Baba)	114
6.5.5. Ailenin Gelir Durumu	115
6.5.6. Devlet ve Özel Lise Öğrencilerinin Aile (Baba) Eğitim ve Gelir Durumu.....	116
6.5.7. Güvenilirlik Analizi.....	119
6.5.8. Ölçekteki Maddelerin Ortalama ve Standart Sapma Değerleri	120
6.5.9. Ölçekteki Değişkenler ile İlgili Hipotezlerin Analizi.....	133
6.5.10. Faktör Analizi.....	144
6.5.11. Faktörler ile İlgili Hipotezlerin Analizi.....	152
SONUÇ VE ÖNERİLER	164
KAYNAKÇA.....	170
EKLER.....	184

GİRİŞ

Türk eğitim sisteminde ortaöğretim dönemi öğrencilerinin gelecekte yapacakları meslek ile ilgili kararlarını verecekleri en önemli yıllar olarak değerlendirilmektedir. Bu dönem öğrencilerin yükseköğretimde eğitim alacakları bölümü seçtikleri ve dolayısıyla meslek tercihi yaptıkları en kritik evredir. Öğrenciler için meslek tercihi ve sonuç olarak bölüm seçimi kadar önemli bir diğer seçim ise üniversite tercihidir. Çünkü üniversite tercihi bireyin kariyerinden, sosyal çevresine, gelir düzeyinden, arkadaş çevresine kısaca hayatının bir çok yönüne ömrü boyunca etki eden ve edecek psikolojik ve maddi sonuçları olan önemli seçimlerden bir tanesidir.

Üniversite tercihi sadece öğrenciler için değil aynı zamanda üniversiteler açısından da büyük bir önem taşımaktadır. Anglo-Sakson dünyada ve bazı Avrupa ülkelerinde öğrencilere kamu okulları arasında seçim hakkının tanınması ve özel okul sayısının artması öğrenci alımında rekabet ortamının artmasına sebep olmuştur. Bunun yanında yükseköğretimde arz artışına rağmen öğrenci sayısındaki azalma ile talep düşmüş ve üniversiteler kontenjanlarını doldurma problemi ile karşılaşmışlardır. Arzdaki artış aday öğrencileri pasif seçici konumundan aktif seçici konumuna getirmiş ve üniversiteler tarafından birer müşteri olarak görülmelerine sebep olmuştur. Öğrencilerin müşteri olarak görülmesi üniversiteler tarafından hangi kriterlere göre tercih yaptıkları anlama gayretlerini de arttırmıştır. Özellikle ABD’de üniversite tercihini etkileyen faktörler, üniversitenin bulunduğu konumdan, sunduğu sosyal ve bilimsel imkânlarla, tercih aşmasında kararına etki eden önemli kişiye (aile/rehber öğretmen/arkadaş) ve öğrencinin ilgi duyduğu alana kadar çok farklı yönleri ilgili literatürde uygulamalı olarak çalışılmış en önemli araştırma konulardan birisi olmuştur.

Sadece ABD’de değil, tüm dünyada yükseköğretim alanında özel üniversitelerinin sayısının artması ve eğitim ücretinin kamu okullarında da alınmaya başlanması ile aday öğrencilerin müşteri haline geldiği yönündeki görüşler güçlenmeye başlamıştır. Bu doğrultuda farklı ülkelerde aday öğrencilerin üniversite tercihlerinin etkilendiği faktörler üzerine yapılan çalışmaların sayısı artmıştır. Yapılan çalışmalar akademik hassasiyetlerin yanında yükseköğretim kurumlarının öğrenci alımında hangi stratejileri izleyeceklerine yönelik rehberlik yapma amacı da taşımaktadır. Bir diğer ifade ile bu çalışmalar aynı zamanda üniversiteler için birer müşteri analizi niteliğini de içerisinde barındırmaktadır.

Türkiye’de 2000’li yıllardan sonra devlet üniversitelerinin ve aynı zamanda vakıf üniversitelerinin sayı ve kapasiteleri hızla artmıştır. Bu gün ise devlet ve vakıf üniversitelerinin toplam sayısı 185’e ulaşmış ve üniversite bulunmayan il kalmamıştır. Bu nedenle, tercih aşamasındaki bir öğrenci için geçmiş yıllara göre tercih edebileceği üniversite sayısında büyük bir artış olmuştur. Dünyadaki benzerleri gibi devlet üniversitelerinin sayısındaki artış ile beraber öğrencilerin hem ücretini ödeyerek hem de burs imkânları sayesinde eğitim hizmeti almalarına olanak sağlayan vakıf üniversitelerin sayısındaki artış, aileleri ve öğrencileri pasif konumdan aktif seçici konumuna getirmiştir. Özellikle gelirlerinin büyük kısmını öğrenci harçlarından elde eden vakıf üniversitelerinin sayı ve kapasitelerinin artması bir rekabet ortamının da doğmasına sebep olmuş ve üniversiteleri birer müşteri haline gelen öğrencileri çekebilecek stratejiler geliştirmeye itmiştir.

Üniversitelerin öğrencilerin tercihlerine etki etmesi için geliştirdikleri pazar stratejilerindeki adımlardan birincisi öğrencilerin motivasyon ve ihtiyaçlarını belirleyecek müşteri analizidir. Çünkü üniversitelerin, müşterisi konumundaki öğrenciler için neyin önemli olduğunu bilmeleri ve bu doğrultuda pazar stratejiler geliştirmeleri sürekli rekabet avantajı elde etmelerini sağlayacaktır. Bu tespitler doğrultusunda bu tezin ana amacı ortaöğretim son sınıf öğrencilerinin üniversite tercihini etkileyen faktörlerin belirlenmesidir. Çalışmanın bir diğer amacı ise ortaöğretim son sınıf öğrencilerinin üniversite tercihini etkileyen faktörlerin Türkiye özelinde farklılık gösterip göstermediği ve mevcut literatürden farklı olarak ek faktörlerin belirlenmesidir. Alt amacı ise; üniversitelerin müşteri konumundaki öğrenciler için tercih aşamasında neyin önemli olduğunu bilmeleri veya tercihlerin hangi faktörlerden etkilendiği konusunda bilgiye sahip olmaları ile rekabet avantajı elde etmeleri veya rekabetçi avantajlarını devam ettirebilmeleri için stratejiler geliştirmelerine olanak sağlamaktır.

Dünyada ve özellikle ABD’de 1980 sonrası artan kurumlar arası rekabet ve eğitim pazarlarının oluşması sonucunda okul seçimi ilgi duyulan araştırma konularından birisi haline gelirken, Türkiye’de ise konunun henüz çok yeni olduğu görülmektedir. Yapılan az sayıdaki araştırmanın bir bölümü örneklem olarak bir ildeki ortaöğretim öğrencilerini ele alırken, büyük bir bölümünün ise hali-hazırda bir üniversitede eğitim alan öğrencileri örneklem olarak aldığı gözlemlenmektedir. Ancak, bireylerin

bir seçim yaparken istek ve ihtiyaçları zaman içinde değişebileceğinden tercihlerinin etkilendiği etkenler de farklılaşacaktır. Bu nedenle, bu çalışmada evren olarak üniversitelerin müşterisi konumundaki tercih aşamasındaki ortaöğretim son sınıf öğrencileri alınmış ve benzer çalışmalardan farklı olarak sadece bir ildeki ve belli türdeki ortaöğretim son sınıf öğrencileri yerine 18 ildeki devlet liselerinin yanında farklı sosyo-ekonomik seviyedeki ailelerden geldiği düşünülen özel ortaöğretim kurumları öğrencileri de örnekleme dâhil edilmiştir. Bu şekilde demografik değişkenlerin tercih üzerindeki etkisinin ne olduğu belirlenmeye çalışılmıştır.

Bu araştırmanın benzer araştırmalardan ayrılan bir diğer yönü ise, Türk Eğitim Sisteminin yapısını tarihsel gelişmeler ışığında geçmişten bu günkü mevcut durumuna kadar detaylı olarak ele alması ve ayrı bir bölüm olarak farklı ülkelerin yükseköğretim yapısı ve yükseköğretime geçiş sistemi hakkında bilgi vermesidir. Çünkü bireylerin değer, tutum ve davranışları içinde yaşadıkları kültürü yansıtmaktadır. Kültür ise toplumların yüzyıllar içinde geçirdiği süreçler sonucunda oluşmaktadır. Bu nedenle aday öğrencilerin tercih davranışları ele alınırken, bu davranışların ülkeden ülkeye değişiklikler gösterebileceği göz önünde bulundurulmalıdır. Buna ek olarak, yükseköğretime geçiş ve tercih süreçleri ülkeden ülkeye farklılıklar gösterdiği gibi, ele alınan ülkede de yıllar içinde değişebilmektedir.

Bu araştırmada veri toplama aracı olarak anket yöntemi kullanılmıştır. Anket formları iki bölümden oluşmakta ve birinci bölümde katılımcılara ait demografik kapalı uçlu sorular, ikinci bölümde ise literatür çalışması sonucu belirlenen toplam sekiz faktör altında beşli Likert ölçeği şeklinde 37 sorunun yer aldığı “Öğrencilerin Üniversite Tercihini Etkileyen Faktörler Ölçeği” bulunmaktadır. Anketin uygulanacağı örnekleme ulaşmak için elverişli uygun örneklem tekniği seçilerek kolay ulaşılabilir gönüllü kurum ve bireyler uygulamaya dâhil edilmiştir. Uygulama sürecinde ise karma anket tekniği seçilmiştir. Bu şekilde katılımcılara anket öncesi yapılan araştırma hakkında gerekli bilgiler verilmiş ve katılımcıların ankette yer alan maddeler hakkındaki soruları cevaplanmıştır. Anketler 18 ilde toplam 2.503 öğrenciye uygulanmış ve uygulama sonucunda toplanan verilerin analizi için Statistical Package for the Social Sciences (SPSS) 19.0 lisanslı programı kullanılmıştır. Verilerin programa girişinin tamamlanması ile katılımcıların

demografik özelliklerini belirlemek için betimsel istatistikler kullanılarak oran ve yüzde dağılımlarına bakılmıştır. Ölçeğe güvenilirlik analizi yapıldıktan sonra, veri setinin normal bir dağılımdan gelip gelmediğini belirlemek için Kolmogrov-Smirnov ve Shapiro-Wilk testleri uygulanmıştır. Veri setinin normal dağılımdan gelmediğinin bulunması ile literatür çalışması sonucunda oluşturulan hipotezlerin analizi için parametrik olmayan yöntemlerden Friedman, Mann Whitney U ve Kruskal Wallis testleri kullanılmıştır.

Bu tez yedi bölümden oluşmaktadır.

Birinci bölümde; Türk Eğitim Sistemi Cumhuriyet dönemi öncesi ve sonrası olmak üzere ayrıntılı olarak anlatılmıştır. İkinci Bölümde; Türk ortaöğretim sisteminin genel yapısı, tarihsel değişimler ve ortaöğretim kurumları anlatılmıştır. Bunun yanında, bir çok ülkeden farklı olarak ortaöğretim sisteminin bir parçası olan dershaneler hakkında da bilgi verilmiştir.

Üçüncü Bölümde; üniversitelerin tarihsel gelişimi, misyonu ve farklı ülkelerin yükseköğretim sistemleri ele alınmıştır. Ülkelerin yükseköğretim sistemleri incelenirken kurumsal ve yönetsel yapılarının yanında, ülkelerin üniversiteye giriş sistemlerindeki farklılıklar sebebiyle öğrencilerin üniversite tercihlerini etkileyen faktörler de değişebileceğinden giriş sistemleri hakkında da bilgi verilmiştir.

Dördüncü Bölümde; Türk Yükseköğretim Sisteminin Cumhuriyet dönemi boyunca geçirdiği değişimler ve yapısı incelenmiştir. Yükseköğretim sisteminin yapısı incelenirken devlet ve vakıf üniversitelerinin mali ve yönetsel yapıları da ayrı ayrı irdelenmiştir. Bunlara ek olarak, Türkiye’de yükseköğretime geçiş sistemi Osmanlı ve Cumhuriyet dönemi olarak iki ayrı başlık altında ele alınmıştır. Cumhuriyet döneminde yapılan değişiklikler tarihsel dokusu içinde günümüze kadar incelenmiş ve günümüzde uygulanan geçiş sistemi, sınavlar ve arz-talep dengesi hakkında da bilgi verilmiştir.

Beşinci Bölümde; öğrencilerin üniversite tercihini etkileyen faktörler farklı ülkelerde ve Türkiye’de yapılan araştırmalar incelenerek belirlenmiş ve hipotezler oluşturulmuştur. Belirlenen sekiz faktör açıklanarak, her bir faktörün yapılan araştırmalardaki sonuçlarına da bu araştırmanın sonuçları ile karşılaştırmak için yer verilmiştir. Sekiz faktöre ek olarak, demografik değişkenlerin tercih üzerindeki etkisi

ayrı başlık altında incelenmiştir. Ayrıca bölümün sonunda, faktörler belirlenirken faydalanılan yazarların bulunduğu bir literatür matrisi oluşturulmuştur.

Altıncı Bölümde; araştırmada kullanılan yöntemler, teknikler ve ulaşılan bulgular detaylı bir şekilde anlatılmıştır. Bulgular kısmında, katılımcıların cinsiyet, aile eğitim ve gelir durumu ile anketin uygulandığı il, okul türü, katılımcı sayıları gibi demografik bilgiler istatistikî tablolar şeklinde verilmiş ve ayrıntılı bir şekilde irdelenmiştir. Tezin altıncı bölümünde oluşturulan hipotezler bu kısımda analiz edilmiş ve analiz sonuçları tablolar yardımı ile açıklanmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

TÜRK EĞİTİM SİSTEMİ

1.1. CUMHURİYET DÖNEMİ ÖNCESİ TÜRK EĞİTİM SİSTEMİ

Cumhuriyet dönemi öncesi Türk Eğitim Sistemi Türklerin Müslüman olmalarından önce ve sonra olmak üzere ikiye ayrılmaktadır.

1.1.1. Türkler Müslüman Olmadan Önceki Dönemde Eğitim Sistemi

10. yüzyılda tarih sahnesine çıkmış en önemli Türk devletleri; Hun, Göktürk ve Uygur'lardır.¹ Müslüman olmadan önceki Türk toplumlarına "Eski Türkler" de denilmektedir. Eski Türkler göçebe toplumlar olduğundan, her ne kadar ulaştıkları kültür ve uygarlık düzeyi bu toplumlarda örgün eğitim verildiğine dair birer kanıt sunsa da,² belli bir öğretim sistemi hakkında kesin bir bilgiye sahip bulunulmamaktadır.³ Fakat bu dönemde kurumsallaşmış örgün öğretim kurumları olmasa da eğitimin temel özellikleri vardır ve bunlar genel olarak içinde yaşanılan toplumun törelerine dayanmaktadır. Üç Türk toplumunun öğretim metotları ile ilgili ortak özellikleri aşağıdaki gibidir:⁴

1. Eski Türkler göçebe topluluklar olduğundan öğretim uygulamaları yaşayış biçimlerinden etkilenmiştir. Bu topluluklarda çocuk doğar doğmaz ailesinin ve toplumun beklenti ve özlemlerini karşılamak için ergenleşir veya ergenleşmek zorundadır.⁵ Çünkü kendini, hayatını ve toplumunu olası düşman ve tabiat koşullarına karşı savunma ve koruma göçebe toplumların yaşama biçimidir. Bu nedenle ilköğretim aile ve toplumun kendisinde başlamakta ata binmek, kılıç kullanmak ve avlanma gibi beceriler daha küçük yaşlarda öğrenilmektedir.
2. Eski Türklerde çocukların ve gençlerin eğitilmesinde bir diğer unsur ise töredir. Bir davranış kültürü olarak töre yapılmalı – yapılmamalı, doğru- yanlış ve ayıp –

¹ Zeki Velidi Togan, *Umumi Türk Tarihine Giriş*, 3. baskı, Enderun Kitabevi, İstanbul, 1981, s.23.

² Cavit Binbaşıoğlu, *Başlangıcından Günümüze Türk Eğitim Tarihi*, Anı Yayınları, Ankara, 2009, s.3.

³ Yahya Akyüz, *Türk Eğitim Tarihi*, 25. baskı, Pegem Akademi, Ankara, 2013, s.3.

⁴ Akyüz, a.g.e., s. 3.

⁵ Mehmet Kaplan, *Türk Edebiyatı Üzerine Araştırmalar*, Dergah Yayınları, İstanbul, 1985, s.68.

çirkin gibi kural koyucu kaidelerle bir ahlak olgusu oluşturmaktadır.⁶ Yazılı kültürün devrede olmadığı dönemlerde töre başlıca öğretim aracı olarak kabul görmüştür.

3. Eski Türklerde mesleki eğitimde önemli bir yer tutar. Göçebe, atlı ve savaşçı bir toplumda hayvani ürünlerin (et, süt, yün, vb.) değerlendirilmesi, çeşitli araç ve gereçlerin yapılması için usta-çırak ilişkisi içinde bazı becerilerin geliştirilmesi ve bunların nesilden nesile aktarılması gerekmektedir.⁷ Bu nedenle eski Türk toplumlarında hayvan ürünleri ve madenlerin işlenmesi ve değerlendirilmesi oldukça yaygındır.

1.1.2. Türklerin Müslüman Olmalarından Sonraki Dönem

Müslüman Arapların 751 yılında Çinliler üzerindeki galibiyetinden sonra İslamiyet Türkler üzerinde yayılmaya başlamış ve kitleler halinde Müslüman olmaları ise 10. yüzyılın ilk yarısında Karahanlılar Devleti zamanında olmuştur. Türklerin İslamiyet'e girmeleri ile birlikte günlük yaşam tarzı, inanç ve felsefelerinde değişimler olmaya başlamıştır. Örneğin bu dönemde Türkler sözlü kültürden yazılı kültüre, göçebe toplumdaki yerleşik topluma geçmeye başlamışlardır. Bunun neticesi olarak Türk toplumlarında ilk defa belli bir plan ve müfredata sahip güçlü bir öğretim kurumu olan medreseler ortaya çıkmıştır.⁸

Türklerin Müslüman olmaları ile birlikte camii ve mescitler yerleşik hayatın bir parçası haline gelmiş ve bunların içinde veya yanında da okullar açılmaya başlanmıştır. Bu okullara medrese öncesi eğitim kurumları denilmiş ve ilköğretim çağındaki çocukların ilk dini bilgilerini aldıkları kurumlar bu okullar olmuştur. Bu okullara Selçuklular döneminde Mektep veya Küttap, Osmanlılar döneminde ise Dâru't-ta'lim, Dâru'l-'ilm, Sıbyan Mektebi ve Mahalle Mektebi gibi farklı isimler verilmiştir.

Osmanlılar döneminde Medreseler ve Sıbyan mekteplerinin yanında açılan başka okullarda olmuştur. Tanzimat döneminden önce açılan okullar;

⁶ İsmail Doğan, *Türk Eğitim Tarihinin Ana Evreleri : Kurumlar, Kişiler ve Söylemler*, 2. baskı, Nobel Kitap, Ankara, 2012, s. 4.

⁷ Doğan, a.g.e., s.8.

⁸ Akyüz, a.g.e., s.19.

- Enderun Mektebi,
- Şehzadeğan Mektebi,

Tanzimat ve sonrası dönemde açılanlar ise;

- Rüşdiye Mektepleri,
- İdadi Mektepleri,
- Sultaniye Mektepleri,
- Darülfünun,
- Mekteb-i Mükiye'dir.

1.1.2.1. Sıbyan Mektepleri

“Sıbyan” çocuk anlamına gelen Arapça “sabi” sözcüğünün çoğuludur. Sıbyan mektepleri ilk olarak Halife Hz. Ömer zamanında açılmıştır. Türklerin 10. yüzyılda İslamiyet'e girmesi ile camii ve mescitlerin yanında 5-6 yaşındaki kız ve erkek çocuklarının ilk dini bilgileri alması için açılmaya başlanmıştır. Genel olarak karma eğitim vermesine rağmen, sadece kız çocuklarına ve erkek çocuklarına eğitim veren uygulamaları da olmuştur.

Selçuklularda ise ilköğretim düzeyinde eğitim veren kurumlara Mektep veya Küttap denmiştir. Bu okullarda okuma yazmanın yanında Kur'an, aritmetik ve dini eğitim verilmiş ve genel olarak camilere bitişik olarak yapılmışlardır.

Osmanlılar, Selçuklularda ve diğer Müslüman ülkelerdeki Mektep denilen ilköğretim düzeyindeki okulları alarak bunları vakfiyeler altında hayata geçirmişlerdir.⁹ Bu okullara Vakfiyelerde Mektep, Muallimhane, Dâru't - ta'lim, Dâru'l - 'ilm, halk arasında ise Sıbyan ve Mahalle mektepleri denilmiştir. Bu okullar vakıflar aracılığı ile devlet adamları ve varlıklı kişiler tarafından kurulmuş ve giderleri vakıf gelirleri ile karşılanmıştır. Bunun yanında köylerde ve mahallelerde yaşayan halkta el birliği ile de mektep yapmakta ve giderleri ise öğrenci velileri tarafından karşılanmaktaydı. Bu okulların eğitim programı genel olarak Kur'an öğretimi ve temel dini bilgilerin öğretilmesi üzerine kurulmuştur. Fakat kimi mekteplerde yetenekli çocuklara Arapça ve Farsça eğitiminin verildiği bilinmektedir. Ancak bu derslerin mektebin Bab-i

⁹ Akyüz, a.g.e., s.88.

Ali'ye yakın oluşu ve orada memur olacakların bu dillere gereksinim duyması nedeni ile konulduğu düşünülmektedir.¹⁰

1.1.2.2. Enderun Mektebi

Osmanlılarda, Hıristiyan tebaadan zeki ve yetenekli çocukların iyi bir devlet adamı ve asker olmaları için kurulmuş okullardır. İlk kuruluşu II. Murat zamanına kadar gitse de düzenlenmesi ve geliştirilmesi Fatih döneminde olmuştur. Her ne kadar başta sadece devşirme usulü ile Hıristiyan tebaadan öğrenciler bu okullara alınsa da daha sonra Türk Müslüman öğrenciler de alınmıştır. 1909 yılına kadar faaliyet gösteren bu okullar dünya eğitim tarihinde özel bir yeri olması nedeni ile Türklerin eğitime bir katkısıdır.¹¹

1.1.2.3. Şehzadeğan Mektebi

Osmanlılarda saray içinde şehzadeler için kurulmuş ilköğretime mahsus okullar olarak kurulmuş ve programları halk çocuklarının gittiği Sıbyan mektepleri ile aynı tutulmuştur.

Sıbyan, Enderun ve Şehzadeğan mekteplerinin yanında Osmanlılarda azınlıkların ve yabancılarında kendi çocuklarını eğitmek için açtığı okullar da vardır.¹² Bu okullar genel olarak kiliselerin içinde veya yanı başında açılmışlar ve azınlık okulları olarak bilinmektedir.

1.1.2.4. Medreseler

Eğitim ve öğretim faaliyetleri için düzenlenmiş mekânlara verilen özel anlamı ifade eden medreselerin, ilk olarak nerede, ne zaman ve kim tarafından kurulduğuna dair kesin bir bilgi mevcut değildir. Fakat İslam dünyasında ilk medreselerin Orta Asya İslam kentlerinde (Horosan ve Maverâünnehir bölgeleri) ortaya çıktığı kabul edilmektedir. Yapılan araştırmalar, İslam dünyasında medreselerin her İslam ülkesinde farklı zaman ve şartlarda kurulduğunu göstermektedir.¹³

¹⁰ Osman Ergin, *Türkiye Maarif Tarihi*, III. cilt, Eser Kültür Yayınları, İstanbul 1977, s. 449.

¹¹ Ülker Akkutay, *Enderun Mektebi*, Gazi Üniversitesi, Ankara, 1984, s. 25.

¹² M.Hidayet Vahapoğlu, *Osmanlıdan Günümüze Azınlık ve Yabancı Okulları*, MEB Yayınları, Ankara, 1990, s. 18.

¹³ Ersoy Taşdemirci, "Medreselerin Doğuş Kaynakları ve İlk Zamanları", *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı 2, 1989, s.269.

İslam dünyasında medreselerin ilk çıkış yeri camii ve mescitlerdir. Daha sonra bu mescit ve camilere bağlı okullar kurulmuş ve medreselerde bu okulların devamı olarak ortaya çıkmıştır. Örneğin Şam, Mısır ve Fas'ta medreseler camilerin hemen yanı başında yapılmış ve camilerin parçası gibidirler. İslam dünyasında camii ile medrese arasındaki ilişkinin benzeri Hıristiyan dünyasında kilise ile üniversiteler içinde geçerlidir. Bir çok üniversite eski kilise okullarından teşekkül etmiştir. Örneğin Paris Üniversitesinin kökeni Notre Dame Psikoposluk okuluna dayanmaktadır.¹⁴

İlk defa Orta Asya İslam kentlerinde ortaya çıkan medreselerin resmi olarak devlet eli ile kurulması Karahanlılar döneminde olmuştur. Karahanlılar medreseleri Semerkant, Buhara, Taşkent, Balasagun, Yarkent ve Kaşgar gibi o dönemin önemli kentlerine yaymışlardır.¹⁵ Bu medreseler içerisinde bilim ve din adamları için toplantı salonunun, bir camiinin, kütüphanenin, öğrencilerin barınması için küçük odaların ve Kur'an okunan bir salonun bulunduğu kompleks yapılar olarak tasarlanmıştır. Ayrıca öğrencilere sadece dini bilimler değil aynı zamanda muâşeret ve genel kültür dersleri de verilmiştir. Hükümdarlar bu okulların yanında vakıf yolu ile birde hastane yaptırmış ve her ikisinin giderleri için taşınmaz mallar bırakmıştır. Bu okullarda okuyan öğrencilerin ve müderrislerin maaşları bu vakıflar aracılığı ile karşılanmıştır. Görüldüğü üzere Karahanlı medreseleri oldukça kurumsal yapılardır.

Medreseler ilk olarak Karahanlılar tarafından kurulmuş ve Gazneliler ile Samandağlılar tarafından geliştirilmiş olmakla birlikte, devlet ve toplum tarafından ilgi ve destek görmesi sonucu yaygınlaşmaları Büyük Selçuklular döneminde olmuştur.¹⁶ İlk Selçuklu medreseleri ise Tuğrul Bey tarafından 1043 yılında kurulmuştur. Nizamiye medreseleri ise Selçuklu Hükümdarı Alpaslan ve Veziri Nizamülmük tarafından Bağdat'ta açılmış ve ülkenin her tarafına yayılmıştır.

Nizamiye medreselerinde din, hukuk ve dil öğretimi yapılmış ve tıp bilimi ise darüşşifa, darüptıp denen hastanelerde usta çırak ilişkisi içinde uygulamalı olarak öğretilmiştir. Her medresenin bir müderrisi bulunmakta ve medreseler bu müderrisler adına açılmıştır. İsteyen her kişi istediği yaşta bu medreselerde öğrenci

¹⁴ Kemal Aytaç, *Avrupa Eğitim Tarihi*, 2. baskı, A.Ü.D.T.C. Yayını, Ankara, 1980, s.91

¹⁵ Ahmed Çelebi, *İslamda Eğitim Öğretim Tarihi*, çev. Ali Yıldırım, Damla Yayınevi, İstanbul, 2012, s.109- 112.

¹⁶ Taşdemirci, a.g.m., s.273.

olabilmekteydi. Öğrencilerin tamamı burslu ve medresede barınırdı. Her medrese bir vakıf tarafından yapılmış ve giderleri bu vakıfların akarlarından karşılanmıştır. Fakat bunun yanında devlet eli ile yaptırılan medreselerde olmuştur. Bunun en önemli örneği Alpaslan ve Nizamülmülk tarafından yaptırılan Bağdat Nizamiye medreseleridir.

Anadolu Selçuklu devleti döneminde medreseler Büyük Selçuklu medreselerinin bir devamı niteliğindedir. Bu yapılar camii, hamam ve kütüphane ile birlikte bir külliye şeklinde inşa edilmiştir. Anadolu Selçuklu dönemi medreselerinin en önemli özelliği ilk ihtisas medreselerinin bu dönemde kurulmuş olmasıdır.¹⁷

Anadolu Selçuklu devletinin yıkılmasından sonra kurulan Osmanlılar ilim ve kültüre önem vermişlerdir. Özellikle Osman ve Orhan Bey zamanlarında Türk ve İslam ülkelerindeki bir çok ilim adamı davet edilmiş ve bunlar adına medreseler kurulmuştur. Osman Bey devletin ilk yıllarında Eskişehir Karacahisar'da bir camiye medrese haline getirmiştir. İlk medrese ise Orhan Bey tarafından 1330 yılında İznik'te yaptırılmıştır.¹⁸ Bursa'nın devletin merkezi olmasından sonra Sultan Medresesi kurulmuş, Edirne'nin alınması ve başkent olması ile buraya da bir çok medrese yapılmıştır.

Sultan Fatih'in düzenlemesine kadar Osmanlı medreselerinde okutulan derslerin neler olduğu tam olarak bilinmese de, bunların Selçuklu medreselerinki ile benzerlik gösterdiği kabul edilmektedir. Bu dönemde Osmanlı medreselerinde Nakli bilimlerin yanında Matematikte okutulmuş, her ne kadar kitaplar Arapça ise de sözlü anlatımda Türkçede kullanılmıştır.¹⁹

Klasik Osmanlı medrese sistemi Fatih Sultan Mehmet zamanında oluşmaya başlamıştır. İstanbul'un fethinden sonra hem Fatih Sultan Mehmet'in Osmanlı Devletine yakışır, önemli ve ciddi öğretim kurumları yapmak isteği, hem de büyüyen ve gelişen devletinde iyi öğrenim görmüş kimselere olan ihtiyacının artması sonucunda içerisinde Sahn-ı Sanem ve Tetim-me denen medreseler ile ilkokul, kütüphane, imaret, aşevi, iki hamam, hastane ve misafirhanelerin bulunduğu Fatih

¹⁷ Akyüz, a.g.e., s. 49.

¹⁸ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Devletinin İlimiye Teşkilatı*, TTK Basımevi, Ankara, 1965, s. 1-2.

¹⁹ Mustafa Bilge, *İlk Osmanlı Medreseleri*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Basımevi, İstanbul, 1984, s. 42.

Külliyesi 1463- 1470 yılları inşa edilmiştir.²⁰ Sahn-ı Sanem medreseleri yüksek düzeyde olup, bu medreselerde yüksek İslami bilimler (Tefsir, Hadis, Fıkıh, Kelam) okutulduğu bilinmektedir. Bunun yanında bu medreselerde kesin olmamakla birlikte akli bilimlerinde okutulduğu ileri sürülmektedir. Tetimme Medreseleri ise ortaöğretim düzeyinde olup dini derslerin yanın da din dışı bazı bilimlerin okutulduğu belirtilmektedir. Sahn-ı Senem Medreselerinin en büyük vazifesi Devletin ihtiyacı olan müderris, bürokrat ve Devlet adamlarının yetişmesini sağlamaktı. Bu medreselerden yetişenlerin hemen hemen tümü merkezi yönetimle içli dışlı ve üst düzey Devlet bürokrasinin ayrılmaz parçası olmuşlardır.²¹

Osmanlı dönemine damga vuran bir diğer eğitim kurumu ise Süleymaniye Medreseleridir. Kanuni Sultan Süleyman çok genişleyen Devletin eğitim, yargı, fetva ve yönetim alanlarında ki insan ihtiyacını karşılamak için Mimar Sinan'a 1550- 1557 yılları arasında Süleymaniye Külliyesini yaptırmıştır. Bu Külliye içerisinde bir camii, bir Sıbyan mektebi, bir Darülkurra, dört genel medrese, bir Darülhadis, bir Darültıp, bir Darüşşifa, Eczane, kütüphane, hamam, imarethane bulunmaktaydı.²² Kanuni döneminde yapılan Darültıp (Tıp Medresesi) ve Darüşşifa'nın (Hastane) amacı ordunun tabip ve cerrah ihtiyacını karşılamaktı. Kimi araştırmacılar kurulan dört genel medresede Riyaziyat (Matematik Bilimleri) alanında da eğitim verildiğini ve bununla ordunun mühendis ihtiyacının karşılanmasının hedeflendiğini belirtmektedir.

Fatih Sultan Mehmet'in düzenlemeleri ile şekillenen klasik Osmanlı medreselerine erkek öğrenciler alınmaktaydı. Bu öğrencilerden medreseye kabul edilebilmesi için Sıbyan mektebini bitirmiş olmaları veya en az o kadar özel bir öğrenim görmeleri gerekmektedir. Öğrenci sayısı vakıf şartlarına, binanın büyüklüğüne göre değişiklik göstermesine rağmen 20- 30'u geçmemiştir. Öğrencilerin tamamının masrafları vakıf tarafından karşılanır ve Sahn medreselerini bitiren öğrenciler icazetname (diploma) verilirdi. Osmanlı medreselerinde okutulan dersler üçe ayrılırdı;

1. Dini ve Hukuki bilimler: Tefsir, Hadis, Kelam ve Fıkıh.

²⁰ Fahri Unan, *Kuruluşundan Günümüze Fatih Külliyesi*, TTK Yayınları, Ankara, 2003, s.11-14.

²¹ Akyüz, a.g.e., s.66.

²² Hüseyin Atay, "Fatih - Süleymaniye Medreseleri Ders Programları ve İcazetnameler", *Vakıflar Dergisi*, 1981, Sayı 13, s.172.

2. Müsbet ilimler: Felsefe, Matematik ve Astronomi bilimleridir. Bu bilimleri 16 yüzyılın ortalarına kadar bireysel isteğe bağlı olarak bazı medreselerde okutulmuş, fakat daha sonra kaldırılmıştır.
3. Alet Bilimleri: Başka bilimlere yardımcı olması için okutulan Sarf, Nahiv, Belagat ve Mantık gibi bilimlerdir.²³

XV. ve XVI. Yüzyılda en yüksek seviyesine ulaşan Osmanlı medreseleri XVII. Yüzyıldan itibaren gerilemeye ve bozulmaya başlamıştır. Bu gerileme ve bozulma üç alanda olmuştur;

1. Öğretim ve yöntem alanında bozulma: Müsbet ve akli bilimlerin medrese programından çıkartılarak, yalnız dini, hukuki bilimlerin okutulması. Bu nedenle tartışma ve eleştiri ortamının giderek kaybolarak yapılan yayın ve araştırmaların giderek azalması.
2. Müderrisliğe atanma yöntemlerindeki bozulma: Medreselerin ilk dönemlerinde az sayıdaki müderris kadrolarına atanmak için medrese mezunları bir bekleme döneminden geçerlerdi. Fakat daha sonra devlet adamları ve müderrislerin çocuklarına geçimlerini sağlamaları için daha çocuk yaşta müderrislik unvanı verilmeye başlanmıştır. Bu şekilde nüfuzlu kişilerin çocuk ve yakınlarına imtiyazlar tanındı ki bu da ehil olmayan kişilerin ilmiye sınıfına geçmesine ve bozulmanın temellerini oluşturmaya başlamıştır.
3. Disiplin alanında bozulma: Bu alanda bozulma hem öğrencilerin, hem de müderrislerin disiplininin bozulması şeklinde ortaya çıkmıştır. Özellikle 16. Yüzyılın ortalarından itibaren öğrenciler arasında disiplin bozulmaya ve kısa bir zaman içerisinde suhte (softa) ayaklanmaları şeklinde büyük boyutlara ulaşmıştır. Her ne kadar 17. Yüzyılın ikinci yarısından itibaren bu ayaklanmalar azalmış ise de hiçbir zaman bitmemiştir. Yine bu dönemde müderrislerde işlerini savsaklamaya, vazifelerini yapmamaya başlamışlar ve softa ayaklanmalarını açık gizli desteklemişlerdir.²⁴

Medreselerinin ıslahına yönelik ilk reformlar özellikle II. Mahmut döneminde yapılmaya çalışılmıştır. Fakat medreselerin ıslahı mümkün olmadığından Avrupa

²³ Mustafa Ergün, "Medreselerde Okutulan Dersler ve Ders Kitapları", *Afyon Kocatepe Üniversitesi Dil, Tarih ve Kültür Araştırmaları Dergisi*, Sayı 1, 1996, s. 7.

²⁴ Akyüz, a.g.e. s: 83

usulü bir eğitim sistemi getirmek için ilköğretim mecburi hale getirilmiş ve parasız olduğu ilan edilmiştir. Tanzimat döneminde Avrupa bağlamında ilk üniversite sayılan Darülfünun kurulmuştur. Bu dönemde ortaöğretimde de yenilikler olmuş ve Rüşdiyeler, İdadiyeler, Sultaniler bu dönemde açılmıştır.

I. Meşrutiyet döneminde ise beklenen reformlar gerçekleşmiş ve medreselerde dini bilimlerin yanında akli bilimlerde okutulmaya başlanmıştır.

II. Meşrutiyet döneminde Medreseler yeniden ele alınmış ve Medaris-i İlmiye Nizamnamesi 26 Şubat 1910 tarihinde yayımlanmıştır.²⁵ Bu Nizamnamenin getirdiği en büyük yenilik medreselerde ders programlarına matematik, fen ve sosyal bilimler derslerinin ilave edilmesidir. Bu reformdan da istenilen sonuç alınamamış ve Osmanlı Medreseleri 1 Ekim 1914 yılında yayınlanan Islah-ı Medâris Nizâm-nâmesi ile Darü'l-Hilafetü'l-Aliye Medresesi adı altında birleştirilerek, her birinin öğretim süresi dörder yıl olan Tâli Kısım-ı Evvel, Tâli Kısım-ı Sâni, Kısım-ı Âli olarak üç bölüme ayrılmıştır.²⁶ Islah-ı Medâris Nizâm-nâmesi ile getirilen ders programını daha önceki programlardan ayıran en önemli fark;

- a) Fen bilimleri ile Türk Dili, Coğrafyası ve Tarihinin öğretimine daha fazla yer vermesi,
- b) Medrese müfredatına ilk defa yabancı diller (Almanca, İngilizce, Fransızca, Rusça) ile Beden Eğitimi dersinin girmesini sağlaması olmuştur.²⁷

Medreseler, 03.03.1924 tarih ve 430 sayılı Tevhid-i Tedrisat Kanunu'nun birinci maddesi olan "Türkiye dahilindeki bütün müessesat-ı ilmiye ve tedrisiye Maarif Vekaleti'ne merbuttur" ifadesi ile Millî Eğitim Bakanlığı'na bağlanmış ve 13.03.1924 tarihli genelgeyle kapatılmıştır.

²⁵ Mustafa Ergün, "II. Meşrutiyet Döneminde Medreselerin Durumu ve Islah Çalışmaları", *Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, Cilt:30, Sayı 1-2, 1982, s.79-80.

²⁶ Islah-ı Medâris Nizâm-nâmesi, Düstur VI, s.1325-1330'dan; Mustafa Şanal, "Osmanlı Devleti'nde Medreselere Ders Programları, Öğretim Metodu, Ölçme ve Değerlendirme", *Öğretimde İhtisaslaşma Bakımından Genel Bir Bakış, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı 14, 2003/1, s.155.

²⁷ Osman Ergin, *Türk Maarif Tarihi*, Cilt I-II, Eser Matbaası, İstanbul, 1977, s.121-129.

1.1.2.5. Darülfünûn

İlk defa kurulması 1846 yılında kararlaştırılmış ve 1863 yılında açılmıştır.²⁸ Darülfünûn, Osmanlı tebaasının tamamının yan yana okuması, yatılı okul şartlarında kazanacakları ortak bilgi ve birikimle Batılılaşma yolunda olan Devletin kamu hizmetlerinde yer almaları, ve medresenin dini eğitiminden uzak bir üniversite eğitimi yapmak amacı ile kurulmuştur.²⁹

1865 yılında kiralık olarak bulunduğu bina 4000 kitapla beraber yanınca kapatılan ilk Darülfünûn 1869 yılında tekrar açılmış, ancak 1873 yılında kapatılmıştır.

1874 yılında Galatasaray Sultanisi içinde, medrese çevrelerinden uzakta üç şube halinde Darülfünun tekrar açılmıştır. 1881 yılında kapanan Darülfünunun şubeleri:

- a) Hukuk Mektebi,
- b) Turuk ve Maâbir (Mühendislik) Mektebi,
- c) Edebiyat Mektebidir.

1881 yılında kapatılan Darülfünûn 1900 yılında Darülfünûn-i Şahane ismi ile tekrar açılmıştır. Bu okullarına tekrar açılmasının sebebi; Yüksekokul çağına gelmiş bir çok gencin Avrupa üniversitelerine eğitim amaçlı gitmesini önlemek amacı ile olduğu düşünülmektedir.³⁰ Bu dönemde açılan diğer yükseköğretim kurumları da olmuştur. Bunlardan bazıları;

1. Mekteb-i Hukuk-ı Şahane: Okul Osmanlı siyaset ve kanunlarının öğretilmesi amacı ile öğretim süresi dört yıl olacak şekilde 1880'de kurulmuştur.
2. Mekteb-i Tıbbiye-i Mülkiye: Daha önce 1867 yılında Askeri Tıbbiyenin içine kurulan bu okul bu dönemde ayrı bir binaya taşınmış ve müstakil bir yüksek okul olarak faaliyetlerine devam etmiştir.
3. Mülkiye-i Baytar Mektebi: Veteriner yetiştirmek üzere 1889'a kurulmuştur.

Meşrutiyet döneminde Maarif Nazırı Emrullah Efendi ilim ve fenleri halk arasında yaymanın bunları ancak ileri düzeye çıkartarak mümkün olacağı köklü bir

²⁸ Ekmelettin İhsanoglu, "Darülfünun Tarihçesine Giriş(I): İlk iki Teşebbüs", *Bellekten*, Cilt LIV, Sayı 209, 1990, s. 699.

²⁹ Akyüz, a.g.e., s. 168-171.

³⁰ Ergün, a.g.e., Cilt III- IV, s.1209- 1211.

Darülfunun reformu yapmak için 1912 tarihli bir Nizamname hazırlanmış ve bu okullar beş şubeye ayrılmıştır:

1. Ulûm-i Şer'iyeye
2. Ulûm-i Hukukiye
3. Ulûm-i Tıbbiye
4. Ulûm-i Funun
5. Ulûm-i Edebiye

Yapılan bu reformlar dışarıdan getirilen Alman ve Macar hocaların bekleneni verememesi ve I. Dünya Savaşı nedeni ile başarılı olamamıştır. Fakat bu okulların hocalarına Müderris, şubelerine Fakülte denmesi ve içinde Darülmesaî denen Enstitülerin açılması bu dönemde olmuştur.³¹

1.1.2.6. Mekteb-i Mülkiye

1859 yılında Tanzimat döneminde ilk sivil yükseköğretim kurumu olarak kurulan okul, kaymakamlık ve müdürlük gibi görevleri yapacak memurları yetiştirmek için kurulmuştur.³²

İlk yıllarında öğretim süresi iki yıl olan kurumun öğretim süresi 1867 yılında dört yıla çıkarılmış ve müfredatı genişletilmiştir. İktisat biliminin ülkeye girip yayılmasında önemli bir rol oynayan kurumun mezunları öğretmen ve eğitim kurumu yöneticisi olarak önemli hizmetler görmüşlerdir.

1.1.2.7. Rüşdiye Mektepleri

Rüşdiye Mektepleri ilk kuruldukları yıllarda (1838) sıbyan mekteplerinin devamı niteliğinde daha iyi eğitim veren üst sınıfları gibi düşünülmüş, fakat daha sonra özellikle Tanzimat döneminde ortaöğretimin en alt kademedeki eğitim kurumları haline gelmiştir.³³ Mekatib-i Umimiye Nazırlığı'nın 1846 yılında kurulması ile açılmaya başlayan rüşdiyelerin sayıları hızla artmış ve 1848 yılında öğretmen yetiştirmek için kurulan Darümuallimin-i Rüşdi mezun vermeye başladıkça İstanbul dışında taşrada da açılmaya başlanmıştır. 1853 yılında ise sayıları 25'i bulmuştur.

³¹ Unan, a.g.e, s. 56.

³² Faik Reşit Unat, *Türk Eğitim Sisteminin Gelişmesine Tarihi Bir Bakış*, MEB Yayınları, Ankara, 1964, s. 70-71.

³³ Unan, a.g.e., s. 43.

Rüşdiyelerin mezunları genel olarak devlet dairelerinde kalemlere memur olduğundan, ordunun iyi yetişmiş insan ihtiyacını karşılamak amacı ile İstanbul ve belli büyük il merkezlerinde Askeri Rüşdiyeler açılmıştır.³⁴ Bu okulların mezunları askeri yüksek okulların insan kaynağını oluşturmuştur.

Rüşdiyeler konusunda bir başka önemli gelişme 1859 tarihinde gerçekleşmiş ve ilk defa kızlar için Sultan Ahmet Kız Rüşdiyesi İstanbul'da açılmıştır.³⁵ Bayan öğretmen bulma zorluğu nedeni ile taşraya yayılmaları yavaş olmuştur.

Rüşdiyeler 1913 tarihli Tedrisat-ı İptidaiye Kanun-i Muvakkati ile ilk mekteplerle birleştirilip ortaöğretimden alınmış ve bu okulların varlığı sona ermiştir.

1.1.2.8. İdâdî Mektepleri

Kelime anlamı olarak hazırlamak olan idâdî, ilk zamanlarda yüksekokullara öğrenciyi hazırlayan kurumlara denilmiştir. Örneğin Harb Okulu ve Askeri Tıbbiye'ye girmek isteyen öğrencilerin eksik bilgilerini tamamlamak üzere açılan hazırlık okullarına İdâdî denilmiştir.³⁶

İdâdî kelimesinin bir ortaöğretim kurumu olarak kullanılması 1869 tarihli Maârif-i Umûmiye Nizamnâmesi'nin yayımlanması ile olmuştur. Bu Nizamnâme ile Müslüman ve Hıristiyan Osmanlı tebaasını kaynaştırmak ve ortak bir kültür ile yetiştirebilmek için öğretim süresi üç yıl olan ve dört yıllık Rüşdiye Mektebini bitiren öğrencilerin öğrenim göreceği bu okullarla ortaöğretim süresi yedi yıla çıkarılmıştır.

1.1.2.9. Sultaniye Mektepleri (Mekteb-i Sultani)

Sultaniyeler ilk olarak Galatasaray'da kurulan liseye verilen Mekteb-i Sultani ismi ile ortaya çıkmıştır.³⁷ 1868 yılında kurulan Galatasaray Mekteb-i Sultani'sinin, Fransa'daki lise eğitimine denk, beşi kolej, beşi iptidai olmak üzere 10 yıllık bir öğretim süresi vardı. Daha sonra bu değiştirilmiş ve üçü iptidai, üçü tali, üçü ali olmak üzere dokuz yıl olarak belirlenmiştir.

³⁴ Ergin, a.g.e., Cilt I-II., s. 501-503.

³⁵ Akyüz, a.g.e., s. 164.

³⁶ Hasan Ali Koçer, *Türkiye'de Modern Eğitimin Doğuşu ve Gelişimi (1773-1923)*, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1970, s. 130.

³⁷ Akyüz, a.g.e., s. 167.

Sultaniye'lerin kurulması fikri ise 1869 tarihli Maârif-i Umûmiye Nizamnâmesine dayanmaktadır. Bu Nizamnâme orta öğretimin üst basamağını teşkil edecek şekilde il merkezlerinde açılacak ve Rüşdiye üzerine altı yıllık bir eğitimi içeren bütün Osmanlı tebaasının öğretim görebileceği Sultaniye'lerin kurulmasını öngörmekteydi. Fakat bu okullar Girit hariç II. Meşrutiyete kadar hiç bir yerde açılmamıştır.³⁸

1869 tarihli Maârif-i Umûmiye Nizamnâmesi ile açılması karara bağlanan Sultani Mektepleri 1908 yılından sonra 12 vilayet merkezindeki İdadi Mekteplerinin Sultaniye çevrilmesi ile açılabilmiş ve I. Dünya Savaşı yıllarında sayıları elliye bulmuştur. Bu okulların bir kısmı yatılı kurulmuş ve erkek-kız olarak ayrılmıştır. İlk kız Sultani 1911 yılında İstanbul'da açılmıştır.³⁹ Sultanilere 1922 yılından sonra Lise adı verilmiştir.

1.2. CUMHURİYET SONRASI TÜRK EĞİTİM SİSTEMİ

Cumhuriyetin 29 Ekim 1923 tarihinde kurulmasından hemen sonra milli eğitim sisteminin kendisinde önemli değişikliklere gidilmiştir. 3 Mart 1924 tarihinde kabul edilen 430 sayılı Tevhid-i Tedrisat (Öğretimin Birliği) kanunu ile medreseler kaldırılmış, tüm okullar ve eğitim ile alakalı bütün faaliyetler Maarif Vekaletine (Eğitim Bakanlığı) bağlanmıştır. Cumhuriyet dönemi öncesi vakıflar tarafından işletilen tüm öğretim kurumları da bu kanunun 2. maddesi ile Maarif Vekaleti'ne devredilmiştir. Bu şekilde eğitim ve öğretim faaliyetlerinin tamamı tek bir yapıda toplanmış ve öğretimde birlik sağlanmaya çalışılmıştır.

Cumhuriyet döneminde yapılan bir başka önemli değişiklik ise, 1 Kasım 1928 tarihinde çıkarılan bir kanun ile Türkçeye uygun olmadığı düşüncesi ile Arap alfabesinden Latin alfabesine geçilmesi olmuştur. Bu geçiş ile okur yazar oranı düşmüş ve 1929 tarihinde millet mektepleri uygulaması başlatılmıştır. Çıkarılan Millet Mektepleri Kanunu ile okulların yanı sıra, tüm devlet dairelerinde, köylerde, kahvehanelerde, hapishanelerde Millet Mektepleri açılmış ve 16-45 yaş arası tüm yurttaşların okuma-yazma kurslarına katılımı zorunlu tutulmuştur.

³⁸ Unat, a.g.e., s. 48.

³⁹ Nafi Atf Kansu, *Türkiye Maarif Tarihi Hakkında Bir Denem*, 2. baskı, Milliyet Matbaası, Ankara, 1932, s. 80-81.

Cumhuriyet döneminin ilk yıllarında köylerin çoğuna uzun zaman okul yapılamamış ve var olanlara da öğretmen sağlanamamıştır. Bu nedenle ülkenin büyük bölümünü oluşturan kırsal kesimin eğitilmesi ve üretimle ilgili becerilerin kazandırılmasını sağlayacak öğretmenlerin yetiştirilmesi amacı ile 17 Nisan 1940 tarihinde çıkarılan 3803 sayılı Kanun ile Köy Enstitüleri kurulmuştur. 1940'da 14 adet kurulan Köy Enstitülerinin sayısı daha sonra 21'e yükselmiş ve 1954 yılında çıkarılan 6234 sayılı Kanunla bu okullar ilk öğretmen okulları ile birleştirilmiştir.

Türk Milli Eğitim sistemi 1973 yılında çıkarılan 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu 18'inci maddesi ile örgün ve yaygın eğitim olmak üzere ikiye ayrılmış ve mesleki eğitim bu kanun ile ortaöğretim kapsamına alınarak daha önce bağımsız veya ortaokul seviyesinde olan sanat okulları ortaöğretim bünyesine katılarak eğitim ve öğretimde bütünlük sağlanmıştır.

1.2.1. Örgün Eğitim

Örgün eğitim okul çatısı altında aynı yaş gruplarındaki bireylere amaca göre hazırlanmış programlarla yapılan düzenli öğretime denmektedir. Okul öncesi eğitim, ilköğretim, orta öğretim ve yüksek öğretim kurumlarını kapsamaktadır.

1.2.1.1. Okul Öncesi Eğitim

Okul öncesi eğitimin tarihi Cumhuriyetin kuruluş yıllarına kadar gitmektedir. Örneğin Cumhuriyetin ilk yıllarında 38 farklı ilde toplam 80 anaokulu vardır.⁴⁰ Okul öncesi eğitimin ilk defa tanımlanması ise 1973 Tarihli Milli Eğitim Temel Kanunu ile olmuştur. Bu kanuna göre okul öncesi eğitim “mecburi ilköğretim çağına gelmemiş çocukların isteğe bağlı eğitimi” olarak tanımlanmış ve amacı ise;

- “Çocukların bedensel, zihinsel, duygusal gelişimini ve iyi alışkanlıklar kazanmasını,
- Onların ilköğretime hazırlanmasını,
- Koşulları elverişsiz çevrelerden gelen çocuklar için ortak bir yetişme ortamı oluşturulmasını,

⁴⁰ Handan Asude Başal, *Okul Öncesi Eğitime Giriş*, Uludağ Üniversitesi Basımevi, Bursa 1998, s. 23.

- Çocukların Türkçeyi doğru ve güzel konuşmasını sağlamaktır’’⁴¹ şeklinde belirtilmiştir.

Okul öncesi eğitim 2012 – 2013 eğitim-öğretim yılına kadar 0-6 yaş çocukları kapsarken, 30.03.2012 Tarih ve 6287 Sayılı Kanun ile 12 yıllık kesintisiz eğitime geçilmesi ile ilköğretime başlama yaşı 60 aya düştüğünden bu tarihten sonra 0-5 yaş arası çocukların eğitimini kapsamaktadır. Okul öncesi eğitim kurumlarının sayısı Türkiye’de yıllar içinde artmış olsa da, okul öncesi okullaşma oranı % 100 olan Avrupa Birliği ülkeleri ile karşılaştırıldığında 2012- 2013 eğitim-öğretim yılı için %30, 93 olmuş⁴² ve oldukça düşük kalmıştır.

1.2.1.2 İlköğretim

4 Ağustos 2003 Tarih ve 229 Sayılı Milli Eğitim Bakanlığı İlköğretim Kurumları Yönetmeliği’ne göre ilköğretimin amacı (kısaca);

- ‘‘Her Türk çocuğunun iyi birer yurttaş olabilmesi için, gerekli temel bilgi, beceri, davranış ve alışkanlık kazanmasını,
- Millî ahlak anlayışına uygun olarak yetişmesini,
- İlgi, yeti ve yetenekleri doğrultusunda hayata ve bir üst öğrenime hazırlanmasını sağlamaktır’’⁴³ şeklinde belirtilmektedir.

Türk milli eğitim sisteminde ilköğretim çağına gelmiş her TC vatandaşı için ilköğretim zorunludur. İlköğretimin zorunlu ve Devlet okullarında parasız oluşu Cumhuriyetin kurulmasından hemen sonra çıkarılan 1924 Anayasası’nın 87. Maddesinde de belirtilmiştir. Yine 22 Mart 1926 Tarihli ve 789 Sayılı Maarif Teşkilatına dair Kanun’un 6. maddesinde ‘‘İlköğretim çağındaki çocuklar meslek mekteplerine giremezler ve ilköğrenim çağını geçirmiş ve hiç öğrenim görmemiş çocukları alan kurumlar bunlara ilköğrenimi vermeye mecburdur’’⁴⁴ hükmü yer almaktadır. Bu hüküm 1960 ve 1982 Anayasaları’nda da tekrar edilmiştir.

⁴¹ 24.6.1973 Tarih ve 1739 Sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu.

⁴² Milli Eğitim Bakanlığı, *Millî Eğitim İstatistikleri: Örgün Eğitim 2012-2013*, (Erişim) <http://sgb.meb.gov.tr>, 12 Mayıs 2014.

⁴³ Milli Eğitim Bakanlığı İlköğretim Kurumları Yönetmeliği, 26.07.2014 Tarih ve 29072 Sayılı Resmî Gazete.

⁴⁴ 22 Mart 1926 Tarih ve 789 Sayılı Maarif Teşkilatına dair Kanun.

1973 tarihli Milli Eğitim Temel Kanunu ile daha önce beş yıl olan ilköğretim sekiz yıla çıkarılmış ve 7-14 yaş arası çocuklar için zorunlu hale getirilmiştir. Bu kanuna göre ilköğretim beş yıllık ilkokul ve üç yıllık ortaokul öğretimini kapsamaktadır. Ekim 1983 yılında çıkarılan 2917 Sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanunu ile ilköğretim 6-14 yaş çocuklar için zorunlu hale getirilmiştir.

18.8.1997 tarih ve 4306 Sayılı Kanun ile ilköğretim zorunlu olarak kesintisiz 8 yıla çıkarılmış, Fen, Anadolu, Meslek ve İmam Hatip gibi sınavla ilkokul 5. Sınıftan sonra sınavla girilen okulların orta kısımları kapatılmış ve tüm ortaokullar ilkokullarla birleştirilerek ilköğretim adı altında sekiz yıla çıkarılmıştır. 2012 yılında ise sekiz yıllık kesintisiz ilköğretim kaldırılarak 4+4+4 şeklinde zorunlu 12 yıllık kesintili eğitime geçilmiştir. Bu şekilde ilköğretim ilkokul dört yıl ve ortaokul dört yıl olmak üzere toplam sekiz yıl olmak üzere düzenlenmiş ve orta okular tekrar açılmıştır.

1.2.1.3. Ortaöğretim

Türk Eğitim Sisteminde ortaöğretim ilköğretime dayalı en az dört yıl öğrenim veren 14-17 yaş grubunu kapsayan genel, mesleki ve teknik öğretim kurumlarının tümünü içermektedir. Bu çerçevede ortaöğretim kurumları, ortaokul veya imam hatip ortaokulu üzerine öğrenim süresi dört yıl olan yatılı ve/veya gündüzlü olarak eğitim ve öğretim veren kurumlardır. Bu kurumlar;

- a) ‘‘Fen liseleri, sosyal bilimler liseleri, Anadolu liseleri, Anadolu öğretmen liseleri, güzel sanatlar liseleri ve spor liseleri,
- b) Anadolu imam hatip liseleri ve imam hatip liseleri,
- c) Meslek liseleri, teknik liseler, Anadolu meslek liseleri, Anadolu sağlık meslek liseleri, Anadolu teknik liseleri, mesleki ve teknik eğitim merkezleri ile ortaöğretimin genel lise, imam hatip lisesi ve mesleki ve teknik ortaöğretim programlarını tek yönetim altında uygulayan çok programlı liselerden oluşmaktadır’’⁴⁵.

1973 yılında çıkarılan 1739 Sayılı Milli Eğitim Temel Kanununun 28. maddesinde ortaöğretimin amaç ve görevleri; Millî Eğitimin genel amaçlarına ve temel ilkelerine

⁴⁵ Milli Eğitim Bakanlığı Ortaöğretim Kurumları Yönetmeliği, 7 Eylül 2013 tarih ve 28758 sayılı Resmi Gazete.

uygun olarak; “Bütün öğrencilere orta öğretim seviyesinde asgari ortak bir genel kültür vermek suretiyle onlara kişi ve toplum sorunlarını tanımak, çözüm yolları aramak ve yurdun iktisadi sosyal ve kültürel kalkınmasına katkıda bulunmak bilincini ve gücünü kazandırmak” ve “Öğrencileri, çeşitli program ve okullarla ilgi, istidat ve kabiliyetleri ölçüsünde ve doğrultusunda yükseköğretime veya hem mesleğe hem de yükseköğretime veya hayata ve iş alanlarına hazırlamak”⁴⁶ olarak belirtilmektedir.

1.2.1.4. Yükseköğretim

Ortaöğretimden sınavla geçiş yapılan yükseköğretim, 2547 Sayılı Yükseköğretim Kanununda “ortaöğretime dayalı en az dört yarıyılı (2 yıl) kapsayan her kademedeki eğitim-öğretimin tümüdür”⁴⁷ biçiminde tanımlanmaktadır. Bu kanuna göre yükseköğretim kurumları Üniversiteler ve Yüksek Teknoloji Enstitüleri olmak üzere ikiye ayrılmaktadır.

1. “Üniversiteler: Fakülteler, enstitüler, yüksekokullar vb. öğretim ve araştırma birimlerinden oluşmakta,
2. Yüksek Teknoloji Enstitüleri: Üniversite düzeyinde olup, teknoloji ağırlıklı programlar uygulayan kurumlardır. Üniversitelere benzer öğretim ve araştırma birimlerine sahip olabilmektedirler.”⁴⁸

Türkiye’de yükseköğretim kurumları, Devlet ve vakıflar (kar amacı gütmeyen) tarafından kurulabilmektedir. Her ne kadar yükseköğretim kurumları sahiplik bakımından ikiye ayrılrsa da, 1982 Anayasası’nın 130. maddesine göre Türkiye’de Üniversiteler, “çağdaş eğitim-öğretim esaslarına dayanan bir düzen içinde milletin ve ülkenin ihtiyaçlarına uygun insan gücü yetiştirmek amacı ile; ortaöğretime dayalı, çeşitli düzeylerde eğitim-öğretim, bilimsel araştırma, yayın ve danışmanlık yapmak, ülkeye ve insanlığa hizmet etmek üzere çeşitli birimlerden oluşan kamu tüzel kişiliğine ve bilimsel özerkliğe sahip olarak Devlet tarafından kanunla kurulur”⁴⁹ maddesine göre kurulabilmektedir. Bu yönüyle ister Devlet, ister vakıf olsun bütün

⁴⁶ 24.6.1973 Tarih ve 1739 Sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu.

⁴⁷ 4.11.1981 Tarih ve 2547 Sayılı Yükseköğretim Kanunu.

⁴⁸ 4.11.1981 Tarih ve 2547 Sayılı Yükseköğretim Kanunu 130. Md.

⁴⁹ 7.11.1982 Tarihinde Halk Oylaması ile Kabul Edilen Türkiye Cumhuriyeti Anayasası.

Üniversiteler kanunla kurulan kurumlardır ve Yükseköğretim Kurumunun (YÖK) şemsiyesi altında faaliyetlerine devam etmektedirler.

Türk yükseköğretim sistemi önlisans, lisans, yüksek lisans ve doktora basamaklarından oluşmaktadır. Yükseköğretim Kurumuna (YÖK)'e bağlı Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi (ÖSYM) tarafından ülke çapında gerçekleştirilen merkezi sınavın sonuçlarına göre üniversitelerin önlisans ve lisans düzeyindeki bölümlerine öğrenciler seçilmektedir. Ön lisans diplomasına sahip olan öğrenciler yine merkezi sınavla lisans basamağına geçebilmektedirler.

1.2.2. Yaygın Eğitim

Yaygın eğitim, “örgün eğitim sistemine hiç girmemiş, herhangi bir kademesinde bulunan veya bu kademelerden birinden ayrılmış olan bireylere ilgi ve gereksinme duydukları alanda örgün eğitim yanında veya dışında düzenlenen eğitim faaliyetlerinin tümünü kapsamaktadır”.⁵⁰ Yaygın eğitim uzaktan eğitim, halk eğitimi ve çıraklık eğitimi olmak üzere üç yolla gerçekleşmektedir.

Yaygın eğitim hizmetleri büyük ölçüde ülke geneline yayılmış Halk Eğitim Merkezleri (HEM) yolu ile gerçekleştirilmekte, fakat bunun yanında zamanında örgün eğitim kurumlarından yararlanamayanlar için meslek edinme, ilköğretimi tamamlama ve üst öğrenime devam edebilmeye yönelik uzaktan eğitim kurumları da mevcuttur. Yaygın eğitim kurumları şunlardır;

- Halk eğitimi merkezleri,
- Çıraklık eğitimi merkezleri,
- Pratik kız sanat okulları,
- Olgunlaşma enstitüleri,
- Endüstri pratik sanat okulları,
- Mesleki eğitim merkezi,
- Yetişkinler teknik eğitim merkezleri,
- Özel kurslar,

⁵⁰ Milli Eğitim Bakanlığı Yaygın Eğitim Kurumları Yönetmeliği, 21.5.2010 Tarih ve 27587 Sayılı Resmi Gazete.

- Özel dershaneler,
- Eğitim ve uygulama okulları(özel eğitim),
- Meslek okulları(özel eğitim),
- Meslekî eğitim merkezleri (özel eğitim),
- Bilim ve sanat merkezleri (özel eğitim),
- Açık ilköğretim okulu,
- Açıköğretim lisesi.

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE'DE ORTAÖĞRETİM SİSTEMİ

2.1. TARİHSEL GÖRÜNÜM

Türk ortaöğretim tarihi Osmanlılarda Tanzimat dönemine kadar gitmektedir. Bu dönemde medreseler dışında bir ortaöğrenim kurumu gerekli görülmuş ve bu amaç doğrultusunda medreseler ile sıbyan mekteplerinin arasında, sıbyan mekteplerinin devamı niteliğinde daha iyi öğrenim veren rüşdiyeler kurulmuştur.⁵¹ Rüşdiyeler 1913 Tarihli Tedrisat-ı İptidaiye Kanun-i Muvakkati ile ilk mekteplerle birleştirilerek ortaöğretimden alınmış ve ortadan kalkmışlardır.

Bu dönemde kurulan bir başka ortaöğretim kurumu ise idadilerdir. Daha önce askeri okullara öğrenci yetiştirmek için bir hazırlık okulu şeklinde kurulan bu kurumlar, 1869 Tarihli Maârif-i Umûmiye Nizamnâmesi ile Rüşdiye Mekteplerinin üstünde öğretim süresi üç yıl olacak şekilde tasarlanmış ve bu şekilde ortaöğretim süresi yedi yıla çıkarılmıştır. Fakat bu kağıt üzerinde kalmış ve ilk Mülk-i İdadi 1873 yılında açılabilmiştir.

Bu günkü anlamıyla bir ortaöğretim kurumu olan lise formunda açılan ilk okul 1868 yılında Galatasaray'da kurulan Mekteb-i Sultani'dir.⁵² Maârif-i Umûmiye Nizamnâmesinin 1869 yılında yürürlüğe girmesi ile il merkezlerinde Rüşdiye üzerine altı yıllık bir eğitimi içeren ve ortaöğretimin bir üst basamağını oluşturacak Sultaniye'lerin kurulması kararlaştırılmış, fakat bu okullar II. Meşrutiyet dönemine kadar açılmamıştır. 1908 yılında 12 vilayet merkezindeki İdadi Mektepleri Sultaniye çevrilmiş ve bu okullara 1922 yılında Lise adı verilmiştir.⁵³ Bu günkü liselerin temelini bu okullar oluşturmuştur.

Cumhuriyetin kurulmasından hemen sonra 3 Mart 1924 tarihinde çıkarılan 430 Sayılı Tevhid-i Tedrisat Kanunu (Öğretim Birliği Yasası) ile tüm eğitim kurumları Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlanmış ve ortaöğretim iki kısımdan (ortaokul ve lise) oluşma üzere kademeli hale getirilmiştir. 22 Mart 1926 tarihinde çıkarılan 789 Sayılı Kanun

⁵¹ Unat, a.g.e., s. 48.

⁵² Akyüz, a.g.e., s. 167.

⁵³ Akyüz, a.g.e., s. 273.

ile (Maarif Teşkilatına Dair Kanun) ortaöğretimin süresi üç yıl olarak belirlenmiş ve daha önce yerel yönetimlerce yürütülen mesleki ve teknik öğretim kurumları Maarif Teşkilatı (MEB) bünyesine alınmıştır.

Cumhuriyet döneminde genel ortaöğretimde yaşanan bir başka gelişme ise, 1955 yılında yabancı dil ağırlıklı öğretim yapan ve bazı derslerin yabancı dilde öğretildiği Kolej ismi verilen okulların açılmasıdır. 1975 yılında bu okullara Anadolu Lisesi ismi verilmiştir.

Türk ortaöğretim sistemi 1973 yılında çıkarılan 1739 Sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu ile genel ve mesleki ortaöğretim olarak ikiye ayrılmıştır. Bu tarihe kadar genel ortaöğretim kurumları (liseler) öğrencileri yükseköğretime hazırlama, mesleki ve teknik okullar ise (sanat enstitüleri, tekniker okulları, yapı enstitüleri, kız enstitüleri, ticaret okulları vb.) öğrencileri doğrudan mesleğe hazırlama işlevi üstlenmişlerdi. Mesleki ve teknik okullar lise statüsünde sayılmadığından mezunlarının yükseköğretime geçi hakkı bulunmamaktaydı. Söz konusu kanun ile mesleki ve teknik okullara da lise statüsü verilmiş ve mezunlarına üniversiteye giriş hakkı tanınmıştır.

1997 yılında çıkarılan 4306 Sayılı Kanun ile zorunlu eğitim beş yıldan sekiz yıla çıkarılmış ve ortaokullar ilkokulların bünyesine alınarak ilköğretim sekiz yıla çıkarılmıştır. Bu kanun ile mesleki ortaokul uygulaması da son bulmuştur. Bunun yanında, daha önce ilköğretimden sınav ile geçiş yapılan Anadolu liseleri ve Anadolu Meslek ve teknik liselerinin de orta kısımları kapanmış ve üç yıl öğretim yapan liselere dönüşmüşlerdir. Fakat 30.03.2012 Tarih ve 6287 Sayılı Kanun ile zorunlu eğitim 4+4+4 şeklinde 12 yıla çıkarılmış ve 1997 yılında ilkokullar bünyesine alınan ortaokullar tekrar açılmıştır. Bu kanun ile daha önce üç yıl olan ortaöğretimde dört yıla çıkarılmıştır.

2.2. İLKÖĞRETİMDEN ORTAÖĞRETİME GEÇİŞ

Ortaöğretim; genel ortaöğretim ve mesleki ve teknik ortaöğretim olmak üzere iki bölümden oluşmakta ve öğrenciler ilgi, kabiliyet ve isteklerine göre çeşitli programlar uygulayan liselerden birine devam edebilmektedirler. İlköğretimden ortaöğretime geçiş sadece öğrencilerin isteklerine göre olmamakta, Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) tarafından yapılan merkezi sınav sisteminin sonuçlarına göre

öğrenciler tercihler yapmakta ve bir ortaöğretim kurumuna yerleşmektedir. Fakat ortaöğretimde devam edilen program türü dört yıllık bir lisans programına girmeyi doğrudan etkilemekte ve ilköğretimden ortaöğretime geçiş büyük bir yarışa sahne olmaktadır.⁵⁴ Örneğin fen ve matematik ağırlıklı eğitim veren fen liselerinin mezunlarının 2013 yılı Lisans Yerleştirme Sınavı (LYS) sonuçlarına göre bir lisans programına yerleşme oranı % 60,8, özel fen liselerinin % 63, Anadolu liselerinin % 54,9 iken genel liselerin oranı % 14,7 olmuştur.⁵⁵

Cumhuriyetin kuruluşundan bu yana var olan ilkokul ve ortaokulların 1997 yılında 222 Sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanunu'nda yapılan değişiklikle birleştirilmesi ile daha önce ortaokullar için yapılan seçme ve yerleştirme sınavı liseler için yapılmaya başlanmıştır. 1998-2008 yılları arasında ilköğretimden ortaöğretime geçiş Ortaöğretim Kurumları Sınavı (OKS) adı altında her yıl Milli Eğitim Bakanlığı tarafından 8. sınıflara uygulanan giriş sınavı sonuçlarına göre yapılmıştır.

2008 yılında ortaöğretime geçiş sınavı değiştirilerek OKS kaldırılmış ve Ortaöğretim Kurumlarına Geçiş Sistemi (OGES) adı altında 6,7 ve 8. Sınıflara Seviye Belirleme Sınavları (SBS) MEB tarafından merkezi olarak uygulanmaya başlanmıştır. OGES kapsamında ortaöğretime yerleşme puanı; SBS puanları ve okul başarı puanlarının ağırlıklı bileşkesinden oluşmaktadır. SBS 2010 yılından itibaren kademeli olarak kaldırılmış ve 2012 yılı ve sonrasında ise sadece 8. sınıf öğrencilerine uygulanmaya başlamıştır.

2013- 2014 eğitim ve öğretim yılından itibaren Temel Eğitimden Ortaöğretime Geçiş Sınavı (TEOG) uygulanmaya başlanmıştır. Bu sisteme göre öğrenciler 8. sınıfta altı temel dersten girecekleri merkezi sınav sonuçlarına göre ortaöğretim kurumlarına yerleştirilmektedirler.

⁵⁴ Ahmet Alkan vd., **Türkiye Ortaöğretim Sektöründe Katma Değer Oluşumu: Üniversiteye Giriş Yarışı**, TÜBİTAK Proje No. SOBAG-104K092, Mayıs 2008, (Erişim) <http://research.sabanciuniv.edu/11135/1/proje.pdf>, 30 Mart 2013, s. 4.

⁴⁸ Öğrenci Seçme Yerleştirme Merkezi (ÖSYM), **2013 ÖSYS Yerleştirme Sonuçlarına İlişkin Sayısal Bilgiler**, (Erişim) www.osym.gov.tr, 28 Mayıs 2014.

2.3. OKUL TÜRLERİ

1973 yılında çıkarılan 1739 Sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu ile daha önce ortaöğretim altında bulunmayan mesleki eğitim kurumlarının da ortaöğretim kapsamına alınması ile ortaöğretim genel ve mesleki- teknik ortaöğretim olmak üzere ikiye ayrılmıştır. Bu kanunun 29. maddesinde ise “ortaöğretim kurumlarının çeşitli programlar uygulayan liselerden oluştuğu, okul türlerinin ise ağırlık verilen programa göre adlandırıldığı”⁵⁶ belirtilmektedir. Dolayısı ile Türk milli eğitim sisteminde ortaöğretim seviyesindeki okul türleri genel ve mesleki-teknik ortaöğretim kurumları olarak ikiye ayrılmakta ve liseler ise bu başlıklar altında uyguladıkları programlara göre çeşitlenmektedir.

2.3.1. Genel Ortaöğretim Kurumları

Genel ortaöğretimin amacı, öğrencileri ortaöğretim seviyesinde asgari genel kültüre sahip, toplumun sorunlarını tanıyan, ülkenin ekonomik, sosyal ve kültürel kalkınmasına katkıda bulunan insanlar olarak yetiştirmek ve yükseköğretime hazırlamaktır. Genel ortaöğretim altında açılan liseler ağırlık verdikleri programlara göre isimlendirilmiş ve öğrenim süreleri dört yıl olarak belirlenmiştir. Bu liseler;

Anadolu liseleri: Bu okulların temel amacı, öğrencilerin bir yükseköğretim programına hazırlanmaları ve yabancı dili dünyadaki bilimsel ve teknolojik gelişmeleri izleyebilecek düzeyde öğrenmelerini sağlamak şeklinde belirlenmiştir. Öğretim programlarında yer alan dersler, öğrencilerin istek ve yetenekleri doğrultusunda yönelecekleri yükseköğretim programlarına uygun olarak türkçe-matematik, fen bilimleri, sosyal bilimler, yabancı dil alanlarına göre gruplandırılmıştır.

Anadolu Öğretmen Liseleri: Bu okullar öğretmen yetiştiren yükseköğretim kurumlarına öğrenci hazırlamak, öğretmenlik mesleğini sevdirmek, öğretmenlik mesleğinin gerektirdiği bilgi, beceri, tutum ve davranışları kazandırmak için kurulmuşlardır. Öğrenciler isteklerine göre 2. yabancı dil olarak Almanca ve Fransızcadan birini öğrenebilmekte ve Anadolu liselerinde olduğu gibi türkçe-

⁵⁶ 24.6.1973 Tarih ve 1739 Sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu 29. Md.

matematik, fen bilimleri, sosyal bilimler, yabancı dil alanlarından birini seçebilmektedirler.

Genel Liseler: Asıl amacı yükseköğrenime öğrenci hazırlamak olan bu liselere devam eden öğrenciler, 9.sınıftan sonra 10. sınıfta fen bilimleri, türkçe-matematik, sosyal bilimler ve yabancı dil alanlarından birini seçebilmektedirler.

Güzel Sanatlar ve Spor Liseleri: Bu okullar güzel sanatlar ve spor alanında özel ilgi ve yetenekleri belirlenen öğrenciler yetiştirmek için kurulmuşlar ve özel yetenek sınavı ile öğrenci almaktadırlar.

Fen Liseleri: Bu okulların amacı, fen ve matematik alanlarındaki yetenekleri yüksek olan öğrencileri bu alanda yüksek öğrenime hazırlamak ve yeni teknolojileri kullanabilen, yeni bilgiler üretebilen ve projeler hazırlayabilen bireyler yetiştirmek şeklinde belirlenmiştir. Ders programlarında fen ve matematik derslerinin ağırlığı en az % 60'tır.

Sosyal Bilimler Liseleri: Bu liseler sosyal bilimler ve edebiyat alanında ihtiyaç duyulan nitelikli bilim adamlarını yetiştirmek ve edebiyat ve sosyal bilimler alanlarındaki ilgi ve yetenekleri üst düzeyde olan öğrencileri bu alanda yükseköğretime hazırlamak için kurulmuşlardır. Eğitim sisteminde türkçe - matematik ve sosyal bilimler olmak üzere iki alan bulunmaktadır.

2.3.2. Mesleki ve Teknik Ortaöğretim Kurumları

Meslekî ve teknik ortaöğretim kurumları; iş ve meslek alanlarına iş gücü yetiştiren ve öğrencileri yükseköğretime hazırlayan öğretim kurumlarıdır. Bu kurumlar;

Meslek Liseleri: Bu okullarda öğrencilere ortaöğretim seviyesinde ortak bir genel kültür kazandırmak amacı ile genel kültür derslerinin yanında endüstriyel teknik alanlarda mesleki formasyon verilmektedir. Öğrenim süresi dört yıl olan bu okulların mezunları, mezun oldukları alanlardaki meslek yüksek okullarına sınavsız geçiş yapabilmektedir. Ayrıca meslek liseleri mezunlarına teknisyen unvanının yanında, ustalık belgesinin yetki ve sorumluluklarına sahip iş yeri açma belgesi de verilmektedir.

Anadolu Teknik ve Meslek Liseleri: Meslek liselerinin uyguladığı öğretim programının yanında bu okullarda Almanca, Fransızca ve İngilizce yabancı dil öğretimi yapılmaktadır.

Ticaret Meslek ve Anadolu Ticaret Meslek Liseleri: Genel amacı özel sektörün muhasebe, finansman, büro hizmetleri alanındaki ara eleman ihtiyacını karşılamak olan bu okulların Anadolu Ticaret Meslek Lisesi formunda ise yabancı dil ağırlıklı bir öğretim yapılmaktadır. Mezunları alanlarında sınavsız olarak meslek yüksekokullarına geçiş yapabilmektedir.

Sağlık Meslek ve Anadolu Sağlık Meslek Liseleri: Bu okulların amacı, hemşire, sağlık memuru, laborant, ilkyardım ve acil bakım teknisyenleri yetiştirmektir. Öğretim süresi dört yıldır ve mezunları bütün sağlık kuruluşlarında çalışabilmektedir. Yabancı dil ağırlıklı öğretim yapan Anadolu Sağlık Meslek Liseleri de mevcuttur.

Kız Meslek Liseleri: Çeşitli meslek alanlarında 21 farklı bölümde öğretim yapan bu okullarda mesleğe yönelik teknik eleman yetiştirilmektedir. Öğretim süresi dört yıldır. Fakat Anadolu Kız Meslek Liselerinde öğretim süresi bir yıl yabancı dil hazırlık olmak üzere beş yıldır ve bazı derslerin öğretimi yabancı dilde yapılmaktadır.

İletişim Meslek ve Anadolu İletişim Meslek Liseleri: Bu okullar iletişim sektöründe istihdam edilecek yabancı dil bilen nitelikli insan gücünü yetiştirmek amacı ile kurulmuşlardır. Öğretim süresi dört yıldır ve mezunları alanlarındaki meslek yüksekokullarına sınavsız geçiş yapabilmektedir.

Anadolu Otelcilik ve Turizm Meslek Liseleri: Turizm ve bunun temel alt yapısını oluşturan konaklama sektörünün ihtiyaç duyduğu yabancı dil bilen nitelikli elemanları yetiştirmek amacı ile kurulmuş okullardır. Öğretim süresi dört yıldır ve mezunları alanlarındaki meslek yüksekokullarına sınavsız geçiş yapabilmektedir.

Tarım Meslek ve Tarım Anadolu Meslek Liseleri: Bu okulların amacı, hayvan sağlığı, bitki sağlığı, peyzaj ve çevre düzenleme, su ürünleri, tarım alet ve makine kullanma, gıda analiz ve kontrol ile ileri tarım tekniklerini başarı ile uygulayabilecek ve yapabilecek nitelikte pratik bilgi ve beceriye sahip teknisyen yetiştirmektir. Öğretim süresi dört yıldır ve mezunları alanlarındaki meslek yüksekokullarına sınavsız geçiş yapabilmektedir.

İmam Hatip ve Anadolu İmam Hatip Liseleri: İmamlık, hatiplik ve Kur'an kursu öğreticiliği gibi dinî hizmetlerin yerine getirilmesine kaynaklık edecek gerekli bilgi ve becerilerin kazandırılmasını amaçlayan İmam Hatip Liselerinin öğretim süresi dört yıldır. Mezunları Camii ve Kur'an kurslarında görev alabilmektedir. Anadolu İmam Hatip Liseleri ise yabancı dil ağırlıklı öğretim programı uygulamaktadır.

2.3.3. Özel Ortaöğretim Kurumları

08.02.2007 Tarih ve 5580 Sayılı kanun çerçevesinde kişiler, şirketler ve vakıflar tarafından kurulan ortaöğretim kurumlarıdır. Bu ortaöğretim kurumları; özel genel liseler, Anadolu liseleri, fen liseleri, akşam liseleri ve meslek liseleridir. Türkiye'de 2013-2014 eğitim-öğretim yılı MEB verilerine göre özel ortaöğretim kurumlarının ortaöğretim kurumları içindeki oranı %9, öğrenci sayısı oranı ise % 4'tür.

2.4. DERSHANELER

Özel dersaneler özellikle eğitim sistemi içinde bir üst basamağa geçişin merkezi sınavla yapıldığı, kontenjan sayısı ile başvuran sayısı arasındaki dengenin kontenjan aleyhine bozulduğu ve tekrar sınava girmenin sınırlandırılmadığı ülkelerde ortaya çıkmaktadır.⁵⁷ Güney Kore, Tayvan, Japonya, Yunanistan, ve Hong Kong gibi pek çok ülkede bir üst eğitim basamağına geçiş bu şekilde yapılmakta ve dolayısı ile özel dersaneler sistemi en çok bu ülkelerde bulunmaktadır. Türkiye'de de eğitim sisteminde bir üst basamağa geçiş merkezi sınavla olmakta ve özel dersane kavramı ilköğretimde TEOG sınavından, ortaöğretimde Öğrenci Seçme Yerleştirme Sınavlarına (ÖSYS) ve mezuniyetten sonra Kamu Personeli Seçme Sınavına (KPSS) kadar her yaştaki öğrenciyi ilgilendirmektedir.

Türkiye'de özel dersanelerin tarihi Cumhuriyetin kuruluş yıllarına kadar gitmektedir. Cumhuriyetin ilk yıllarından 1930'lu yıllara kadar bu kurumlar yetişkinlere yönelik yabancı dil, sanat, ev ekonomisi ve ticaret gibi konularda kısa süreli kurslar şeklinde faaliyet göstermişlerdir. 1930'dan sonra ilköğretim ve ortaöğretim kurumlarının sayısının artması ile dersaneler öğrencilerin okul

⁵⁷ Nihat Büyükbaş, "Özel Dersaneler ve Türk Eğitim Sisteminin Amaçları", *Eğitim Yönetimi Dergisi*, Sayı 2, Bahar 1997, s. 155.

derslerini takviye etmek, dışarıdan okul bitirmek ve devlet olgunluk sınavlarına hazırlanmak amacı ile devam ettikleri kurslar haline gelmiş ve bu süreç 1960 ortalarına kadar devam etmiştir.⁵⁸ Bugünkü manada Türkiye’de sınavlara hazırlık endeksli özel dersanelerin yaygınlaşması ise 1960’lardan sonra olmuştur.⁵⁹ 1960’lı yılların başında mevcut yükseköğretim kurumlarındaki kontenjan toplamının talebi karşılama oranı % 75 iken, bu rakam 1980’lerde %15 ’lere kadar düşmüş⁶⁰ ve artan yükseköğretim talebinin karşılanamaması bu tür dersanelerin yaygınlaşmasında önemli bir rol oynamıştır.

Artan yükseköğretim talebi ile birlikte, yükseköğretime geçiş sınavlarının 1974’de Üniversitelerarası Seçme ve Yerleştirme Merkezinin (ÜSYM) kurulması ile merkezileşmesi neticesinde, okullardaki ölçme sistemi ile merkezi sınavların ölçme sistemi arasındaki farklılıklar ortaya çıkmaya başlamıştır. Örneğin okullarda öğretmenler öğrettikleri derslerle ilgili konuların anlaşılıp anlaşılmadığını az sayıda soru ile yaptıkları klasik sınavlarla ölçmekte iken, merkezi sınavlarda öğrencilerden olaylara pratik bakmaları, çözüme hızlı ulaşmaları ve zamana karşı yarışmaları istenmektedir.⁶¹ Dolayısı ile okul ve merkezi sınavlardaki ölçme farklılıkları da öğrencilerin özel dersanelere olan ihtiyacını ve talebini arttırmıştır.

Yükseköğretim talebinin yıllar içinde nüfusa bağlı olarak giderek artması, buna bağlı olarak üniversitelere öğrenci seçiminin merkezi giriş sınavıyla yapılması ve giriş sınavı ile okullardaki sınavlar arasındaki ölçme farklılıkları nedenleri ile özel dersanelerin sayıları hızla artmış ve sadece büyük şehirlerde değil ilçelere kadar yayılarak sistemin bir parçası haline gelmişlerdir. Örneğin 1980’de 126 olan özel dersane sayısı 2013 yılında 3858’e çıkmış ve 1.280.000 öğrenci bu kurumlarda eğitim almıştır.⁶²

TBMM’de 1.3.2014 tarihinde kabul edilen 6528 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnelerde Değişiklik Yapılmasına Dair

⁵⁸ Tayyip Duman, *Özel Dersaneler ve İşlevleri*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 1984, s. 12.

⁵⁹ Murat Özoglu, “Özel Dersaneler: Gölge Eğitim Sistemi ile Yüzleşmek”, *Seta Yayınları*, Sayı 36, Mart 2011, s. 5.

⁶⁰ Duman, a.g.e., s. 17.

⁶¹ Millî Eğitim Bakanlığı Eğitimi Araştırma ve Geliştirme Dairesi Başkanlığı, *Özel Dersanelerin Türk Eğitim Sistemindeki Yeri ve Geleceği*, Ankara, 1998, s. 1.

⁶² Akyüz, a.g.e., s. 378.

Kanun'la 5580 sayılı Özel Öğretim Kurumları Kanunu'nun da değişikliğe gidilerek kanunda yer alan "dershaneleri" ibaresinin yürürlükten kaldırılmasına, dershanelerin dönüştürülmesine ve gerekli dönüşümü tamamlamayan öğrenci eğitim merkezlerinin eğitim öğretim faaliyetlerinin 1 Eylül 2015'e kadar devam edebileceğine karar verilmiştir.⁶³ Bu kanun çerçevesinde çıkarılan yönetmelik ile dershanelere temel liseye dönüşüm hakkı verilmiş ve dört yıl içinde gerekli şartları sağlayarak özel okul olma izni verilmiştir. Fakat Anayasa Mahkemesi'nin söz konusu kanun maddelerini 13.7.2015 tarih ve 2015/68 sayılı kararı ile iptal etmesinden sonra MEB yeni bir yönetmelikle dershaneleri "Özel Öğretim Kursları" olarak yeniden tanımlayarak açılmalarına izin vermiştir.⁶⁴ Bu yönetmelikle özel eğitim kurslarına Türk dili ve edebiyatı, matematik, fizik, kimya, biyoloji, tarih, coğrafya, felsefe (felsefe, sosyoloji, psikoloji, mantık) branşlarından yalnız üç tanesinde kurs açma izni verilmiş ve 2016 – 2017 eğitim-öğretim yılından itibaren ise bu sınırlama kaldırılmıştır.

Sonuç olarak her ne kadar bu gün isimleri özel eğitim kursları veya eğitim merkezleri olarak değişmiş olsa da okulların yanında hazırlık kursları Türk eğitim sisteminin bir parçası haline gelmiştir.

⁶³ 1.3.2014 tarih ve 6528 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, Md. 9, 12, 13.

⁶⁴ Millî Eğitim Bakanlığı (MEB), (Erişim) <http://www.meb.gov.tr/ozel-ogretim-kurumlari-yonetmeligi-resm-gazetede-yayimlandi/haber/9296/tr>, 10.12.2016.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

DÜNYADA YÜKSEKÖĞRETİM SİSTEMLERİ

3.1. ÜNİVERSİTE KAVRAMININ TARİHSEL GELİŞİMİ VE ÜNİVERSİTELERİN ORTAYA ÇIKIŞI

Üniversite kavramının hangi tarihte ortaya çıktığına dair kesin bir bilgi olmamakla birlikte Platonun M.Ö. 393'te kurmuş olduğu Academia'nın ilk üniversite olduğu düşünülmektedir. Academia okuldan daha çok çalışma ve araştırma yapılan bilimsel bir topluluk olması yönü ile ortaçağ üniversitelerine benzemektedir.⁶⁵ Bu kurumda sadece bilimsel araştırma ve dersler yapılmamakta, aynı zamanda politika ve hukuk dersleri de verilmekteydi.

Her ne kadar ilk üniversite şeklindeki yapı Academia olsa da, batıda kurumsallaşmış üniversitelerin tarihi 11. ve 12. Yüzyıllar'a gitmektedir.⁶⁶ Bu nedenle bir çok araştırmacı üniversite tarihi ile ilgili araştırmaları ortaçağdan başlatmaktadır. Batıda ilk üniversiteler 11. ve 12. Yüzyıllar'da kurulan Bologna, Paris ve Oxford Üniversiteleridir. Bunlardan 1088 yılında kurulan Bologna Üniversitesinde yönetim öğrenci loncalarında, Paris Üniversitesinde ise yönetimde öğretmenlerin otoritesi egemendir. Bologna Üniversitesinde öğrenci otoritesinin egemen olmasının sebebi, öğretmen maaşlarının öğrenciler tarafından ödenmesidir. Paris Üniversitesinde ise öğretmen maaşları kilise tarafından ödendiğinden öğretmen loncalarının otoritesi egemendir. Genel olarak 12. ve 15. Yüzyıllar arasında üniversiteler kiliselerin merkezde olduğu, öğretmen ve öğrenci loncaları şeklinde biçimlenen kurumlardır.⁶⁷ Bir yönüyle bu okullar dönemin ruhban sınıfını yetiştirmeye yönelik kurulmuş ve dini otoriteyi temsil eden Papalık etkisi altında kalmışlardır.

Her ne kadar üniversite tarihi denince batıda ortaya çıkan üniversiteler anlaşılrsa da, İslam ülkelerinde de batının karanlık çağ dediği orta çağda kurulmuş köklü kurumlar vardır. Bunların başında Abbasilerin Bağdat'ı almasından sonra 9. Yüzyıl'da kurulan

⁶⁵ Olaf Pedersen, *The First Universities, Stadium Generale and The Origins of University Education in Europe*, Cambridge University Press, Cambridge, 1997, s. 1.

⁶⁶ Cristophe Charle, Jacques Verger, *Üniversitelerin Tarihi*, çev. İsmail Yerguz, Dost Yayınevi, Ankara, 2005, s. 8

⁶⁷ İlhan Tekeli, "Dünya'da ve Türkiye'de Üniversite Üzerinde Konuşmanın Değişik Yolları," *Toplum ve Bilim Dergisi*, Sayı 97, 2003, s. 129.

ve ilk üniversite olma özelliği taşıyan Bilgelik Evi gelmektedir. Moğol istilası ile yıkılan ve sahip olduğu büyük kütüphanesi yıkılan bu eğitim kurumunun benzerleri 1055 yılında Kahire ve İspanya'nın Cordoba şehirlerinde kurulmuştur.⁶⁸ Bunun yanında 10. Yüzyıl'da kurulan El-Ezher Üniversitesi ve Nizamiye Medreseleri de İslam dünyasındaki ilk yükseköğretim kurumu örnekleri olma özelliğini taşımaktadır. Batıda 16. Yüzyıl'dan itibaren üniversiteler üzerindeki kilise etkisi azalmaya başlamış yerini devletin etkisine bırakmıştır. Bu tarihten itibaren daha önce ruhban sınıfını yetiştiren üniversiteler, kamuya yönetici yetiştirmeye başlamış ve müfredatlarını buna göre düzenlemişlerdir.⁶⁹ 18. Yüzyıl'dan itibaren ise üniversiteler sadece zenginlerin ve asillerin eğitim aldığı kurumlar haline gelmiş ve yozlaşma başlamıştır. Üniversitelerin toplumun bütün kesimlerine açılması ve kişilerin yeteneklerine göre sosyal hayatta yükselmelerinin aracı haline dönüşmesinin ilk temelleri 19. yüzyıl başlarında atılmıştır.⁷⁰ Bu dönemde Alman idealistlerin tarafından kurulan ve Wilhelm Von Humbolt'un Berlin Üniversitesinde kurumsallaştırdığı Alman (Humbolt) modeli ile modern üniversite kavramı ortaya çıkmıştır.⁷¹

Fransız Kralı Napoleon 18. Yüzyıl'ın sonları ile 19. Yüzyıl'ın Kıta Avrupa'sında birçok ülkeyi işgal etmiş ve bu ülkelerdeki üniversiteleri kapatmıştır. Bu dönemde Fransız Üniversitelerinin tamamı devletleştirilmiş ve amaçları ise devletin ihtiyaç duyduğu nitelikteki elit kadroları yetiştirmek olarak tanımlanmıştır. Fransa etkisindeki bu gelişmelere zaman içinde entelektüel tepkiler oluşmaya başlamış ve Prusya Kralı 3. Frederick Wilhelm Von Humbolt'u eğitim sistemini yeniden yapılandırmak üzere Eğitim Dairesi Başkanlığına getirmiştir. Humbolt bu görevi yerine getirirken bu günkü adı Humbolt Üniversitesi olan Berlin Üniversitesinin kuruluş çalışmalarını yürütmüş ve 1810 yılında üniversite kurulmuştur. Humbolt'un öncülük ettiği ve ileride bütün dünyanın örnek alacağı sisteminin ilkeleri şunlardır;

⁶⁸ Pedersen, a.g.e., s. 8.

⁵⁹ Kemal Gürüz, *Türkiye'de ve Dünyada Yükseköğretim Bilim ve Teknoloji*, TÜSİAD Yayınları, İstanbul, 1994, Sayı 94, s. 57-58.

⁶⁰ Kemal Gürüz, *Dünyada ve Türkiye'de Yükseköğretim: Tarihçe ve Bugünkü Sevk ve İdare Sistemleri*, 2. baskı, ÖSYM Yayınları, Ankara, 2003, s. 77.

⁶¹ Taner Timur, *Toplumsal Değişme ve Üniversiteler*, İmge Kitabevi, Ankara, 2000, s.65-66.

1. Üniversite, tüm eğitim-öğretim ve araştırma faaliyetlerinin beraber yürütüldüğü bir kurumdur.
2. Mesleki eğitim veren mesleki ve teknik okullardan farklı olarak üniversitenin temel işlevi eğitim-öğretim ve araştırma yapmaktır.
3. Devletin görevi öğretim üyelerini atamak, maaşlarını ödemek ve akademik özgürlük ortamını sağlamaktır. Bu yönüyle üniversitenin sahibi devlet değil millettir. Öğrenciler çalışmalarını hiçbir dini ve devlet baskısı olmadan özgürce yapabilirler.⁷²

Zaman içinde bilimsel bilgi üretimini ve ücretsiz eğitim ilkesini merkeze alan Humbolt modeli başarılı olarak tüm dünyaya yayılmış ve bu modeli ilk uygulayan ülkeler ABD, İngiltere ve Japonya olmuştur. Fakat Humbolt'un kimi fikirleri ütopyik bulunmuş ve tamamı ile uygulanmamıştır. Örneğin Humbolt'un ideali olan dar alana sıkışmamış geniş bir bilgi sahasında etkin bilgin yerine, uzmanlaşmış profesyonel bilim adamı çıkaran Humboltçu üniversite, kendisinin ideali olmayan fakat Humbolt'un kurduğu Alman üniversitesi olarak tüm dünyaya yayılmıştır.⁷³ Bu modelde, üniversitenin özerk bir yapı olarak yalnızca finansal denetime tabii tutulması, kendi içinde oluşturduğu kurullar tarafından yönetilmesi, eşitler arasında birincil olanın Rektör olması, akademisyenlere iş güvencesi ve üniversitenin toplumun tüm kesimlerine açılarak fırsat eşitliği sağlanması ve devlet tarafından finanse edilmesi öngörülmüştür⁷⁴. Bu şekilde 18. Yüzyıl'da zenginlerin ve asilzadelerin devam edebildiği üniversiteler, eğitimin devlet tarafından finanse edilmesi ile toplumun tüm kesimlerine açılmıştır.

II. Dünya savaşından sonra Alman üniversite modelinin yerini Amerikan üniversiteleri almaya başlamıştır. Girişimci üniversite olarak adlandırılan bu modelde, üniversitenin geleneksel işlevleri olan beşeri kaynak oluşumu ve araştırma yanına üçüncü işlev olarak; üretilen teknolojinin transferi, yenilikçilik ve topluma katkıda bulunmada eklenmiştir.⁷⁵ Artık üniversite piyasanın koşullarına göre

⁷² Tosun Terzioğlu, "Akademik Özgürlükler," Editör: Gündüz Vasaf, *Özgürleşmenin Sorunları-Mehmet Ali Aybar Sempozyumları 1997-2002* bildiriler kitabı içinde, Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayını, İstanbul, 2003, s. 306.

⁷³ Talip Küçükcan, Bekir S. Gür, *Türkiye'de Yükseköğretim, Karşılaştırmalı Bir Analiz*, Seta Yayınları, Ankara, 2009, s. 46.

⁷⁴ Tekeli, a.g.m., s. 130-131.

şekillenen bir yapıya dönüşmeye başlamıştır. Bu şekilde sadece bilim için bilim yapan üniversite modelinden, pratik sorunların çözümleri için bilim yapan, bir başka ifade ile piyasanın ihtiyaçlarına göre eğitim ve araştırma yapan üniversite modeline geçilmeye başlanmış, eğitim ve araştırmanın içeriği değişmiştir.⁷⁶ Özerkliğinin daha da güçlendirilmesi için kaynak bağımsızlığı sağlanması gerektiğine inanılan bu üniversite modelinde, bütçe gelirleri devlet kaynakları, özel sektörden sağlanan ar-ge kaynakları ve öğrenciden alınan eğitim ücretlerinden oluşmaktadır.

20 Yüzyıl'ın sonlarına doğru öğrenci gelirlerinin üniversite bütçesi içindeki yerinin artması ile serbest piyasacı yaklaşımlar Amerika ve Amerika'nın etkisindeki kimi ülkelerin yükseköğretim politikalarında etkili olmaya başlamıştır. Artık öğrenciler müşteriye, akademisyenler tedarikçiye ve öğretme/öğrenme ilişkisi ise alıcı/satıcı arasındaki bir sözleşmeye dönüşmüştür.⁷⁷ Fakat AB ülkelerinin çoğunda her ne kadar üniversiteler özel kaynak bulma konusunda teşvik edilse de, üniversite eğitimi hala bir kamu hizmetidir.

3.2. ÜNİVERSİTENİN MİSYONU

Misyon yönetsel açıdan, bir örgütü diğerlerinden ayıran uzun dönemli görev veya amaçlara denir.⁷⁸ Bu yönüyle her örgütün yaptığı işi belirleyen bir misyonu vardır ve bu misyon, örgütü yaptığı işi veya hizmet alanını açıkça belirlemeye zorlar.

Örgütler kuruluş beyannamesindeki maddelere göre değil, görevi ile tanımlanır diyen Drucker, işimiz nedir sorusunun görevimiz nedir sorusu ile eş anlamlı olduğunu belirtmektedir.⁷⁹ Bir örgütün uzun dönemli görevlerini belirleyen misyon aynı zamanda örgütün ne iş yaptığının da çerçevesini çizmektedir. Bu yönü ile üniversiteler yaptıkları işe göre üç grupta toplanmaktadır;

1. Eğitim ve öğretim,
2. Temel bilimsel ve uygulamalı araştırmalar,

⁷⁵ Ben R. Martin, Henry Etzkowitz, "The Origin and Evolution of the University Species", *Vest*, Volume 13 (3-4), 2000, s. 28.

⁷⁶ Tekeli, a.g.m., s. 132.

⁷⁷ Küçükcan, Gür, a.g.e., s. 47.

⁷⁸ Ömer Dinçer, *Stratejik Yönetim ve İşletme Politikası*, Alfa Yayınları, İstanbul, s. 9-10.

⁷⁹ Peter F. Drucker, *Kapitalist Ötesi Toplum*, İnkilap Kitabevi, İstanbul, 1993, s. 75.

3. Toplum hizmetleri.⁸⁰

Tarihsel olarak üniversitelerin misyonu eğitim ve öğretim, temel bilimsel ve uygulamalı araştırmalar ve toplum hizmetleri olarak üç ana kategoride toplansa da, UNESCO'ya göre zaman içinde ortaya çıkan toplumsal değişimlere paralel olarak üniversitelere yeni misyonlar yüklenmiştir. Kurum tarafından yayınlanan rapora bakıldığında bunların (yayınlanan raporun içerisinden),

a. Yoksulluk, açlık, cahillik, sosyal dışlanma, uluslararası ve ulusal alandaki eşitsizlikleri artması gibi ana küresel, bölgesel ve yerel sorunların çözümünde aktif olarak yer almak.

b. Özellikle alternatif öneri ve tavsiyeler yaparak sürdürülebilir insani gelişim, insan haklarına evrensel boyutta saygı, kadınlar ve erkekler için eşit haklar, üniversitede ve toplumda adalet ve demokratik prensiplerin uygulanması; uluslar, etnik, dini, kültürel ve diğer gruplar arasında anlayış, şiddet içermeyen ve barış yanlısı bir kültürle entelektüel ve ahlaksal dayanışmayı ilerletmek için bıkıp usanmadan çalışmak.

c. Kültürel çeşitliliği koruyup desteklemek ve kültürler arası anlayış ve uyumun geliştirilmek ve kültürlerin karşılıklı olarak zenginleşmesi konularında çalışmak.

d. Öğrencilerin sorumluluk sahibi ve kendini adanmış vatandaşlar olarak yönlendirilmelerini sağlayacak bilgileri, becerileri, tutumları, değerleri ve yetenekleri kavramalarına yardımcı olmak.

e. Bilgi ve becerilerin güncelleştirilip geliştirilmesi ve daha ileri eğitim yada mezunların yada mezun olmayanların kariyer değiştirmek için yeniden eğitmek.

f. Eğitimin farklı seviyeleri ve biçimleriyle bağlarını güçlendirerek, eğitsel araştırmaları artırarak, eğitim personeli için açtığı eğitim kurslarını güçlendirip genişleterek ve eğitim politikaları ve reformlarının hazırlanması, izlenmesi ve değerlendirmesinde görev alarak, kendisini değiştirip dönüştürmek ve bu şekilde eğitimin farklı seviyeleri ve biçimleriyle bağlarını güçlendirerek herkes için eğitim ve çeşitli açılardan eğitsel sürecin kalitesini yükseltmek ve etkinliğini artırmak,⁸¹

olduğu görülmektedir.

Ülkemiz Anayasasının 130. maddesi ve 2547 Sayılı YÖK Kanununun 4. maddesine bakıldığında Türk üniversitelerinin misyonunun “eğitim-öğretim, bilimsel araştırma ve toplumsal hizmet”⁸² olduğu görülmektedir. Fakat eğitim- öğretim ve bilimsel araştırma misyonları etrafında şekillenen Türk üniversitelerinde işlevsel olarak bu

⁸⁰ Gürüz, *Dünyada ve Türkiye’de Yükseköğretim: Tarihçe ve Bugünkü Sevk ve İdare Sistemleri*, s. 128.

⁸¹ Gülsüm Baksan, “Yirmi Birinci Yüzyılda Yükseköğretim: Vizyon ve Eylem”, *Kuram ve Eylemde Eğitim Yönetimi Dergisi*, Cilt 6, Sayı 22, 2000, s. 174-175.

⁸² 4.11.1981 Tarih ve 2547 Sayılı Yükseköğretim Kanunu 4 Md.

ikisi iç içe girmiştir. Bu nedenle Türk üniversiteleri daha çok kitlesel eğitim üniversiteleri konumundadır. Bunun yanında sadece bilimsel araştırma misyonu ile kurulmuş iki yükseköğretim kurumu olan Gebze İleri Teknoloji Enstitüsü ve İzmir İleri Teknoloji Enstitüsü' de mevcuttur.

3.3 AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ'NDE YÜKSEKÖĞRETİM SİSTEMİ

Amerika'da ilk üniversiteler kiliselere din adam ve devlete yönetici yetiştirmek amacı ile kurulmuşlardır. Bugünkü anlamda ilk modern Amerikan üniversitesi Harvard, Yale, Princeton ve Columbia değil 1819 yılında kurulan Virginia Üniversitesi'dir.⁸³ Bu üniversitenin kurulması ile ilk defa farklı alanlarda (modern diller, eski diller, fizik, felsefe, tıp ve hukuk) birbirine paralel eğitim yapan bölümlerin bulunduğu yükseköğretim kurumu hayata geçmiş ve Amerikan üniversiteleri için bir dönüm noktası olmuştur.

Amerikan yükseköğretim tarihinde 2. dönüm noktası ise ilki 1862 yılında çıkarılan Land-Grant üniversitelerin kurulmasını sağlayan Morrill Kanunları'dır.⁸⁴ Daha çok kampus üniversiteler olarak tasarlanan bu eğitim kurumlarının amacı daha geniş kitlelere eğitim imkanı sunulması ve bu yükseköğretim kurumlarının kuruldukları yörenin kalkınması ve ihtiyaçlarına çözümler üretilmesine katkı sağlamalarıdır.⁸⁵ Amerikan üniversitelerinin gelişimini derinden etkileyen bu yasa sayesinde eskiden doktor, avukat ve rahip yetiştiren üniversiteler mekanik, tarım ve üretimle alakalı bölümler açarak toplumun ekonomik ihtiyaçlarını karşılamaya başlamış ve üniversiteler fildişi kule olmaktan çıkarak toplumun her kesimden başvuru şartlarını sağlayan vatandaşlara kapılarını açmıştır. Bu şekilde üniversitelerin hizmet yönü ön plana çıkmış ve Amerikan modeli tüm dünyaya yayılmaya başlamıştır.

Amerikan üniversitelerinin bilimde ağırlıklarını hissettirmeleri ve tüm dünyada örnek bir model olarak alınmaları ise 2. Dünya savaşından sonra olmuştur. Bu model Alman Humboldt modelinin, Land-Grant Üniversitelerin ve teknik okulların bir

⁸³ Gürüz, *Dünyada ve Türkiye'de Yükseköğretim: Tarihçe ve Bugünkü Sevk ve İdare Sistemleri*, s. 95

⁸⁴ Gürüz, *Dünyada ve Türkiye'de Yükseköğretim: Tarihçe ve Bugünkü Sevk ve İdare Sistemleri*, s. 98

⁸⁵ Hüseyin Korkut, *Sorgulanan Yüksek Öğretim*, Nobel Yayınevi, Ankara, 2001, s. 223.

sentezi olarak ortaya çıkmış ve girişimci üniversite olarak adlandırılmıştır.⁸⁶ Bu modelin öne çıkan iki önemli özelliği vardır. Bunlar;

1. Üniversitenin temel işlevleri arasına temel bilimsel ve uygulamalı araştırmalar ile toplum hizmetlerinin girmesi,
2. Mesleki eğitimin üniversitelerin öncelikleri arasına girmesi ve üniversitelere hem kamu ve hem de özel sektör tarafından giderek artan miktarlarda kaynak ayrılmaya başlanmasıdır.⁸⁷

1944 yılında çıkarılan “Savaş Gazilerini Hayata Kazandırma Yasa”sı ile gazilerin yükseköğretime devam etmeleri için destek sağlanmış ve yükseköğretim kitleselleşerek her bireye eğitim hakkı tanınmıştır.⁸⁸

Girişimci üniversite, dış dünyanın ve piyasanın isteklerini karşılamak amacı ile teknoloji transferi, yenilik ve ekonomiye katkıda bulunmayı da görevleri arasına alarak bir organizasyonlar topluluğu haline gelmiştir. Harcamalarını kamu kaynakları, kendi oluşturduğu kaynaklar ve öğrenci gelirleri ile sağlayan girişimci üniversite modeli hızlı bir şekilde yayılmış ve günümüze kadar gelmiştir.

3.3.1. Kurumsal Yapı ve Yönetim

Amerikan yükseköğretim sisteminde 3 tip üniversite vardır. Bunlar:

1. İngiliz tarzı eğitim veren kolejler,
2. Alman tarzı araştırma üniversiteleri,
3. Ön lisans düzeyinde eğitim veren yüksekokullardır.⁸⁹

Amerika'nın kolonyal zamanlarından itibaren eğitim veren İngiliz tipi kolejler lisans eğitimini şekillendirirken, 19. Yüzyıl Almanya'sından alınan araştırma üniversiteleri ise lisansüstü eğitim sistemini şekillendirmiştir. Aynı zamanda Amerikan toplumunun ekonomik ihtiyaçlarına göre eğitim veren ve bizdeki meslek

⁸⁶ Martin, Etzkowitz, a.g.m., s. 13.

⁸⁷ Georg Krücken, Anna Kosmützky, Marc Torke, “Towards a Multiversity Universities Between Global Trends and National Traditions”, 2007, (Erişim) http://www.transcriptverlag.de/ts468/ts468_1.pdf, 20 Nisan 2014, s. 7.

⁸⁸ Krücken, Kosmützky, Torke, a.g.m., s. 7.

⁸⁹ Michela L. Gade, “The United States”, Edition: Philip G. Altbach, *International Higher Education: An Encyclopedia* içinde, Nev York: Garland, 1991, s. 1085.

yüksekokulların karşılığı olan community college'ler (toplum kolejleri) temel mesleki eğitim yapmak üzere kurulmuşlardır.

Amerikan yükseköğretim sisteminde ister özel, ister kamu üniversitesi olsun bir Bakanlık tarafından yönetilmezler. Özel yükseköğretim kurumlarında otorite yönetim kurullarında, kamuda ise yönetme yetkisini devlet board of trustees, board of regents veya board of governors adı verilen yönetim kurulu niteliğindeki mütevelli heyetlere devretmiştir.⁹⁰ Bu kurullar kurumun izleyeceği tüm politika ve düzenlemeleri belirleyici niteliktedir. Bu kurulların üyeleri ise devlet üniversitelerinde 12 yıllığına eyalet valisi tarafından belirlenmekte ve eyalet senatosu veya meclisi tarafından onaylanmaktadır. Bunun yanında kimi eyaletlerde bu kurulun üyeleri halk tarafından seçilmektedir.

Üniversitelerde mütevelli heyetler;

- Kurumun misyonunun belirlenmesi,
- Rektörün atanması,
- Strateji ve politikaların belirlenmesi,
- Kurumun performansının belirlenmesi gibi işlerden sorumludur.⁹¹

Mütevelli heyetlerin en önemli görevi rektörü atamak, görevi süresince destek olmak, denetlemek ve gerektiğinde görevden almaktır. Bunun nedeni, Amerikan Üniversitelerinde rektörlerin çok geniş yetkilere sahip olmalarıdır. Mütevelli heyetler yetkilerinin büyük kısmını rektörlere devretmektedir. Bu nedenle rektörler üniversitelerin hem akademik hem idari lideri ve en yüksek icra organının da başı konumundadır. Rektörler çoğunlukla mali ve idari işlerle uğraştıklarından, bir rektör yardımcısı (Provost) akademik işlerden sorumludur. Rektör yardımcısı rektör tarafından mütevelli heyete teklif edilmekte ve bu kurul tarafından atanmaktadır. Aynı zamanda dekanlar ve enstitü başkanları da mütevelli heyet tarafından atanmaktadır. Bölüm başkanları ise bölüm bütçesi, öğretim elemanlarının işe alımı, maaşlarının belirlenmesi ve fiziki eğitim ortamının yönetilmesi gibi oldukça geniş bir alanda söz sahibidirler ve dekanlara bağlıdırlar.

⁹⁰ Gürüz, *Dünyada ve Türkiye'de Yükseköğretim: Tarihçe ve Bugünkü Sevk ve İdare Sistemleri*, s. 226.

⁹¹ Küçükcan, Gür, a.g.e., s. 96.

3.3.2. Giriş Sistemi

Amerikan eğitim sisteminde her üniversite öğrenciyi kendi seçmektedir. Fakat seçme kriterleri ortaktır. Bu kriterler;

- Öğrencinin yetenek sınavlarından (SAT ve ACT) aldığı puanlar,
- Okul başarısı (ders notları ve sınıf dereceleri),
- Okul dışı sosyal etkinlikler,
- Öğretmenlerin verdiği referans mektupları,
- Öğrencinin hazırladığı niyet mektubudur.

Bu kriterlerin toplam puanlama içindeki ağırlığı üniversitenin yönetimi tarafından belirlenmektedir.

3.4. ALMANYA'DA YÜKSEKÖĞRETİM SİSTEMİ

Alman üniversitelerinin temel yapısı Wilhelm Von Humboldt tarafından oluşturulmuş ve bütün dünyayı etkilemiştir. Bu üniversite modeli devlet denetiminde, araştırma merkezli ve çok sayıda fakülteye sahip bir sistemdir. Toplumun sosyal yapısında meydana gelen değişiklikler nedeni ile eğitim yasalarında sürekli değişiklikler yaşanmaktadır. En son Almanya'da 1998 yılında kabul edilen Yükseköğretim yasası ile ikili derece (lisans ve lisansüstü) sistemine dayalı Amerikan modeli uluslararasılaşmayı kolaylaştırması amacı ile uygulanmaya başlanmıştır.⁹²

3.4.1 Kurumsal Yapı ve Yönetim

Alman yükseköğretim sisteminde beş tür yükseköğretim kurumu vardır. Bunlar;

1. Geleneksel Humboldt tipi üniversiteler,
2. Politeknik olarak ta tarif edebileceğimiz uygulamalı bilimler üniversiteleri,
3. Öğretmen yetiştirmek amacı ile kurulan eğitim bilimleri kolejleri,
4. Dini bilimler alanında eğitim veren ilahiyat kolejleri,

⁹² Gürüz, *Dünyada ve Türkiye'de Yükseköğretim: Tarihçe ve Bugünkü Sevk ve İdare Sistemleri*, s. 251.

⁹² Küçükcan, a.g.e., s. 99.

5. Sanat ve müzik kolejleridir.⁹³

Federal düzeydeki bütün üniversiteler 1993 tarihli *Hochschulrahmengesetz* (Yükseköğretim Çerçeve Kanunu) adı verilen çerçeve kanuna tabidir ve her eyaletin bu kanuna uygun olarak kendi eyaletindeki yükseköğretim kurumlarına özgü kanunları vardır.⁹⁴ Birer kamu kurumu niteliğinde olan Alman üniversitelerinde eyaletler söz sahibidir ve mali konulardan, profesörlerin atanmasına kadar bir çok konu eyalet eğitim bakanlıklarının yetkisindedir. Bu nedenle öğretim üyeleri devlet memurudur ve aynı oranda maaş almaktadırlar.

Alman üniversitelerinde bir çok orta ve kuzey Avrupa ülkesinde olduğu gibi, rektör ve hükümet temsilcisi olan ve Kanzler adı verilen bir kamu görevlisinden oluşan iki başlı bir yönetim sistemi vardır.⁹⁵ İdari ve mali konulardan Kanzler, akademik konulardan ise rektör sorumludur.

Alman yükseköğretim sistemini farklı hale getiren bir diğer husus ise iki farklı yönetim sisteminin olmasıdır. Üniversitelerde en üst otorite rektör (Rektor) veya başkan (Präsident)'dir. Rektörler öğretim üyeleri tarafından seçilmekte ve Eğitim Bakanı tarafından en az iki yıllığına atanmaktadır. Başkanlar ise profesör, öğrenci ve idari personelin bulunduğu bir komite tarafından seçilmekte ve Eğitim Bakanı tarafından en az dört yıllığına atanmaktadır.

3.4.2. Giriş Sistemi

Alman yükseköğretim sisteminde üniversiteye giriş için öğrencinin Abitur diplomaya sahip olması gerekmektedir. Bu diplomaya öğrenciler lise son sınıfta yapılan beş ayrı merkezi sınav sonrasında sahip olabilmektedir. Her lise eğitimini tamamlayan Abitur diploması alamadığı gibi, Abitur diploması alanlarda üniversitelerdeki kontenjan durumuna göre yerleştirilmektedirler. Bunun yanında talebin yoğun olduğu bölümlerde yerleştirme merkezi öğrencinin nereye yerleşeceğine karar vermektedir.

⁹⁴İhsan Doğramacı, *Türkiye’de ve Dünyada Yükseköğretim Sistemi*, Meteksan A.Ş., Ankara, 2007, s. 38.

⁹⁵Gürüz, *Dünyada ve Türkiye’de Yükseköğretim: Tarihçe ve Bugünkü Sevk ve İdare Sistemleri*, s. 248.

3.5. İNGİLTERE'DE YÜKSEKÖĞRETİM SİSTEMİ

İngiltere, Galler, İskoçya ve Kuzey İrlanda'dan oluşan Birleşik Krallık tarihsel olarak köklü bir üniversite geçmişine sahiptir. Batıda ilk kurulan üniversitelerden sayılan Oxford'un yanında Cambridge, Londra, St. Andrew, Edinburgh ve Glasgow gibi dünyaca ünlü üniversitelere sahip olan Birleşik Krallıkta merkezi hükümet eğitim ile ilgili tüm sorumlulukları yerel yönetimlere bırakmıştır. Birleşik Krallığı diğer ülkelerden ayıran en önemli özellik ise üniversitelerin tamamının özel sektör tarafından idare edilmesidir.⁹⁶

3.5.1. Kurumsal Yapı ve Yönetim

Birleşik Krallıkta kurumsal olarak beş tip üniversite bulunmaktadır. Bunlar;

1. İçinde Oxford, Cambridge, St. Andrew, Edinburgh ve ve Glasgow'un bulunduğu eski üniversiteler grubu,
2. Bir çok kolej ve okulun mezuniyet sınavlarını düzenleyen ve federal üniversite olarak nitelendirilen Londra ve Wales Üniversiteleri,
3. 19. Yüzyılın sonu ve 20. Yüzyılın başlarında altı büyük şehirde kurulan Red Brick üniversiteler,
4. İkinci Dünya Savaşı ve 1970 yılları arasında kurulan White Brick üniversiteler.
5. Mesleki eğitim verme amacı ile kurulan ve 1992 yılından sonra üniversiteye dönüştürülen Politeknikler'dir.⁹⁷

Birleşik Krallıkta yükseköğretim kurumları ile hükümet arasında görev yapan ara kuruluş Fon Konseyidir. İngiltere, İskoçya, Galler ve Kuzey İrlanda için ayrı ayrı kurulmuştur. Bu konseylerin görevi hükümetler tarafından üniversitelere ayrılan kamu kaynaklarını dağıtmaktır.

Birleşik Krallıkta üniversiteler her ne kadar aralarında kısmi farklılıklar olsa da, bir tür mütevelli heyeti olan Yöneticiler Kurulu tarafından yönetilmektedir. Bu kurulun

⁹⁶ Eurydice, *Higher Education Governance in Europe: Policies, Structures, Funding and Academic Staff*, 2008, Brussels, April 2008, s. 43.

⁹⁷ Gürüz, *Dünyada ve Türkiye'de Yükseköğretim: Tarihçe ve Bugünkü Sevk ve İdare Sistemleri*, s. 222-223.

görevi üniversite kadrolarını belirlemek, finansman ile alakalı konularda karar vermek ve rektör (Vice- Chancellor)'ü atamaktır.

Üniversitenin en üst yöneticisi olan rektör kurumsal stratejinin geliştirilip uygulanmasında, planlama ve kurumsal kültürün paylaşılmasından birinci derecede sorumludur. Kısacası, rektör Yöneticiler Kuruluna karşı üniversitenin etkin bir şekilde işlemsi ve düzeninden sorumludur. Bunun yanında rektöre üniversitenin sevk ve idaresinde danışmanlık yapan bir Akademik Kurul (Senate) vardır. Bu Akademik Kurulun bir diğer görevi ise üniversitenin öğrenci kabul şartlarını, müfredatı, akademik standartları ve ölçme – değerlendirme politikalarını belirlemektir.⁹⁸

3.5.2. Giriş Sistemi

İngiltere’de yükseköğretim kurumları özerk bir yapıda olduklarından her kurumun kendi belirlediği giriş koşulları vardır.⁹⁹ Her ne kadar her kurum kendi şartlarını belirlese de yükseköğretime giriş için ileri düzey anlamına gelen A-Level sertifikaları her okul için ana şartlardan bir tanesidir. A-Level lise eğitimi sonrası iki yıl süren ve belli derslerden öğrencinin aldığı puanlara göre verilen bir sertifikadır.

A-Level sertifikasını alan öğrenci için başvuru sistemi şu şekilde olmaktadır. Öğrenci merkezi bir kurum olan UCAS’a A-Level notlarını, niyet mektubunu ve referans mektuplarını sunar ve beş yükseköğretim kurumu seçer. UCAS başvuruları ilgili kurumlara iletir ve kurumlar kendileri öğrencileri seçerler.¹⁰⁰

3.6. FRANSA’DA YÜKSEKÖĞRETİM SİSTEMİ

Çok köklü ve uzun bir yükseköğretim tarihine sahip Fransa’da Paris’te 1179, Toulouse’da 1229 ve Montpellier’de 1289 tarihinden bu yana üniversite bulunmaktadır. Fakat Fransız yükseköğretim sistemi 18. yüzyıl sonu ve 19. yüzyıl başlarında Napolyon tarafından köklü bir şekilde değiştirilmiştir. Napolyon

⁹⁸ Küçükcan, Gür, a.g.e., s. 107.

⁹⁹ Ömer Cem Karacaoğlu, Burcu Çabuk, “İngiltere ve Türkiye Eğitim Sistemlerinin Karşılaştırılması”, *Milli Eğitim Dergisi*, Sayı 155-156, Kış-Bahar 2002, (Erişim) http://dhgm.meb.gov.tr/yayimlar/dergiler/Milli_Egitim_Dergisi/155-156/karacaoğlu.htm, 4 Nisan 2014.

¹⁰⁰ *Higher Education in UK*, (Erişim) <https://www.ucas.com/ucas/undergraduate/getting-started/international-and-eu-students/ucas-terms-explained>, 4 Nisan 2014.

tarafından devletin bir organı haline getirilen Fransız üniversitelerin amacı, devletin ihtiyaç duyduğu elit kadroları yetiştirmek olarak belirlenmiştir.

Tarihten gelen gelenekleri nedeni ile katı ve merkeziyetçi bir yapılanmaya sahip Fransa'da değişen sosyal şartlar nedeni ile 1984 yılında çıkarılan yükseköğretim kanunu ile katılım ve özerklik ilkeleri yükseköğretim düzeyinde benimsenmiş ve uygulanmaya başlanmıştır.¹⁰¹ Bu şekilde her üniversite yönetim, eğitim ve finans yönünden özerk hale gelmiştir.

3.6.1. Kurumsal Yapı ve Yönetim

Fransa'da eğitim sisteminde amaç, yapı ve kabul şartlarına göre üç tip yükseköğretim kurumu vardır. Bunlar;

1. Elit okullar (Grandes Ecoles),
2. Yüksekokullar,
3. Özgün eğitim veren yüksekokullardır.¹⁰²

Fransa'da 1994 yılından beri yürürlükte olan Yükseköğretim Kanunu'na göre üniversiteler ve politeknikler Yönetim, Bilim ve Eğitim ve Üniversite İşleri Konseyi olmak üzere üç konsey tarafından yönetilmektedir.¹⁰³ Üniversite Başkanı (Président) bu üç konsey tarafından seçilir ve Eğitim Bakanı tarafından atanır. Bunun yanında bu konseyin belli sayıdaki üyesi Eğitim Bakanı tarafından atanmakta, kalan üyeler ise öğretim üyeleri, öğrenciler, idari personel ve üniversite dışından atanan üyelerden oluşmaktadır.

Üniversitelerde konseylerin dışında Eğitim Bakanı tarafından atanan Genel Sekreterler bulunmaktadır. Genel Sekreter idari, teknik ve finansla ilgili hizmetleri yerine getirmektedir.

¹⁰¹ Özcan Demirel, *Karşılaştırmalı Eğitim*, Kardeş Kitap ve Yayınevi, Ankara, 1988, s. 23.

¹⁰² Erman Topbaş, "Fransa'da Yükseköğretimin Yapısı: Paris Akademisi Örneği", *Milli Eğitim Dergisi*, Sayı 167, Yaz 2005, (Erişim) http://dhgm.meb.gov.tr/yayimlar/dergiler/Milli_Egitim_Dergisi/167/index3-topbas.htm, 22 Nisan 2014.

¹⁰³ Doğramacı, a.g.e., s. 36.

3.6.2. Giriş Sistemi

Fransız eğitim isteminde hem iki yıllık meslek eğitimi veren politeknikler, hem de elite üniversiteler lise eğitiminden sonra girilen sınavla alınan olgunluk sertifikası (baccalauréat) istemektedirler¹⁰⁴. Bu sertifikaya sahip öğrenciler doğrudan üniversiteye kayıt yaptırabilmektedirler. Fakat, elit okullar sadece olgunluk sertifikasını yeterli bulmamakta bunun yanında kendi özel şartlarını da eklemektedirler.

Olgunluk sertifikası sınavlarına öğrenciler üç alanda girebilmektedirler;

1. Fen Bilimleri,
2. Sosyal ve Ekonomik Bilimler,
3. Edebiyat.

Öğrenciler aldıkları olgunluk sertifikası türüne uygun üniversitelere başvurarak yükseköğretim kurumlarına giriş yapabilmektedirler.

3.7. POLONYA'DA YÜKSEKÖĞRETİM SİSTEMİ

Tarihsel olarak oldukça köklü üniversitelere sahip Polonya'da eğitim faaliyetlerine II. Dünya Savaşı döneminde ara verilmiş ve öğrenci ile öğretmenlerin birçoğu cepheye gitmiştir. 1944 yılında Polonya topraklarının esaretten kurtulması ile birlikte sosyalist rejime geçilmiş ve eğitim sistemi bu ideolojinin etrafında şekillenmiştir. Bu eğitim sisteminin temel amacı ise ekonomiye işgücü temini olmuştur. 1989 yılında sosyalist rejimin çökmesi ile Polonya eğitim sistemi ve eğitim kurumları tamamen değişmiştir.¹⁰⁵

3.7.1. Kurumsal Yapı ve Yönetim

1989 yılında sosyalist rejimin çökmesi ile kurulan ve idari ve mali özerklik verilen yeni yükseköğretim sisteminde iki tip yükseköğretim kurumu vardır;

1. Üniversite tipi yükseköğretim kurumları (*uczelnia akademicka*),

¹⁰⁴ *France: Overview.* (Erişim) <https://webgate.ec.europa.eu/fpfis/mwikis/eurydice/index.php/France:Overview>, 23 Nisan 2014.

¹⁰⁵ *Overview: Poland,* (Erişim) <https://webgate.ec.europa.eu/fpfis/mwikis/eurydice/index.php/Poland:Overview>, 24 Nisan 2014.

2. Üniversite tipi olmayan yükseköğretim kurumları (*uczelnia zawodowa*).¹⁰⁶

Her iki yükseköğretim kurumu lisans ve yüksek lisans eğitimleri verirken, sadece üniversite tipi olanlar doktora programları vermeye yetkilidirler. Bunun yanında 1990 yılında çıkarılan bir yasa ile Katolik üniversitelerin yanında vakıf üniversitelerinin de kurulmasına izin verilmiştir.

Polonya eğitim sisteminde tüm eğitim kurumları Milli Eğitim Bakanlığına bağlı iken, yükseköğretim kurumları Bilim ve Yükseköğretim Bakanlığına bağlıdır. Üniversite rektörleri senato tarafından belirlenmekte ve bakanlık tarafından üç yıllığına atanmaktadır. Bunun yanında bakanlığa tavsiye niteliğinde kararlar alan Polonya Genel Yükseköğretim Kurulu vardır. Bu kurulda öğrenciler ve öğretim üyeleri bulunmakta, fakat ağırlık profesörlerden oluşmaktadır.

3.7.2. Giriş Sistemi

Polonya'da ülkemizdekine benzer şekilde yükseköğretim giriş için genel bir sınav yapılmaktadır. Bu sınava girebilmek için lise eğitiminin yanında bir olgunluk sertifikası da almak gerekmektedir. Bu olgunluk sertifikası lise eğitimini tamamlayan ve yükseköğretime devam etmek isteyen öğrencilerin sınava girerek aldıkları bir sertifikadır. Bunların yükseköğretim kurumları öğrenci kabulünde kendilerine özel şartlarda koyabilmektedirler.

3.8. JAPONYA'DA YÜKSEKÖĞRETİM SİSTEMİ

Japon yükseköğretim tarihine bakıldığında iki önemli dönüm noktasının olduğu görülmektedir. Birincisi, öğrencileri üniversiteye hazırlayan ileri eğitim okullarına (Kotogakko) 1918 tarihinde İmparatorluk Fermanı ile üniversite statüsü verilmesi ile özel üniversitelerin temellerinin atılması, ikincisi ise II. Dünya Savaşından sonra Alman üniversitelerini örnek alan Japon üniversitelerinin Amerikan üniversite sistemine göre tekrar yapılandırılmasıdır.¹⁰⁷ Bu yapılandırma neticesinde, Amerikan Land-Grant eyalet üniversitelerine benzer şekilde yerel üniversiteler kurulmaya

¹⁰⁶ *Overwiew:Poland*, a.g.w.s.

¹⁰⁷ Louis D. Hayes, "Higher Education in Japan", *The Social Science Journal*, 1997, Volume 34(3), 1997, s. 298.

başlanmıştır. Aynı zamanda Japonya yükseköğretim sistemi içinde dünyada en fazla özel yükseköğretim kurumu payına sahip ülkedir.

3.8.1. Kurumsal Yapı ve Yönetim

Japonya kurumsal olarak üç farklı yükseköğretim kurumu bulunmaktadır. Bunlar:

1. Ulusal yükseköğretim kurumları,
2. Yerel yükseköğretim kurumları,
3. Özel yükseköğretim kurumlarıdır.

Yönetimsel olarak ulusal yükseköğretim kurumları merkezi olarak Eğitim, Bilim ve Kültür Bakanlığı (MONBUSHO) tarafından, yerel yükseköğretim kurumları yerel yönetimler tarafından ve özel yükseköğretim kurumları ise çeşitli vakıf, kişi ve kuruluşlar tarafından yönetilmektedir.¹⁰⁸

2004 yılına kadar Eğitim Bakanlığının altında faaliyet gösteren ulusal üniversiteler, bu yılda yapılan reformla bağımsız bir tüzel kişi veya şirket yapısına kavuşarak bakanlıktan ayrılmışlardır.¹⁰⁹ Eskiden öğretim üyeleri tarafından seçilen ve bakanlık tarafından atanan Üniversite Başkanları reform ile birlikte Seçim Komitesi tarafından seçilmekte ve bir prosedür olarak bakan tarafından atanmaktadır.

Ulusal üniversitelerde reform öncesi tek bir yönetim kurulu varken, sonrasında Yönetim Kurulu, Yürütme Kurulu ve Eğitim ve Araştırma Kurulu olmak üzere üçlü bir yapı söz konusudur. Yönetim Kurulu üniversitenin en üst karar alma organı görev yapmakta ve idari konulara ait kararları almaktadır. Bunun yanında Eğitim ve Araştırma Kurulu ise eğitim ve araştırmaya dönük kararları almaktadır.¹¹⁰

3.8.2 Giriş Sistemi

Japon üniversitelerine giriş için öğrencilerin iki aşamalı sınav sistemini geçmeleri gerekmektedir. Bu sınavlardan ilki merkezi sınav olup öğrencilerin bu sınav sonuçlarına göre seçebilecekleri üniversiteler belirlenmekte, ikinci sınav ise

¹⁰⁸ Erkan Kırıl, “Japonya Lisansüstü Öğretim Sistemi”, Editör: Kasım Karatürk, *Lisansüstü Öğretim Sistemleri* içinde, 2. baskı, Ankara, Pegem Akademi, 2009, s: 393.

¹⁰⁹ Jun Oba, “Incorporation of National Universities in Japan”, *Asia Pacific Journal of Education*, Volume 27 (3), 2007, s. 291-292.

¹¹⁰ Oba, a.g.m., s. 293.

üniversiteler tarafından birinci sınavda yeterli puan öğrencilere uygulanmaktadır.¹¹¹ Her iki sınavın belli ağırlıklarla toplanması neticesi oluşan puana göre öğrenciler bir üniversiteye yerleşmektedir.

3.9 GÜNEY KORE'DE YÜKSEKÖĞRETİM SİSTEMİ

Güney Kore'de yükseköğretimin tarihi 372 yılında Kugoryo krallığı döneminde devlete memur yetiştirme amacı ile kurulan Taehak (Yüksekokul)' lara kadar gitmektedir. Bağımsızlığını kazandığı 1945 yılına kadar Japon kolonisi olan Güney Kore'de bu tarihe kadar yükseköğretim sistemi Japon yükseköğretim sisteminin benzeri şeklinde iken, 1945'ten sonra Amerikan eğitim sisteminin etkisi altında kalmıştır.¹¹² Özellikle özel üniversiteler Amerikan üniversitelerin birer benzeri olarak kurulmuşlardır. Bunda kurulan bu üniversitelerin sahiplerinin II. Dünya Savaşı sonrası kültür ihracı niyetiyle Güney Kore'ye gelen Amerikalılar olmasının etkisi vardır.

3.9.1. Kurumsal Yapı ve Yönetim

Güney Kore'de üniversiteler kurumsal olarak sahiplik yapısına göre üçe ayrılırlar;

1. Devletin kurup yönettiği devlet üniversiteleri,
2. Belediyelerin kurup yönettiği devlet üniversiteleri,
3. Kişiler tarafından kurulup, yönetilen özel üniversitelerdir.¹¹³

Güney Kore'de beş farklı yükseköğretim kurumu vardır. Bunlar;

1. Meslek yüksekokulları,
2. Politeknikler,
3. Eğitim üniversiteleri,
4. Siber üniversiteler,
5. Üniversitelerdir.

¹¹¹ Küçükcan, Gür, a.g.e., s. 116.

¹¹² Terry Kim, "Internationalisation of Higher Education in South Korea: Reality, Rhetoric, and Risperity in Academic Culture and Identities", *Australian Journal of Education*, Volume 49 (1), 2005, s. 92-93.

¹¹³ *Kore'de Eğitim Hakkında*, (Erişim) http://www.studyinkorea.go.kr/tr/sub/overseas_info/korea_edu/edu_system.do, 1 Mayıs 2014.

3.9.2. Giriş Sistemi

Türkiye’de olduğu gibi Güney Kore’de de yükseköğretime geçiş merkezi sınavla yapılmakta ve özel derslane sektörü bu ülkede de bulunmaktadır.¹¹⁴ Sınava girebilmek için lise bitirme sertifikasını (Immumgye Kodung Hakkyo Choeupchang) almak gerekmektedir. Bunun yanında üniversiteler kendi özel sınavlarını da yapabilmektedirler.

3.10. ÇİN HALK CUMHURİYETİ’NDE YÜKSEKÖĞRETİM SİSTEMİ

Tarihsel olarak köklü bir üniversite kültürüne sahip Çin, 1949 yılında Çin Halk Cumhuriyeti’nin kurulması ile yükseköğretim sisteminde köklü reformlar yapmış ve 205 olan üniversite sayısı 50 yıl içinde 2305’e çıkmıştır.¹¹⁵ Sovyet sistemini örnek alan Çin Halk Cumhuriyetinde yükseköğretim sistemi merkezi hükümet tarafından yönetilmektedir. Özellikle 1977 yılından sonra yükseköğretim sistemindeki reformları hızlandıran Çin ülkenin ekonomik gelişimine paralel olarak bu alandaki ihtiyaçları da göz önünde bulundurarak üniversitelerde akademik araştırmalara daha fazla önem vermeye başlamıştır. Bunun neticesinde üniversiteler araştırma ve eğitim üniversiteleri olarak ikiye ayrılmış ve üniversitelerin yanında büyük teknoparklar kurularak yapılan araştırmaların ekonomiye kazandırılması hedeflenmiştir.¹¹⁶

3.9.1. Kurumsal Yapı ve Yönetim

Çin’de bütün yükseköğretim kurumları Devlet Konseyi adı verilen bir üst yapıya bağlıdır. Devlet Konseyinin altında üniversiteler sahiplik yapısına göre üçe ayrılmaktadır:

1. Bölgesel yönetimlere bağlı üniversiteler,
2. Eğitim Bakanlığına bağlı üniversiteler,

¹¹⁴ Murat Özoğlu, “Yükseköğretime Geçiş ve Özel Dershaneler”, *Eğitim, Öğretim, Bilim ve Araştırma Dergisi*, Sayı 23, Nisan/Mayıs/Haziran 2012, s. 53.

¹¹⁵ Sebahattin Balcı, Hugjiltu Wu, “Çin Halk Cumhuriyetinde Yükseköğretim Sisteminin Reformu ve Gelişimi”, Editörler: Durmuş Günay, Ercan Öztemel, *Uluslararası Yükseköğretim Kongresi: Yeni Yönelişler ve Sorunlar (UYK 2011)* bildiri kitabı içinde, Cilt III, Bölüm XIV, Yükseköğretim Kurulu Yayınları, Ankara, 2011, s. 1870.

¹¹⁶ Küçükcan, Gür, a.g.e., s. 118.

3. Çeşitli bakanlık ve komisyonlara bağlı üniversiteler.¹¹⁷

Bunların yanında özel yükseköğretim kurumları da vardır, fakat tam olarak bağımsız bir yapıda oldukları da söylenemez.

Her ne kadar bölgesel yönetimlerin finanse ve idare ettiği 1400 üniversite olsa da yükseköğretim politikalarına yön veren kurum Eğitim Bakanlığı'dır ve 77 milli üniversitenin yönetiminden doğrudan sorumludur. Çin üniversitelerinde ikili bir yönetim yapısı vardır. Üniversitenin yönetim kurulu olarak görev yapan ve Çin Komünist Partisi tarafından üyeleri atanan Üniversite Konseyi ve bu konseyin belirlediği politikaları uygulamakla yükümlü olan Başkan (Rektör)' dir.¹¹⁸ Üniversitelerin Başkanları Bakanlık tarafından seçilmekte ve atanmaktadır.

3.9.2. Giriş Sistemi

Çin'de yükseköğretime geçiş ulusal düzeyde yapılan sınavla (Ulusal Yükseköğretim Giriş Sınavı) ile yapılmaktadır.¹¹⁹ Sınava giren öğrenci sayısı ile kabul edilecek öğrenci arasındaki yüksek fark ve sınavın bir yükseköğretim kurumuna kabul için tek şart olması nedeni ile öğrenciler ve aileleri için oldukça önem taşımaktadır. Ülkemizdekine benzer şekilde sınav sonuçlarına göre öğrenciler tercih yapmakta ve merkezi olarak yükseköğretim kurumlarına yerleştirilmektedirler.

¹¹⁷ QAA, *UK Higher Education in China*, (Erişim)

<http://www.qaa.ac.uk/en/Publications/Documents/UK-HE-in-China-Summary.pdf>, 2 Mayıs 2014.

¹¹⁸ Constance Ewing Cook, "Study Abroad for Chinese University President: How China is Reforming Higher Education", *Change: The Magazine Of Higher Learning*, Volume 40 (3), 2008, s. 35.

¹¹⁹ *Overview of Education in China*, (Erişim) <http://www.chinaeducenter.com/en/cedu.php>, 3 Mayıs 2014.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE'DE YÜKSEKÖĞRETİM VE YÜKSEKÖĞRETİME GEÇİŞ SİSTEMİ

4.1. TÜRKİYE'DE YÜKSEKÖĞRETİM TARİHİNE KISA BİR BAKIŞ

Türkiye'de yükseköğretim tarihi denilince, Cumhuriyet dönemi Osmanlının bir devamı olarak kabul edildiğinden Osmanlı ve Cumhuriyet dönemi olarak ikiye ayırmak konunun anlaşılması bakımından daha faydalı olacaktır.

4.1.1. Osmanlı Döneminde Yükseköğretim Sistemi

Osmanlılar bir miras olarak aldıkları Selçuklu medreselerini yapı ve müfredat olarak geliştirerek, ilki İznik'te olmak üzere Bursa ve Edirne gibi topraklarına kattıkları şehirlerde de kurmuşlardır. Her ne kadar ilk Osmanlı medreseleri 1300'lerde kurulsa da, yükseköğretim tarihinin temeli İstanbul'un fethinden sonra Sultan Fatih tarafından kurdurulan Fatih Medresesi'ne dayanmaktadır. Bu yapılar içerisinde, fakülte binaları, sınıflar, öğrenci yurtları, kütüphane, yemekhane, hastane ve akademisyenler için konukevi gibi bir çok binayı barındıran oldukça büyük yapılarıdır. Bu medreseleri Kanuni Sultan Süleyman tarafından kurdurulan Süleymaniye Medreseleri izlemiştir. Bu kurumların yönetimini, müfredatını, akademik yapısını ve personelin atanması ile kuralları bir usul ve esasa bağlayan yayınladığı kanunname ile Fatih Sultan Mehmet'tir. Bu kanunnamede Kanuni Sultan Süleyman tarafından değişiklikler yapılmış ve padişah fermanı olarak ilan edilmiştir. Bu iki ferman bir anlamda Türk yükseköğretim tarihindeki ilk yükseköğretim mevzuatını oluşturmaktadır.¹²⁰

Osmanlı'da medrese dışında ilk yükseköğretim kurumu III. Selim tarafından 1773 yılında İstanbul'da kurulan Mühendishane-i Bahri-i Hümayun ve 1795 yılında kurulan Mühendishane-i Berri-i Hümayun'dur.¹²¹ Osmanlı donanmasının Ruslara yenilmesinden sonra kurulan bu okullar 1909 yılında Mühendis Mekteb-i Alisi ve

¹²⁰ Gürüz, *Dünyada ve Türkiye'de Yükseköğretim: Tarihçe ve Bugünkü Sevk ve İdare Sistemleri*, s. 293.

¹²¹ Akyüz, a.g.e., s. 144.

1944 yılında ise İstanbul Teknik Üniversitesi ismini alarak bu günkü modern teknik üniversite formunu almıştır.

Özellikle 19. Yüzyıl sonları ve 20. Yüzyılın başında Osmanlı yükseköğretim sisteminde Fransız etkisi görülmektedir. Bu dönemde Fransa'nın meşhur Grandes Ecoles'lerine benzeyen Mülkiye Mektebi 1877 yılında, Hukuk Fakültesi 1878 yılında, Ticaret Mekteb-i Alisi ve Mekteb-i Sanayi-i Nefise-i Şahane 1882 yılında kurularak faaliyetlerine başlamıştır. Osmanlının son dönemlerinde açılan bu yükseköğretim kurumları bu günkü Marmara, Yıldız Teknik ve Mimar Sinan Üniversitelerinin, 1863 yılında açılan ve liberal sanat koleji özelliğini taşıyan Robert Kolej ise 1912 yılında mühendislik bölümlerinin de eklenmesi ile bugünkü Boğaziçi Üniversitesinin temellerini oluşturmuştur.¹²²

4.1.2. Cumhuriyet Döneminde Yükseköğretim Sistemi

1900 yılında Darülfünûn-i Şahane ismi ile tekrar açılan darülfünûnlar 1914 Nizannamesi ile ilmi muhtariyet kazanmış ve cumhuriyetin kurulmasından 1 yıl sonra 1924 yılında Tevhid-i Tedrisat Kanunu ile tüzel kişilik kazanmıştır.¹²³ Buna rağmen isteneni veremeyen Darulfununu ıslah için Atatürk tarafından 1932 yılında İsviçre'den Prof. Dr. Albert Malche çağrılmış ve kendisine bir rapor hazırlatılmıştır.¹²⁴ Bu rapor 1933 reformunun temelini oluşturmuştur. Bu reform çalışmaları devam ederken, Ankara'da 1925 yılında Hukuk Mektebi, 1930 yılında Ziraat Enstitüsü, 1935 yılında Dil, Tarih ve Coğrafya Fakültesi, 1943 yılında Fen Fakültesi ve 1945 yılında Tıp Fakültesi kurulmuştur.

4.1.2.1. 1933 Yılında Yapılan Üniversiteler Reformu

Profesör Dr. Malche'nin raporu doğrultusunda hazırlanan 2252 Sayılı Kanun ile 31 Temmuz 1933'te İstanbul Darülfünûnu kaldırılmış ve yerine 1 Ağustos 1933 yılında bugünkü İstanbul Üniversitesi kurulmuştur. Türkiye Cumhuriyetinin ilk üniversitesi

¹²² Gürüz, *Dünyada ve Türkiye'de Yükseköğretim: Tarihçe ve Bugünkü Sevk ve İdare Sistemleri*, s. 294.

¹²³ Akyüz, a.g.e., s. 358.

¹²⁴ Doğramacı, a.g.e., s. 14

olan İstanbul Üniversitesi'nin kuruluş kanunu ile mevzuata üniversite kelimesi ilk defa girmiştir.¹²⁵ Bu kanun ile:

1. Yükseköğretim kurumlarının özerkliği kaldırılmış ve Maarif Vekaletine bağlanmıştır.
2. Yükseköğretimin yönetsel yapısına Fakülte, Dekan ve Rektör gibi yeni terimler yerleşmiştir.
3. Ders programları ve araştırmalar daha sıkı bir denetim altına alınmıştır.¹²⁶

Görüldüğü üzere bir Osmanlı Kurumu olan İstanbul Darülfünunu üniversiteye dönüşerek bu günkü modern üniversitelerin temelini oluşturmuştur.

4.1.2.2 1946 Tarihli Üniversiteler Kanunu

Çok partili demokrasi dönemine geçilmesi ile birlikte üniversitelerde bir takım değişiklikler olmuştur. 1946 yılında çıkarılan 4936 sayılı Üniversiteler Kanunu ile üniversiteler özerklik ve tüzel kişilik tekrar verilerek rektör ve dekanların seçimi belli esaslara bağlanmıştır.¹²⁷ Aynı zamanda üniversiteler denetim yönü ile Milli Eğitim Bakanlığına bağlanmıştır.

1946 yılına kadar Türkiye'de 1933 yılında kurulan İstanbul Üniversitesi, 1944 yılında kurulan İstanbul Teknik Üniversitesi ve 1946 yılında kurulan Ankara Üniversitesi olmak üzere üç üniversite bulunmaktaydı.¹²⁸ Özellikle 1950'den sonra artan toplumsal talepler farklı bölgelerde de üniversitelerin kurulması ihtiyacını ortaya çıkarmıştır. Bu doğrultuda 1955 yılında Karadeniz Teknik ve Ege Üniversiteleri, 1956 yılında Ortadoğu Teknik Üniversitesi ve 1957 yılında Atatürk Üniversitesi kurulmuştur.¹²⁹

Bu üniversiteler içinde Erzurum Atatürk Üniversitesi Amerika'daki eyalet üniversiteleri (Land-Grand) veya bölgesel üniversiteler örnek alınarak kurulmuştur. Bölgesel üniversitelerin amacı eğitim araştırma faaliyetlerinin yanında kuruldukları bölgenin sorunlarına eğilerek bu alanlarda çözümler üretmek ve bölge insanı ile üniversite arasında bir bağ kurmaktır. Bu doğrultuda Atatürk Üniversitesinin kuruluş

¹²⁵ Doğramacı, a.g.e., s. 15.

¹²⁶ Akyüz, a.g.e., s. 359.

¹²⁷ Gürüz, *Türkiye'de ve Dünyada Yükseköğretim Bilim ve Teknoloji*, s. 154.

¹²⁸ Aydoğan Ataünel, *Cumhuriyet Döneminde Yükseköğretimdeki Gelişmeler*, MEB Yükseköğretim Genel Müdürlüğü Yayını, Ankara, 1993, s:56.

¹²⁹ Gürüz, *Türkiye'de ve Dünyada Yükseköğretim Bilim ve Teknoloji*, s. 154.

amaçlarından biri de yöre insanına sağlık, ziraat ve hayvancılık alanlarında yardımcı olacak araştırmalar yapmaktır. Bunun yanında üniversitelerin toplumla bağlarının kuvvetlendirilmesi amacı ile meslek gruplarından kişilerin yer alacağı bir Müşavirler Heyeti tarafından yönetilmesi hiçbir zaman gerçekleşmemiş ve Karadeniz Teknik ve Atatürk Üniversiteleri geçici olarak Milli Eğitim Bakanlığına bağlanmıştır.

Karadeniz Teknik, Ege ve Atatürk üniversitelerinin kurulması ile üniversiteler Ankara ve İstanbul'un dışına çıkmış ve yurt sathına yayılmaya başlamıştır.

4.1.2.3. 1961 Anayasası ile Üniversiteler Kanununda Yapılan Değişiklikler

1961 Anayasası'nın 120. maddesi ile üniversitelere yönetsel özerklik verilmiştir. Bu madde ile üniversitelerin kendi seçtikleri organlarla yönetileceği, öğretim üye ve yardımcılarının üniversite dışındaki makamlarca görevden uzaklaştırılmayacağı hükümleri Anayasal güvence altına alınmış ve daha önceki yasalara göre üniversitelere daha geniş ve kapsamlı yapısal ve yönetsel imkânlar tanınmıştır.¹³⁰

1960 ile 1973 yılları arası yükseköğretimde yapılan önemli bir değişiklik ise 625 Sayılı Özel Öğretim Kurumları Yasası ile özel yüksekokulların açılmasının sağlanmasıdır. Bu şekilde Türk yükseköğretim tarihinde ilk defa özel yükseköğretim kurumlarının açılmasına izin verilmiştir. Fakat bu yasa daha sonra Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilmiş ve açılan kurumlar kapatılmıştır.

4.1.2.4. 1973 Tarihli Üniversiteler Kanunu

1960 ve 1970'li yıllar arasında üniversiteler için planlanan reformlar yapılamadığından 1973 yılında 1750 Sayılı Üniversiteler Kanunu yürürlüğe konmuştur. Bu kanun ile;

1. Yükseköğretimde bütünlüğün sağlanması,
2. Yükseköğretimin tek elden planlanması ve yönlendirilmesi amacı ile Yükseköğretim Kurulunun (YÖK) kurulması,
3. Üniversitelerin denetlenmesini sağlamak amacı ile Üniversiteler Denetleme Kurulunun kurulması,

¹³⁰ Nurkut İnan, "Üniversite ve Yükseköğretim Kavramı Açısından Türkiye'deki Gelişmeler", *Yükseköğretimde Gelişmeler* bildiri kitabı içinde, Türk Eğitim Derneği Yayınları, Ankara, 1988, s: 27.

4. Daha önce kurulmuş tüm üniversitelerin bu yasa kapsamına alınması kararlaştırılmıştır.¹³¹

Yasanın temel hükümlerine bakıldığında üniversitelerin tek bir çatı altında toplanması ve ortak politikalar üretilmesi amacı ile yapıldığı görülmektedir. Fakat bu yasanın bir çok maddesi Yükseköğretim Kurulu gibi üniversiteler üstü bir yapının kurulması da dahil olmak üzere Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilmiştir.

1973 ile 1981 yılları arasında toplumun artan talepleri doğrultusunda Türkiye'nin coğrafi dağılımını temsil eden 10 büyük şehirde (Diyarbakır, Eskişehir, Adana, Sivas, Malatya, Elazığ, Samsun, Konya, Bursa ve Kayseri) 10 üniversite açılmıştır.

Üniversite sayısının ve talebin artması beraberinde üniversiteye girişi düzenleme ihtiyacını ortaya çıkarmıştır. 1974 yılında üniversiteye giriş sınavı hazırlamak, düzenlemek ve yönetmek amacı ile Üniversitelerarası Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi (ÖSYM) kurulmuş ve faaliyete başlamıştır. Bu tarihe kadar her üniversite kendi sınavını kendi yaparken ÖSYM'nin kurulması ile üniversiteye giriş merkezi sınav sistemi sonuçlarına göre yapılmaya başlanmıştır.

4.1.2.5. 1981 Tarihli Yükseköğretim Kanunu

2547 Sayılı Yükseköğretim Kanunu'nun 6 Kasım 1981'de yürürlüğe girmesine kadar farklı formlarda varlığını sürdüren üniversiteler, bu kanun ile tek bir amaç ve çatı altında toplanabilmişlerdir. Bu kanun ile kurumlar arası işlevsel ve yapısal bölünme ortadan kaldırılmaya çalışılmış ve Türk yükseköğretiminin yönetsel yapısı Kıta Avrupası yerine Anglo Sakson sisteminin temel ilkelerine dayandırılmıştır.¹³²

2547 Sayılı Kanun 1933 yılında yapılan üniversiteler reformundan sonraki bu alanda yapılan en köklü değişiklikleri içermektedir. Anglo Sakson ülkelerdeki ara yapılar gibi bir kuruluş olan Yükseköğretim Kurumu (YÖK), Rektörlerin akademisyenler tarafından gizli oyla seçilmesi ve Cumhurbaşkanı tarafından atanması, bölümlerin tekrar düzenlenmesi, enstitülerin kurulması ve yardımcı doçentlik unvan kademesi gibi reform niteliğindeki yenilikler bu kanun ile getirilmiş ve halen yürürlükte bulunmaktadır.

¹³¹ Gülsün Atanur Başkan, "Türkiye'de Yükseköğretimin Gelişimi", *Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Cilt XXI, Sayı 1, 2001, s: 28.

¹³² Gürüz, *Dünyada ve Türkiye'de Yükseköğretim: Tarihçe ve Bugünkü Sevk ve İdare Sistemleri*, s. 305.

1973 yılında meclisten geçen ve özel yükseköğretim kurumlarına izin veren 1750 Sayılı Kanunun Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilmesinden sonra, 2547 Sayılı kanun ile kar amacı gütmeyen vakıflara yükseköğretim kurumu kurma izninin verilmesi Türk yükseköğretim tarihinin en önemli olaylarından bir tanesidir. Bu kanun ile 1984 yılında kurulan Bilkent Üniversitesi bu gün sayısı 76'ya ulaşan vakıf üniversitelerinin de ilk örneğini teşkil etmektedir.

Bu dönemin bir diğer önemli gelişmesi ise daha önce mektupla öğretim olarak bilinen yaygın eğitim uygulamasının 1982-1983 eğitim – öğretim yılından itibaren Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesinin kurulması ile bu çatı altında devam etmesidir.¹³³ Bu şekilde ülkemizdeki yaygın eğitim sistemi daha geniş kitlelere ulaşma imkanı bulmuştur.

1981 sonrası yükseköğretimde gerçekleşen bir diğer önemli olay ise cumhuriyetin kuruluşundan bu yana üniversitelerin yurt sathına yayılması hedefinin 1993 yılında çıkarılan 3837 Sayılı Kanunla kurulan yeni üniversitelerle tamamlanmasıdır.¹³⁴ Bu kanunla daha önce farklı üniversitelerin birimlerinin bulunduğu 21 ilde (Afyon, Aydın, Balıkesir, Bolu, Çanakkale, Denizli, Hatay, Kars, Isparta, Kahramanmaraş, Kırıkkale, Kocaeli, Kütahya, Manisa, Mersin, Muğla, Niğde, Sakarya, Şanlıurfa, Tokat, Zonguldak) yeni üniversiteler ile İzmir ve Kocaeli'nde (Gebze) yüksek teknoloji enstitüleri kurulmuştur. Yeni kurulan bu yükseköğretim kurumları ile üniversite sayısı 53'e yükselmiştir.

4.2. TÜRKİYE'DE YÜKSEKÖĞRETİMİN YAPISI

Türk Yükseköğretim Sistemi'nin yapısını bakıldığında örgün eğitim yapan devlet ve vakıf üniversiteleri ve bunun yanında uzaktan eğitim veren Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi olmak üzere 3 tip kurum bulunmaktadır.

¹³³ Doğramacı, a.g.e., s. 25.

¹³⁴ Gürüz, *Dünyada ve Türkiye'de Yükseköğretim: Tarihçe ve Bugünkü Sevk ve İdare Sistemleri*, s.305.

4.2.1. Devlet Üniversiteleri

Ülkemizde 1924 yılında çıkarılan bir kanunla kurulan Darülfünûn-i Osmani ile başlayan Cumhuriyet Dönemi üniversitesi bu günkü anlamı ile ilk defa 1933 yılında çıkarılan 2542 Sayılı Kanun ile bu darülfünunun İstanbul Üniversitesine dönüşmesi ile hayata geçmiştir. Yıllar içinde toplumun talep ve ihtiyaçları doğrultusunda sayıları artan devlet üniversitelerinin sayısı bu gün 109'a ulaşmış¹³⁵ ve üniversite bulunmayan ilimiz kalmamıştır.

4.2.1.1. Kurumsal Yapı ve Yönetim

İlk defa 1961 Anayasası'nın 120 maddesi ile anayasal bir kurum haline gelen üniversitelerin kurumsal yapısı ve yönetsel organları 1981 yılında çıkarılan 2547 Sayılı Kanunla şekillenmiştir. Bu kanun ile daha önce Kıta Avrupa'sı yönetim modeline göre şekillenen üniversiteler Anglo Sakson modelini örnek almıştır.¹³⁶ Örneğin Anglo Sakson modelde temel ilkelere biri olan üniversiteler ile devlet arasında bir ara kurumun benzeri Yükseköğretim Kurulu (YÖK) adı ile 2547 Sayılı Kanuna göre kurulmuştur. Türkiye'de Yükseköğretim 2547 Sayılı Kanunun ilgili maddeleri ve 1982 Anayasası'nın 130. ve 131. maddelerine göre üst kurullar ve üniversite, fakülte, enstitü ile yüksekokul organları tarafından yönetilmektedir.

Üniversitelerde en üst yönetim organı rektörlüktür. Rektörler profesör akademik unvanına sahip akademisyenler arasından seçilir ve Cumhurbaşkanı tarafından 4 yıllığına en fazla iki dönem için atanır ve görev yaparlar. Üniversite Senatosu ve Yönetim Kurulu ise yönetsel piramidin üst kısmında yer alan iki karar organıdır. Üniversite Senatosu, 2547 Sayılı Kanun'un 14. maddesine göre: "rektör, rektör yardımcıları, dekanlar, fakülte temsilcisi birer öğretim üyesi, enstitü ve yüksekokul müdürlerinden oluşmaktadır. Senatonun görevleri ise eğitim-öğretim, bilimsel araştırma ve yayın faaliyetlerinin esasları hakkında karar almak, yıllık eğitim program ve takvimini karara bağlamak ve üniversite yönetim kuruluna üye seçmektir."¹³⁷ Üniversite Yönetim Kurulu aynı yasanın 15. maddesine göre "rektör, dekanlar, üç profesör ve oy hakkı olmaksızın rektör yardımcılarında oluşmakta ve

¹³⁵ *Üniversitelerimiz*, (Erişim) <http://www.yok.gov.tr/web/guest/universitelerimiz>, 20 Haziran 2015.

¹³⁶ Gürüz, *Dünyada ve Türkiye'de Yükseköğretim: Tarihçe ve Bugünkü Sevk ve İdare Sistemleri*, s. 305.

¹³⁷ 4.11.1981 Tarih ve 2547 Sayılı Yükseköğretim Kanunu 14. Md.

görevleri arasında yatırım programlarını ve bütçe tasarılarını incelemek, fakülte, yüksekokul, enstitü yönetim kurullarının kararlarına yapılacak itirazları kesin karara bağlamak’’¹³⁸ yer almaktadır.

Üniversitelerde bir diğer yönetim organı ise fakültelerdir. Fakültelerin yöneticileri dekanlardır ve 2547 sayılı kanunun 16. maddesine göre “rektörün üniversite içinden veya dışından önereceği 3 profesör arasından YÖK tarafından 3 yılına seçilirler ve atanırlar’’.¹³⁹ Fakültelerde de Fakülte Kurulu ve Fakülte Yönetim Kurulu olmak üzere iki kurul vardır.

Üniversitelerin bir diğer organı ise enstitüler ve yüksekokullardır. Eğer enstitüler ve yüksekokullar bir dekanlığa bağlı ise enstitü ve yüksekokul müdürleri dekanın önerisi ile eğer rektörlüğe bağlı ise rektör tarafından 2547 Sayılı Kanun’nun 19. ve 20. maddelerine göre 3 yılına görev yapmak üzere atanır. Yine enstitülerde Enstitü Kurulu ve Enstitü Yönetim Kurulu, yüksekokullarda ise Yüksekokul Kurulu ve Yüksekokul Yönetim Kurulu olmak üzere iki kurul vardır.

4.2.1.2. Mali Yapı

1982 Anayasası’nın 130. maddesine göre üniversitelerin hazırladığı bütçeler YÖK tarafından onaylandıktan sonra Milli Eğitim Bakanlığı tarafından bütçe esaslarına göre yürürlüğe konulur ve denetlenir. Fakat devlet üniversitelerinin tek gelir kaynağı devlet bütçesinden kendilerine ayrılan pay değildir. Bunun yanında, döner sermaye kanalıyla yapılan hizmetler, bağışlar, yardımlar, kantin/kafeterya/yurt işletmeleri ve kiralardan elde edilen gelirler ve öğrencilerin ödediği harç ve katkı payları da üniversitelerin gelir kaynakları arasındadır.¹⁴⁰

Görüldüğü üzere Türk Yükseköğretim Sisteminin yönetsel modeli Anglo Sakson, mali yapısı ise Kıta Avrupa’sının temel ilkelerine dayanmaktadır.

¹³⁸ 4.11.1981 Tarih ve 2547 Sayılı Yükseköğretim Kanunu 15. Md.

¹³⁹ 4.11.1981 Tarih ve 2547 Sayılı Yükseköğretim Kanunu 16. Md.

¹⁴⁰ Gürüz, *Türkiye’de ve Dünyada Yükseköğretim Bilim ve Teknoloji*, s. 67.

4.2.2. Vakıf Üniversiteleri

İlk defa 1984 yılında Bilkent Üniversitesinin kurulması ile Türk yükseköğretim hayatına giren vakıf üniversiteleri bugün 13 farklı ilde kurulmuş ve sayı olarak 76'ya ulaşmıştır.¹⁴¹

Üniversitelerin Ek: 1'deki kuruluş tarihlerine bakıldığında 1984 ile 1999 arası 20 üniversite, 2000 ile 2009 arasında 24 üniversite ve 2010 ile 2015 yılları arasında ise 32 vakıf üniversitesinin kurulduğu görülmektedir. Üçte ikisi 2000 sonrası kurulan vakıf üniversitelerinin yasal dayanağı Anayasanın 130. maddesidir. Kanuna göre “kanunda gösterilen usul ve esaslara göre, kazanç amacına yönelik olmamak şartı ile vakıflar tarafından, devletin gözetim ve denetimine tâbi yükseköğretim kurumları kurulabilir” ibaresi yer almaktadır. Devlet üniversitelerine benzer şekilde vakıf üniversiteleri de kanunla kurulmakta olup, kamu tüzel kişiliğine sahip, eğitim ve öğretim yönünden ise devlet üniversitelerinde olduğu gibi 2547 Sayılı Kanun hükümlerine tabidirler. Bu nedenle çoğu zaman karıştırıldığı üzere Türk yükseköğretiminde özel üniversite yoktur. Devlet üniversiteleri dışındaki tüm yükseköğretim kurumları bir kurucu vakıf tarafından kurulmuş kar amacı gütmeyen kurumlardır.

4.2.2.1 Kurumsal Yapı ve Yönetim

Vakıf üniversitelerinin kurumsal ve yönetsel yapısı akademik ve idari olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Akademik yapı aynen devlet üniversitelerinde olduğu gibi fakülteler, enstitüler ve yüksekokullar şeklinde organize edilerek, senato ve yönetim kurulları aracılığı ile 2547 Sayılı Kanun ve ilgili yönetmelik hükümlerine göre yapılandırılmakta, idari yönetim ise, birçok farklılıkları olmakla beraber, 124 Sayılı Kanun hükmündeki kararname hükümlerine benzer şekilde ifa edilmeye çalışılmaktadır.¹⁴²

Vakıf üniversitelerini devlet üniversitelerinden ayıran önemli bir nokta devlet üniversitelerinde en üst idari yapılanma rektörlük iken, vakıf üniversitelerinde mütevelli heyet başkanlığının olması ve personel istihdamı ve mali konuların tamamı

¹⁴¹ *Üniversitelerimiz*, a.g.w.s.

¹⁴² Kadriye Huysal, Ali S. Sevgener, Doğan Özpınar, “Vakıf Üniversitelerinde Yeniden Yapılanma”, Editörler: Durmuş Günay, Ercan Öztemel, *Uluslararası Yükseköğretim Kongresi: Yeni Yönelişler ve Sorunlar (UYK 2011)* bildiri kitabı içinde, Cilt III, Bölüm XIII, Yükseköğretim Kurumu Yayınları, Ankara, 27-29 Mayıs 2011, s. 1798.

mütevelli heyet onayına bağlı olmasıdır. Rektör mütevelli heyetin doğal üyesidir ve genel olarak mütevelli heyetin kararlarının uygulayıcısı konumundadır.

Vakıf üniversitelerinde mütevelli heyetin en önemli yetkilerinden biri şüphesiz üniversite rektörünü belirlemesidir.¹⁴³ Devlet üniversitelerinden farklı olarak vakıf üniversiteleri 2547 Sayılı Kanun'da rektör olma şartlarını sağlayan adayı "Olur" almak üzere Yükseköğretim Kurulunun olumlu görüşüne sunmakta ve Cumhurbaşkanının onayına ihtiyaç duyulmamaktadır. Burada YÖK'ün rektör adayının kim olduğundan çok yeterli şartları sağlayıp sağlamadığı konusunda yetki sahibi olduğunu belirtmekte yarar vardır. Benzer şekilde dekanların ve enstitü müdürlerinin de seçilmesi ve atanması mütevelli heyetin yetkileri arasındadır. Rektör atamasında olduğu gibi diğer yönetici atamalarında Vakıf üniversiteleri için YÖK'ün olumlu görüşüne başvurulmamaktadır.¹⁴⁴

Devlet üniversitelerinden farklı olarak sadece denetim noktasında YÖK'e bağlı olan vakıf üniversiteleri idari yönden mütevelli heyete bağlı olarak faaliyetlerini yürütmektedirler. Vakıf üniversitelerinde stratejileri belirleyen, akademik ve idari personel istihdamına karar veren, yöneticileri belirleyen ve mali konularda karar veren veya yetkiyi elinde bulunduran makam mütevelli heyettir.

4.2.2.2. Mali Yapı

Vakıf üniversiteleri 3 tip gelir kaynağına sahiptir. Bunlar;

1. Kurucu vakfın katkısı,
2. Öğrenci harçları,
3. Devlet yardımlarıdır.¹⁴⁵

"Gerçekte ise gelir kaynaklarına göre vakıf üniversitelerini iki gruba ayırmak mümkündür. 1. grupta güçlü bir kurucu vakıf tarafından büyük ölçüde finanse edilen vakıf üniversiteleri, 2. grupta ise finansmanını büyük ölçüde öğrenci harçlarından

¹⁴³ SETA, *Vakıf Üniversiteleri Raporu*, Ankara, 2005, (Erişim) <http://arsiv.setav.org/ups/dosya/10379.pdf>, 21 Haziran 2014, s: 7

¹⁴⁴ Ali Akyıldız, "Vakıf Üniversiteleri", Yayın Kurulu: Hüseyin Ülgen, Arslan Kaya, Gül Okutan Nilson, *Bilgi Toplumunda Hukuk: Ünal Tekinalp'e Armağan*, Cilt III içinde, Beta Yayınları, İstanbul, 2003., s. 482.

¹⁴⁵ SETA, a.g.r., s. 9.

sağlayan vakıf üniversiteleri yer almaktadır. Vakıf üniversitelerinin sayıca büyük bir çoğunluğu bu 2. gruba girmektedir”¹⁴⁶

Vakıf üniversiteleri için Üçüncü tip gelir kaynağı devlet yardımlarıdır. Devlet yardımı vakıf üniversiteleri için belli kriterlere bağlanmış ve bu kriterler 2547 Sayılı Kanun’un Ek: 18 maddesinde açıklanmıştır. Bu maddeye göre devlet yardımı için vakıf üniversitelerinin öğretim üyesi yetiştirmesi, burslu kontenjanları artırmaları gibi şartlar aranmaktadır. Fakat vakıf üniversiteleri için devlet yardımları oldukça düşük ve yetersiz kalmaktadır.

4.2.3. Uzaktan Eğitim

Bütün dünyada eğitilmiş insan ihtiyacının artması beraberinde her hangi bir alanda çalışanlarında eğitim alma ihtiyacını ortaya çıkarmıştır. Hızla değişen şartlar ve çalışanların sadece lisans eğitimi değil aynı zamanda farklı alanlarda ihtiyaç duyduğu sertifika programları ülkeleri düşük maliyetli ve geniş kitlelere hitap edebilecek eğitim politikaları oluşturmaya itmiştir. Bu kapsamda 1970 yılında İngiltere’de faaliyete başlayan Açık Üniversite’nin başarısı bir çok ülkede örnek alınmış ve 1982 yılında Türkiye’de Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi 28.000 öğrenci ile faaliyete başlamıştır.¹⁴⁷

4.2.3.1. Anadolu Üniversitesi

1981 yılında 2547 Sayılı Kanun’un yürürlüğe girmesi aynı zamanda üniversitelere uzaktan eğitim yapma imkanı da vermiştir. Fakat bir yıl sonra uzaktan eğitim yapmaya yeterli olması nedeni ile 1982 yılında çıkarılan 41 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile bu yetki Anadolu Üniversitesine verilmiştir.¹⁴⁸

Bu gün 11 lisans ve 30 ön lisans programı ile eğitim veren Anadolu Üniversitesi Açıköğretim sistemi 28.000 öğrenci ile başladığı eğitim hayatına 1.400.000 öğrenciye ulaşarak devam etmekte ve öğrenci sayısı bakımından dünyanın en büyük üniversitelerinden biri olarak kabul edilmektedir.

¹⁴⁶ Yükseköğretim Kurulu, *Türkiye’nin Yükseköğretim Stratejisi*, (Erişim) http://www.yok.gov.tr/documents/10279/30217/yok_strateji_kitabi/27077070-cb13-4870-aba1-6742db37696b_ 21 Haziran 2014, s. 66.

¹⁴⁷ Küçükcan, Gür, a.g.e., s. 204

¹⁴⁸ *Açıköğretim Sistemi*, (Erişim) <https://www.anadolu.edu.tr/acikogretim/acikogretim-sistemi/acikogretim-sistemi-1>, 22 Haziran 2014.

Ulaştığı öğrenci sayısının büyüklüğü ile Türk Yükseköğretim Sistemi içinde büyük bir ihtiyacı karşılayan Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi dünyadaki örneklerinden farklı olarak çalışanların eğitim ihtiyacını karşılamaktan çok “üniversite giriş sınavında yeterli puanı alamayarak örgün eğitim yapan bir üniversite kazanamayan öğrencilerin tercih ettiği bir kurum haline gelmiştir”.¹⁴⁹ Bu nedenle toplum nezdinde uzaktan eğitim her hangi bir üniversiteye giremeyen öğrencilerin mecburen tercih ettiği bir üniversite olarak görülmektedir.

4.3. TÜRKİYE’DE YÜKSEKÖĞRETİME GEÇİŞ SİSTEMİ

4.3.1. Osmanlı Döneminde Yükseköğretime Geçiş Sistemi

Osmanlı döneminde yükseköğretim denilince ilk akla gelen kurumlar medreselerdir. Kurumsallaşmalarını Fatih döneminde tamamlayan Osmanlı Medreselerine sıbyan mekteplerini tamamlayanlar ya da en az buna denk özel bir öğrenim gören öğrenciler başvurabilirdi.¹⁵⁰ Fatih medreselerinin vakfiyelerine bakıldığında ise başvuru şartlarını sağlayan öğrencilerin mülakata alındığı ve mülakat sonucuna göre öğrenci olmaya hak kazandıkları görülmektedir.¹⁵¹ Benzer şekilde Süleymaniye medreselerine de öğrenciler müderrisler tarafından seçilirlerdi.

Osmanlı döneminin önemli kurumlarından biri olan Enderun Mektepleri ise devletin ihtiyacı olan üst düzey yönetici sınıfını yetiştiren kamu yönetimi okulları olarak kurulmuşlardır.¹⁵² Bu yönü ile bu okullar bu günkü iktisadi idari bilimler fakültelerinin kamu yönetimi bölümlerinin özelliklerini taşımaktaydılar. Özellikle mülki, idari, diplomatik ve askeri alanda ihtiyaç duyulan kadroların yetiştirilmesi için kurulmuşlardır. Bu okullara 8 ile 18 yaşındaki Müslüman olmayan çocuklar devşirme yolu ile alınır ve kesintisiz 15 yıllık bir eğitimden geçirilirlerdi.

Tanzimat döneminde dini eğitimin dışında modern bir eğitim yapmak amacı ile kurulan ve bu günkü Türk üniversitelerinin temelini oluşturan Darülfünûn’ada

¹⁴⁹ Küçükcan, Gür, a.g.e., s. 204.

¹⁵⁰ Akyüz, a.g.e., s. 69.

¹⁵¹ Doğan, a.g.e., s. 155

¹⁵² Doğan, a.g.e., s. 162-163

öğrenciler sınavla alınırdı.¹⁵³ Her ne kadar büyük umutlarla açılmış ise de bu okullar ne istenen seviyede öğrenci bulabilmiş, ne de başarılı olabilmişlerdir.

Görüldüğü üzere Osmanlı dönemi eğitim kurumlarından bu günkü anlamda yükseköğretim kurumu diyebileceğimiz tüm okullara öğrenciler belli bir sınav sisteminden geçirilerek alınmaktaydı. Fakat merkezi diyebileceğimiz bir sınav sisteminden ziyade okullar kendi yaptıkları sınavlarla öğrenci alır ve liyakat tüm sürecin merkezinde yer alırdı. Fakat yükseliş döneminden sonra devletin her yerinde olduğu gibi eğitim kurumları da bozulmadan nasibini almış ve liyakatin yerini torpil almaya başlamış ve bu kurumlar istenen kalitede insan yetiştirememiştir.

4.3.2. Cumhuriyet Döneminde Yükseköğretime Geçiş Sistemi ve Yapılan Değişiklikler

4.3.2.1. 1974 Öncesi Üniversiteye Geçiş Sistemi

Üniversiteye başvuran aday öğrencilerin sayısının mevcut fakülte kontenjanlarından az olduğu Cumhuriyetin ilk yıllarında üniversiteler çoğu zaman başvuran bütün lise mezunlarını kabul ederek öğrenci almışlardır. Özellikle 1935 yılına kadar bir öğrenci için lise bitirme sınavlarını vermiş olmak üniversiteye giriş için yeterli olmaktadır. Fakat daha sonraları üniversiteler tarafından öğrencinin eğitim almak istediği fakülteye bağlı olarak lise bitirme derecesine sahip olmasına ek olarak edebiyat veya fen kolundan olması ikinci bir ölçüt olarak kullanılmıştır.

1935 yılında ise lise bitirme sınavını geçmiş ve üniversiteye devam etmek isteyen öğrencilere Milli Eğitim Bakanlığı tarafından merkezi olarak yapılan ve iki aşamadan oluşan “Bitirme ve Olgunluk” sınavı uygulanmaya başlanmıştır.¹⁵⁴ Öğrenciler olgunluk sınavı neticelerine göre en üstten aşağı doğru sıralanıp üniversiteye kabul edilmekteydiler.

1960’lı yıllara gelene kadar bir çok üniversite başvuran adayları sınavsız olarak kabul etmiş, fakat daha sonra başvuran aday sayısı kontenjan sayısını aşınca üniversiteler seçme işini ilk önceleri;

¹⁵³ Akyüz, a.g.e., s. 169.

¹⁵⁴ Ethem Özgüven, “Türkiye’de Üniversiteye Girişle İlgili Uygulamalar”, *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, Cilt X, 1992, s. 184.

1. Başvuran sayısına göre kontenjan dolduğunda başvuruları durdurma,
2. Başvurulan fakültenin niteliğine göre edebiyat veya fen kolu mezunlarını kabul etme,
3. Lise bitirme veya olgunluk sınavı suçlarına göre öğrencileri kabul etme yollarından birini izleyerek yapmışlardır.¹⁵⁵

1960'li yıllarda kimi üniversiteler lise bitirme dereceleri veya olgunluk sınavı sonuçlarına itibar etmeyerek kendi sınavlarını yapmışlardır.¹⁵⁶ Bu sınavlar genel olarak eleme ve giriş olmak üzere iki basamaktan oluşmaktaydı. Eleme sınavları daha çok başvuran aday sayısının fazla olduğu durumlarda bir kısım adayları elemek için uygulanmıştır. Giriş sınavı ise yazı ve sözlü olmak üzere iki kısımdan oluşmakta ve başarılı olan adaylar üniversitelere kabul edilmekteydi. Bu yöntem üniversiteler tarafından yaygın olarak uzun süre kullanılmıştır.

4.3.2.2. 1974 Yılında Üniversitelerarası Üniversitelerarası Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezinin (ÜSYM) Kurulması, Sınavla Yerleştirmenin Başlaması ve Günümüze Kadar Yapılan Değişiklikler

Lise mezunlarının sayısının artması ve lise dengi okul mezunlarında üniversiteye giriş hakkı verilmesi ile yukarıda sıralanan mevcut kabul yöntemleri yeterli olmamış ve üniversiteler kendi giriş sınavlarını yapmaya başlamıştır. Fakat aday öğrenciler için farklı şehirlerdeki üniversitelerin sınavlarının aynı gün olması sebebi ile sınavlara katılamama durumunu ortaya çıkmıştır. Bu nedenle 1962-1963 yıllarından itibaren Ankara'da bulunan üniversitelere bağlı fakülteler ve 1964-1965 yılından itibaren ise İstanbul ile Anadolu'daki bazı üniversitelere bağlı fakülteler ve yüksekokullar giriş sınavlarını Milli Eğitim Bakanlığına bağlı bir birim olan Test ve Araştırma Bürosunun hazırladığı testler ile merkezi olarak yapmaya başlamışlardır.¹⁵⁷ Bu şekilde sınavlar ilk defa çoklu cevap şıklarından oluşan testler ile bilgi işlem, yöntem ve araçlarından faydalanılarak yapılmıştır.

Üniversitelerarası Kurul 1974 yılında sınavların tek merkezden yapılması amacı ile 1750 Sayılı Üniversiteler Kanununun 52'inci maddesine dayanarak

¹⁵⁵ *ÖSYM Tarihsel Gelişme*, (Erişim) <http://www.osym.gov.tr/belge/1-2706/tarihsel-gelisme.html>, 26 Haziran 2015.

¹⁵⁶ Özgüven, a.g.e., s. 195

¹⁵⁷ Özgüven, a.g.e., s. 195-196.

Üniversitelerarası Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezini (ÜSYM) kurmuş ve bu tarihten 1981 yılına kadar üniversiteye giriş sınavları tek elden bu merkez tarafından yapılmıştır.¹⁵⁸ ÜSYM'nin kurulmasından sonra üniversiteye giriş sınavına başvuru sırasında öğrencilerin üniversite tercihleri de alınmaya başlanmış ve yerleştirme işlemleri de bu merkez tarafından yürütülmüştür.

1981 yılına kadar tek oturuma yapılan üniversiteye giriş sınavı 1981 yılında ÜSYM'nin Öğrenci Seçme Yerleştirme Merkezi (ÖSYM) ismi ile YÖK'e bağlanması ile iki basamaklı hale getirilmiştir. İki basamaklı sınavın ilk ayağı olan Öğrenci Seçme Sınavı (ÖSS) Nisan ayında, ikinci ayağı olan Öğrenci Yerleştirme Sınavı (ÖYS) ise Haziran ayında uygulanmıştır.

1999 yılında ÖSYM iki basamak halinde uygulanan üniversiteye giriş sınavını tekrar tek basamağa indirmiş ve Öğrenci Seçme Sınavı (ÖSS) olarak uygulamaya başlamıştır. Bu uygulamada 2011 yılında yerini Yükseköğretime Geçiş Sınavı (YGS) ve Lisans Yerleştirme Sınavı (LYS) olmak üzere iki basamaklı sınav sistemine bırakmıştır.

4.3.3. Mevcut Durumda Üniversiteye Geçiş Sistemi ve Arz – Talep Dengesi

Bu gün ortaöğretimden yükseköğretime geçiş merkezi olarak Türkiye'nin her yerinde aynı gün ve saatte yapılan ve iki aşamadan oluşan Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Sınavı (ÖSYS) ile yapılmaktadır. Bunların birincisi olan Yükseköğretime Geçiş Sınavı (YGS) yükseköğretime geçmek isteyen adayların yeterliliği ölçmekte ve bunun yanında;

1. Lisans Yerleştirme Sınavlarına (LYS) girebilmek için istenen asgari başarı puanını,
2. Açık öğretim ve ön lisans programları için yerleştirmede esas alınacak puanı belirlemektedir.

Sınav sisteminin ikinci ayağı olan Lisans Yerleştirme Sınavı (LYS) ise adayların ders düzeyindeki bilgi ve becerilerini ölçen ve açık öğretim dışındaki örgün eğitim veren lisans programlarına yerleştirmede esas alınacak başarı puanlarını belirlemektedir.

¹⁵⁸ *ÖSYM Tarihsel Gelişme*, a.g.w.s.

Öğrenciler LYS sınavından aldıkları puanlara göre lisans programlarına yerleşmekte ve her lisans programı farklı puan türlerine göre öğrenci almaktadır. Örneğin Hukuk ve İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi altında bulunan bölümler Türkçe- Matematik (TM) puan türünde öğrenci alırken, Tıp ve Mühendislik Fakülteleri ise Matematik-Fen (MF) puan türünde öğrenci almaktadır.

Son dönemde sistem içinde öğrenci lehine önemli gelişmeler olmuştur. Bunlardan bazıları;

1. Geçmiş yıllarda öğrenci lisede mezun olduğu edebiyat veya fen kolu dışında tercih yaptığı zaman ortaöğretim başarı puanının düşük katsayı ile çarpılırken, mevcut durumda katsayıların eşitlenmesi,
2. Tercihlerin puanlarının açıklanmasından sonra yapılması ile öğrencilere daha bilinçli tercih yapma olanağı sunulmasıdır.

Her iki olumlu gelişmenin yanında, vakıf ve devlet üniversitelerinin sayılarının artması aday öğrencilere çok sayıda üniversite arasından tercih yapabilme olanağı sağlamaktadır. Özellikle İstanbul, Ankara ve İzmir gibi büyük şehirlerde tercih döneminde veliler ve öğrenciler tercih etmeyi düşündükleri üniversiteleri ziyaret etmekte ve hem üniversite hem de programlar hakkında bilgi alarak karar vermektedirler. Üniversiteler ise öğrencilere sundukları burs imkânlarından, yurt imkânlarına kadar bir çok konuda reklam kampanyaları ile öğrencileri kendilerine çekmeye çalışmaktadır. Bu da sınav sonuçlarına göre daha iyi sıralamada ki öğrencileri almak için üniversiteler arasında kıyasıya bir rekabete sebep olmaktadır.

Her ne kadar özellikle üniversite sayısındaki artış ile beraber kontenjanlar ve yükseköğretimdeki okullaşma oranı artmış olsa da talepteki artışa karşılık gelen arz hala gerçekleşmemiştir. Aşağıda Tablo: 1'e bakıldığında 2005 yılında % 34,5 olan okullaşma oranının, 2010 yılında % 58,5 'e, 2012 yılında % 74,9'a ve 2014 yılında ise % 87,5'e çıktığı görülmektedir.¹⁵⁹ 2011 yılı okullaşma oranı ile 2014 yılı okullaşma oranı arasındaki artış miktarı % 21,3 olmuştur. Okullaşma alanında muazzam bir artış olmasına rağmen, Tablo: 2¹⁶⁰, Tablo: 3¹⁶¹, Tablo: 4¹⁶² ve

¹⁵⁹ Yükseköğretim Kurulu (YÖK), *Yükseköğretimde Kalite İçin*, 2012, s. 8.
Durmuş Günay, Aslı Günay, " Dünyada ve Türkiye'de Yükseköğretim Okullaşma Oranları ve Gelişmeler, *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, Cilt 6, Sayı 1, Nisan 2016, s.18.

Tablo: 5'e¹⁶³ bakıldığında 2011'den 2015'e ÖSYS'ye giren öğrenci sayısının 1.759.998'den 2.126.670'e yükseldiği görülmektedir. Dört yıl içindeki sınava giren sayısındaki artış oranı % 20,8 olarak gerçekleşmiştir. Bu sonuç arzadaki artışın sınava giren sayısındaki artışı karşıladığını göstermektedir.

Tablo: 1 - Yükseköğretimde Brüt Okullaşma Oranı

Yıl	Okullaşma Oranı (%)
1950	1,3
1960	3,1
1970	5,7
1980	6,4
1990	14,5
1995	18,5
2000	22,3
2005	34,5
2010	58,5
2011	66,2
2012	74,9
2014	87,5

¹⁶⁰ Öğrenci Seçme Yerleştirme Merkezi (ÖSYM), *2011 ÖSYS Yerleştirme Sonuçlarına İlişkin Sayısal Bilgiler*, 2011, (Erişim) <http://www.osym.gov.tr/dosya/1-58052/h/02-2011-osys-yerlestirmesonuclarinailiskinsayisabilgile-.pdf>, 30 Haziran 2015.

¹⁶¹ Öğrenci Seçme Yerleştirme Merkezi (ÖSYM), *2012 ÖSYS Yerleştirme Sonuçlarına İlişkin Sayısal Bilgiler*, 2012, (Erişim), <http://www.osym.gov.tr/dosya/1-60987/h/2012yerlestirmesayisabilgileri.pdf>, 30 Haziran 2015.

¹⁶² Öğrenci Seçme Yerleştirme Merkezi (ÖSYM), *2014 ÖSYS Yerleştirme Sonuçlarına İlişkin Sayısal Bilgiler*, 2014, (Erişim) http://dokuman.osym.gov.tr/pdfdokuman/2014/OSYS_yerlestirme/2014-OSYS-Yerlestirme_SonuclarinaIliskinSayisabilgiler23072014.pdf, 30 Haziran 2015.

¹⁶³ Öğrenci Seçme Yerleştirme Merkezi (ÖSYM), *2015 ÖSYS Yerleştirme Sonuçlarına İlişkin Sayısal Bilgiler*, 2015, (Erişim) <http://dokuman.osym.gov.tr/pdfdokuman/2015/OSYS/2015OSYSYerlestirmeSonucSayisabilgiler23072015.pdf>, 25 Ağustos 2015.

Tablo: 2 - 2011 Yılı ÖSYS Sonuçları; Öğrenim Durumuna Göre Başvuran ve Yerleşen Aday Sayıları

	ÖSYS'ye Başvuran Aday Sayısı	Yerleşen			
		Lisans	Önlisans	Açık Öğretim Fakültesi	Toplam
Son Sınıf Düzeyinde	768.854	162.926	155.770	36.634	355.330
Önceki Yıllarda Yerleşmemiş	518.241	142.219	62.135	79.113	283.467
Daha Önce Yerleşmiş	398.487	33.224	30.563	62.037	125.824
Bir Yükseköğretim Programını Bitirmiş	74.285	6.662	3.984	13.846	24.492
Yükseköğretimden Kaydı Silinmiş	131	10	15	29	54
Toplam	1.759.998	345.041	252.467	191.659	789.167

Tablo: 3 - 2012 Yılı ÖSYS Sonuçları; Öğrenim Durumuna Göre Başvuran ve Yerleşen Aday Sayıları

	ÖSYS'ye Başvuran Aday Sayısı	Yerleşen			
		Lisans	Önlisans	Açık Öğretim Fakültesi	Toplam
Son Sınıf Düzeyinde	780.737	177.570	165.009	37.707	380.286
Önceki Yıllarda Yerleşmemiş	562.921	139.000	76.969	90.178	306.147
Daha Önce Yerleşmiş	395.832	29.408	30.478	52.535	112.421
Bir Yükseköğretim Programını Bitirmiş	94.363	8.151	5.758	20.473	34.382
Yükseköğretimden Kaydı Silinmiş	61.626	3.213	6.141	22.892	32.246
Toplam	1.895.479	357.342	284.355	223.785	865.482

Tablo: 4 - 2014 Yılı ÖSYS Sonuçları; Öğrenim Durumuna Göre Başvuran ve Yerleşen Aday Sayıları

	ÖSYS'ye Başvuran Aday Sayısı	Yerleşen			
		Lisans	Önlisans	Açık Öğretim Fakültesi	Toplam
Son Sınıf Düzeyinde	839.998	202.083	186.028	34.008	422.119
Önceki Yıllarda Yerleşmemiş	635.164	150.245	99.238	87.942	337.425
Daha Önce Yerleşmiş	437.766	29.373	34.770	37.377	101.520
Bir Yükseköğretim Programını Bitirmiş	121.647	12.602	10.626	13.505	36.733
Yükseköğretimden Kaydı Silinmiş	51.540	2.913	5.745	15.820	24.478
Toplam	2.086.115	397.216	336.407	188.652	922.275

Tablo: 5 - 2015 Yılı ÖSYS Sonuçları; Öğrenim Durumuna Göre Başvuran ve Yerleşen Aday Sayıları

	ÖSYS'ye Başvuran Aday Sayısı	Yerleşen			
		Lisans	Önlisans	Açık Öğretim Fakültesi	Toplam
Son Sınıf Düzeyinde	891.090	227.190	206.500	42.189	475.879
Önceki Yıllarda Yerleşmemiş	630.635	149.975	104.453	89.087	343.515
Daha Önce Yerleşmiş	403.640	23.868	35.055	37.878	96.801
Bir Yükseköğretim Programını Bitirmiş	156.391	14.285	16.284	16.057	46.626
Yükseköğretimden Kaydı Silinmiş	44.914	2.396	4.944	12.929	20.269
Toplam	2.126.670	417.714	367.236	198.240	983.090

Fakat bu tablolarda dikkatle irdelemesi gereken önemli husus bir yükseköğretim programına yerleşen toplam öğrenci sayısının toplam aday sayısına oranıdır. Bu tabloların özeti mahiyetindeki Tablo: 6'ya bakıldığında, 2011 ile 2015 yılları arasında bu oranın yaklaşık olarak % 45 civarlarında olduğu görülmektedir. Bir yükseköğretim programına yerleşen öğrenci sayısına Açıköğretim Fakültesi ve ön lisans programları da dahil edilmiştir. Bu iki program çıkarıldığında örgün eğitim kapsamında dört yıllık bir lisans programına yerleşen öğrenci sayısının giren aday sayısına oranı % 20 civarında olacaktır. Okullaşma oranı ve kontenjan artışlarına rağmen bu oranın hemen hemen aynı kalmasının birinci sebebi aday sayısındaki artıştır. Her ne kadar okullaşma oranı artmış olsa da, sınava giren aday sayısı da yaklaşık olarak aynı oranda arttığından bir yükseköğretim programına yerleşemeyen aday sayısı yıllar içinde yaklaşık olarak aynı kalmıştır. Dolayısı ile yıllar içindeki okullaşma oranı ve kontenjan artışlarına rağmen arz ve talep arasındaki açık aynı kalmaya devam etmektedir.

Tablo: 6 - Bir Yükseköğretim Programına Yerleşmiş Aday Sayısının ÖSYS'ye Başvuran Toplam Aday İçerisindeki Oranı

Yıllar	Bir Yükseköğretim Programına Yerleşen Aday Sayısı	ÖSYS'ye Başvuran Toplam Aday Sayısı	Oran (%)
2011	789.167	1.759.998	44,84
2012	865.482	1.895.479	45,66
2014	922.275	2.086.115	44,21
2015	983.090	2.126.670	46,23

Üniversite giriş sınavına giren adayların önemli bir bölümünü sınava tekrar girenler oluşturmaktadır. Bu öğrenciler daha iyi bir programa girmek veya daha iyi bir üniversiteye girmek için sınava tekrar girmektedirler.¹⁶⁴ Bu kapsamda, Tablo: 2, Tablo: 3, Tablo: 4 ve Tablo: 5 incelendiğinde önceki yıllarda bir yükseköğretim kurumuna yerleşmiş fakat tekrar sınava giren öğrenci sayısının yıllar içinde arttığı görülmektedir. Bu tabloların özeti mahiyetindeki Tablo 7’de de görüldüğü üzere, yıllar içinde ÖSYS’ye başvuran aday sayısı artmasına rağmen daha önce bir yükseköğretim programına yerleşmiş fakat tekrar ÖSYS’ye başvuran öğrenci sayısının oranı da artmıştır. Bunun yanında, Tablo: 8’ bakıldığında ise ÖSYS’ye son sınıf düzeyinde başvuran öğrenci sayısının toplam aday sayısı içindeki oranının yıllar içinde düştüğü görülmektedir. Bu sonuç bize mevcut durumda bir yükseköğretim programına devam eden öğrencilerin yüksek oranda memnuniyetsiz olduğunu göstermektedir. Bu doğrultuda üniversitelerin aday öğrencilerin tercihlerinde nelerin etkili olduğunu veya bir başka ifade ile beklentilerini iyi analiz etmeleri ve bu analiz sonuçlarına göre yapılarını yeniden organize etmeleri gerektiği görülmektedir. Buna ek olarak yeni kurulacak üniversitelerinde bu analizler ışığında kurumsal yapılarını yapılandırmaları oldukça önem taşımaktadır.

Tablo: 7 - Daha Önce Bir Programa Yerleşmiş ve Tekrar ÖSYS’ye Başvuran Adayların Toplam Aday İçerisindeki Oranı

Yıl	Daha Önce Bir Programa Yerleşmiş Aday Sayısı*	ÖSYS’ye Başvuran Toplam Aday Sayısı	Oran (%)
2011	472.903	1.759.998	26,87
2012	551.821	1.895.479	29,11
2014	610.953	2.086.115	29,29
2015	604.945	2.126.670	28,45

*Daha önce bir programa yerleşmiş aday sayısı = Daha önce yerleşmiş, Bir Yükseköğretim programını bitirmiş ve kaydını sildirmiş öğrencilerin toplamı olarak alınmıştır.

¹⁶⁴ *Türkiye’nin Yükseköğretim Stratejisi*, Yükseköğretim Kurulu Yayını, Meteksan A.Ş., Ankara, 2007, s.. 75-76.

Tablo: 8 – Son Sınıf Düzeyinde ÖSYS’ye Başvuran Aday Sayısının Toplam Aday İçerisindeki Oranı

Yıllar	Son Sınıf Düzeyinde Başvuran Aday Sayısı	ÖSYS’ye Başvuran Toplam Aday Sayısı	Oran (%)
2011	768.854	1.759.998	43,68
2012	780.737	1.895.479	41,12
2014	839.988	2.086.115	40,27
2015	891.090	2.126.670	41,90

BEŞİNCİ BÖLÜM

ÜNİVERSİTE TERCİHİNİ ETKİLEYEN FAKTÖRLER

5.1. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Bilgiye dayalı ekonominin pazar payının giderek artması sonucunda ulus devletlerin 1980 sonrası ana gündemi eğitim reformları olmuştur.¹⁶⁵ Yapılan eğitim reformlarından birincisi, öğrenci ve ailelere okul/üniversite seçme hakkının tanınması ve pazar odaklı bir yönetim anlayışının getirilmesidir.¹⁶⁶ İkincisi ise hükümet gelirlerinin ve öğrenci sayısının azalması nedeni ile yükseköğretim sisteminde daha fazla yabancı öğrenci çekmek için yapılan reformlardır.¹⁶⁷

Anglo-Sakson dünyada ve Avrupa’da öğrencilere okul seçimi hakkının tanınması, kamu okullarının kurumlar arası rekabetini artırarak eğitimin kalitesini yükseltme gayesiyle yapılmıştır. Bu şekilde kurumlar öğrenci ve ailelerin ihtiyaçlarını karşılamak amacı ile yüksek kalitede ürün vermeye çalışacaklardır.¹⁶⁸ Kamu okullarının yanında özel okulların da açılmaya başlanması öğrenci ve ailelere daha fazla seçim yapma olanağı sağlamıştır. Bu doğrultuda oluşan eğitim pazarı, okulları yeni rekabetçi çevrede başarılı bir şekilde yeni kayıtlar alabilmek ve varlıklarını devam ettirebilmek için pazarlama yöntemlerini geliştirmeye yönlendirmiştir.¹⁶⁹

Yükseköğretim alanında üniversitelerin sayısının artması ve bazı Avrupa ülkelerinde öğrenci sayısının azalması eğitim alanında bir rekabet ortamını doğurmuştur. Örneğin, ABD’de 1980’lere gelindiğinde üniversitelerin sayısındaki artışla orantılı olarak öğrenci sayısı artmadığından kontenjan boşlukları doğmuş ve öğrenciler pasif

¹⁶⁵ OECD, *Policy Analysis*, Paris, 2001, (Erişim) http://www.colombiaaprende.edu.co/html/investigadores/1609/articles-72452_archivo_adjunto1.pdf, 30 Temmuz 2015, s. 100.

¹⁶⁶ Julie B. Cullen, Brian A. Jacob, Steven D. Levitt, “The Impact of School Choice on Student Outcomes: On Analysis of The Chicago Public Schools”, *Journal of Public Economics*, Volume 89, 2005, s. 729-730.

¹⁶⁷ Mathew Joseph, Beatriz Joseph, “Indonesian Students’ Perceptions of Choice Criteria in The Selection of a Tertiary Institution: Strategic Implications”, *The International Journal of Educational Management*, Volume 14 (1), 2000, s. 40.

¹⁶⁸ Janet A. Harvey, Hugh Busher, “Marketing Schools and Consumer Choice”, *International Journal of Educational Management*, Volume 10 (4), 1996, s.29.

¹⁶⁹ Izhar Oplatka, Jane Hemsley Brown, “The Research on School Marketing: Current Issues and Future Directions”, *Journal of Educational Administration*, Vol. 42(3), 2004, s. 375.

durumdan aktif seçici konumuna gelmişlerdir.¹⁷⁰ Benzer şekilde İngiltere’de de yükseköğretim kurumu sayısındaki artışa rağmen öğrenci sayısı düşmüştür.¹⁷¹ Dünyada yaşanan bu gelişmeler ile birlikte küreselleşme ve teknolojik imkânların artmasıyla ülkeler yabancı öğrenci pazarına yönelmeye başlamışlardır. Özellikle ABD, Kanada, İngiltere, Avustralya ve Yeni Zelanda yoğun olarak yabancı öğrenci alan ve bu konularını korumak için strateji geliştiren ülkelerdir.¹⁷²

Üniversite sayısındaki hızlı artış sonucunda yükseköğretim kurumları arasında öğrenci alımında oluşan rekabet üniversitelerin öğrenciyi bir müşteri olarak görmelerine sebep olmuştur.¹⁷³ Öğrencinin müşteri haline gelmesi, doğal olarak üniversitelerin müşterilerini daha iyi anlamaları gereğini de ortaya çıkarmıştır. Çünkü öğrencilerin üniversite tercih kriterlerini anlamak, istenilen hizmetleri vermede ve sonrasında üniversitelere tercih sürecini etkileme imkânı sağlamaktadır.¹⁷⁴ Bu nedenle yükseköğretim kurumları rekabetçi avantajlarını devam ettirmek için değişen koşulları anlama ve öğrencinin bir üniversiteyi tercih ederken hangi kurumsal faktörlerden etkilendiğini belirlemek zorunda kalmışlardır.¹⁷⁵

ABD’de ve bazı Avrupa ülkelerinde özellikle 1980 sonrası artan kurumlar arası rekabet ve eğitim pazarlarının oluşması sonucunda okul seçimi en önemli araştırma konularından biri haline gelmiştir.¹⁷⁶ İlk defa Chapman’ın 1981 yılında yaptığı çalışmada bir model olarak ortaya konan öğrencilerin üniversite tercihini etkileyen faktörler yıllar içinde farklı yönleri ile detaylı bir şekilde ele alınmıştır. Bu modele

¹⁷⁰ Dawid W. Chapman, “A Model of Student College Choice”, *The Journal of Higher Education*, Volume 52(5), 1981: 492.

¹⁷¹ Pete Naude, Jonathan Ivy, “The Marketing Strategies of Universities in the United Kingdom”, *International Journal of Educational Management*, Volume 13(3), 1998, s. 126.

¹⁷² Joseph, Joseph, a.g.m., s.40.

Naude, Ivy, ag.m., s.128.

¹⁷³ Andriani Kusumawati, “Social Networking Sites for University Search and Selection”, *Journal of Education and Practice*, Volume 25(5), 2014, s.130.

¹⁷⁴ H. Lois Patton, “How Administrators can Influence Student University Selection Criteria”, *Higher Education in Europe*, Volume 25(3), 2000, s.345.

¹⁷⁵ Felix Maringe, “University and Course Choice: Implications for Positioning, Recruitment and Marketing”, *The International Journal of Educational Management*, Volume 20(6), 2006, s. 466-467.

¹⁷⁶ Yan Chen, Tayfurn Sönmez, “School Choice: An Experimental Study”, *Journal of Economic Theory*, Volume 127(1), 2006, s. 202.

Ron Glatter, Donald Hirsch, Susan Watson, “School Choice and Diversity: International Perspectives a Decade on”, *International Studies in Educational Administration*, 2004, s. 50.

Carolyn Jackson, Moray Bissel, “Gender and School Choice: Factors Influencing Parents When Choosing Single-Sex or Co-Educational Independent Schools for Their Children”, *Cambridge Journal of Education*, Volume 35 (2), 2005, s. 196.

göre öğrencilerin üniversite tercihini etkileyen faktörler öğrencinin özellikleri (öğrencini isteği, kabiliyeti ve lise performansı) ve dış faktörler (önemli kişi, üniversitenin özellikleri ve üniversitenin öğrenci ile irtibata geçme gayreti) olarak sıralanmıştır.¹⁷⁷ Her ne kadar model bu şekilde olsa da sonraki yıllarda farklı araştırmacılar tarafından üniversitenin prestiji ve ünü¹⁷⁸ ile akademik program, iş bulma imkânları ve kurumun fiziksel büyüklüğü¹⁷⁹ gibi faktörlerde detaylı olarak ele alınmıştır.

Türkiye’de 2000’li yıllardan sonra devlet üniversitelerinin ve aynı zamanda vakıf üniversitelerinin sayı ve kapasiteleri hızla artmıştır. 2006-2011 yılları arasında 50’si devlet, 38’i vakıf olmak üzere toplam 88 yeni üniversite kurulmuş; bu yıllar boyunca üniversite sayısında %115’lik bir artış olmuş ve üniversite bulunmayan ilimiz kalmamıştır.¹⁸⁰ Bu gün ise devlet ve vakıf üniversitelerinin toplam sayısı 185’e ulaşmıştır. Bu nedenle, tercih aşamasındaki bir öğrenci için geçmiş yıllara göre tercih edebileceği üniversite sayısında büyük bir artış olmuştur. Diğer taraftan farklı ülkelerde öğrencilerin hem ücretini ödeyerek hem de burs imkânları sayesinde eğitim hizmeti almalarına olanak sağlayan özel üniversitelerin sayısındaki artış, aileleri ve öğrencileri pasif konumdan aktif seçici konumuna getirmiştir.¹⁸¹ Türk Yükseköğretim Sistemi içinde 1973 yılında özel bir yasa ile açılmalarına izin verilen özel yükseköğretim kurumları daha sonra Anayasa Mahkemesinin ilgili yasayı iptal etmesi ile kapanmıştır. TBMM’de 1980 sonrası kabul edilen 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu ile bir ara formül olarak kâr amacı gütmeyen vakıfların üniversite açmalarına izin verilmiştir. Bu gün sayıları 76’ya ulaşan vakıf üniversiteleri dünyadaki özel üniversitelere benzer şekilde ücretli ve burslu olmak üzere iki tür öğrenciye hitap etmekte ve gelirlerinin büyük kısmını ise öğrenci harçları oluşturmaktadır.¹⁸² Görüldüğü üzere Türk Yükseköğretim Sisteminde Devlet

¹⁷⁷ Chapman, a.g.m., s. 492.

¹⁷⁸ Stevenson B.A. Keling, “Institutional Factors Attracting Students to Malaysian Institutions of Higher Learning”, *International Review of Business Research Papers*, Volume 2(1), 2006, s. 48. Jhon B. Ford, Mathew Joseph, Beatriz Joseph, “Importance-Performance Analysis as a Strategic Tool for Service Marketers: The Case of Service Quality Perceptions of Business Students in New Zealand and the USA” *The Journal of Services Marketing*, 1999, Volume 13(2), s. 182.

¹⁷⁹ Joseph, Joseph, a.g.m., s. 41.

¹⁸⁰ Durmuş Günay, Aslı Günay, “1933’den Günümüze Türk Yükseköğretiminde Niceliksel Gelişmeler”, *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, Cilt 1, Sayı 1, 2011, s. 7.

¹⁸¹ Maringe, a.g.m., s. 477.

¹⁸² *Türkiye’nin Yükseköğretim Stratejisi*, a.g.e., s. 66.

üniversitelerinin sayısının artmasının yanında, gelirlerinin büyük kısmını öğrenci harçlarının oluşturduğu vakıf üniversitelerinin sayı ve kapasitelerinin artması ile 20 yıl öncesine göre öğrenci ve aileleri için tercih edebilecekleri üniversite sayısında büyük bir artış meydana gelmiştir. Öğrenciler artık dünyadaki diğer benzerleri gibi pasif konumdan aktif seçici konumuna gelmiş ve üniversiteler için rekabet ortamı artmıştır.

Üniversiteler artan rekabet ortamında öğrencilerin tercihlerine etki edecek pazar stratejileri geliştirmek zorundadırlar. Pazar stratejilerindeki adımlardan biri öğrencilerin motivasyon ve ihtiyaçlarını belirleyecek müşteri analizidir. Çünkü üniversitelerin, müşterisi konumundaki öğrenciler için neyin önemli olduğunu bilmeleri, rekabet için gerekli olan beceri ve niteliklerin ne olduğunu kavramalarını sağlayarak sürekli rekabet avantajı elde etmelerini sağlayacaktır.¹⁸³ Bu nedenle öğrencilerin üniversite tercihlerini etkileyen faktörleri belirlemeye yönelik araştırmaların bulguları üniversitelerin kendilerine sürekli rekabet avantajı sağlayacak stratejiler geliştirebilmeleri için hayati önem taşımaktadır.

Türkiye’de öğrencilerin üniversite tercihini etkileyen faktörlerin belirlenmesine yönelik az sayıda araştırmanın yapıldığı görülmektedir. Yapılan az sayıdaki araştırmanın bir bölümü örneklem olarak bir ildeki ortaöğretim öğrencilerini ele alırken¹⁸⁴, büyük bir bölümü ise örneklem olarak hali-hazırda bir üniversitede eğitim alan öğrencileri ele almaktadır.¹⁸⁵ Ancak, bireylerin bir seçim yaparken istek ve

¹⁸³ Joseph, Joseph, a.g.m., s. 40.

¹⁸⁴ Şengül S. Anagün, Hüseyin Anılan, Fatih Çemrek, “Ortaöğretim Öğrencilerinin Meslek Seçimi ve Üniversite Tercihlerine İlişkin Görüşleri”, *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt 3, Sayı 2, 2008, s.56.

Bülent Sezen, Fatih Durmuş, “Ortaöğretim Kurumu Öğrencilerinin Yükseköğretim Kurum Tercihleri Üzerine Bir Çalışma”, *Akademik İncelemeler Dergisi*, Cilt 5, Sayı 1, 2010, s. 56.

¹⁸⁵ Yusuf Cerit, Kaya Yıldız, Nuri Akgün, “Üniversite Seçiminde Etkili Olan Faktörlere İlişkin Eğitim Fakültesi Öğrencilerini Görüşleri”, *Milli Eğitim Dergisi*, Sayı 173, Kış 2007, s. 314.

Gonca Telli Yamamoto, “University Evaluation and Selection”, *Journal of Educational Management*, Volume 20(7), 2006, s. 559.

Gamze E. Çiftçi vd., “Sağlık Bilimleri Fakültesini Tercih Eden Öğrencilerin, Üniversite ve Meslek Tercihlerinde Etkili Olan Faktörler (Kırıkkale Üniversitesi Örneği)”, *Kartal Eğitim ve Araştırma Hastanesi Tıp Dergisi*, Cilt 22, Sayı 3, 2011, s. 151.

Atilla Sezgin, Ayşe O. Binatlı, “Determinants of University Choice in Turkey”, Editörler: Durmuş Günay, Ercan Öztemel, *Uluslararası Yükseköğretim Kongresi: Yeni Yönelişler ve Sorunlar (UYK 2011)* bildiri kitabı içinde, Cilt III, Bölüm XII, Yükseköğretim Kurulu Yayınları, Ankara, 2011, s.1651.

ihtiyaçları zaman içinde değişebileceğinden tercihlerinin etkilendiği etkenler de farklılaşacaktır. Örneğin ortaöğretim öğrencileri için meslek tercihi yaparken mesleğin iş bulma oranı ve beklenen ortalama ücretinin fazla olması önemli iken, üniversite öğrencileri için ise mesleğe duyulan ilgi ve kişisel yetkinlik ile mesleki tatmin daha önemli olmaktadır.¹⁸⁶ Buna ek olarak, Türkiye İstatistik Kurumunun (TÜİK) 2015 yılı işgücü verileri incelendiğinde Yüksekokul ve Fakülte mezunlarının işsizlik oranının % 11 ile genel işsizlik oranından % 10,3 ile daha yüksek olduğu görülmektedir.¹⁸⁷ Aynı veriler ayrıntılı bir şekilde irdelendiğinde ise hukuk mezunlarının işsizlik oranının % 6,6 ve sağlık bilimleri (tıp, hemşirelik vb.) mezunlarının işsizlik oranının % 4,9 ile üniversite mezunlarının genel işsizlik oranından oldukça düşük olduğu ortaya çıkmaktadır. Ortaöğretim öğrencileri için meslek tercihi aynı zamanda bir bölüm seçimi olduğundan, aday öğrencilerin üniversite tercihinde seçecekleri bölümün sağlayacağı kariyer imkânlarının etkisi üniversite öğrencilerine göre daha yüksek olacaktır. Bu nedenle yapılan uygulamalı çalışmaların sonuçlarının objektif olabilmesi için örneklemin üniversiteye girmeye aday öğrencilerinden alınması daha uygun olacaktır.

Bu tip araştırmalarda dikkat edilmesi gereken bir başka husus ise ülkeler arasındaki kültürel ve sistemsel farklılıklardır. Çünkü farklı kültürlere sahip insanlar bağlı oldukları kültürleri ortaya koydukları değer, davranış ve tutumlarıyla

Mustafa Ağaoglu, E. Serra Yurtkoru, “Öğrencilerin Üniversite Eğitiminden Beklentileri ve Tercih Ölçütlerine İlişkin Veri Madenciliği Uygulaması”, Editörler: Durmuş Günay, Ercan Öztemel, *Uluslararası Yükseköğretim Kongresi: Yeni Yönelişler ve Sorunlar (UYK 2011)* bildiri kitabı içinde, Cilt III, Bölüm XIV, Yükseköğretim Kurulu Yayınları, Ankara, 2011, s.1978.

Betül Balkar, Sevilay Şahin, “Üniversite Öğrencilerinin Öğrenim Gördükleri Üniversiteyi Seçme Nedenleri ve Üniversitelerine Yükledikleri Roller”, Editörler: Durmuş Günay, Ercan Öztemel, *Uluslararası Yükseköğretim Kongresi: Yeni Yönelişler ve Sorunlar (UYK 2011)* bildiri kitabı içinde, Cilt III, Bölüm XIV, Yükseköğretim Kurulu Yayınları, Ankara, 2011, s. 2055.

Cüneyt Akar, “Üniversite Seçimini Etkileyen Faktörler: İktisadi ve İdari Bilimler Öğrencileri Üzerine Bir Çalışma”, *Eskişehir Osman Gazi Üniversitesi İİBF Dergisi*, Cilt 7, Sayı 1, 2012, s.97.

¹⁸⁶ M. Batuhan Ayhan, Faruk Atsay, “Yükseköğretime Geçişte Tercih Kriterlerinin Önceliklendirilmesinin Karşılaştırılmalı Analizi”, Editörler: Durmuş Günay, Ercan Öztemel, *Uluslararası Yükseköğretim Kongresi: Yeni Yönelişler ve Sorunlar (UYK 2011)* bildiri kitabı içinde, Cilt III, Bölüm XIV, Yükseköğretim Kurulu Yayınları, Ankara, 2011, s. 1730.

¹⁸⁵ TÜİK, *İşgücü İstatistikleri*, 2015, (Erişim) <http://www.tuik.gov.tr/PrehaberBultenleri.do?id=1567>, 23.03.2016.

¹⁸⁶ Nancy J. Adler, “Understanding way of Understanding: Cros-Cultural Management”, Edition: Richard N. Farmer, Advance in International Comperative Management, JAI Pres, Greenwich, 1984, s. 31-32.

yansıtmaktadır.¹⁸⁸ Bu sebeple kültürel ve sistemsal farklılıklar kendisini Türkiye’de farklı şekilde manifeeste edecektir.

Genel olarak aday öğrencilerin üniversite tercihini etkileyen ana faktörler aşağıda detaylıca verilmiştir.

5.2. AKADEMİK PROGRAM (İSTENİLEN BÖLÜM, ÇİFT ANADAL/YANDAL İMKÂN LARI, ERASMUS İMKÂN LARI ve AKADEMİK KALİTE)

Tercih aşamasındaki öğrenciler için eğitim almak istedikleri akademik programın bir üniversitede bulunup bulunmaması önemli faktörlerden bir tanesidir. Chapman yaptığı modellemede öğrencinin eğitim almak istediği akademik programın bir yükseköğretim kurumunda bulunmasının aday öğrencilerin tercihini etkileyen önemli faktörlerden biri olduğunu belirtmiştir.¹⁸⁹ ABD’de yapılan bir diğer çalışmada ise tercih edilecek üniversitede istenilen programın bulunması beş faktör arasında önem sırasına göre ilk sırada yer almıştır.¹⁹⁰ Daha sonraki yıllarda yapılan çalışmalarda sadece akademik programın bir üniversitede bulunmasının tek başına yeterli olmadığı, akademik programın özelliklerinin de tercih aşamasında önemli bir etken olduğu görülmüştür. Örneğin Amerika ve Yeni Zelanda’da yapılan karşılaştırmalı bir çalışmada akademik program başlığı altında bölüm çeşitliliği, bölümler arası geçiş yapabilme ve lisans eğitiminin esnekliği öğrencilerin üniversite tercihini etkileyen en önemli faktörlerden biri olarak bulunmuştur.¹⁹¹ Benzer şekilde İngiltere’de yapılan bir çalışmada ise akademik program başlığı (istenilen bölüm, lisans programlarının çeşitliliği, çift anadal imkanları) faktörü öğrenciler tarafından üniversite tercihinde en önemli faktör seçilmiştir.¹⁹² Yine Finlandiya’da yapılan bir diğer çalışmada ise istenilen programın özellikleri üniversite tercihinde etkili en önemli faktörlerden biri olarak bulunmuştur.¹⁹³

Bunun yanında, Amerika ve Avrupa ülkelerinin dışında da yapılan uygulamalı çalışmalarda istenilen akademik programın tercih edilecek üniversitede bulunmasının

¹⁸⁷ Chapman, a.g.m., s. 492.

¹⁹⁰ David G. Erdmann, “ An Examination of Factors Influencing Student Choice in The College Selection Process”, *The Journal of College Admission*, Volume 100, 1983, s.3.

¹⁹¹ Ford, Joseph, Joseph, a.g.m., s. 178.

¹⁹² Maringe, a.g.m., s. 474-475.

¹⁹³ Esko Keskinen, Juhani Tiruaniemi, Anna Liiloma, “University selection in Finland: How the Decision is Made”, *International Journal of Educational Management*, Volume 22(7), 2008, s. 638.

en önemli faktörler arasında yer aldığı belirlenmiştir. Örneğin; Malezya’da yapılan çalışmada istenilen akademik programın bir yükseköğretim kurumunda bulunmasının, o yükseköğretim kurumunun öğrenciler tarafından seçilmesinde en önemli faktör olduğu bulunmuştur.¹⁹⁴ Benzer şekilde Pakistan’da yapılan uygulamalı çalışmada toplam 11 faktör içinde akademik program faktörü öğrenciler tarafından üniversite tercihini etkileyen en önemli ikinci faktör olarak seçilmiştir.¹⁹⁵

Türkiye’de ise öğrencilerin üniversite tercihini etkileyen faktörler üzerine yapılan uygulamalı çalışmalarda istenilen akademik programın tercih edilecek üniversitede bulunması ve akademik programın özelliklerinin önem sırasına göre üst sıralarda yer aldığı gözlemlenmiştir. Yapılan uygulamalı çalışmaların sonuçlarından birinde istenilen akademik programın tercih edilecek üniversitede bulunması tüm faktörler arasında önem sırasına göre birinci sırada¹⁹⁶, bir başka çalışmada ise ilgi duyulan çalışma alanının varlığı ikinci sırada yer almıştır¹⁹⁷ Bir diğer çalışmada ise akademik kaygıların (yabancı dil eğitimi, istenilen fakülte, teknik imkanlar, değişim programları) öğrencilerin tercihinde en önemli etken olduğu gözlemlenmiştir.¹⁹⁸

Literatüre bakıldığında, farklı ülkelerde yapılan çalışmalarda öğrenciler için, üniversite tercih aşamasında akademik program başlığı altında istenilen bölümün o üniversitede bulunması, bölümün kalitesi ve içeriği ve lisans programları arasında geçiş yapabilme gibi faktörlerin önemli olduğu görülmektedir. Fakat ülkemizde yükseköğretim mevzuatı bir öğrencinin bir bölüme kayıt yaptırdıktan sonra bölüm değişikliğine izin vermemektedir. Bu nedenle son zamanlarda üniversitelerde popülerliği artan bir bölüm okurken bir başka bölümde eğitim alma imkânı sunan çift anadal programının varlığı bir değişken olarak ele alınacaktır. Bunun yanında bir yükseköğretim kurumunun öğrencilerine sunduğu staj ve yurt dışı (Erasmus) imkânlarının tercih yapacak öğrenciler tarafından önemli olduğu düşünüldüğünden akademik program başlığı altında ele alınacak bir değişken olacaktır.

¹⁹⁴ Mohar B. Yusof vd., “A Study of Factors Influencing the Selection of a Higher Education Institution”, *UNITAR e-journal*, Volume 4(2), 2008, (Erişim) <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.555.4743&rep=rep1&type=pdf>, 14 Nisan 2014, s. 37.

¹⁹⁵ Farhan, Mehboob, Syeh M. M. Shah, Niaz A. Bhutto, “Factors Influencing Student’s Enrollment Decisions In Selection Of Higher Education Institutions (HEI’S)”, *Interdisciplinary Journal Of Contemporary Research In Business*, Volume 4(5), 2012, s. 562

¹⁹⁶ Balkar, Şahin, a.g.m., s. 2061.

¹⁹⁷ Ağaoğlu, Yurtkoru, a.g.m., s. 1981.

¹⁹⁸ Sezgin, Binatlı, a.g.m., s. 1655-1656.

Sonuç olarak, bu çalışma akademik program ile üniversite tercihi arasında pozitif bir ilişki olduğunu varsaymaktadır.

5.3. EĞİTİM ÜCRETİ VE BURS İMKÂN LARI

Chapman'ın modelindeki bir diğer faktör ise eğitim ücreti ve finansal yardım veya öğrenciye sağlanan burslardır.¹⁹⁹ Eğitim ücreti birçok araştırmacı tarafından öğrencilerin üniversite tercihi etkileyen önemli bir faktör olarak ele alınmıştır.²⁰⁰ Bunun yanında farklı araştırmalarda finansal yardım ve burs imkânlarının öğrencilerin bir yükseköğretim kurumuna devam etme isteği üzerinde önemli etkiye sahip olduğu gözlemlenmiştir.²⁰¹ Yine Amerika'da yapılan bir başka çalışmanın sonucuna göre, öğrencilere sağlanan finansal yardım olanaklarının toplam maliyeti düşürmesinden dolayı üniversite tercih etme oranını arttırdığı bulunmuştur.²⁰² Benzer şekilde Türkiye'de yapılan bir çalışmanın bulgularına göre maliyet faktörü üniversite tercihi etkileyen faktörler arasında önem sırasına göre birinci sırada yer almaktadır.²⁰³

Ülkemizde yükseköğretim kurumları parasız eğitim veren devlet üniversiteleri ve hem burslu, hem de ücretli eğitim veren vakıf üniversiteleri olarak ikiye ayrılmaktadır. Her ne kadar Amerikan ve İngiliz üniversitelerinde finansal yardım öğrencilere mezuniyet sonrası ödeme karşılığı verilen kredi olsa da, özellikle vakıf üniversitelerinin sayısının ve yükseköğretim sistemi içinde ağırlığının artması ile bu kurumların sundukları burs (eğitim bursu, aylık burs ve ücretsiz yurt) imkânlarının öğrencilerin tercihleri üzerindeki etkisinin ölçülmesi gerekmektedir.

Sonuç olarak bu çalışma, bir üniversitenin eğitim ücreti ve sağladığı burs imkânları ile üniversite tercihi arasında pozitif bir ilişki olduğunu varsaymaktadır.

¹⁹⁹ Chapman, a.g.m., s. 492.

²⁰⁰ Michael A. Boatwright, Ming Ching, Alethia Parr, "Factors That Influences Student's Decision to Attend College" *Journal of Instructional Psychology*, Volume 19(2), 1992, s. 79.

Ford, Joseph, Joseph, a.g.m., s. 178.

Maringe, ag.m., s. 475.

²⁰¹ Harry L. Litten, "Different Strokes in the Applicant Pool: Some Refinements in a Model of Student College Choice", *The Journal of Higher Education*, Vol. 53(4), 1982, s. 386.,

Gregory A. Jackson, *Workable, Comprehensive Models of College Choice*, Harvard University, Cambridge, Mass., 2006, s. 15.

²⁰² Randall G. Chapman, Rex Jackson, *College Choice of Academically Able Student: The Influence of No-Need Financial aid and Other Factors*, College Board Publications, New York, 1987, s. 3.

²⁰³ Ağaoğlu, Yurtkoru, a.g.m., s. 1981.

5.4. KONUM (ÜNİVERSİTENİN BULUNDUĞU ŞEHİR)

Üniversitelerin bulunduğu şehir öğrenciler için tercih aşamasında önemli bir faktördür. Örneğin ekonomik imkânları sınırlı olan öğrenciler yaşadıkları şehre yakın yükseköğretim kurumlarını tercih etme eğilimindedir.²⁰⁴ Amerika’da yapılan bir araştırmada yaşadıkları şehre yakın üniversitelerin öğrencilerin daha fazla ilgisini çektiği bulunmuştur.²⁰⁵ Bunun yanında kimi öğrenciler ise kampus hayatını veya kendi başlarına yaşamayı tecrübe etmek için ailelerinden uzak bir şehirdeki üniversiteleri veya kimi öğrenciler bir şehrin doğal, kültürel ve sosyal özelliklerinden dolayı bu şehirdeki bir üniversiteyi tercih edebilmektedirler.²⁰⁶ Pakistan’da yapılan bir araştırmada ise öğrencilerden 11 faktörü tercih açısından önem sırasına göre sıralamaları istenmiş ve üniversitenin konumu kariyer fırsatları ile akademik programdan sonra üçüncü sırada yer almıştır.²⁰⁷

Ülkemizde yükseköğretim kurumlarının bütün illere dağıldığı düşünüldüğünde, tercih yapacak öğrenciler için çok sayıda alternatif ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle kimi öğrenciler için tercih edecekleri üniversitenin ailelerin yaşadığı şehirde veya yakın bir şehirde olması önemli bir etken iken, kimi öğrenciler için ise ailelerinden uzak bir şehirde bir üniversitede eğitim almak veya üniversitenin bulunduğu şehrin sosyal ve kültürel özellikleri önemli bir etken olacaktır.

Sonuç olarak bu çalışma, bir üniversitenin konumu ile üniversite tercihi arasında pozitif bir ilişki olduğunu varsaymaktadır.

5.5. KARIYER İMKÂN LARI

Üniversite tercihi yapacak aday öğrenciler için önemli faktörlerden bir tanesinde, mezun olduktan sonra tercih ettikleri yükseköğretim kurumunun mezunları için var olan iş imkânları ve elde edecekleri aylık gelirdir.²⁰⁸ Farklı ülkelerde yapılan

²⁰⁴ Chapman, a.g.m., s. 497.

²⁰⁵ Amaury Nora, “The Role of Habitus and Cultural Capital in Choosing a College, Transitioning From High School to Higher Education, and Persisting in College Among Minority and Nonminority Students”, *Journal of Hispanic Higher Education*, Volume 3(2), 2004, s. 192.

²⁰⁶ Ann Rebecca Urbanski, *Factors Influencing Student College Choice at a Northeastern Minnesota Tribal College*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, University of Minnesota, Minnesota, 2000, s. 44.

²⁰⁷ Mehboob Shah, Butto., a.g.m., s. 562.

²⁰⁸ Michael B. Paulsen, *College Choice: Understanding Student Enrollment Behavior*, Report No. EDO-HE-90-60, Eric Clearinghouse on Higher Education, 1990, s. 44.

çalışmalarda da mezuniyet sonrası iş imkânları ve mezunların işe yerleşme oranı ile üniversite tercihi arasında güçlü bir ilişki bulunmuştur. Örneğin, Yeni Zelanda²⁰⁹, Avusturalya ve Malezya²¹⁰, Güney Afrika²¹¹, Pakistan²¹² ve Türkiye’de²¹³ yapılan uygulamalı çalışmaların sonuçlarına göre, tercih edilecek üniversitenin mezunlarının işe yerleşme oranının yüksek olması aday öğrencilerin üniversite tercihini etkileyen faktörler arasında en üst sıralarda yer aldığı gözlemlenmiştir.

Kariyer imkânları kapsamında ele alınması gereken bir diğer konu ise lisans eğitimi sonrası eğitim imkânlarıdır. Çünkü kimi öğrenciler, mezuniyet sonrası lisans üstü eğitim imkânları ile ilgilenmektedir.²¹⁴ Bir başka ifade ile kariyer planlarını lisans sonrası bir işe girip çalışmak şeklinde değil, yüksek lisans veya doktora eğitimi alarak iş hayatına gitmek veya akademisyen olarak devam etmek şeklinde düşünmektedirler.

Sonuç olarak, öğrenciler uzun bir eğitim dönemi sonunda elde edecekleri çıktı ile ilgilenirler. Harcadıkları zaman ve paranın karşılığının ne olacağı onlar için büyük önem arz etmektedir. Özellikle ülkemizde lisans eğitimi almış işsiz sayısı göz önünde bulundurulduğunda, tercih edilecek üniversitenin mezunlarının işe yerleşme oranı ile birlikte mezunların prestijli ve yüksek kazanç getiren işlerde çalışıp çalışmadığı tercih yapacak öğrenciler için en önemli faktörlerden birisidir.

Sonuç olarak bu çalışma, bir üniversitenin sunduğu kariyer fırsatları ile üniversite tercihi arasında pozitif bir ilişki olduğunu varsaymaktadır.

5.6. ÖNEMLİ KİŞİ (AİLE / ARKADAŞ / ÖĞRETMEN/ MEZUN) TAVSİYESİ

Üniversite tercih aşamasındaki öğrenciler için ailelerinin ve arkadaşlarının tercih etmek istedikleri kurum hakkındaki yorumları ve düşünceleri ikna sürecinde oldukça

²⁰⁹ Ford, Joseph, Joseph, a.g.m., s:178.

²¹⁰ Romana Garma, Moy Tow Yoon, “University Selection: A Comparison of Australian and Malaysian Students’ Pre-Choice Behaviour”, Paper presented at ANZMAC 2003 Conference, Adelaide, Australia, 2003, s. 1347.

²¹¹ Melanie Wiese vd., “A Marketing Perspective on Choice Factors in Selecting a Higher Education Institution”, *South African Business Review*, Volume 13(1), 2009, s. 49.

²¹² Mehboob vd., a.g.m., s. 562.

²¹³ Balkar, Şahin, a.g.m., s. 2061.

²¹⁴ Robert A. Sevier, **Charting a Course: Finding Direction Amidst the Swell of Data on Student Recruiting**, White Paper, No. 6, Cedar Rapids, IA, Stamats Communication, Inc., 1998, s.2.

önemlidir.²¹⁵ Örneğin, anne ve babasının eğitim seviyesi yüksek olan öğrenciler ailelerinin tavsiyelerine daha fazla ve okul öğretmenlerinin tavsiyelerine daha az güvenirken²¹⁶, eğitim seviyesi düşük ailelerden gelen öğrenciler ise okul öğretmenlerinin tavsiyelerine daha fazla güvenmektedirler.²¹⁷ İngiltere’de tercih aşamasındaki son sınıf öğrencilerine yapılan bir araştırmada ise ailenin karar aşamasında öğrenciler üzerindeki etkisinin yok denecek kadar az, buna karşın okul öğretmenin etkisinin ise güçlü olduğu bulunmuştur.²¹⁸

Bunun yanında tercih aşamasında arkadaş tavsiyesinin aile ve öğretmen tavsiyesinden daha önemli olduğunu gösteren çalışmalarda vardır. Örneğin ABD’de yapılan uygulamalı bir çalışmada karar aşamasında arkadaş tavsiyesinin etkisinin aile ve öğretmen tavsiyesinin etkisine göre daha önemli olduğu ve diğer tüm faktörler içerisinde de önem sırasına göre ikinci sırada yer aldığı bulunmuştur.²¹⁹ Fakat aile, arkadaş ve öğretmen tavsiyesinin her üçünün de önemli olduğunu ortaya koyan çalışmalarda vardır.²²⁰ Bu kapsamda, tercih aşamasındaki öğrenciler için tavsiyelerini aldıkları kişi değişse de, her öğrenci için önemli kişi faktörü yadsınamaz bir gerçektir.

Ülkemiz özelinde bakıldığında ise, üniversite tercih aşamasındaki öğrenciler için ailelerinin, arkadaşlarının ve öğretmenlerinin tavsiyelerinin etkisinin yüksek olması beklenmektedir. Örneğin yapılan bir çalışmada tercih aşamasında aile tavsiyesinin etkisinin tüm faktörler içinde ikinci sırada, arkadaş tavsiyesinin ise üçüncü sırada yer aldığı görülmektedir.²²¹ Bunun ana nedeni, eğitim sistemimizin öğrencilerin lise sonrası farklı ülkelerde olduğu gibi belli bir süre bir yükseköğretim kurumu çatısı altında ders alarak tecrübe edinmemeleridir. Bu nedenle tercih aşamasındaki öğrenciler için güvendikleri bir kişinin tavsiyeleri oldukça önemlidir. Burada üzerinde durulması gereken bir başka nokta ise ülkemizdeki dershaneler gerçeğidir. Öğrenciler lise hayatlarının önemli bir kısmında, okul yanında dershaneye de devam etmektedir. Bu sebeple öğrencilerin tercihleri üzerinde okul rehber öğretmeni kadar,

²¹⁵ Chapman, a.g.m., s. 494.

²¹⁶ Paulsen, a.g.m., s. 69.

²¹⁷ Litten, a.g.m., s. 393-394.

²¹⁸ Maringe, a.g.m., s. 473.

²¹⁹ Boatwright, Ching, Parr, a.g.m., s. 84.

²²⁰ Susan Mulvaney, ‘‘Freshman Reasons for Choosing CSUBL – Freshman Survey’’, 2000,(Erişim) <http://csulb.edu/centers/testing/cirp/choice/r-eascsubl.htm>, 18 Nisan 2014, s. 12.

²²¹ Yamamoto, a.g.m., s. 564.

dershane rehber öğretmeninin de etkisinin olacağı düşünülmektedir. Bunlara ek olarak öğrencilerin tercih edecekleri üniversitenin mezunlarının tavsiyeleri de Türkiye özelinde önemli bir etken olabilmektedir.

Sonuç olarak bu çalışma, önemli kişi (aile, arkadaş, öğretmen ve mezun) tavsiyesi ile üniversite tercihi arasında pozitif bir ilişki olduğunu varsaymaktadır.

5.7. KURUM AKADEMİK ÜNÜ VE BİLİNLİLİĞİ

Kurum ünü ve imajının üniversite tercihi üzerinde önemli bir etkisi vardır. Özellikle farklı ülkeler tarafından yayınlanan en iyi üniversiteler sıralamaları öğrenciler tarafından referans olarak kabul edilmektedir. Bu nedenle prestijli ve herkes tarafından bilinen bir üniversiteden mezun olmak öğrencilerin ana hedeflerinden bir tanesidir. Örneğin hem Amerika'lı, hem de Yeni Zelanda'lı öğrencilere aynı anda yapılan uygulamalı bir çalışmada, altı faktör arasından kurumun akademik ünü dışındaki beş faktörün iki ülke öğrencileri tarafından derecelendirilme sırası değişirken, kurumun akademik ünü önem sırasında birinci sırada yer almıştır.²²² Benzer şekilde farklı çalışmalarda da bir yükseköğretim kurumunun öğrencilerin tercihi üzerindeki en önemli özelliğinin kurumun akademik ünü olduğu bulunmuştur.²²³

Tercih aşamasındaki öğrenciler için karar aşamasında önemli faktörlerden bir tanesi tercih edecekleri yükseköğretim kurumunun ünüdür. Burada kurum ünü ile kastedilen hem üniversitenin bilinirliği, hem de akademik ünüdür. Özellikle Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde herkes tarafından bilinen bir üniversiteden mezun olmak aynı zamanda kariyer imkânları açısından da büyük önem taşımaktadır.

Sonuç olarak bu çalışma, bir üniversitenin akademik ünü ve bilinirliği ile üniversite tercihi arasında pozitif bir ilişki olduğunu varsaymaktadır.

²²² Ford, Joseph, Joseph, a.g.m., s. 178.

²²³ Patric E. Murphy, "Consumer Buying Roles in College Choice: Parents and Students' Perceptions", *College and University*, Volume 56(2), 1981, s. 146.,

Larry L. Leslie, Gary P. Johnson, James Carlson, "The Impact Of Need-Based Student Aid Upon The College Attendance Decision", *Journal of Education Finance*, Volume 2(3), 1977, s. 282.

5.8. REKLAM VE TANITIM FAALİYETLERİ

Öğrenciler farklı medya araçları aracılığı ile yapılan reklamlardan etkilenmektedir. Bu araçlar gazete, televizyon, radyo²²⁴ ve özellikle 2000’li yıllar sonrası kullanımı giderek artan internettir.²²⁵ Özellikle son yıllarda vakıf üniversiteleri sayısındaki hızlı artış yükseköğretim kurumlarının medya kanalları kullanmasını da arttırmıştır. Bunun temel nedeni, yükseköğretim kurumlarının imaj ve bilinirliğini arttırmada televizyon, radyo ve gazete gibi medya araçlarının oldukça yüksek bir etkiye sahip olmasıdır.²²⁶

Günümüz öğrencileri tartışmasız teknolojik alt yapıyı ve gelişmeleri en iyi kullanan ve tecrübe eden jenerasyondur. Bu nedenle üniversitelerin web siteleri aday öğrenciler için önemli bir bilgi kaynağı haline gelmiştir.²²⁷ Aday öğrenciler genel olarak ilk bilgileri ilgilendikleri üniversitenin web sitesinden öğrenmektedirler. Aday öğrenciler tarafından tercih öncesi bilgi almak için başvuru ve önemli olarak görülen bir diğer bilgi kaynağı ise üniversitelerin lisans bölümlerini içeren genel tanıtım kataloğu, ücret-burs broşürleri ve diğer yazılı materyallerdir.²²⁸

Tanıtım ve reklam faaliyetleri kapsamında aday öğrencilerin üniversite tercihi üzerinde önemli bir etkiye sahip bir diğer unsur ise üniversite temsilcilerinin bir ortaöğretim kurumunu ziyaret etmesi ve aday öğrencilerin kampus ziyaretleridir.²²⁹ Genel olarak yükseköğretim kurumunu tanıtıcı bir sunumdan ve soru-cevap kısmından oluşan ortaöğretim kurumunu ziyaret aday öğrenciler tarafından tercihleri üzerinde etkili faktörlerden bir tanesi olarak gösterilmektedir.²³⁰ Benzer şekilde aday öğrencilerin tercih etmek istedikleri üniversitenin kampüsünü ziyaret ederek eğitim

²²⁴ Chapman, a.g.m., s. 494.

²²⁵ George Bradshaw, Susanne Epinoza, Charles Hausman, “The College Decision-Making of High Achieving Students”, *College and University*, Volume 77(2), 2001, s. 16-17.

²²⁶ Don Hossler, Jhon P. Bean, *The Strategic Management of College Enrollments*, San Francisco, Jossey-Bass, Inc., 1990, s. 110.

²²⁷ Jeff E. Hoyt, Andrea B. Brown, “Identifying College Choice Factors to Successfully Market Your Institution”, *College and University*, Volume 78(4), 2003, s. 9-10.

²²⁸ Jhon C. Maguire, “Factors Influencing Matriculation: A two Year Study”, *Journal of the National Association of College Admission Counsellors*, Volume 26(1), 1981, s. 7.

²²⁹ Wiese vd., a.g.m., s. 44.

²³⁰ Fred A. Rowe, “Assessing Student Information Needs For Recruitment Purposes”, *Journal of the National Association of College Admission Counsellors*, 1980, Volume 25(1), s. 6.

gören öğrencilerden ve yetkililerden bilgi edinmeleri ise bir başka önemli faktör olarak yapılan uygulamalı çalışmalarda bulunmuştur.²³¹

Farklı medya kanallarında bir yükseköğretim kurumu hakkında çıkan haber ve reklamlar kurumun sadece imajını değil, aynı zamanda bilinirliğini de arttırmaktadır. Üniversitelerin web siteleri de aday öğrenciler için önemli bir bilgi kaynağıdır. Bunların yanında, aday öğrencilerin eğitim gördüğü ortaöğretim kurumlarında üniversitelerin yaptığı tanıtıcı faaliyetler ve adayların tercih öncesi kampüs ziyaretleri tercih üzerinde etkili olmaktadır.

Sonuç olarak bu çalışma, bir üniversitenin yaptığı reklam ve tanıtım faaliyetleri ile üniversite tercihi arasında güçlü bir ilişki olduğunu varsaymaktadır.

5.9. KAMPÜSÜN BÜYÜKLÜĞÜ, EĞİTİMSEL, SOSYAL, SPORİF MEKANLAR ve YURT İMKANLARI

Derslikler, laboratuvarlar ve kütüphane gibi eğitimsel mekanlar ile bunların büyüklük ve sayıları da öğrencilerin üniversite tercihinde önemli etkenlerdir.²³² Örneğin, yüzlerce öğrencinin katılımıyla gerçekleştirilen uygulamalı bir çalışmada dersliklerin büyüklüğünün aday öğrencilerin seçimini etkileyen 10 faktörden biri olduğu bulunmuştur.²³³

Kampüsün büyüklüğü de aday öğrenciler için önemli bir faktör olabilmektedir.²³⁴ Bazı öğrenciler küçük kampüslere sahip yükseköğretim kurumlarını tercih ederken, bazı öğrenciler büyük ve yeşil alanları fazla kampüsleri tercih etmektedir.

Üniversitenin kampüsün de bulunan sosyal, kültürel ve sportif mekânların çeşitliliği ve ulaşılabilir olması da tercih aşamasındaki öğrencilerin karar vermesi üzerinde önemli bir etkidir.²³⁵ Bunun yanında yükseköğretim kurumunun sahip olduğu

²³¹ Nora, a.g.m., s. 182.

Wiese vd., a.g.m., s. 39.

²³² Keith Absher, Gerald Crawford, "Marketing The Community College Starts With Understanding Students' Perspectives" *Community College Review*, Volume 23(4), 1996, s. 61.

²³³ Garry K. Straus, Dennis A. Van De Water, "What Thousands of Students Want in a College" Paper Presented at Symposium for the Marketing of Higher Education, American Marketing Association, Chicago, s. 77.

²³⁴ Erdman, a.g.m., s. 3.

Absher, Crawford, a.g.m., s.62.

²³⁵ William C. Weiler, "Transition From Consideration of a College to the Decision to Apply", *Research in Higher Education*, Volume 35(6), 1994, s. 631.

yurtların kalitesi ve her öğrenciye kalma imkanı sağlanması da aday öğrencilerin seçim sürecinde etkili bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır.²³⁶

Aday öğrenciler için üniversitenin büyüklüğü, sahip olduğu derslik, laboratuvar ve kütüphanelerin büyüklüğü ve kalitesi ile sosyal, kültürel ve sportif mekânların çeşitliliği ve ulaşılabilir olması seçim sürecinde önemli etkenlerdir. Üniversite hayatının önemli bir parçası olan barınma mekânlarının kalitesi ve her öğrenciye barınma imkânının sağlanması tercih aşamasındaki öğrenciler için bir diğer önemli etken olarak karşımıza çıkmaktadır. Bunlara ek olarak, özellikle büyük şehirlerdeki yükseköğretim kurumlarına öğrencilerin ulaşım kolaylığı ve sağlanan ücretsiz ulaşım hizmetlerinin ülkemiz özelinde önemli olduğu düşünülmektedir.

Sonuç olarak bu çalışma, bir üniversitenin kampüsünün büyüklüğü sahip olduğu eğitimsel, sosyal, sportif mekânlar ve yurt imkânları ile üniversite tercihi arasında pozitif bir ilişki olduğunu varsaymaktadır.

5.10. DEMOGRAFİK ÖZELLİKLER

Aday öğrenciler ailelerinin eğitim ve gelir durumuna göre farklı etkenlere daha fazla önem vermektedirler. Örneğin, eğitim seviyesi yüksek ailelerden gelen öğrenciler ailelerinin tavsiyelerine daha fazla güvenirken, rehber öğretmenlerinin tavsiyelerine daha az güvenmekte²³⁷ ve ailesi düşük eğitim seviyesine sahip öğrenciler ise tercih aşamasında bilgi için aileleri yerine rehber öğretmenlerine daha fazla güvenmektedirler.²³⁸ Aynı zamanda, yüksek eğitim seviyesine sahip ailelerden gelen öğrenciler üniversitelerin tanıtıcı materyallerinden bilgi edinmeye, kampus ziyareti yapmaya ve mezunlardan bilgi almaya daha fazla eğilimlidirler²³⁹. Benzer şekilde gelir seviyesi yüksek ailelerden gelen öğrenciler ailelerinin tavsiyelerine daha fazla güvenme eğiliminde iken, düşük gelir seviyesine sahip ailelerden gelen öğrenciler ise rehber öğretmenlerine danışma eğilimindedirler.²⁴⁰

Aday öğrenciler cinsiyetlerine göre de farklı etkenlere daha fazla önem vermektedirler. Erkek öğrenciler ailelerinden uzak bir yükseköğretim kurumunu

²³⁶ Ford, Joseph, Joseph, a.g.m., s. 181.

²³⁷ Paulsen, a.g.m., s. 69.

²³⁸ Litten, a.g.m., s. 393-394.

²³⁹ Paulsen, a.g.m., s. 69.

²⁴⁰ Leslie, Jhonson, Carson, a.g.m., s. 283.

tercih etme eğilimi gösterirken, kadın öğrenciler ailelerinin bulunduğu şehirde veya yakın bir şehirdeki üniversiteleri seçme eğilimindedirler.²⁴¹

Sonuç olarak, öğrencilerin cinsiyeti, ailesinin gelir ve eğitim durumu gibi demografik özelliklerinin faktörler üzerinde nasıl bir etkiye sahip olduğunun belirlenmesi oldukça önemlidir. Bu nedenle bu çalışmada, oluşturulan anket formalarının birinci kısmında öğrencilere ait demografik özelliklerle ilgili bir kısımda oluşturulmuştur.

Aşağıda yapılan literatür taraması sonucunda oluşturulan hipotezler ve Tablo: 9'da faktörler belirlenirken hangi yazarlardan faydalandığını gösteren literatür matrisi yer almaktadır.

H_{1a}= Öğrencilerin üniversite tercihi yaparken arkadaşlarının, ailelerinin, rehber öğretmenlerinin ve mezunların tavsiyelerini alma ile ilgili görüşleri arasında fark yoktur.

H_{1b}= Öğrencilerin üniversite tercihi yaparken arkadaşlarının, ailelerinin, rehber öğretmenlerinin ve mezunların tavsiyelerini alma ile ilgili görüşleri arasında fark vardır.

H_{2a}= Kadın öğrenciler ile erkek öğrencilerin tercih edeceği üniversitenin bulunduğu şehrin ailelerinin yaşadığı şehirde olması ile ilgili görüşleri arasında fark yoktur.

H_{2b}= Kadın öğrenciler ile erkek öğrencilerin tercih edeceği üniversitenin bulunduğu şehrin ailelerinin yaşadığı şehirde olması ile ilgili görüşleri arasında fark vardır.

H_{3a}= Kadın öğrenciler ile erkek öğrencilerin tercih edeceği üniversitenin bulunduğu şehrin ailelerinin yaşadığı şehre yakın olması ile ilgili görüşleri arasında fark yoktur.

H_{3b}= Kadın öğrenciler ile erkek öğrencilerin tercih edeceği üniversitenin bulunduğu şehrin ailelerinin yaşadığı şehre yakın olması ile ilgili görüşleri arasında fark vardır.

H_{4a}= Kadın öğrenciler ile erkek öğrencilerin tercih edeceği üniversitenin bulunduğu şehrin ailelerinin yaşadığı şehirde olmaması ile ilgili görüşleri arasında fark yoktur.

H_{4b}= Kadın öğrenciler ile erkek öğrencilerin tercih edeceği üniversitenin bulunduğu şehrin ailelerinin yaşadığı şehirde olmaması ile ilgili görüşleri arasında fark vardır.

H_{5a}: Öğrencilerin üniversite tercihi yaparken rehber öğretmen tavsiyesi almaları ile ilgili görüşleri ailelerin eğitim seviyesine göre farklılık göstermemektedir.

²⁴¹ James C. Hearn, "The Relative Roles of Academic, Ascribed, and Socioeconomic Characteristics in College Destinations", *Sociology of Education*, Volume 57(1), 1984, s. 25-27.

- H_{5b}: Öğrencilerin üniversite tercihi yaparken rehber öğretmen tavsiyesi almaları ile ilgili görüşleri ailelerin eğitim seviyesine göre farklılık göstermektedir.
- H_{6a}: Öğrencilerin üniversite tercihi yaparken rehber öğretmen tavsiyesi almaları ile ilgili görüşleri ailelerinin gelir seviyesine göre farklılık göstermemektedir.
- H_{6b}: Öğrencilerin üniversite tercihi yaparken rehber öğretmen tavsiyesi almaları ile ilgili görüşleri ailelerinin gelir seviyesine göre farklılık göstermektedir.
- H_{7a}: Öğrencilerin üniversite tercihi yaparken ailelerinin tavsiyelerini almaları ile ilgili görüşleri ailelerin eğitim seviyesine göre farklılık göstermemektedir.
- H_{7b}: Öğrencilerin üniversite tercihi yaparken ailelerinin tavsiyelerini almaları ile ilgili görüşleri ailelerin eğitim seviyesine göre farklılık göstermektedir.
- H_{8a}: Öğrencilerin üniversite tercihi yaparken ailelerinin tavsiyelerini almaları ile ilgili görüşleri ailelerin gelir seviyesine göre farklılık göstermemektedir.
- H_{8b}: Öğrencilerin üniversite tercihi yaparken ailelerinin tavsiyelerini almaları ile ilgili görüşleri ailelerin gelir seviyesine göre farklılık göstermektedir.
- H_{9a}: Ortaöğretim son sınıf öğrencilerinin üniversite tercihlerini etkileyen faktörlere ilişkin görüşleri arasında fark yoktur.
- H_{9b}: Ortaöğretim son sınıf öğrencilerinin üniversite tercihlerini etkileyen faktörlere ilişkin görüşleri arasında fark vardır.
- H_{10a}: Kadın öğrencilerin üniversite tercihlerini etkileyen faktörlere ilişkin görüşleri arasında fark yoktur.
- H_{10b}: Kadın öğrencilerin üniversite tercihlerini etkileyen faktörlere ilişkin görüşleri arasında fark vardır.
- H_{11a}: Erkek öğrencilerin üniversite tercihlerini etkileyen faktörlere ilişkin görüşleri arasında fark yoktur.
- H_{11b}: Erkek öğrencilerin üniversite tercihlerini etkileyen faktörlere ilişkin görüşleri arasında fark vardır.
- H_{12a}: Devlet Lisesi öğrencilerinin üniversite tercihlerini etkileyen faktörlere ilişkin görüşleri arasında fark yoktur.
- H_{12b}: Devlet Lisesi öğrencilerinin üniversite tercihlerini etkileyen faktörlere ilişkin görüşleri arasında fark vardır.
- H_{13a}: Özel lise öğrencilerinin üniversite tercihlerini etkileyen faktörlere ilişkin görüşleri arasında fark yoktur.

H_{13b}: Özel lise öğrencilerinin üniversite tercihlerini etkileyen faktörlere ilişkin görüşleri arasında fark vardır

H_{14a}: Öğrencilerin üniversite tercihinde konum (üniversitenin bulunduğu şehir) faktörü ile ilgili görüşleri cinsiyetlerine göre farklılık göstermemektedir.

H_{14b}: Öğrencilerin üniversite tercihinde konum (üniversitenin bulunduğu şehir) faktörü ile ilgili görüşleri cinsiyetlerine göre farklılık göstermektedir.

H_{15a}: Öğrencilerin üniversite tercihi yaparken reklam ve tanıtım faaliyetleri faktörü ile ilgili görüşleri ailelerinin eğitim seviyesine göre farklılık göstermemektedir.

H_{15b}: Öğrencilerin üniversite tercihi yaparken reklam ve tanıtım faaliyetleri faktörü ile ilgili görüşleri ailelerinin eğitim seviyesine göre farklılık göstermektedir.

H_{16a}: Öğrencilerin üniversite tercihi yaparken reklam ve tanıtım faaliyetleri faktörü ile ilgili görüşleri ailelerinin gelir düzeyine göre farklılık göstermemektedir.

H_{16b}: Öğrencilerin üniversite tercihi yaparken reklam ve tanıtım faaliyetleri faktörü ile ilgili görüşleri ailelerinin gelir düzeyine göre farklılık göstermektedir.

Tablo: 9 - Literatür Matrisi

Akademik Program	Chapman (1981) Erdmann (1983) Ford, Joseph, Joseph (1999) Maringe (2006) Keskinen, Tiruaniemi, Liiloma (2008) Yusof vd., (2008) Ağaoğlu, Yurtkoru, (2011) Balkar, Şahin, (2011) Sezgin, Binatlı, (2011) Mehboob, Shah, Bhutto (2012)
Eğitim Ücreti ve Burs İmkânları	Chapman (1981) Litten (1982) Jackson (1986) Chapman, Jackson, (1987) Boatwright, Ching, Parr, (1992) Ford, Joseph, Joseph (1999) Maringe (2006) Ağaoğlu, Yurtkoru, (2011)
Konum	Chapman (1981) Mehboob, Shah & Bhutto (2012) Nora (2004) Urbanski (2000)

Tablo: 8 - Literatür Matrisi (Devam)

Kariyer İmkânları	Ford, Joseph, Joseph (1999) Garma & Yoon (2003) Mehboob, Shah, Bhutto (2012) Paulsen (1990) Sevier (1998) Balkar, Şahin, (2011) Wiese vd. (2009)
Önemli Kişi	Chapman (1981) Boatwright, Ching, Parr (1992) Litten (1982) Maringe (2006) Yamamoto (2006) Mulvaney (2000) Paulsen (1990)
Kurum Akademik Ünü ve Bilinirliği	Ford, Joseph, Joseph (1999) Leslie, Johnson, Carlson (1977) Murphy (1981)
Reklam ve Tanıtım Faaliyetleri	Chapman (1981) Hossler, Bean (1990) Maguire (1981) Nora (2004) Rowe (1980) Bradshaw, Epinozsa, Hausman (2001) Urbanski (2002) Hoyt, Brown (2003) Wiese vd., (2009)

Tablo: 8 - Literatür Matrisi (Devam)

Kampüsün Büyüklüğü, Sosyal, Sportif ve Kültürel İmkânlar

Absher & Crawford (1996)

Erdmann (1983)

Ford, Joseph & Joseph (1999)

Straus & Van De Water (1997)

Weiller (1996)

Demografik Özellikler

Hearn (1984)

Leslie, Johnson, Carlson (1977)

Litten (1982)

ALTINCI BÖLÜM

ÜNİVERSİTE TERCİH AŞAMASINDAKİ ORTAÖĞRETİM SON SINIF ÖĞRENCİLERİNİN ÜNİVERSİTE TERCİHİNİ ETKİLEYEN FAKTÖRLER ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

6.1. ARAŞTIRMANIN AMACI

Bu araştırmanın amacı ortaöğretim son sınıf öğrencilerinin üniversite tercihini etkileyen faktörlerin belirlenmesidir. Bu amaç doğrultusunda farklı ülkelerdeki çalışmalar incelenerek literatür çalışması yapılmış ve bu faktörlerin neler olduğu belirlenmiştir.

Araştırmanın bir diğer amacı ise ortaöğretim son sınıf öğrencilerinin üniversite tercihini etkileyen faktörlerin Türkiye özelinde farklılık gösterip göstermediği ve mevcut literatürden farklı olarak ek faktörlerin belirlenmesidir. Buna ek olarak bu araştırma, bu gün sayıları 185'e ulaşan Türk üniversitelerinin öğrenci alımı ile ilgili stratejik pazarlama planları geliştirmelerine bilgi sağlayacaktır. Bu sayede üniversiteler, aday öğrenciler için üniversite tercihinde önemli faktörlerin neler olduğunu ve önem sırasını bildiklerinden stratejik planlarını daha etkili ve verimli hazırlayabileceklerdir.

6.2. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

6.2.1. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini ortaöğretim son sınıfta eğitim gören ve üniversite giriş sınavına hazırlanan aday öğrenciler oluşturmaktadır. 2014-2015 eğitim-öğretim yılında ortaöğretim son sınıf düzeyinde Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Sınavına (ÖSYS) sınavına başvuran öğrenci sayıları ve okul türleri aşağıda Tablo 9'da verilmiştir.²⁴² Tablo: 10'da bakıldığında okul türlerinin çeşitliliği ve bunların 81 ile dağılımı göz önünde bulundurulduğunda tüm evreni temsil edecek bir örneklem seçiminin neredeyse zaman ve maddi kaynaklar bakımından zor olduğu görülmektedir. Bu nedenle katılımcılara ulaşmak için elverişli uygun örneklem

²⁴² Milli Eğitim Bakanlığı, *Milli Eğitim İstatistikleri: Örgün Eğitim 2014-2015*, 2015, (Erişim) http://sgb.meb.gov.tr/istatistik/meb_istatistikleri_organ_egitim_2014_2015.pdf, 18 Mayıs 2014, s. 19.

(convenience sampling) tekniği seçilmiştir. Elverişli uygun örneklem tekniğinde kolay şekilde ulaşılabilir ve gönüllü olarak katılım sağlayan kurum veya bireyler seçilmektedir.²⁴³

Bu alışma öncesinde, farklı okul türlerinin idarecileri ve rehber öğretmenleri ile irtibata geçilmiş fakat sınav başarısı yüksek okulların yapılacak çalışmaya daha olumlu yaklaştığı ve gönüllü olarak katılma daha istekli oldukları tespit edilmiştir. Bu doğrultuda Tablo: 11'de²⁴⁴ görüldüğü üzere niversite kazanma oranı yüksek öğrencilerin eğitim gördüğü Fen, Anadolu, Sosyal Bilimler ve Anadolu ğretmen Liseleri seçilerek evren daraltılmıştır. Bunun yanında hem burslu, hem de ücretli öğrencilerin bulunduğu özel okullarda evrene dâhil edilmiştir. Bunun temel nedeni, bu okullarda öğrenim gören burslu öğrencilerin ilköğretimden orta öğretime geçişteki yüksek başarıları sebebi ile niversiteye giriş sınavında da yüksek başarı elde etmeleri ve bu okulların sahip oldukları ücretli öğrencilerin ailelerinin ise bir vakıf niversitesini tercih edebilecek ekonomik gelire sahip olmalarındır. Bu şekilde tüm ortaöğretim ğrencilerinin oluşturduğu ana evren altında örneklemimizi alacağımız bir alt evren oluşturulmuştur.

Alt evren oluşturulduktan sonra, ilk olarak kolay ulaşılabilir olması nedeni ile Ankara ilindeki okullarla, daha sonra ise farklı ildeki ilde ki Fen, Anadolu, Sosyal Bilimler, Anadolu ğretmen Liseleri ve özel okullarla irtibata geçilerek yapılacak anket uygulaması hakkında bilgi verilmiş ve olumlu yanıt verenlerden örneklem oluşturulmuştur.

²⁴³ Charles Teddlie, Fen Yu, “Mixed Method Sampling: A Typology With Examples”, *Journal of Mixed Methods Research*, Volume 1(1)2007, s. 78.

²⁴⁴ ğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi(ÖSYM), **2015- ÖSYS Yerleştirme Sonuçlarına İlişkin Sayısal Bilgiler**, 2015, (Erişim) <http://dokuman.osym.gov.tr/pdfdokuman/2015/OSYS/2015-OSYSYerlestirmeSonucSayisalBilgiler23072015.pdf>, s.2.

Tablo: 10 - 2014-2015 Eğitim-Öğretim Yılında ÖSYS'ye Başvuran Ortaöğretim Son Sınıf Öğrenci Sayıları ve Okul Türlerine Göre Dağılımı

Lise Türü	ÖSYS'ye Başvuran Aday Sayısı
Lise (Resmi ve Gündüz Öğretim Yapan Lise)	191.975
Yabancı Dil Ağırlıklı Program Uygulayan Lise	10
Yabancı Dil Eğitim Yapan Özel Lise	24.349
Özel Lise	2.519
Anadolu Lisesi	153.753
Fen Lisesi	8.442
Özel Fen Lisesi	2.933
Askeri Lise	61
Özel Akşam Lisesi	3.147
Sosyal Bilimler Lisesi	888
Spor Lisesi	1.608
Polis Koleji	149
Güzel Sanatlar ve Spor Lisesi	592
Açıköğretim Lisesi	78.102
Çok Programlı Lise	41.572
Güzel Sanatlar Lisesi	2.617
Öğretmen Liseleri	22.692
<hr/>	
Lise Çıkışlılar Toplamı	535.409
<hr/>	
İmam Hatip Liseleri	45.896
Ticaret Meslek Liseleri	49.282
Teknik Liseler	35.131
Endüstri Meslek Liseleri	75.594
Kız Meslek Liseleri	67.656

Tablo: 10 - 2014-2015 Eğitim-Öğretim Yılında ÖSYS'ye Başvuran Ortaöğretim Son Sınıf Öğrenci Sayıları ve Okul Türlerine Göre Dağılımı (Devam)

Sağlık Meslek Liseleri	17.575
Otelcilik ve Turizm Meslek Liseleri	7.567
Sekreterlik Meslek Liseleri	7
Ast. Haz. ve Ast. Sınıf Okulu	1
Diğer Meslek Liseleri	5.880
Meslek Lisesi Çıkışlılar Toplamı	304.589
Genel Toplamı	839.998

Tablo: 11 - 2015 Yılı ÖSYS Sonuçlarına Göre Okul Türlerine Göre Başvuran ve Yerleşen Aday Sayıları

Okul Türü	Başvuran Aday Sayısı	Lisans Programına Yerleşen Aday Sayısı	Yerleşen Aday Sayısının Oranı (%)
Lise	816.179	126.084	15,44
Lise (Yabancı Dil Ağırlıklı)	15.275	1.753	11,48
İmam Hatip Liseleri	149.727	25.511	17,04
Ticaret Meslek Liseleri	123.442	9.474	7,67
Endüstri Meslek Liseleri	211.39	5.937	2,81
Anadolu Lisesi	294.672	147.391	50,02
Fen Lisesi	16.241	9.602	59,12
Sosyal Bilimler Lisesi	2.076	1.548	74,57
Öğretmen Liseleri	43.684	25.929	59,36
Özel Lise	8.228	2.286	27,78
Özel Lise (Yab. Dilde Eğ.Ver.)	47.978	24.548	51,17
Özel Fen Lisesi	5.471	3.457	63,19

6.2.2. Veri Toplama Yöntemi

Araştırmada veri toplama aracı olarak anket yöntemi kullanılmıştır. Anket yöntemi ile soru sorarak birçok konuda hızlı ve kolay bilgi edinmek mümkün olduğu gibi, aynı zaman da evrenin oldukça büyük olduğu durumlarda ekonomik bir yöntemdir.²⁴⁵ Ankette yer alacak konuya ilişkin bir genel ölçeğin olmaması nedeni ile literatürdeki çalışmalar dikkate alınarak hazırlanan “Üniversite Tercihini Etkileyen Faktörler” ölçeği kullanılmıştır. Bu ölçek, ortaöğretim son sınıf öğrencilerinin üniversite tercihi yaparken bu faktörlere ne ölçüde önem verdiğini ölçmek için hazırlanmıştır.

Ölçeğin hazırlanması sürecinde literatür çalışması kapsamında (Bölüm 6’da literatür matrisinde de görüleceği üzere) toplam sekiz faktörün yer aldığı “Üniversite Tercihini Etkileyen Faktörler” ölçeği ve demografik soruların yer aldığı iki bölümden oluşan taslak anket formu (Ek: 2) tasarlanmıştır. Tasarlanan taslak anket formunun birinci bölümünde, öğrencinin adı, cinsiyeti, eğitim gördüğü okul veya dersane adı, anne ve babanın eğitim durumu (ilkokul, ortaokul, lise, lisans, yüksek lisans, doktora) ve ailenin gelir durumu olmak üzere 6 soru yer almaktadır. İkinci bölümünde ise 8 faktör altında toplam 35 sorudan oluşan “Üniversite Tercihini Etkileyen Faktörler” ölçeği yer almaktadır.

Anketin ön uygulaması 20 Kasım 2014 tarihinde bir eğitim kurumunda rehber öğretmenler eşliğinde 19 öğrenciye uygulanmış ve öğrencilerden her bir soru için geri bildirim alınmıştır. Geri bildirimler neticesinde ölçekte bazı soruların öğrenciler tarafından tam anlaşılmadığı veya yanlış anlaşıldığı ve bazı soruların eksik kaldığı tespit edilmiştir. Anket formunun birinci bölümü olan demografik sorular ile ilgili her hangi bir negatif geri bildirim alınmamıştır.

Anketin yüzeysel içerik geçerliliğinin sağlanması amacı ile bir akademisyen, iki rehber öğretmen ve üniversiteyi yeni kazanmış üç öğrenciden oluşan ve araştırmacının da dâhil olduğu yedi kişilik bir inceleme heyeti oluşturulmuştur. İki rehber öğretmenin seçilme nedeni, uzun yıllardır öğrencilerin üniversite tercihlerinde danışmanlık yapmalarından dolayı alanlarında uzman ve öğrencilerin hangi kriterlere

²⁴⁵ Türker Baş, *Anket Nasıl Hazırlanır? Nasıl Uygulanır? Nasıl Değerlendirilir?*, 7. baskı, Seçkin Kitapevi, Sosyal Bilimler, Ankara, 2013, s. 13.

göre tercih yaptıklarını bilecek tecrübe ve birikime sahip olmalarıdır. Bu şekilde bir değerlendirme süreci kullanılan araçların daha fazla gelişmesini ve arınmasını sağlamaktadır.²⁴⁶ Öğrenciler ise üniversiteyi 2014 yılında kazanmış öğrencilerden veya bir başka ifade ile üniversite tercih aşamasını henüz tecrübe etmiş öğrencilerden seçilmiştir.

Yüzeysel içerik geçerliliğini sağlamak için oluşturulan heyet ile anket formu, geri bildirimler dikkate alınarak tekrar incelenmiştir. Bu inceleme sonucunda tam anlaşılabilen veya yanlış anlaşılan sorular düzeltilmiş ve yeni sorular eklenerek 37 sorudan oluşan asıl anket formu (Ek 3) oluşturulmuştur. Oluşturulan asıl anket formu Tez İzleme Komitesi üyelerine sunulmuş ve onay alındıktan sonra uygulama için hazır hale getirilmiştir. Anket formunun 2. bölümünü oluşturan “Üniversite Tercihini Etkileyen Faktörler” ölçeğinin faktör isimleri ve faktörlerin soru sayıları aşağıda Tablo: 12 ‘de verilmiştir.

Tablo: 12 - Üniversite Tercihini Etkileyen Faktörler Ölçeğinin Faktör Adları ve Soru Sayıları

Faktör Adı	Soru Sayısı
Akademik Program ve Bölüm	5
Eğitim Ücreti ve Burs İmkânları	4
Konum (Üniversitenin Bulunduğu Şehir)	5
Kariyer İmkânları	4
Önemli Kişi (Aile / Arkadaş / Öğretmen) Tavsiyesi	5
Kurum Akademik Ünü ve Bilinirliği	4
Reklam ve Tanıtım Faaliyetleri	5
Kampüsün Büyüklüğü, Sosyal, Sportif ve Kültürel İmkânlar	5
Toplam	37

Sorular katılımcılara beşli Likert ölçeği şeklinde yöneltilmiştir. Bu tür ölçme araçlarında yanıtlayıcı, ölçekteki her maddenin anlamına ilişkin tutumunun

²⁴⁶ Paul N. Dixon, Nancy K. Martin, “Measuring Factors That Influence College Choice”, *National Association of Student Personnel Administration Journal*, Volume 29(1), 1991, s. 33.

derecesini belirtir.²⁴⁷ Fakat bu tip ölçeklerde yapılan hatalardan biri çeviri hatası nedeni ile kullanılan sözcüklerdir. Bu sözcükler ‘Kararsızım, Fikrim Yok, Bir Şey Söyleyemem’ türü sözcüklerdir. Hâlbuki Likert ölçeği dereceler toplamını esas alır ve derecelendirme yapılan şıklara verilen puanlamalarla hesaplama yapılır. Bu sözcükler ise bir derece bildirmeden ziyade kararsızlık belirtirler. Likert ölçeğinin temelde ölçmek istediği şey katılımcının soruya karşı tutumudur. Tutum ise bir tepki verme eğilimidir ve kararsızlık bir tutum değildir.²⁴⁸ Bu nedenle ölçek seçimi yapılırken cevap şıkları önem sırasına göre sıralanmış ve kararsızım veya bir fikrim yok yerine orta derecede önemli şıkkı koyulmuştur.

Bu durumda katılımcıdan, “Üniversite Tercihini Etkileyen Faktörler” ölçeği bölümünde yer alan ifadelerin kapsadığı tutum ögesinin önem derecesini belirtmesi amacıyla önemli değil (1), az önemli (2), orta derecede önemli (3), önemli (4) ve çok önemli (5) şıklarından birini seçmesi istenmiştir.

6.2.3. Uygulama

Anket uygulaması öncesi daha önce olumlu yanıt veren okullarla irtibata geçilerek yapılacak araştırmanın detayları paylaşılmış ve anket uygulaması için izin istenmiştir. Gerekli izinlerin alınması ile ilk olarak Ankara ilindeki daha sonra ise 17 ildeki okul rehber öğretmenleri ile birlikte anket uygulamasının yapılacağı tarih ve zaman ayarlanmıştır.

Anketin uygulama yöntemi olarak karma anket tekniği seçilmiştir. Bu teknikte en iyi yöntem anketlerin katılımcılara bizzat elden verilmesi ve anketin niçin yapıldığının açıklanmasıdır.²⁴⁹ Bunun yanında bizzat katılımcılara ulaşılamadığı durumlarda ise anket formlarının bir yetiškine teslim edilerek gerekli bilgilerin verilmesi ise uygulamanın daha sağlıklı yapılmasının sağlamaktadır. Bu kapsamda uygulama sürecinde son sınıf öğrencileri okul rehber öğretmenleri tarafından konferans salonuna toplanmış, anketörler tarafından anket hakkında gerekli bilgiler verildikten sonra sadece gönüllü öğrencilere uygulama yapılmıştır. Bu şekilde katılımcı

²⁴⁷ M. Serhan Sekreter, Gökhan Akyüz, “Pazarlama Araştırmalarında Kullanılan Ölçeklere İlişkin Bir Yayın Taraması”, *Akdeniz Üniversitesi İİBF Dergisi*, Sayı 6, 2003, s. 128.

²⁴⁸ Ata Tezbaşaran, *Likert Tipi Ölçek Geliştirme Kılavuzu*, 2. baskı, Türk Psikologlar Derneği Yayını 1997, s. 19.

²⁴⁹ Baş, a.g.e., s. 112.

öğrencilerin sorularına da uygulama sırasında cevap verilerek mümkün olan en fazla katılımcıya ulaşılmış ve anket formundaki soruların tamamının katılımcılar tarafından cevaplanması sağlanmıştır.

Aynı zamanda katılımcı öğrencilere anket tamamlandıktan sonra formların güvenli bir yerde tutulacağı ve sadece araştırmacı tarafından anket formlarına ulaşabileceği konusunda detaylı bilgi verilmiştir. Öğrencilerden ad ve soyadlarını açık bir şekilde yazmaları istenmemiş, sadece anket formunun başındaki ilgili yere ad ve soyadlarının baş harflerini yazmaları istenmiştir. Bunun dışında herhangi bir kişisel bilgi (telefon numarası, adres vb.) ise istenmemiştir. Bu yöntemle öğrencilerin, herhangi bir şekilde formlar üzerindeki bilgilerle tanınmayacağı konusunda güvenleri sağlanmıştır.

Bunun yanında sadece Eskişehir ilinde ve Ankara ilindeki bazı okullardan alınan randevu tarihleri dönem sonu sınavları ile çakıştığından anket formları elden veya posta yolu ile rehber öğretmenlere iletilmiştir. Uygulama öncesi rehber öğretmenlere araştırma ve anket formları hakkında gerekli bilgiler verilmiş ve rehber öğretmenler tarafından uygulama yapıldıktan sonra yine elden veya posta yolu ile anket formları alınmıştır. Bunun yanında bazı illerde anketin uygulandığı gün kar yağışı nedeni ile okullar Valilik kararı ile tatil edildiğinden, daha önce planlan bütün okullarda uygulama yapılamamış ancak tatil kararının açıklandığı saate kadar okullarda uygulama yapılabilmştir.

Anket uygulaması 15 Aralık 2014 tarihinde başlamış ve 15 Mart 2015 tarihinde sona ermiştir. Uygulama toplam 18 ilde 2503 öğrenciye yapılmış ve yapılan iller şu şekilde olmuştur; Adana, Ankara, Antalya, Bursa, Çankırı, Erzurum, Eskişehir, İstanbul, İzmir, Kayseri, Kırıkkale, Kırşehir, Konya, Mersin, Osmaniye, Rize, Sivas ve Trabzon.

6.2.4. Verilerin Analizi

Anketlerin uygulamasının tamamlanmasından sonra güvenli bir dolaba konularak kilit altına alınmıştır. Her bir anket formu araştırmacı tarafından tamamlanıp tamamlanmadığını tespit etmek için gözden geçirilmiştir. Eksik doldurulduğu veya ölçekteki sorulara aynı cevapların verildiği tespit edilen 37 adet anket formu iptal edilmiştir. İptal edilen anket formu sayısı toplam uygulama sayısının % 1,4 gibi çok

küçük bir kısmını oluşturmakta ve bu da uygulama sürecinin başarısını göstermektedir.

Verilerin analizi için Statistical Package for the Social Sciences (SPSS) 19.0 lisanlı programı kullanılmıştır. Veriler programa girilmeden önce demografik soruların ve ölçekteki soruların cevapları istatistiksel hesaplamaları kolaylaştırmak için kodlanmıştır. Demografik sorulardan cinsiyet kategorisinde, kadınlar 1, erkekler ise 2 olarak kodlanmıştır. Ailenin (Baba ve Anne) eğitim durumu kategorisinde, doktora seviyesi 6, yüksek lisans seviyesi 5, üniversite seviyesi 4, lise seviyesi 3, ortaokul seviyesi 2, ilkokul seviyesi 1 ve bu soruya cevap vermeyenlerinki ise 0 olarak kodlanmıştır. Ailenin gelir düzeyi (aylık) kategorisinde, 10.000 TL ve üzeri 6, 6.000-10.000 TL arası 5, 4.000-6.000 TL arası 4, 2.000-4.000 TL arası 3, 900-2.000 TL arası 2, 0-900 TL arası 1 ve bu soruya cevap vermeyenlerinki ise 0 olarak kodlanmıştır. Beşli Likert ölçeğinde ise çok önemli 5, önemli 4, orta derecede önemli 3, az önemli 2 ve önemli değil 1 olarak kodlanmıştır.

Veri girişinin tamamlanmasından sonra verilerin analizi yapılmış ve aşağıdaki yöntemler kullanılmıştır;

1. Betimsel istatistikler yapılarak katılımcıların demografik özelliklerini belirlemek için oran ve yüzde dağılımlarına bakılmıştır.

Her ne kadar Milli Eğitim Bakanlığı tarafından Anadolu Öğretmen Liseleri, Fen Lisesi ve Anadolu Liselerine dönüştürülmüş olsa da anketin uygulandığı öğrenciler bu dönüşümden etkilenmediklerinden bu okullar analizde Anadolu Öğretmen Lisesi olarak alınmıştır.

2. Ankette yer alan “Üniversite Tercihini Etkileyen Faktörler” ölçeğine güvenilirlik analizi yapılmıştır.

Güvenirlik, bir ölçek ile aynı koşullarda tekrarlanan ölçümlerden elde edilen değerlerin kararlılığının bir göstergesidir. Bir başka ifade ile değişkenlerinin ölçümünün güvenilirliği veya tutarlılığıdır.²⁵⁰ Anket çalışmalarında doğal olarak ölçek içerisindeki maddelerin içsel tutarlılığını yansıtan bu göstergenin yüksek olması istenilir.

²⁵⁰ W. Lawrance Neuman, *Social Research Methods: Qualitative and Quantitative Approaches*, 6. ed., Pearson International Edition, 2006, s. 189.

İçsel tutarlılığın ölçülmesinde en bilindik yöntem olarak Cronbach's Alpha katsayısı (güvenilirlik katsayısı) kullanılmaktadır. Cronbach's Alpha değeri genel olarak araştırmacılar tarafından 0,70 ve üzeri ise iyi düzeyde olduğu kabul edilmektedir. Bu araştırmada ise Cronbach alfa değeri George ve Mallery'nin tablosuna (Ek: 4) göre değerlendirilmiştir.²⁵¹

3. Güvenirlik analizi sonrası, ölçekteki ifadelere ilişkin çözümlenmeler yapmak için ortalama, ortanca, standart sapma, frekans ve yüzde değerleri veri dağılımını betimlemek amacıyla kullanılmıştır.

Ölçekteki maddelerin boyutları hesaplanırken aritmetik ortalama alınmaktadır. Madde (boyut) puanları 5,00-1,00 = 4,00 bir genişliğe sahiptir ve aralıkların eşit olduğu varsayımından hareket edilerek bu genişlik beşe bölünerek ölçeğin kesim noktalarını belirleyen düzeyler belirlenir. Bu doğrultuda ölçekteki ifadelerinin aritmetik ortalamalarının değerlendirilmesinde esas alınan değer aralıkları 1,00 - 1,79 "Önemli Değil"; 1,80-2,59 "Az Önemli"; 2,60-3,39 "Orta Derecede Önemli"; 3,40-4,19 "Önemli"; 4,20-5,00 "Çok Önemli" olarak kabul edilmiştir.²⁵²

4. Ölçekteki değişkenler ile ilgili hipotezlerin analizinde kullanılacak çıkarımsal istatistik yöntemlerine (parametrik testler ve parametrik olmayan testler) karar vermeden önce veri setinin Normal dağılımdan gelip gelmediğini belirlemek gerekmektedir. Çünkü parametrik testlerin varsayımlarından biri örneklemin seçildiği yığınların dağılımlarının biçiminin Normal olduğudur.²⁵³ Bir başka ifade ile ölçekteki sorulara beşli likert ölçeğinde verilen cevapların grafiğinin yukarı yönlü bir konkav çizmesi ve bu grafiğin sağ ve sol tarafının birbirine eşit olmasıdır. Eğer veri setinin Normal olduğunu varsayarak istatistiksel analizler yapılacak olursa sonuçlar hatalı ve yanıltıcı olabilir. Parametrik olmayan testler ise veri setinin bir Normal dağılımdan gelmediği durumlarda kullanılmaktadır.

Veri setinin Normal dağılım olup olmadığını test etmek için birden fazla test tekniği kullanılmaktadır. Fakat araştırmacılar tarafından en fazla kullanılan normallik testi Shapiro-Wilk'tir. Shapiro ve Wilk kendi testlerinin diğer testler göre uç değerlere

²⁵¹ Darren George, Paul Malery, *SPSS for Windows Step by Step: A Simple Guide and Reference*, 4. ed. (11.0 update), Allyn & Bacon, Boston, MA, 2003.

²⁵² Mehmet Taşdemir, *Eğitimde Planlama ve Değerlendirme*, Ocak Yayınları, Ankara, 2003, s. 295.

²⁵³ Hamza Gamgam, Bülent Altunkaynak, *Parametrik Olmayan Yöntemler: Çoklu Karşılaştırmalar*, 5. baskı, Seçkin Kitapevi, Ankara, 2013, s. 35.

karşı daha duyarlı ve güçlü olduğunu belirtmektedirler.²⁵⁴ Bunun yanında, Kolmogorov-Smirnov testi ise büyük örneklem gruplarının ($N \gg 50$) normallik testleri için daha uygun bir test tekniği olarak görülmektedir.²⁵⁵ Bu sebeple araştırmada katılımcı sayısı 2000'nin üstünde oldukça büyük olduğundan hem Shapiro-Wilk ve hem de Kolmogorov-Smirnov testlerinin her ikisi de uygulanmıştır. Her iki test için, eğer test istatistiğinin anlamlılık değeri (p) $\alpha=0,05$ değerinden büyükse veri setinin Normal dağılımdan geldiği, tersi durumda $p < \alpha$ olduğunda ise veri setinin Normal dağılımdan gelmediği % 95 güven düzeyinde kabul edilir.²⁵⁶

Aşağıda Tablo: 13'de görüleceği üzere ölçekteki maddeler için hem Shapiro-Wilk, hem de Kolmogorov-Smirnov testinin anlamlılık değeri $p < 0,05$ olduğundan % 95 güven düzeyinde veri setinin Normal dağılımdan geldiği kabul edilemez.

Tablo: 13 - Ölçekteki Maddelerin Normallik Testi Sonuçları

Sorular	Kolmogorov-Smirnov ^a		Shapiro-Wilk	
	İstatistik Değeri	p	İstatistik Değeri	P
1	0,385	0,000	0,615	0,000
2	0,161	0,000	0,901	0,000
3	0,350	0,000	0,677	0,000
4	0,347	0,000	0,680	0,000
5	0,241	0,000	0,817	0,000
6	0,278	0,000	0,784	0,000
7	0,344	0,000	0,657	0,000
8	0,301	0,000	0,727	0,000

²⁵⁴ Samuel S. Shapiro, Martin B. Wilk, "An Analysis of Variance Test for Normality (Complete Samples)", *Biometrika*, Volume 52(3/4), 1965, s. 610.

²⁵⁵ Joaquim Marques de Sá, *Applied Statistics, Using SPSS, Statistica, Matlab and R*, 2. ed., Springer, 2007, s. 187-188.

²⁵⁶ Gamgam, Altunkaynak, a.g.e., s. 75-76.

Tablo: 13 - Ölçekteki Maddelerin Normallik Testi Sonuçları (Devam)

9	0,245	0,000	0,788	0,000
10	0,277	0,000	0,799	0,000
11	0,221	0,000	0,851	0,000
12	0,175	0,000	0,884	0,000
13	0,235	0,000	0,818	0,000
14	0,192	0,000	0,897	0,000
15	0,400	0,000	0,600	0,000
16	0,309	0,000	0,728	0,000
17	0,301	0,000	0,734	0,000
18	0,416	0,000	0,561	0,000
19	0,184	0,000	0,909	0,000
20	0,172	0,000	0,903	0,000
21	0,159	0,000	0,900	0,000
22	0,192	0,000	0,897	0,000
23	0,251	0,000	0,872	0,000
24	0,262	0,000	0,828	0,000
25	0,272	0,000	0,759	0,000
26	0,240	0,000	0,821	0,000
27	0,266	0,000	0,859	0,000
28	0,242	0,000	0,863	0,000
29	0,201	0,000	0,900	0,000
30	0,191	0,000	0,910	0,000
31	0,190	0,000	0,914	0,000
32	0,196	0,000	0,908	0,000
33	0,300	0,000	0,740	0,000

Tablo: 13 - Ölçekteki Maddelerin Normallik Testi Sonuçları (Devam)

34	0,361	0,000	0,652	0,000
35	0,292	0,000	0,727	0,000
36	0,257	0,000	0,788	0,000
37	0,286	0,000	0,746	0,000

a: Lilliefors Significance Correction; p: Anlamlılık Değeri

Sonuç olarak veri seti Normal dağılımdan gelmediğinden, ölçekteki değişkenler ile ilgili kurulan hipotezlerin analizinde parametrik olmayan testlerden Friedman, Mann Whitney U ve Kruskal Wallis testleri kullanılmıştır.

Friedman testi parametrik bir test olan iki yönlü Anova testinin parametrik olmayan karşılığıdır.²⁵⁷ Bu test ile örnek birimler homojen gruplara ayrıldıktan sonra ilgili bağımlı değişken yönünden grupların (faktör düzeyleri) arasında bir farklılık olup olmadığı karşılaştırılmaktadır.²⁵⁸ Bu araştırmada örnek birim ortaöğretim son sınıf öğrencileri olduğundan aynı eğitim düzeyine sahip bireylerden oluşmakta ve homojen bir özellik göstermektedir.

Mann-Whitney testi, test edilen değişken için alınan iki bağımsız örneklemin (örneğin: kadın/erkek) aynı popülasyondan mı alınıp alınmadığını ölçmek için kullanılan bir test yöntemidir.²⁵⁹ Bu yöntem iki ayrı grubun belli bir değişkene ait ortancalarının karşılaştırılmasında kullanılır ve aynı zamanda Bağımsız Örneklem T testinin parametrik olmayan karşılığıdır.²⁶⁰

Kruskal-Wallis H testi ise test edilen değişken için alınan ikiden fazla bağımsız örneklemin aynı popülasyondan alınıp alınmadığını ile aynı ortanca değerlerine mi sahip olduklarını test etmek için kullanılır ve One Way Anova testinin parametrik olmayan karşılığıdır.²⁶¹ Bir başka ifade ile Kruskal-Wallis H testi parametrik olmayan ikiden fazla grubun değerlerinin karşılaştırılmasında kullanılmaktadır.²⁶²

²⁵⁷ Marques de Sá, a.g.e., s. 215.

²⁵⁸ Gamgam, Altunkaynak, a.g.e., s. 315.

²⁵⁹ Marques de Sá, a.g.e., s. 202.

²⁶⁰ Baş, a.g.e., s. 198-199.

5. Faktör analizi sosyal bilimlerde, gelişmekte olan bir ölçme aracında yer alan maddelere, katılımcıların verdikleri cevaplar arasında belirli bir düzen olup olmadığını ortaya koymak için sıklıkla kullanılan istatistiksel bir yöntemdir. Bu yöntem prensip olarak, mevcut değişkenler arası ilişkiden yararlanarak bazı yeni yapılar oluşturulmasını sağlayarak az sayıda ve bağımsız değişken elde etmeyi amaçlayan bir analiz yöntemidir.²⁶³

Faktör analizinde birinci aşama veri setinin analize uygun olup olmadığının değerlendirilmesidir. Veri setinin analize uygunluğu, korelasyon matrisinin oluşturulması ile Barlett (küresellik) testi ve Kaieser-Meyer-Olkin (KMO) testi değerlerine bakılarak değerlendirilmektedir.²⁶⁴ KMO örneklem yeterliliğinin aldığı değer 0 ile 1 arasında değişmektedir. Bu değer;

- 0,9 ile 1 arasında olduğunda mükemmel,
- 0,8 ile 0,89 arasında olduğunda çok iyi,
- 0,7 ile 0,79 arasında olduğunda iyi,
- 0,6 ile 0,69 arasında olduğunda orta,
- 0,5 ile 0,59 arasında olduğunda zayıf,
- 0,5 'in altında olduğunda ise veri setinin analize uygun olmadığını göstermektedir.²⁶⁵

Barlett (küresellik) testi korelasyon matrisinin anlamlılığının testidir. Testin anlamlılık değeri $p < 0,05$ ise korelasyon matrisi birim matrsten anlamlı derecede farklı ve veriler analize uygun demektir.

Verilerin analize uygunluğunun test edilmesinden sonra, faktörlerin belirlenmesi için en yaygın metot olan Temel Bileşenler Analizi kullanılmıştır. Bu metot da ilk olarak değişkenler arasında maksimum varyansı açıklayan faktör belirlenir ve daha sonra kalan maksimum miktardaki varyansı açıklamak için ikinci faktör belirlenir ve bu

²⁶¹ Marques de Sá, a.g.e., s. 212.

²⁶² Baş, a.g.e., s. 202.

²⁶³ Kazım Özdamar, Paket *Programlar ile İstatistiksel Veri Analizi – 2 (Çok Değişkenli Analizler)*, 9. baskı, Kaan Kitapevi, 2002, s. 234.

²⁶⁴ Aziz Akgül, Osman Çevik, *İstatistiksel Analiz Teknikleri: SPSS'te İşletme Yönetimi Uygulamaları*, 2. baskı, Emek Ofset, Ankara, 2003, s. 417.

²⁶⁵ Berna Aydın, "Faktör Analizi Yöntemi ile Performans Ölçütlerinin Boyutlarının Ortaya Konulması" 8. Türkiye Ekonometri ve İstatistik Kongresinde Sunulmuştur, İnönü Üniversitesi, Malatya, 24-25 Mayıs 2007, s. 4.

şekilde devam eder. Burada dikkat edilmesi gereken husus faktörlerin ortogonal olması, bir başka ifade ile aralarında korelasyon olmamasıdır.²⁶⁶

Faktörlerin rotasyonu, faktörlerin yorumlanabilirliğini artırmak için eksenlerinin optimal bir açı ile döndürülmesi esasına dayanır. Bu işlemin yapılmasının temel amacı kavramsal anlamlılığının sağlanmasıdır. Döndürme işlemlerinde dik döndürme (Varimax, Quartimax, Orthomax, Biquartimax, Equamax) ve eğik döndürme (Oblimax, Quartimin, Oblimin) teknikleri kullanılmaktadır.²⁶⁷ Bu araştırmada ise Varimax dik döndürme tekniği kullanılmıştır.

Faktörlerin analizi sonrası, faktörler ile ilgili kurulan hipotezlerin analizinde parametrik testlerin mi, yoksa parametrik olmayan testlerin mi uygulanacağına karar vermek gerekmektedir. Bu nedenle, veri setine normallik testi uygulanmış ve sonuçlar Tablo 14’de verilmiştir. Aşağıda Tablo: 14’de görüleceği üzere ölçekteki tüm değişkenler için hem Shapiro-Wilk, hem de Kolmogorov-Smirnov testinin anlamlılık değeri $p < 0,05$ olduğundan % 95 güven düzeyinde veri setinin Normal dağılımdan geldiği kabul edilemez.

Sonuç olarak veri seti bir normal dağılımdan gelmediğinden, hipotezlerin analizinde parametrik olmayan testlerden Friedman, Mann Whitney U ve Kruskal Wallis H testleri kullanılmıştır.

Tablo: 14 - Faktörlerin Normallik Testleri Sonuçları

Faktör Adı	Kolmogorov-Smirnov ^a		Shapiro-Wilk	
	İstatistik Değeri	p	İstatistik Değeri	P
Akademik Program ve Bölüm-Kariyer İmkânları	0,100	0,000	0,874	0,000
Reklam ve Tanıtım Faaliyetleri	0,026	0,001	0,995	0,000
Eğitim Ücreti ve Burs İmkânları	0,082	0,000	0,916	0,000
Önemli Kişi (Aile / Arkadaş / Öğretmen) Tavsiyesi	0,024	0,002	0,996	0,000

²⁶⁶ Akgül, Çevik, a.g.e., s. 417.

²⁶⁷ Özdamar, a.g.e., s. 246-247.

Tablo: 14 - Faktörlerin Normallik Testleri Sonuçları (Devam)

Konum (Üniversitenin Bulunduğu Şehir)	0,065	0,000	0,960	0,000
Kampüsün Büyüklüğü, Sosyal, Sportif ve Kültürel İmkânlar	0,065	0,000	0,935	0,000
Kurum Akademik Ünü ve Bilinirliği	0,046	0,000	0,976	0,000

a: Lilliefors Significance Correction; p: Anlamlılık Değeri

Araştırmada kullanılan bütün istatistiksel analizlerde p değeri için istatistiksel anlamlılık değeri $\alpha=0,05$ alınmıştır.

6.3 ARAŞTIRMANIN VARSAYIMLARI

Araştırmanın üç temel varsayımı vardır. Bunlar;

1. Araştırmada veri toplama aracı olarak kullanılan anket yönteminin güvenilir ve geçerli bir yöntem olduğu varsayılmıştır.
2. Anket uygulamasına katılan öğrencilerin verdiği cevapların güvenilir ve geçerli olduğu varsayılmıştır.
3. Anket uygulamasına katılan öğrencilerin tüm evreni temsil ettiği varsayılmıştır.

6.4. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI

Araştırmanın anket uygulaması ortaöğretim kurumlarından Anadolu, Anadolu Öğretmen, Fen ve Özel liselerde öğrenim gören son sınıf öğrencilerine yapılmıştır. Bunlar dışında kalan diğer ortaöğretim kurumlarında öğrenim gören öğrencilere herhangi bir uygulama yapılmamıştır. Her ne kadar bu durum bir genelleme yapmayı sınırlandırsa da, seçilen ortaöğretim kurumlarının ÖSYS'deki başarıları ve uygulamanın 18 ilde yapılmış olması bu sınırlamayı belli ölçüde ortadan kaldırmaktadır.

6.5. BULGULAR

6.5.1. Anketin Uygulandığı İller ve Katılımcı Sayıları

Anket toplam 18 ilde 2503 öğrenciye uygulanmıştır. Fakat 37 katılımcı öğrenci ölçekteki soruların büyük bir kısmını boş bıraktığından veya sorulara hep aynı cevapları verdiklerinden analizden çıkartılmış ve analize 2.466 katılımcı öğrencinin anket formları alınmıştır. Tablo: 15’de görüldüğü üzere en çok katılımcının olduğu il % 27,5 ile Ankara’dır. Ankara ilini % 7,0 ile İzmir ve % 6,0 ile Konya takip etmektedir. Kayseri ilinde anketin uygulandığı gün yoğun kar yağışı sebebiyle okulların tatil edilmesinden dolayı daha önceden planlanan tüm okullarda anket uygulanamamış ve % 2,3 ile toplam yüzde içinde en az katılımcının olduğu il olmuştur. Diğer iller ise birbirine yakın yüzdelerle sahiptirler.

Tablo: 15- Anketin Uygulandığı İller, Katılımcı Sayısı ve Yüzdeleri

İl Adı	Frekans	Yüzde (%)	
Ankara	677	27,5	
Antalya	116	4,7	
Bursa	84	3,4	
Çankırı	115	4,7	
Erzurum	110	4,5	
İstanbul	88	3,6	
İzmir	172	7,0	
Eskişehir	99	4,0	
Kayseri	57	2,3	
Kırıkkale	113	4,6	
Kırşehir	89	3,6	
Konya	147	6,0	
Mersin	106	4,3	
Osmaniye	96	3,9	
Rize	115	4,7	
Sivas	102	4,1	
Trabzon	87	3,5	
Toplam	18	2466	100,0

6.5.2. Anketin Uygulandığı Okul Türleri ve Katılımcı Sayıları

Anket uygulaması 18 ilde beş farklı okul türüne ve İzmir ilinde ise diğer illerden farklı olarak bir dershanede de uygulanmıştır. Yapılan uygulamanın okul türlerine göre dağılımına Tablo: 16'da bakıldığında; Anadolu Lisesi son sınıf öğrencilerinin oranının % 38,3, Fen Lisesi son sınıf öğrencilerinin oranının % 26,1, Özel Lise son sınıf öğrencilerinin oranının % 14,6, Anadolu Öğretmen Lisesi son sınıf öğrencilerinin oranının % 11,7 ve Sosyal Bilimler Lisesi son sınıf öğrencilerinin oranının ise % 5,4 olduğu görülmektedir.

Tablo: 16 - Anketin Uygulandığı Okul Türleri Katılımcı Sayısı ve Yüzdeleri

Okul Türü	Frekans	Yüzde (%)
Anadolu Lisesi	944	38,3
Anadolu Öğretmen Lisesi	289	11,7
Dershane	97	3,9
Fen Lisesi	644	26,1
Özel Lise	359	14,6
Sosyal Bilimler Lisesi	133	5,4
Toplam	2.466	100,0

6.5.3. Cinsiyete Göre Frekans ve Yüzde Dağılımları

Tablo 17'de görüldüğü üzere toplam 2.466 katılımcı öğrencinin % 57,3'nü kadın öğrenciler ve % 42,7'sini erkek öğrenciler oluşturmaktadır. Bir katılımcının anket formu ise cinsiyet sorusu boş olarak teslim edilmiş ve toplam yüzde içinde çok düşük kaldığından yüzde dağılımlarına bir etkisi olmamıştır.

Tablo: 17 - Cinsiyete Göre Frekans ve Yüzde Dağılımları

Cinsiyet	Frekans	Yüzde (%)
Kadın	1.412	57,3
Erkek	1.053	42,7
Boş	1	0.0
Toplam	2.466	100,0

6.5.4. Ailenin Eğitim Durumu (Anne, Baba)

Annenin eğitim durumu sorusuna 2446 öğrenci cevap vermiş, 20 öğrenci ise bu soruyu boş bırakmıştır. Bu soruyu boş bırakanların toplam yüzde içindeki oranı % 0,8'dir. Tablo 18'e bakıldığında eğitim durumu üniversite olanların oranı % 34,0, yüksek lisans olanların oranı % 5,6 ve doktora olanların oranı ise % 2,1 olduğu görülmektedir. Üniversite ve üstü eğitim seviyesine sahip ebeveynlerin (anne) toplam oranı ise % 41,7 gibi oldukça yüksek bir oran olduğu gözlemlenmiştir. Eğitim durumu lise olan ebeveynlerin oranı ise % 28,6 ile toplam yüzde içinde ikinci sırada yer almakta, bunu % 17,8 ile ilkokul ve % 11,2 ile ortaokul mezunları takip etmektedir.

Tablo: 18 - Anne Eğitim Durumu -Frekans ve Yüzde Dağılımları

Eğitim Durumu	Frekans	Yüzde (%)
Belirtmemiş	20	0,8
İlkokul	438	17,8
Ortaokul	277	11,2
Lise	705	28,6
Üniversite	838	34,0
Yüksek lisans	137	5,6
Doktora	51	2,1
Toplam	2.466	100,0

Babanın eğitim durumu sorusuna 2.451 öğrenci cevap vermiş, 15 öğrenci ise bu soruyu boş bırakmıştır. Bu soruyu boş bırakanların toplam yüzde içindeki oranı % 0,6'dır. Tablo: 19'a bakıldığında eğitim durumu üniversite olanların oranı % 48,2, yüksek lisans olanların oranı % 8,5 ve doktora olanların oranı ise % 4,2 olduğu görülmektedir. Üniversite eğitim seviyesine sahip ebeveynlerin (baba) oranı ise % 48,2 ile neredeyse katılımcı öğrencilerin yarısına yakın bir orandır. Üniversite ve üstü eğitim seviyesine sahip ebeveynlerin (baba) toplam oranı ise % 60,9 gibi oldukça yüksek bir oran olduğu gözlemlenmiştir. Eğitim durumu lise olanların oranı ise % 23,9 ile toplam yüzde içinde ikinci sırada yer almaktadır. Eğitim seviyesi ilkokul ile ortaokul olan ebeveynlerin oranının ise % 7,6 ve % 7,0 gibi oldukça düşük olduğu bulunmuştur.

Tablo: 19 - Baba Eğitim Durumu- Frekans ve Yüzde Dağılımları

Eğitim Durumu	Frekans	Yüzde (%)
Belirtmemiş	15	0,6
İlkokul	187	7,6
Ortaokul	172	7,0
Lise	590	23,9
Üniversite	1.189	48,2
Yüksek lisans	209	8,5
Doktora	104	4,2
Toplam	2.466	100,0

6.5.5. Ailenin Gelir Durumu

Ailenin gelir durumu sorusuna 2343 öğrenci cevap vermiş, 123 öğrenci ise bu soruyu boş bırakmıştır. Bu soruyu boş bırakanların toplam yüzde içindeki oranı % 5,0'dır. Tablo 20'ye bakıldığında ailesi 2.000-4.000 TL arası gelire sahip olan katılımcıların oranının % 35,3 ile ilk sırada yer aldığı, bunu ailesi % 19,7 ile 4.000-6.000 TL arası, % 16,7 ile 900-2.000 TL arası, % 11,3 ile 6.000-10.000 TL arası, % 8,8 ile 10.000 TL ve üzeri ve son olarak % 3,2 ile 0-900 TL arası gelire sahip katılımcıların takip ettiği görülmektedir.

Tablo: 20- Ailenin Gelir Durumu - Frekans ve Yüzde Dağılımları

Gelir Durumu	Frekans	Yüzde (%)
Belirtmemiş	123	5,0
0-900 TL arası	80	3,2
900-2.000 TL arası	412	16,7
2.000-4.000 TL arası	870	35,3
4.000-6.000 TL arası	486	19,7
6.000-10.000 TL arası	278	11,3
10.000 TL ve üzeri	217	8,8
Toplam	2.466	100,0

6.5.6. Devlet ve Özel Lise Öğrencilerinin Aile (Baba) Eğitim ve Gelir Durumu

Dershane öğrencileri hem devlet lisesi hem de özel lise öğrencileri olabileceğinden 97 dersane öğrencisi analize dâhil edilmemiştir. Tablo: 21 ve Tablo: 22’de görüldüğü üzere her iki farklı lise türünden gelen öğrencilerin aile (baba) eğitim seviyelerinin büyük oranda üniversite (devlet lisesi: % 47,3; özel lise: 51,3) olduğu bulunmuştur. Her iki tablodaki yüzdeler oranları detaylı bir şekilde incelendiğinde, özel lise öğrencilerinin ailelerinin (baba) eğitim seviyesinin devlet lisesi öğrencilerinin ailelerinin (baba) eğitim seviyesinden daha yüksek olduğu gözlemlenmiştir. Örneğin, ilköğretim, ortaokul ve lise eğitim seviyeleri birleştirilerek lise ve altı, üniversite, yüksek lisans ve doktora birleştirilerek üniversite ve üstü eğitim seviyesi olarak alındığında; devlet lisesi öğrencilerinin ailelerinin (baba) % 40,9 sının lise ve altı, % 48,4’nün üniversite ve üstü, özel lise öğrencilerinin ise ailelerinin (baba) % 27,3’nün lise ve altı ve % 72,7’sinin üniversite ve üstü eğitim seviyesine sahip oldukları görülmektedir.

Tablo: 21 - Devlet Lisesi- Baba Eğitim Durumu- Frekans ve Yüzde Dağılımları

Eğitim Durumu	Frekans	Yüzde (%)	Kümülatif Yüzde
Belirtmemiş	15	0,7	0,7
İlkokul	171	8,1	8,8
Ortaokul	158	7,5	16,3
Lise	522	24,8	41,1
Üniversite	1005	47,7	88,8
Yüksek lisans	163	7,7	96,5
Doktora	73	3,5	100,0
Toplam	2.107	100,0	

Tablo: 22 - Özel Lise- Baba Eğitim Durumu- Frekans ve Yüzde Dağılımları

Eğitim Durumu	Frekans	Yüzde (%)	Kümülatif Yüzde
İlkokul	16	4,5	4,5
Ortaokul	14	3,9	8,4
Lise	68	18,9	27,3
Üniversite	184	51,3	78,6
Yüksek lisans	46	12,8	91,4
Doktora	31	8,6	100,0
Toplam	359	100,0	

Tablo: 23 ve Tablo: 24’de görüldüğü üzere, devlet lisesi öğrencilerinin ailelerinin gelir seviyeleri tablosunda 2.000- 4.000 TL arası gelir seviyesinin % 37,9 oranla, özel lise öğrencilerinin ailelerinin gelir seviyeleri tablosunda 10.000 TL ve üzeri gelir seviyesinin % 27,9 oranla diğer gelir seviyelerinden yüksek olduğu bulunmuştur. Her iki tablodaki yüzdeler oranları detaylı bir şekilde incelendiğinde, özel lise öğrencilerinin ailelerinin gelir seviyesinin devlet lisesi öğrencilerinin ailelerinin gelir seviyesinden daha yüksek olduğu gözlemlenmiştir. Örneğin, 0-900

TL arası, 900-2.000 TL arası ve 2.000-4.000 TL arası birleştirilerek 4.000 TL ve altı, 4.000-6.000 TL arası, 6.000-10.000 TL arası ve 10.000 TL ve üzeri birleştirilerek 4.000 TL ve üstü gelir seviyesi olarak alındığında; devlet lisesi öğrencilerinin ailelerinin % 60,6' sının 4000 TL ve altı, % 35'nin 4.000 TL ve üstü, özel lise öğrencilerinin ise ailelerinin % 28,7'sini 4.000 TL ve altı ve % 64'nün 4.000 TL ve üstü gelir seviyesine sahip oldukları görülmektedir.

Tablo: 23 - Devlet Lisesi- Aile Gelir Durumu- Frekans ve Yüzde Dağılımları

Gelir Durumu	Frekans	Yüzde (%)	Kümülatif Yüzde
Belirtmemiş	97	4,6	4,6
0-900 TL arası	65	3,1	7,7
900-2.000 TL arası	399	18,9	26,6
2.000-4.000 TL arası	795	37,7	64,3
4.000-6.000 TL arası	420	19,9	84,2
6.000-10.000 TL arası	210	10	94,2
10.000 TL ve üzeri	121	5,8	100,0
Toplam	2.107	100,0	

Tablo: 24 - Özel Lise- Aile Gelir Durumu- Frekans ve Yüzde Dağılımları

Gelir Durumu	Frekans	Yüzde (%)	Kümülatif Yüzde
Belirtmemiş	26	7,2	7,2
0-900 TL arası	15	4,2	11,4
900-2000 TL arası	13	3,6	15,0
2000-4000 TL arası	75	20,9	35,9
4000-6000 TL arası	66	18,4	54,3
6000-10000 TL arası	68	18,9	73,3
10000 TL ve üzeri	96	26,7	100,0
Toplam	359	100,0	

6.5.7. Güvenilirlik Analizi

“Üniversite Tercihini Etkileyen Faktörler” ölçeğinin Cronbach’s Alpha değeri 0,864 bulunmuştur. George ve Mallery (2003)’nin Cronbach’s Alpha tablosuna (Ek 4) göre bu değer iyi düzeydedir. Bu da ölçeğin iç tutarlılığının sağlandığını ve güvenilir olduğunu göstermektedir.

Her hangi bir madde analizden çıkarıldığında ise Tablo: 25’de görüldüğü üzere Cronbach’s Alpha değeri önemli derecede yükselmemektedir. Bu nedenle ölçekte yer alan 37 maddeden içsel tutarlılığı bozan herhangi bir madde gözlemlenmemiştir.

Tablo: 25 – Ölçekteki Bir Madde Çıkarıldığında Cronbach’s Alpha Değerleri

Analizden Çıkarılan Madde	Madde Çıkarıldığında Cronbach’s Alpha Değeri
Madde 1	0,861
Madde 2	0,866
Madde 3	0,859
Madde 4	0,859
Madde 5	0,861
Madde 6	0,863
Madde 7	0,862
Madde 8	0,860
Madde 9	0,861
Madde 10	0,867
Madde 11	0,866
Madde 12	0,874
Madde 13	0,863
Madde 14	0,862
Madde 15	0,858
Madde 16	0,859
Madde 17	0,858

Tablo: 25 – Ölçekteki Bir Madde Çıkarıldığında Cronbach's Alpha Değerleri (Devam)

Madde 18	0,858
Madde 19	0,861
Madde 20	0,861
Madde 21	0,861
Madde 22	0,861
Madde 23	0,859
Madde 24	0,858
Madde 25	0,857
Madde 26	0,857
Madde 27	0,859
Madde 28	0,858
Madde 29	0,857
Madde 30	0,858
Madde 31	0,858
Madde 32	0,858
Madde 33	0,859
Madde 34	0,859
Madde 35	0,858
Madde 36	0,859
Madde 37	0,859

6.5.8. Ölçekteki Maddelerin Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

Ölçekteki maddelere verilen cevapların ortalama değerleri büyükten küçüğe Tablo: 26'da incelendiğinde, aday öğrencilerin üniversite tercihinde önem sırasına göre ilk beş maddenin “tercih edeceğim üniversitenin mezunlarının işe yerleşme oranının yüksek olması”, “tercih edeceğim üniversitenin mezunlarının iş başvurularında

tercih edilmesi ve prestijli işlerde çalışması”, “istediğim bölümün tercih edeceğim üniversitede olması”, “tercih edeceğim üniversitedeki derslik, laboratuvar imkânlarının yeterliliği ve kalitesi” ve “tercih edeceğim üniversitenin akademik kalitesi” olduğu gözlemlenmiştir. Bu sonuca göre aday öğrencilerin üniversite tercihini etkileyen ilk beş maddenin dört tanesinin akademik program ve kariyer imkânları faktörlerinin altındaki ikişer maddeden oluştuğu görülmektedir.

Ölçekte yer alan maddelere verilen cevapların ortalama değerleri küçükten büyüğe Tablo 26’da inceliginde ise “tercih edeceğim üniversitenin ailemin yaşadığı şehirde olması”, “tercih aşamasında arkadaşlarımın tavsiyeleri”, “tercih edeceğim üniversitenin ailemin yaşadığı şehre yakın olması”, “benim için hangi bölüm olduğu değil, istediğim üniversitelerden biri olması” ve “tercih aşamasında ailemin, akrabalarımın ve yakınlarımın tavsiyeleri” maddelerinin aday öğrencilerin üniversite tercihinde sırası ile önem düzeyi düşük beş madde olduğu gözlemlenmiştir. Bu sonuca göre aday öğrencilerin üniversite tercihinde önem düzeyi en düşük beş maddenin dört tanesinin üniversitenin bulunduğu şehir ve önemli kişi tavsiyesi altındaki ikişer maddeden oluştuğu görülmektedir.

Tablo: 26 - Ölçekteki Maddelerin Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

Sıra	Madde	Min.	Maks.	Ortalama	s.s
1	Tercih edeceğim üniversitenin mezunlarının işe yerleşme oranının yüksek olması.	1	5	4,6136	0,75206
2	Tercih edeceğim üniversitenin mezunlarının iş başvurularında tercih edilmesi ve prestijli işlerde çalışması.	1	5	4,5808	0,74603
3	İstediğim bölümün tercih edeceğim üniversitede olması.	1	5	4,5460	0,77722
4	Tercih edeceğim üniversitedeki derslik, laboratuvar imkânlarının yeterliliği ve kalitesi.	1	5	4,4907	0,80017
5	Tercih edeceğim üniversitenin akademik kalitesi.	1	5	4,4872	0,73616
6	Tercih edeceğim üniversitenin sunduğu eğitim imkânlarının zenginliği (çift anadal imkânı, yurtdışı imkânları, kaliteli staj imkânları).	1	5	4,4578	0,79937
7	Ödeyeceğim eğitim ücretinin (üniversitenin yıllık ücreti) aile bütçesini aşmaması .	1	5	4,4187	0,91566
8	Tercih edeceğim üniversitenin sağladığı burs imkânları (eğitim ücreti alınmaması, ayrıca aylık ödenecek burs miktarı).	1	5	4,3277	0,88514

Tablo: 26 - Ölçekteki Maddelerin Ortalama ve Standart Sapma Değerleri (Devam)

9	Tercih edeceğim üniversitenin mezunlarının, yurt içinde/dışında prestijli üniversitelerde yüksek lisans/ doktora yapması.	1	5	4,3271	0,87293
10	Tercih edeceğim üniversitedeki sosyal, kültürel (tiyatro, sinema salonu vb.) ve sportif mekânların(yüzme havuzu, spor salonu vb.) çeşitliliği ve kolay kullanım imkânları.	1	5	4,3060	0,89924
11	Tercih edeceğim üniversitenin diplomasının yurt dışında da geçerli olması.	1	5	4,2956	0,95868
12	Tercih edeceğim üniversitenin en iyi üniversiteler sıralamasında üst sıralarda olması.	1	5	4,2698	0,86716
13	Tercih edeceğim üniversitenin kampüsüne ulaşım kolaylığı ve öğrenci servislerinin bulunması.	1	5	4,2482	0,96640
14	Tercih edeceğim üniversitedeki yurt yaşam standartlarının yüksek olması ve her öğrenciye kalma imkânının sağlanması.	1	5	4,2176	1,06261
15	Tercih edeceğim üniversitenin kampüs alanının büyüklüğü ve yeşil alanının çokluğu.	1	5	4,1890	0,91548
16	Tercih edeceğim üniversite için eğitim ücreti ödemem.	1	5	4,1242	1,05699
17	Tercih edeceğim üniversitenin bulunduğu şehirdeki sosyal hayatın cazip olması.	1	5	4,0321	1,02513
18	Tercih edeceğim üniversitenin sadece ülkemizde değil dünyada da tanınması.	1	5	3,9992	1,04192
19	Tercih edeceğim üniversitenin herkes tarafından iyi bilinen bir üniversite olması (marka değeri).	1	5	3,9976	0,94257
20	Tercih edeceğim üniversitenin sağlayacağı ücretsiz yurt imkânı.	1	5	3,9598	1,22665
21	Tercih edeceğim üniversitede yabancı dil hazırlık eğitiminin olması.	1	5	3,8790	1,19803
22	Tercih öncesi üniversitenin kampüsünü ziyaret etmek.	1	5	3,7840	1,06104
23	Tercih edeceğim üniversitenin taban puanlarının yüksek olması.	1	5	3,6820	1,03332
24	Tercih etmek istediğim Üniversitenin mezunlarının tavsiyeleri.	1	5	3,6208	1,09517
25	Tercih edeceğim üniversitede arkadaşlarımla karşılaşmam.	1	5	3,3638	1,24781

Tablo: 26 - Ölçekteki Maddelerin Ortalama ve Standart Sapma Değerleri (Devam)

26	Üniversite hakkında TV, Gazete ve İnternet reklamları aracılığı ile edindiğim bilgiler.	1	5	3,2569	1,08023
27	Üniversitenin web sitesinden edindiğim bilgiler.	1	5	3,2519	1,15010
28	Üniversite görevlilerinin/akademisyenlerinin eğitim gördüğüm lisede/dershane de tanıtım yapması.	1	5	3,2434	1,24388
29	Üniversitenin tanıtım broşürlerinden edindiğim bilgiler.	1	5	3,0933	1,08401
30	Tercih aşamasında dersane rehber öğretmenimin tavsiyeleri.	1	5	2,8002	1,27477
31	Tercih aşamasında okul rehber öğretmenimin tavsiyeleri.	1	5	2,7343	1,23389
32	Üniversite hayatı ve kendi başıma yaşamayı tecrübe etmek için, tercih edeceğim üniversitenin ailemin yaşadığı şehirde olmaması .	1	5	2,7279	1,38665
33	Tercih aşamasında ailemin, akrabalarımın ve yakınlarımlarımın tavsiyeleri.	1	5	2,6951	1,13271
34	Benim için hangi bölüm olduğu değil, istediğim üniversitelerden biri olması.	1	5	2,6348	1,22550
35	Tercih edeceğim üniversitenin ailemin yaşadığı şehre yakın olması.	1	5	2,4686	1,39396
36	Tercih aşamasında arkadaşlarımlarımın tavsiyeleri.	1	5	2,4398	1,06527
37	Tercih edeceğim üniversitenin ailemin yaşadığı şehirde olması.	1	5	2,2064	1,37994

s.s.=Standart sapma; Min.= Minimum; Maks.=Maksimum

Ortalama değerler tablosunda en yüksek ortalamaya sahip beş maddeden; Birinci sırada yer alan “tercih edeceğim üniversitenin mezunlarının işe yerleşme oranının yüksek olması” maddesine verilen cevapların frekans ve yüzde dağılımlarına Tablo: 26’de bakıldığında, 1.776 katılımcının % 72’lik oranla “çok önemli” ve 533 katılımcının % 21,6’lük oranla “önemli” seçeneğini işaretlediği görülmektedir. “Orta derecede önemli” cevabı veren katılımcıların sayısı ise 84 kişi ile toplam oran içinde yüzde % 3,4 ile oldukça düşük bir yüzdeye sahiptir. “Çok önemli” ve “önemli” cevabı verenlerin toplam yüzdesinin ise % 93,6 ile oldukça yüksek olduğu gözlemlenmiştir. Tüm katılımcıların bu maddeye verdiği cevapların aritmetik ortalaması 4,6136 ile “çok önemli” seçeneğinin puan aralığında (4,20-5,00) olduğundan, “tercih edeceğim üniversitenin mezunlarının işe yerleşme

oranının yüksek olması” maddesinin ortaöğretim son sınıf öğrencilerinin üniversite tercihinde çok önemli olduğu söylenebilmektedir.

Tablo: 27 - Ortalama Değerler Tablosunda Yer Alan
1. Maddenin Frekans ve Yüzde Dağılımları

	Frekans	Yüzde (%)
Önemli Değil	35	1,4
Az Önemli	37	1,5
Orta Derecede Önemli	84	3,4
Önemli	533	21,6
Çok Önemli	1.776	72,0
Toplam	2.466	100,0

İkinci sırada yer alan “tercih edeceğim üniversitenin mezunlarının iş başvurularında tercih edilmesi ve prestijli işlerde çalışması” maddesine verilen cevapların frekans ve yüzde dağılımlarına Tablo 28’de bakıldığında, 1.698 katılımcının % 68,9’lık oranla “çok önemli” ve 600 katılımcının % 21,6’lık oranla “önemli” seçeneğini işaretlediği görülmektedir. “Orta derecede önemli” cevabı veren katılımcıların sayısı ise 107 kişi ile toplam oran içinde yüzde % 4,3 ile oldukça düşük bir yüzdeye sahiptir. “Çok önemli” ve “önemli” cevabı verenlerin toplam yüzdesinin % 93,2 ile oldukça yüksek olduğu gözlemlenmiştir. Tüm katılımcıların bu maddeye verdiği cevapların aritmetik ortalaması 4,5808 ile “çok önemli” seçeneğinin puan aralığında (4,20-5,00) olduğundan, “tercih edeceğim üniversitenin mezunlarının iş başvurularında tercih edilmesi ve prestijli işlerde çalışması” maddesinin ortaöğretim son sınıf öğrencilerinin üniversite tercihinde çok önemli olduğu söylenebilmektedir.

Tablo: 28 - Ortalama Değerler Tablosunda Yer Alan
2. Maddenin Frekans ve Yüzde Dağılımları

	Frekans	Yüzde (%)
Önemli Değil	30	1,2
Az Önemli	33	1,3
Orta Derecede Önemli	107	4,3
Önemli	600	24,3
Çok Önemli	1.698	68,9
Toplam	2.466	100,0

Üçüncü sırada yer alan “istediğim bölümün tercih edeceğim üniversitede olması” maddesine verilen cevapların frekans ve yüzde dağılımlarına Tablo: 29’da bakıldığında, 1.641 katılımcının % 66,5’lik oranla “çok önemli”, 633 katılımcının % 25,7’lik oranla “önemli” seçeneğini işaretlediği görülmektedir. “Orta derecede önemli” cevabı veren katılımcının sayısı ise 133 kişi ile toplam oran içinde yüzde % 5,4 ile oldukça düşük bir yüzdeye sahiptir. “Çok önemli” ve “önemli” cevabı verenlerin toplam yüzdesinin ise % 92,2 ile oldukça yüksek olduğu gözlemlenmiştir. Tüm katılımcıların bu maddeye verdiği cevapların aritmetik ortalaması 4,5460 ile “çok önemli” seçeneğinin puan aralığında (4,20-5,00) olduğundan, istediğim bölümün tercih edeceğim üniversitede olması” maddesinin ortaöğretim son sınıf öğrencilerinin üniversite tercihinde çok önemli olduğu söylenebilmektedir.

Tablo: 29 - Ortalama Değerler Tablosunda Yer Alan
3. Maddenin Frekans ve Yüzde Dağılımları

	Frekans	Yüzde (%)
Önemli Değil	43	1,7
Az Önemli	16	0,6
Orta Derecede Önemli	133	5,4
Önemli	633	25,7
Çok Önemli	1.641	66,5
Toplam	2.466	100,0

Dördüncü sırada yer alan “tercih edeceğim üniversitedeki derslik, laboratuvar imkânlarının yeterliliği ve kalitesi” maddesine verilen cevapların frekans ve yüzde dağılımlarına Tablo: 30’da bakıldığında, 1.538 katılımcının % 62,4’lük oranla “çok önemli” ve 712 katılımcının % 28,9’lük oranla “önemli” seçeneğini işaretlediği görülmektedir. “Orta derecede önemli” cevabı veren katılımcıların sayısı ise 145 kişi ile toplam oran içinde yüzde % 5,9 ile oldukça düşük bir yüzdeye sahiptir. “Çok önemli” ve “önemli” cevabı verenlerin toplam yüzdesinin ise % 93,6 ile oldukça yüksek olduğu gözlemlenmiştir. Tüm katılımcıların bu maddeye verdiği cevabın aritmetik ortalaması 4,4907 ile “çok önemli” seçeneğinin puan aralığında (4,20-5,00) olduğundan, “tercih edeceğim üniversitedeki derslik, laboratuvar imkânlarının yeterliliği ve kalitesi” maddesinin ortaöğretim son sınıf öğrencilerinin üniversite tercihinde çok önemli olduğu söylenebilmektedir.

Tablo: 30 - Ortalama Değerler Tablosunda Yer Alan
4. Maddenin Frekans ve Yüzde Dağılımları

	Frekans	Yüzde (%)
Önemli Değil	41	1,7
Az Önemli	30	1,2
Orta Derecede Önemli	145	5,9
Önemli	712	28,9
Çok Önemli	1.538	62,4
Toplam	2.466	100,0

Beşinci sırada yer alan “tercih edeceğim üniversitenin akademik kalitesi” maddesine verilen cevapların frekans ve yüzde dağılımlarına Tablo: 31’de bakıldığında, 1.462 katılımcının % 59,3’lük oranla “çok önemli” ve 815 katılımcının % 33’lük oranla “önemli” seçeneğini işaretlediği görülmektedir. “Orta derecede önemli” cevabı veren katılımcıların sayısı ise 141 kişi ile toplam oran içinde yüzde % 5,7 ile oldukça düşük bir yüzdeye sahiptir. “Çok önemli” ve “önemli” cevabı verenlerin toplam yüzdesinin ise % 92,3 ile oldukça yüksek olduğu gözlemlenmiştir. Tüm katılımcıların bu maddeye verdiği cevabın aritmetik ortalaması 4,4872 ile “çok önemli” seçeneğinin puan aralığında (4,20-5,00)

olduğundan, “tercih edeceğim üniversitenin akademik kalitesi” maddesinin ortaöğretim son sınıf öğrencilerinin üniversite tercihinde çok önemli olduğu söylenebilmektedir.

Tablo: 31 - Ortalama Değerler Tablosunda Yer Alan
5. Maddenin Frekans ve Yüzde Dağılımları

	Frekans	Yüzde (%)
Önemli Değil	26	1,1
Az Önemli	21	0,9
Orta Derecede Önemli	141	5,7
Önemli	815	33
Çok Önemli	1.462	59,3
Toplam	2.466	100,0

Son sırada (37) yer alan “tercih edeceğim üniversitenin ailemin yaşadığı şehirde olması” maddesine verilen cevapların frekans ve yüzde dağılımlarına Tablo: 32’de bakıldığında 1.153 katılımcının % 46,8’lik oranla “önemli değil” seçeneğini işaretlediği görülmektedir. “Az önemli” ve “orta derecede” önemli cevabi veren katılımcıların oranı ise %16,3 ile aynı olmuştur. “Önemli değil” ve “az önemli” cevabını verenlerin toplam yüzdesi % 63,1 ile toplam katılımcıların yarısından fazlasını oluşturmaktadır. Tüm katılımcıların bu maddeye verdiği cevabın aritmetik ortalaması 2,2064 ile “az önemli” seçeneğinin puan aralığında (1,80-2,59) olduğundan, “tercih edeceğim üniversitenin ailemin yaşadığı şehirde olması” maddesinin ortaöğretim son sınıf öğrencilerinin üniversite tercihinde az önemli olduğu söylenebilmektedir.

Tablo: 32- Ortalama Değerler Tablosunda Yer Alan
37. Maddenin Frekans ve Yüzde Dağılımları

	Frekans	Yüzde (%)
Önemli Değil	1.153	46,8
Az Önemli	402	16,3
Orta Derecede Önemli	401	16,3
Önemli	269	10,9
Çok Önemli	241	9,8
Toplam	2.466	100,0

Otuz altıncı (36) sırada yer alan “tercih aşamasında arkadaşlarımın tavsiyeleri” maddesine verilen cevapların frekans ve yüzde dağılımlarına Tablo: 33’de bakıldığında 543 katılımcının % 22,0’lık oranla “önemli değil”, 769 katılımcının % 31,2’lik oranla “az önemli” ve 757 katılımcının ise % 30,7’lik oranla “orta derecede önemli” seçeneğini işaretlediği görülmektedir. “Önemli değil” ve ‘az önemli” cevabı verenlerin toplam yüzdesi % 53,2 ile toplam katılımcıların yarısından fazlasını oluşturmaktadır. Tüm katılımcıların bu maddeye verdiği cevabın aritmetik ortalaması 2,4398 ile “az önemli” seçeneğinin puan aralığında (1,80-2,59) olduğundan, “tercih edeceğim üniversitenin ailemin yaşadığı şehirde olması” maddesinin ortaöğretim son sınıf öğrencilerinin üniversite tercihinde az önemli olduğu söylenebilmektedir.

Tablo: 33- Ortalama Değerler Tablosunda Yer Alan
36. Maddenin Frekans ve Yüzde Dağılımları

	Frekans	Yüzde (%)
Önemli Değil	543	22,0
Az Önemli	770	31,2
Orta Derecede Önemli	757	30,7
Önemli	318	12,9
Çok Önemli	78	3,2
Toplam	2.466	100,0

Otuz beşinci (35) sırada yer alan “tercih edeceğim üniversitenin ailemin yaşadığı şehre yakın olması” maddesine verilen cevapların frekans ve yüzde dağılımlarına Tablo: 34’de bakıldığında 905 katılımcının % 36,7’lik oranla “önemli değil” seçeneğini işaretlediği görülmektedir. “Az önemli” seçeneğini işaretleyen 428, “orta derecede önemli” seçeneğini işaretleyen 462 ve “önemli” seçeneğini işaretleyen 415 katılımcının yüzdesi ise sırası ile % 17,3, % 18,7 ve %16,3 ile birbirine oldukça yakın oranlar aldığı gözlemlenmiştir. Tüm katılımcıların bu maddeye verdiği cevabın aritmetik ortalaması 2,4686 ile “az önemli” seçeneğinin puan aralığında (1,80-2,59) olduğundan, “tercih edeceğim üniversitenin ailemin yaşadığı şehre yakın olması” maddesinin ortaöğretim son sınıf öğrencilerinin üniversite tercihinde az önemli olduğu söylenebilmektedir.

Tablo: 34- Ortalama Değerler Tablosunda Yer Alan
35. Maddenin Frekans ve Yüzde Dağılımları

	Frekans	Yüzde (%)
Önemli Değil	905	36,7
Az Önemli	428	17,3
Ora Derecede Önemli	462	18,7
Önemli	415	16,8
Çok Önemli	256	10,4
Toplam	2.466	100,0

Otuz dördüncü (34) sırada yer alan “benim için hangi bölüm olduğu değil, istediğim üniversitelerden biri olması” maddesine verilen cevapların frekans ve yüzde dağılımlarına Tablo: 35’de bakıldığında 580 katılımcının % 23,5’lik oranla “önemli değil” ve 539 katılımcının ise “az önemli” seçeneğini işaretlediği görülmektedir. “Orta derecede önemli” seçeneğini işaretleyen 725 katılımcının oranının ise % 29,24 ile tüm cevap şıkları arasında en yüksek orana sahip olduğu gözlemlenmiştir. Tüm katılımcıların bu maddeye verdiği cevabın aritmetik ortalaması 2,6348 ile “orta derecede önemli” seçeneğinin puan aralığında (2,60-3,40) olduğundan, “benim için hangi bölüm olduğu değil, istediğim üniversitelerden

biri olması” maddesinin ortaöğretim son sınıf öğrencilerinin üniversite tercihinde orta derecede önemli olduğu söylenebilmektedir.

Tablo: 35 - Ortalama Değerler Tablosunda Yer Alan
34. Maddenin Frekans ve Yüzde Dağılımları

	Frekans	Yüzde (%)
Önemli Değil	580	23,5
Az Önemli	539	21,9
Orta Derecede Önemli	725	29,4
Önemli	431	17,5
Çok Önemli	185	7,5
Toplam	2.466	100,0

Otuz üçüncü (33) sırada yer alan “tercih aşamasında ailemin, akrabalarımın ve yakınlarımın tavsiyeleri” maddesine verilen cevapların frekans ve yüzde dağılımlarına Tablo: 36’da bakıldığında 448 katılımcının % 18,2’lik oranla “önemli değil” ve 592 katılımcının ise % 24 ile “az önemli” seçeneğini işaretlediği görülmektedir. “Orta derecede önemli” seçeneğini işaretleyen 826 katılımcının oranının ise % 33,5 ile tüm cevap şıkları arasında en yüksek orana sahip olduğu gözlemlenmiştir. Tüm katılımcıların bu maddeye verdiği cevabın aritmetik ortalaması 2,6951 ile “orta derecede önemli” seçeneğinin puan aralığında (2,69-3,19) olduğundan, “benim için hangi bölüm olduğu değil, istediğim üniversitelerden biri olması” maddesinin ortaöğretim son sınıf öğrencilerinin üniversite tercihinde orta derecede önemli olduğu söylenebilmektedir.

Tablo: 36 - Ortalama Değerler Tablosunda Yer Alan
33. Maddenin Frekans ve Yüzde Dağılımları

	Frekans	Yüzde (%)
Önemli Değil	448	18,2
Az Önemli	592	24,0
Ora Derecede Önemli	826	33,5
Önemli	464	18,8
Çok Önemli	136	5,5
Toplam	2.466	100,0

Ölçekteki ifadelerinin Tablo: 26’da yer alan aritmetik ortalamaları, 1,00 - 1,79 “Önemli Değil”; 1,80-2,59 “Az Önemli”; 2,60-3,39 “Orta Derecede Önemli”; 3,40-4,19 “Önemli”; 4,20-5,00 “Çok Önemli” puan aralıklarına göre tekrar yorumlandığında her bir maddeye katılımcılar tarafından verilen cevapların önem düzeyleri Tablo: 37’deki gibi olacaktır.

Tablo: 37’ye bakıldığında ortaöğretim son sınıf öğrencilerinin üniversite tercihinde ölçekteki maddelerden 14 tanesinin çok önemli, 10 tanesinin önemli, 10 tanesinin orta derecede önemli ve 3 tanesinin ise az önemli düzeyinde olduğu gözlemlenmiştir. Önemli değil düzeyinde hiçbir madde yer almamıştır.

Tablo: 37 - Ölçekteki Maddelerin Önem Düzeyi

Sıra	Madde	Önem Düzeyi
1	Tercih edeceğim üniversitenin mezunlarının işe yerleşme oranının yüksek olması.	Çok Önemli
2	Tercih edeceğim üniversitenin mezunlarının iş başvurularında tercih edilmesi ve prestijli işlerde çalışması.	Çok Önemli
3	İstediğim bölümün tercih edeceğim üniversitede olması.	Çok Önemli
4	Tercih edeceğim üniversitedeki derslik, laboratuvar imkânlarının yeterliliği ve kalitesi.	Çok Önemli
5	Tercih edeceğim üniversitenin akademik kalitesi.	Çok Önemli
6	Tercih edeceğim üniversitenin sunduğu eğitim imkânlarının zenginliği (çift anadal imkânı, yurtdışı imkânları, kaliteli staj imkânları).	Çok Önemli

Tablo: 37 - Ölçekteki Maddelerin Önem Düzeyi (Devam)

7	Ödeyeceğim eğitim ücretinin (üniversitenin yıllık ücreti) aile bütçesini aşmaması.	Çok Önemli
8	Tercih edeceğim üniversitenin sağladığı burs imkânları (eğitim ücreti alınmaması, ayrıca aylık ödenecek burs miktarı).	Çok Önemli
9	Tercih edeceğim üniversitenin mezunlarının, yurt içinde/dışında prestijli üniversitelerde yüksek lisans/ doktora yapması.	Çok Önemli
10	Tercih edeceğim üniversitedeki sosyal, kültürel (tiyatro, sinema salonu vb.) ve sportif mekânların(yüzme havuzu, spor salonu vb.) çeşitliliği ve kolay kullanım imkânları.	Çok Önemli
11	Tercih edeceğim üniversitenin diplomasının yurt dışında da geçerli olması.	Çok Önemli
12	Tercih edeceğim üniversitenin en iyi üniversiteler sıralamasında üst sıralarda olması.	Çok Önemli
13	Tercih edeceğim üniversitenin kampüsüne ulaşım kolaylığı ve öğrenci servislerinin bulunması.	Çok Önemli
14	Tercih edeceğim üniversitedeki yurt yaşam standartlarının yüksek olması ve her öğrenciye kalma imkânının sağlanması.	Çok Önemli
15	Tercih edeceğim üniversitenin kampüs alanının büyüklüğü ve yeşil alanının çokluğu.	Önemli
16	Tercih edeceğim üniversite için eğitim ücreti ödememem .	Önemli
17	Tercih edeceğim üniversitenin bulunduğu şehirdeki sosyal hayatın cazip olması.	Önemli
18	Tercih edeceğim üniversitenin sadece ülkemizde değil dünyada da tanınması.	Önemli
19	Tercih edeceğim üniversitenin herkes tarafından iyi bilinen bir üniversite olması (marka değeri).	Önemli
20	Tercih edeceğim üniversitenin sağlayacağı ücretsiz yurt imkânı.	Önemli
21	Tercih edeceğim üniversitede yabancı dil hazırlık eğitiminin olması.	Önemli
22	Tercih öncesi üniversitenin kampüsünü ziyaret etmek.	Önemli
23	Tercih edeceğim üniversitenin taban puanlarının yüksek olması.	Önemli
24	Tercih etmek istediğim Üniversitenin mezunlarının tavsiyeleri.	Önemli
25	Tercih edeceğim üniversitede arkadaşlarımın olması.	Orta Derecede Önemli
26	Üniversite hakkında TV, Gazete ve İnternet reklamları aracılığı ile edindiğim bilgiler.	Orta Derecede Önemli

Tablo: 37 - Ölçekteki Maddelerin Önem Düzeyi (Devam)

27	Üniversitenin web sitesinden edindiğim bilgiler.	Orta Derecede Önemli
28	Üniversite görevlilerinin/akademisyenlerinin eğitim gördüğüm lisede/dershane de tanıtım yapması.	Orta Derecede Önemli
29	Üniversitenin tanıtım broşürlerinden edindiğim bilgiler.	Orta Derecede Önemli
30	Tercih aşamasında dersane rehber öğretmenimin tavsiyeleri.	Orta Derecede Önemli
31	Tercih aşamasında okul rehber öğretmenimin tavsiyeleri.	Orta Derecede Önemli
32	Üniversite hayatı ve kendi başıma yaşamayı tecrübe etmek için, tercih edeceğim üniversitenin ailemin yaşadığı şehirde olmaması .	Orta Derecede Önemli
33	Tercih aşamasında ailemin, akrabalarımın ve yakınlarımlarımın tavsiyeleri.	Orta Derecede Önemli
34	Benim için hangi bölüm olduğu değil, istediğim üniversitelerden biri olması.	Orta Derecede Önemli
35	Tercih edeceğim üniversitenin ailemin yaşadığı şehre yakın olması.	Az Önemli
36	Tercih aşamasında arkadaşlarımlarımın tavsiyeleri.	Az Önemli
37	Tercih edeceğim üniversitenin ailemin yaşadığı şehirde olması.	Az Önemli

6.5.9. Ölçekteki Değişkenler ile İlgili Hipotezlerin Analizi

- H_{1a} : Öğrencilerin üniversite tercihi yaparken arkadaşlarının, ailelerinin, rehber öğretmenlerinin ve mezunların tavsiyelerini alma ile ilgili görüşleri arasında fark yoktur.
- H_{1b} : Öğrencilerin üniversite tercihi yaparken arkadaşlarının, ailelerinin, rehber öğretmenlerinin ve mezunların tavsiyelerini alma ile ilgili görüşleri arasında fark vardır.

H_{1a} ve H_{1b} hipotezlerinin analizi için Friedman testi uygulanmıştır. Tablo: 38’de yer alan değerler incelendiğinde Friedman test istatistiğinin anlamlılık değeri $p < 0,05$ olduğundan H_{1b} hipotezi kabul edilir. Buna göre, ortaöğretim son sınıf öğrencilerinin üniversite tercihi yaparken önemli kişi tavsiyesi alma ile ilgili görüşleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark vardır ve tercih edecekleri üniversitenin mezunlarının tavsiyeleri önem sırasında birinci sırada yer alırken, bunu rehber

öğretmen tavsiyesi, aile ve yakınların tavsiyeleri ile arkadaş tavsiyesi izlemektedir. Bu bulgunun, literatürde yer alan diğer çalışmaların sonuçlarında ortaya çıkan üniversite tercihinde rehber öğretmen tavsiyesi²⁶⁸ ve arkadaş tavsiyesinin²⁶⁹ daha önemli olduğu bulgularından farklı olduğu görülmektedir.

Tablo: 38 - Friedman Testi İstatistikleri ve Ailenin, Rehber Öğretmenlerin ve Mezunların Tavsiyelerini Almanın Ortalama Sıraları

Önemli Kişi Tavsiyesi Alma Boyutları	Ortalama Sıra	N	χ^2	sd	p
Üniversitenin mezunlarının tavsiyeleri.	4,01				
Dershane rehber öğretmenimin tavsiyeleri.	2,93	2.466	2.005,18	4	0,000
Okul rehber öğretmenimin tavsiyeleri.	2,88				
Ailemin ve yakınlarımın tavsiyeleri.	2,80				
Arkadaşlarımın tavsiyeleri	2,39				

N: Frekans Sayısı; χ^2 : Ki Kare Değeri; sd: Serbestlik Derecesi

- H_{2a}: Kadın öğrenciler ile erkek öğrencilerin tercih edeceği üniversitenin bulunduğu şehrin ailelerinin yaşadığı şehirde olması ile ilgili görüşleri arasında fark yoktur.
- H_{2b}: Kadın öğrenciler ile erkek öğrencilerin tercih edeceği üniversitenin bulunduğu şehrin ailelerinin yaşadığı şehirde olması ile ilgili görüşleri arasında fark vardır.

H_{2a} ve H_{2b} hipotezlerinin analizi için Mann Whitney U testi uygulanmıştır. Mann Whitney U testinin istatistik değerinin (U) anlamlılık değeri $p < 0,05$ olduğundan H_{2b} hipotezi kabul edilir. Buna göre, kadın ve erkek öğrencilerin tercih edecekleri üniversitenin bulunduğu şehrin ailelerinin yaşadığı şehirde olması ile ilgili görüşleri istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir. Tablo: 39'da görüleceği üzere kadın öğrencilerin ortalama sırası (1.271,13) erkek öğrencilerin ortalama sırasından (1.181,17) büyük olduğundan, kadın öğrenciler için tercih edecekleri üniversitenin

²⁶⁸ Maringe, a.g.m., s.473

²⁶⁹ Boatwright, Ching, a.g.m., s. 84

bulunduğu şehrin ailelerinin yaşadığı şehirde olmasının önem düzeyi erkek öğrencilere göre anlamlı derecede yüksektir.

Tablo: 39 - Mann Whitney U Testi İstatistikleri ve Cinsiyet Göre Üniversitenin Bulunduğu Şehrin Ailenin Yaşadığı Şehirde Olmasının Ortalama Sırası

Cinsiyet	N	Ortalama Sıra	U	Z	p
Kadın Öğrenciler	1412	1.271,13	689.576	3,271	0,001
Erkek Öğrenciler	1053	1.181,17			
Toplam	2465				

N: Frekans Sayısı; U: Test İstatistik Değeri; Z: Standartlaştırılmış Test İstatistik Değeri

- H_{3a}: Kadın öğrenciler ile erkek öğrencilerin tercih edeceği üniversitenin bulunduğu şehrin ailelerinin yaşadığı şehre yakın olması ile ilgili görüşleri arasında fark yoktur.
- H_{3b}: Kadın öğrenciler ile erkek öğrencilerin tercih edeceği üniversitenin bulunduğu şehrin ailelerinin yaşadığı şehre yakın olması ile ilgili görüşleri arasında fark vardır.

H_{3a} ve H_{3b} hipotezlerinin analizi için Mann Whitney U testi uygulanmıştır. Mann Whitney U testinin istatistik değeri(U)= 636.621 için anlamlılık değeri $p < 0,05$ olduğundan H_{3b} hipotezi kabul edilir. Buna göre, kadın ve erkek öğrencilerin tercih edecekleri üniversitenin bulunduğu şehrin ailelerinin yaşadığı şehre yakın olması ile ilgili görüşleri istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir. Tablo: 40'da da görüleceği üzere kadın öğrencilerin ortalama sırası (1.308,64) erkek öğrencilerin ortalama sırasından (1.131,58) büyük olduğundan, kadın öğrenciler için tercih edecekleri üniversitenin bulunduğu şehrin ailelerinin yaşadığı şehre yakın bir şehirde olmasının önem düzeyi erkek öğrencilere göre anlamlı derecede yüksektir.

Tablo: 40 - Mann Whitney U Testi İstatistikleri ve Cinsiyete Göre Üniversitenin Bulunduğu Şehrin Yakınlığının Ortalama Sırası

Cinsiyet	N	Ortalama Sıra	U	Z	p
Kadın Öğrenciler	1.412	1.308,64	636.621	6,326	0,000
Erkek Öğrenciler	1.053	1.131,58			
Toplam	2.465				

N: Frekans Sayısı; U: Test İstatistik Değeri; Z: Standartlaştırılmış Test İstatistik Değeri

- H_{4a} : Kadın öğrenciler ile erkek öğrencilerin tercih edeceği üniversitenin bulunduğu şehrin ailelerinin yaşadığı şehirde olmaması ile ilgili görüşleri arasında fark yoktur.
- H_{4b} : Kadın öğrenciler ile erkek öğrencilerin tercih edeceği üniversitenin bulunduğu şehrin ailelerinin yaşadığı şehirde olmaması ile ilgili görüşleri arasında fark vardır.

H_{4a} ve H_{4b} hipotezlerini analiz etmek için Mann Whitney U testi uygulanmıştır. Mann Whitney U testinin istatistik değeri(U)= 708.909 için anlamlılık değeri $p < 0,05$ olduğundan H_{4b} hipotezi kabul edilir. Buna göre, kadın ve erkek öğrencilerin tercih edecekleri üniversitenin bulunduğu şehrin ailelerinin yaşadığı şehirde olmaması ile ilgili görüşleri istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir. Tablo: 41’de de görüleceği üzere kadın öğrencilerin ortalama sırası (1.257,44) ile erkek öğrencilerin ortalama sırasından (1.200,23) büyük olduğundan, kadın öğrenciler için tercih edecekleri üniversitenin bulunduğu şehrin ailelerinin yaşadığı şehirde olmamasının önem düzeyi erkek öğrencilere göre anlamlı derecede yüksektir.

Tablo: 41 - Mann Whitney U Testi İstatistikleri ve Cinsiyet Göre Üniversitenin Bulunduğu Şehrin Ailenin Yaşadığı Şehirde Olmamasının Ortalama Sırası

Cinsiyet	N	Ortalama Sıra	U	Z	p
Kadın Öğrenciler	1.412	1.257,44	708.909	2,02	0,043
Erkek Öğrenciler	1.053	1.200,23			
Toplam	2.465				

N: Frekans Sayısı; U: Test İstatistik Değeri; Z: Standartlaştırılmış Test İstatistik Değeri

H_{2b} ve H_{3b} hipotezlerinin kabulü sonucunda ortaya çıkan kadın öğrencilerin ailelerinin bulunduğu ve ailelerine yakın şehirlerdeki üniversiteleri seçme eğiliminde olmaları bulgusu literatür²⁷⁰ ile benzerlik gösterirken, H_{3b} hipotezinin kabulü sonrasında ortaya çıkan bulgu ise benzerlik göstermemektedir.

- H_{5a}: Öğrencilerin üniversite tercihi yaparken rehber öğretmen tavsiyesi almaları ile ilgili görüşleri ailelerin eğitim seviyesine göre farklılık göstermemektedir.
- H_{5b}: Öğrencilerin üniversite tercihi yaparken rehber öğretmen tavsiyesi almaları ile ilgili görüşleri ailelerin eğitim seviyesine göre farklılık göstermektedir.

H_{5a} ve H_{5b} hipotezlerinin analizi için Kruskal Wallis testi uygulanmıştır. Kruskal Wallis test istatistiğinin anlamlılık değeri $p < 0,05$ olduğundan H_{5b} hipotezi kabul edilir. Buna göre, ortaöğretim son sınıf öğrencilerinin üniversite tercihi yaparken rehber öğretmen tavsiyesi ile ilgili görüşleri ailelerinin eğitim seviyelerine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir. Fakat Tablo: 43'de eğitim seviyelerinin ikili karşılaştırmalarına bakıldığında ise sadece doktora ile lise, yüksek lisans ile lise ve üniversite ile lise eğitim seviyeleri arasındaki anlamlılık değerinin $p < 0,05$ olduğu görülmektedir. Bu durumda, doktora ile lise, yüksek lisans ile lise ve üniversite ile lise eğitim seviyeleri için rehber öğretmen tavsiye alma düzeyleri arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı değişiklikler gösterirken, diğer eğitim seviyeleri arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı değişiklikler göstermemektedir. Tablo: 42'de eğitim seviyelerine göre rehber öğretmen tavsiyesi alma ortalama sıralarına bakıldığında;

- Ailesi doktora eğitim seviyesine sahip öğrencilerin rehber öğretmen tavsiyesi alma ortalama sırası (1.125,52) ailesi lise eğitim seviyesine sahip öğrencilerin rehber öğretmen tavsiyesi alma ortalama sırasından (1.314,91) küçük olduğundan, ailenin eğitim seviyesi yükseldikçe ortaöğretim son sınıf öğrencilerinin rehber öğretmen tavsiyesi alma düzeyleri anlamlı derecede düşmektedir.
- Ailesi yüksek lisans eğitim seviyesine sahip öğrencilerin rehber öğretmen tavsiyesi alma ortalama sırası (1.166,45) ailesi lise eğitim seviyesine sahip öğrencilerin rehber öğretmen tavsiyesi alma ortalama sırasından (1.314,91)

²⁷⁰ Hearn, a.g.m., s. 25-27.

küçük olduğundan, ailenin eğitim seviyesi yükseldikçe ortaöğretim son sınıf öğrencilerinin rehber öğretmen tavsiyesi alma düzeyleri anlamlı derecede düşmektedir.

- Ailesi üniversite eğitim seviyesine sahip öğrencilerin rehber öğretmen tavsiyesi alma ortalama sırası (1.194,44) ailesi lise eğitim seviyesine sahip öğrencilerin rehber öğretmen tavsiyesi alma ortalama sırasından (1.314,91) küçük olduğundan, ailenin eğitim düzeyi yükseldikçe ortaöğretim son sınıf öğrencilerinin rehber öğretmen tavsiyesi alma düzeyleri anlamlı derecede düşmektedir.

Bu sonuçlara göre, söz konusu eğitim seviyeleri için ortaöğretim son sınıf öğrencilerinin ailelerinin eğitim düzeyi yükseldikçe rehber öğretmen tavsiyesi alma düzeylerinin anlamlı derecede düştüğü görülmektedir.

Tablo: 42 - Kruskal – Wallis Test İstatistikleri ve Ailenin Eğitim Seviyesine Göre Rehber Öğretmen Tavsiyesinin Öneminin Ortalama Sırası

Eğitim Seviyesi	N	Ortalama Sıra	χ^2	sd	p
İlkokul	187	1.247,30			
Ortaokul	172	1.249,12			
Lise	590	1.314,91	15.997	5	0,007
Üniversite	1.189	1.194,44			
Yüksek Lisans	209	1.166,45			
Doktora	104	1.125,52			
Toplam	2451				

N: Frekans Sayısı; χ^2 : Ki Kare Değeri; sd: Serbestlik Derecesi

Tablo: 43 - Kruskal – Wallis Testi –Eğitim Seviyelerinin İkili Karşılaştırmaları

Eğitim Seviyesi	Test İstatistiği	p
Doktora-Yüksek Lisans	40,935	1,000
Doktora-Üniversite	71,521	1,000
Doktora-Lise	189,390	0,011
Doktora-Ortaokul	123,600	1,000
Doktora-İlkokul	121783	1,000
Yüksek Lisans- Üniversite	27,988	1,000
Yüksek Lisans- Lise	148,455	0,008
Yüksek Lisans- Ortaokul	82,665	1,000
Yüksek Lisans- İlkokul	80,848	1,000
Üniversite-Lise	120,467	0,009
Üniversite-Ortaokul	54,676	1,000
Üniversite-İlkokul	52,859	1,000
İlkokul-Ortaokul	-1,817	1,000
İlkokul-Lise	-67,607	1,000
Ortaokul-Lise	-65,790	1,000

N: 2451; χ^2 Kruskal-Wallis(5): 15.997; p: 0,007

- H_{6a} : Öğrencilerin üniversite tercihi yaparken rehber öğretmen tavsiyesi almaları ile ilgili görüşleri ailelerinin gelir seviyesine göre farklılık göstermemektedir.
- H_{6b} : Öğrencilerin üniversite tercihi yaparken rehber öğretmen tavsiyesi almaları ile ilgili görüşleri ailelerinin gelir seviyesine göre farklılık göstermektedir.

H_{6a} ve H_{6b} hipotezlerinin analizi için Kruskal Wallis testi uygulanmıştır. Kruskal Wallis test istatistiğinin anlamlılık değeri $p < 0,05$ olduğundan H_{5b} hipotezi kabul edilir. Buna göre, ortaöğretim son sınıf öğrencilerinin üniversite tercihi yaparken rehber öğretmen tavsiyesi alma düzeyleri ailelerinin gelir seviyelerine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir. Fakat Tablo: 45’de gelir

seviyelerinin ikili karşılaştırmalarına bakıldığında ise sadece 4.000-6.000 TL arası ile 2.000-4.000 TL arası, 4.000-6.000 TL ile arası 900-2.000 TL arası, 10.000 TL ve üzeri ile 2.000-4000 TL arası ve 10.000 TL ve üzeri ile 900-2.000 TL arası gelir seviyeleri arasındaki anlamlılık değerinin $p < 0,05$ olduğu görülmektedir. Bu durumda, söz konusu gelir seviyeleri arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı değişiklikler gösterirken, diğer gelir seviyeleri arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı değişiklikler göstermemektedir. Tablo: 44'de gelir seviyelerine göre rehber öğretmen tavsiyesi alma ortalama sıralarına bakıldığında;

- Ailesi 4.000-6.000 TL arası gelir seviyesine sahip öğrencilerin rehber öğretmen tavsiyesi alma ortalama sırası (1.083,44) ailesi 2.000-4000 TL arası gelir seviyesine sahip öğrencilerin rehber öğretmen tavsiyesi alma ortalama sırasından (1.212,54) küçük olduğundan, ailenin gelir seviyesi yükseldikçe ortaöğretim son sınıf öğrencilerinin rehber öğretmen tavsiyesi alma düzeyleri anlamlı derecede düşmektedir.
- Ailesi 4.000-6.000 TL arası gelir seviyesine sahip öğrencilerin rehber öğretmen tavsiyesi alma ortalama sırası (1.083,44) ailesi 900-2.000 TL arası gelir seviyesine sahip öğrencilerin rehber öğretmen tavsiyesi alma ortalama sırasından (1.232,41) küçük olduğundan, ailenin gelir seviyesi yükseldikçe ortaöğretim son sınıf öğrencilerinin rehber öğretmen tavsiyesi alma düzeyleri anlamlı derecede düşmektedir.
- Ailesi 10,000 TL ve üzeri gelir seviyesine sahip öğrencilerin rehber öğretmen tavsiyesi alma ortalama sırası (1.112,46) ailesi 2.000 – 4.000 TL arası gelir seviyesine sahip öğrencilerin rehber öğretmen tavsiyesi alma ortalama sırasından (1.212,54) küçük olduğundan, ailenin gelir düzeyi yükseldikçe ortaöğretim son sınıf öğrencilerinin rehber öğretmen tavsiyesi alma düzeyleri anlamlı derecede düşmektedir.
- Ailesi 10,000 TL ve üzeri gelir seviyesine sahip öğrencilerin rehber öğretmen tavsiyesi alma ortalama sırası (1.112,46) 900-2.000 TL arası gelir seviyesine sahip öğrencilerin rehber öğretmen tavsiyesi alma ortalama sırasından (1.232,41) küçük olduğundan, ailenin gelir düzeyi yükseldikçe ortaöğretim son sınıf öğrencilerinin rehber öğretmen tavsiyesi alma düzeyleri anlamlı derecede düşmektedir.

Bu sonuçlara göre, söz konusu gelir seviyeleri için ortaöğretim son sınıf öğrencilerinin ailelerinin gelir seviyesi yükseldikçe rehber öğretmen tavsiyesi alma düzeylerinin anlamlı derecede düştüğü görülmektedir.

Tablo: 44 - Kruskal-Wallis Testi İstatistikleri ve Ailenin Gelir Seviyesine Göre Rehber Öğretmen Tavsiyesinin Öneminin Ortalama Sırası

Gelir Seviyesi	N	Ortalama Sıra	χ^2	sd	p
0-900 TL arası	80	1.095,11			
900-2000 TL arası	412	1.232,41			
2000-4000 TL arası	870	1.212,54	17.897	5	0,003
4000-6000 TL arası	486	1.083,44			
6000-10000 TL arası	278	1.179,03			
10000 TL ve üzeri	217	1.112,46			
Toplam	2.343				

N: Frekans Sayısı; χ^2 : Ki Kare Değeri; sd: Serbestlik Derecesi

Tablo: 45 - Kruskal – Wallis Testi –Gelir Seviyelerinin İkili Karşılaştırmaları

Gelir Seviyesi	Test İstatistiği	p
4.000-6.000 TL arası - 0-900 TL arası	11,689	1,000
4.000-6.000 TL arası – 10.000 TL ve üzeri	-29,019	1,000
4.000-6.000 TL arası - 6.000-10.000 TL arası	-95,697	0,059
4.000-6.000 TL arası - 2.000-4.000 TL arası	129,103	0,010
4.000-6.000 TL arası - 900-2.000 TL arası	140,972	0,013
0-900 TL arası - 10.000 TL ve üzeri	-17,350	1,000
0-900 TL arası - 6.000-10.000 TL arası	-83,928	1,000
0-900 TL arası - 2.000-4.000 TL arası	-117,434	1,000
0-900 TL arası - 900-2.000 TL arası	-137,303	1,000
10.000 TL ve üzeri - 6.000-10.000 TL arası	66,576	1,000

Tablo: 45 - Kruskal – Wallis Testi –Gelir Seviyelerinin İkili Karşılaştırmaları (Devam)

10.000 TL ve üzeri - 2.000-4.000 TL arası	100,084	0,049
10.000 TL ve üzeri - 900 - 2000TL arası	119,953	0,032
6.000-10.000 TL arası- 2000-4000 TL arası	33,506	1,000
6.000-10.000 TL arası- 900-2000 TL arası	53,375	1,000
2000-4000 TL arası – 900-2.000 TL arası	19,869	1,000
N: 2.343; χ^2 Kurskal-Wallis(5): 17.897; p: 0,003		

- H_{7a} : Öğrencilerin üniversite tercihi yaparken ailelerinin tavsiyelerini almaları ile ilgili görüşleri ailelerin eğitim seviyesine göre farklılık göstermemektedir.
- H_{7b} : Öğrencilerin üniversite tercihi yaparken ailelerinin tavsiyelerini almaları ile ilgili görüşleri ailelerin eğitim seviyesine göre farklılık göstermektedir.

H_{7a} ve H_{7b} hipotezlerinin analizi için Kruskal Wallis testi uygulanmıştır. Kruskal Wallis test istatistiğinin anlamlılık değeri Tablo: 46’de görüldüğü üzere $p > 0,05$ olduğundan H_{7a} hipotezi kabul edilir. Buna göre, ortaöğretim son sınıf öğrencilerinin üniversite tercihi yaparken ailelerinin tavsiyelerini alma düzeyleri ailelerinin eğitim seviyelerine göre bir farklılık gösterse de, bu fark istatistiksel olarak anlamlı değildir.

Tablo: 46 - Kruskal-Wallis Testi İstatistikleri ve Ailenin Eğitim Seviyesine Göre Aile Tavsiyesinin Öneminin Ortalama Sırası

Eğitim Seviyesi	N	Ortalama Sıra	χ^2	sd	p
İlkokul	187	1.111,73			
Ortaokul	172	1.229,03			
Lise	590	1.261,96	8.421	5	0,134
Üniversite	1.189	1.236,07			
Yüksek Lisans	209	1.201,02			
Doktora	104	1.157,52			
Toplam	2.451				
N: Frekans Sayısı; χ^2 : Ki Kare Değeri; sd: Serbestlik Derecesi					

- H_{8a} : Öğrencilerin üniversite tercihi yaparken ailelerinin tavsiyelerini almaları ile ilgili görüşleri ailelerin gelir seviyesine göre farklılık göstermemektedir.
- H_{8b} : Öğrencilerin üniversite tercihi yaparken ailelerinin tavsiyelerini almaları ile ilgili görüşleri ailelerin gelir seviyesine göre farklılık göstermektedir.

H_{8a} ve H_{8b} hipotezlerinin analizi için Kruskal Wallis testi uygulanmıştır. Kruskal Wallis test istatistiğinin anlamlılık değeri Tablo: 47’de görüldüğü üzere $p > 0,05$ olduğundan H_{8a} hipotezi kabul edilir. Buna göre, ortaöğretim son sınıf öğrencilerinin üniversite tercihi yaparken ailelerinin tavsiyelerini alma düzeyleri ailelerinin gelir seviyelerine göre bir farklılık gösterse de, bu fark istatistiksel olarak anlamlı değildir.

Tablo: 47 - Kruskal-Wallis Testi İstatistikleri ve Ailenin Gelir Seviyesine Göre Aile Tavsiyesinin Öneminin Ortalama Sırası

Gelir Seviyesi	N	Ortalama Sıra	χ^2	sd	p
0 – 900	80	1.117,63			
900 – 2.000 TL arası	412	1.195,33			
2.000 – 4.000 TL arası	870	1.178,58	2.216	5	0,819
4.000 – 6.000 TL arası	486	1.157,92			
6.000 – 10.000 TL arası	278	1.186,06			
10.000 TL ve üzeri	217	1.134,89			
Toplam	2.343				

N: Frekans Sayısı; χ^2 : Ki Kare Değeri; sd: Serbestlik Derecesi

H_{5b} ve H_{6b} hipotezlerinin kabulü sonucunda ortaya çıkan öğrencilerin ailelerinin eğitim seviyesi ve gelir seviyesi yükseldikçe rehber öğretmenlere danışma eğilimi azalmaktadır veya eğitim ve gelir seviyesi düştükçe rehber öğretmen tavsiyesine güvenme eğilimi artmaktadır bulgusu literatür²⁷¹ ile benzerlik gösterirken, H_{7a} ve H_{8a} hipotezlerinin kabul edilmesinden dolayı ortaya çıkan bulgular istatistiksel olarak anlamlı değerler olmadığından ailelerin eğitim ve gelir seviyesi arttıkça öğrencilerin

²⁷¹ Paulsen, a.g.m., s. 69
Litten, a.g.m., s. 393-394.

tercih aşamasında ailelerinin tavsiyelerine daha fazla güvenme eğilimde olduklarına yönelik bir yorum yapılamamaktadır.

6.5.10. Faktör Analizi

Faktör analizinin uygulanabilmesi için ilk olarak örneklem yeterliliği ve küresellik testi sonuçlarına bakılmaktadır. Örneklem yeterliliği testi olan Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) ölçütü, değişkenler tarafından oluşturulan ortak varyans miktarını belirtmekte ve KMO değerinin 1'e yakın olması veri setinin analize uygun olduğunu belirtirken 0,5'in altına düşmesi ise veri setinin analize uygun olmadığını göstermektedir.

Tablo: 48'de ki değerler incelendiğinde, KMO örneklem yeterliliği test değerinin 0,887 ve Bartlett küresellik testinin değerleri ise χ^2 Bartlett (666): 31.687,422 ile anlamlılık değerinin $p= 0,000$ olduğu görülmektedir. KMO değeri 0,887 ile çok iyi düzeyde bulunduğundan, bu değer “Üniversite Tercihini Etkileyen Faktörler” ölçeğine faktör analizinin çok iyi biçimde uygulanabileceğini göstermektedir. Bunun yanında, Bartlett küresellik testinin anlamlılık değeri $p < 0,05$ olduğundan ölçeğe ilişkin korelasyon matrisinin birim matristen anlamlı derecede farklı olduğu sonucuna varılmıştır. Bu sonuçlara göre, veri seti faktör analizi için uygunluk şartlarını sağlamaktadır.

Tablo: 48 - KMO ve Bartlett Testi İstatistikleri.

Kaiser-Meyer-Olkin Değeri		0,887
Bartlett Testi	χ^2	32.168,098
	sd	666
	p	0,000
χ^2 : Ki Kare Değeri; sd: Serbestlik Derecesi; p: Anlamlılık Değeri		

Veri setinin faktör analizi uygulanabilir şartlarını sağlamasından sonra “Temel Bileşenler Analizi” metoduna dayalı olarak faktör analizi yapılmış ve elde edilen faktörlerin yorumlanabilirliğini arttırmak amacıyla “Varimax” dik döndürme yöntemi kullanılmıştır.

Temel bileşenler analizi ve Varimax dik döndürme tekniği ile veri setine yapılan faktör üretme işlemi ile elde edilen faktör analizi sonuçları incelendiğinde 2, 5, 13, 14, 23, 26, 28, 34 ve 35.'inci maddelerin birden fazla faktöre aynı veya yakın değerlerle yüklendiği belirlenmiş ve bu değişkenler çıkartılarak analiz tekrar yapılmıştır.

Analiz sonucunda oluşan Tablo: 49 incelendiğinde, özdeğeri (eigenvalue) 1'in üstünde olan 7 faktör olduğu görülmektedir. Bunun yanında aşağıda Şekil 1'deki çizgi grafiğine (Scree Plot) bakıldığında da, 7. faktörden sonra grafiğinin eğiminin önemli ölçüde azaldığı görülmektedir. Bu da bize faktör sayısının 6 veya 7 ile sınırlandırılabilceğini söylemektedir. Her iki sonuca göre "Üniversite Tercihini Etkileyen Faktörler" ölçeğindeki toplam varyansın % 60,043'ünü açıklayan 7 faktör elde edilmiş ve 1. faktör bu ölçekle ölçülmeye çalışılan özelliğin % 21,792'sini, 2. faktör % 10,520'sini, 3. faktör % 7,273'ünü, 4. faktör % 6,990'unu, 5. Faktör % 5,218'ini, 6. faktör % 4,274'ünü ve 7. faktör ise % 3,976'sını açıklamaktadır.

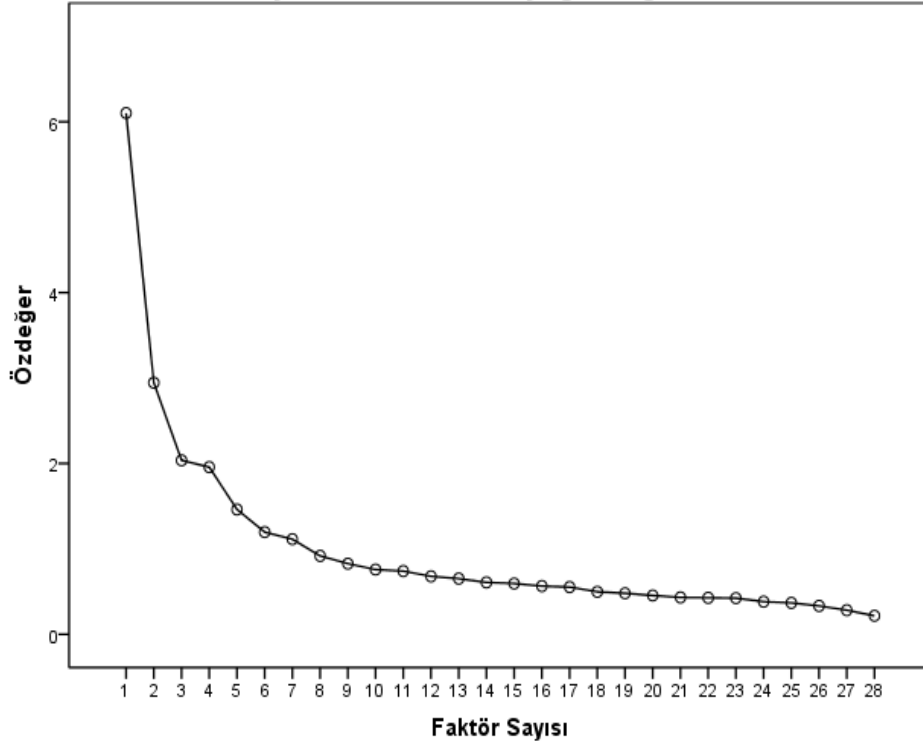
Tablo: 49 - Faktör Analizi Sonuçları - Açıklanan Varyans

Bileşenler	Başlangıç Öz Değerler			Varimax Yöntemi İle Döndürülmüş Özdeğerler		
	Toplam	Varyans %	Kümülatif %	Toplam	Varyans %	Kümülatif %
1	6,102	21,792	21,792	3,617	12,916	12,916
2	2,946	10,520	32,312	2,660	9,500	22,417
3	2,036	7,273	39,585	2,441	8,716	31,133
4	1,957	6,990	46,575	2,325	8,303	39,436
5	1,461	5,218	51,793	2,093	7,475	46,911
6	1,197	4,274	56,067	1,923	6,869	53,780
7	1,113	3,976	60,043	1,754	6,263	60,043
8	0,918	3,277	63,321			
9	0,827	2,955	66,275			
10	0,757	2,705	68,980			

Tablo: 49 - Faktör Analizi Sonuçları - Açıklanan Varyans (Devam)

11	0,740	2,644	71,624
12	0,678	2,422	74,046
13	0,652	2,329	76,375
14	0,607	2,169	78,544
15	0,595	2,125	80,669
16	0,565	2,017	82,686
17	0,553	1,975	84,662
18	0,498	1,777	86,439
19	0,480	1,715	88,154
20	0,454	1,622	89,776
21	0,432	1,542	91,318
22	0,427	1,524	92,842
23	0,424	1,514	94,356
24	0,382	1,363	95,719
25	0,368	1,314	97,033
26	0,332	1,185	98,218
27	0,282	1,008	99,226
28	0,217	0,774	100,000

Şekil 1: Faktörlere Ait Çizgi Grafiği

Tablo: 50 Döndürülmüş Faktör Matrisi incelendiğinde ölçekteki maddelerin neredeyse mükemmel şekilde faktörler altında yük aldığı görülmektedir. Bu durumda faktörlerin isimlendirilmesi de kolaylaşmaktadır. Bu kapsamda Tablo: 50'ye göre; Ölçekte gözlenen varyansın % 21,792'sına sahip birinci faktörün açıklanmasında, 'tercih edeceğim üniversitenin mezunlarının, yurt içinde/dışında prestijli üniversitelerde yüksek lisans/doktora yapması', 'tercih edeceğim üniversitenin diplomasının yurt dışında da geçerli olması', 'tercih edeceğim üniversitenin mezunlarının iş başvurularında tercih edilmesi ve prestijli işlerde çalışması', 'tercih edeceğim üniversitenin sunduğu eğitim imkânlarının zenginliği (çift anadal imkânı, yurtdışı imkânları, kaliteli staj imkânları)', 'tercih edeceğim üniversitenin akademik kalitesi', 'tercih edeceğim üniversitenin mezunlarının işe yerleşme oranının yüksek olması' ve 'istediğim bölümün tercih edeceğim üniversitede olması' maddelerinin katkıda bulunduğu görülmektedir. Bu maddeler incelendiğinde katılımcının tercih edeceği akademik programın özellikleri, bölüm tercihi ve kariyer imkânlarının önemini irdelemekte olduğu görülmektedir. Bu bakımdan literatüre göre iki ayrı faktör olan birinci faktör "*Akademik Program, Bölüm ve Kariyer İmkânları*" olarak isimlendirilmiştir. Bu bulgu, ortaöğretim öğrencilerinin meslek (bölüm) tercihi

yaparken mesleğin iş bulma oranını ve beklenen ortalama ücretini göz önünde bulundururken, üniversite öğrencilerinin ise mesleğe duyulan ilgi ve kişisel yetkinlik ile meslek tatminini ön planda tuttuğu bulgusuyla²⁷² örtüşmektedir.

Ölçekte gözlenen varyansın % 10,520'sine sahip ikinci faktörün açıklanmasında, 'üniversitenin tanıtım broşürlerinden edindiğim bilgiler', 'üniversitenin web sitesinden edindiğim bilgiler', 'üniversite hakkında TV, Gazete ve İnternet reklamları aracılığı ile edindiğim bilgiler' ve 'üniversite görevlilerinin / akademisyenlerinin eğitim gördüğüm lisede/dershane de tanıtım yapması' maddelerinin katkıda bulunduğu görülmektedir. Bu maddeler incelendiğinde katılımcının reklam ve tanıtım faaliyetleri sonucunda üniversite hakkında edindiği bilgilerin tercih aşamasındaki önemi ile ilgili olduğu görülmektedir. Bu bakımdan ikinci faktör literatüre uygun şekilde "*Reklam ve Tanıtım Faaliyetleri*" olarak isimlendirilmiştir.

Ölçekte gözlenen varyansın % 7,273'üne sahip üçüncü faktörün açıklanmasında, 'tercih edeceğim üniversite için eğitim ücreti ödememem', 'tercih edeceğim üniversitenin sağladığı burs imkânları (eğitim ücreti alınmaması, ayrıca aylık ödenecek burs miktarı)', 'ödeyeceğim eğitim ücretinin (üniversitenin yıllık ücreti) aile bütçesini aşmaması' ile 'tercih edeceğim üniversitenin sağlayacağı ücretsiz yurt imkânı' maddelerinin katkıda bulunduğu ve söz konusu maddelerin literatüre göre tercih aşamasındaki öğrenciler için eğitim ücreti ve burs imkânlarının önemini belirlemeye çalıştığı görülmektedir. Bu nedenle üçüncü faktör "*Eğitim Ücreti ve Burs İmkânları*" olarak isimlendirilmiştir.

Ölçekte gözlenen varyansın % 6,990'ına sahip dördüncü faktörün açıklanmasında, 'tercih aşamasında dersane rehber öğretmenimin tavsiyeleri', 'tercih aşamasında okul rehber öğretmenimin tavsiyeleri', 'tercih aşamasında arkadaşlarımla tavsiyeleri' ve 'tercih aşamasında ailemin, akrabalarımla ve yakınlarımla tavsiyeleri' maddeleri katkıda bulunmaktadır. Bu maddeler literatüre göre tercih aşamasında önemli gördüğü bir kişinin tavsiyesinin ne kadar önemli olduğunu ele aldığından dördüncü faktör "*Önemli Kişi (Aile / Arkadaş / Öğretmen) Tavsiyesi*" olarak isimlendirilmiştir.

²⁷² Ayhan, Atasay, a.g.m., s. 1730.

Ölçekte gözlenen varyansın % 5,218'ine sahip beşinci faktörün açıklanmasında, 'tercih edeceğim üniversitenin ailemin yaşadığı şehirde olması', 'tercih edeceğim üniversitenin ailemin yaşadığı şehre yakın olması' ve 'üniversite hayatı ve kendi başıma yaşamayı tecrübe etmek için, tercih edeceğim üniversitenin ailemin yaşadığı şehirde olmaması' maddelerinin katkıda bulunduğu görülmektedir. Bu maddeler ölçek içinde üniversitenin bulunduğu şehrin katılımcının ailesinin yaşadığı şehir ile yakınlık ve uzaklığının tercih aşamasındaki önemini ölçtüğünden, bu faktöre literatüre uygun olarak "*Konum (Üniversitenin Bulunduğu Şehir)*" ismi verilmiştir.

Ölçekte gözlenen varyansın % 4,274'üne sahip altıncı faktörün açıklanmasında, 'tercih edeceğim üniversitenin herkes tarafından iyi bilinen bir üniversite olması (marka değeri)', 'tercih edeceğim üniversitenin en iyi üniversiteler sıralamasında üst sıralarda olması' ve 'tercih edeceğim üniversitenin taban puanlarının yüksek olması' maddelerinin katkıda bulunduğu görülmektedir. Bu maddeler literatüre göre öğrencinin tercih aşamasında kurum ünü ve bilinirliğine ne kadar önem verdiğini inceleyen maddelerdir. Bu nedenle altıncı faktör "*Kurum Akademik Ünü ve Bilinirliği*" olarak isimlendirilmiştir.

Ölçekte gözlenen varyansın % 3,976'sına sahip yedinci faktörün açıklanmasında ise, 'tercih edeceğim üniversitenin kampüs alanının büyüklüğü ve yeşil alanının çokluğu', 'tercih edeceğim üniversitedeki sosyal, kültürel (tiyatro, sinema salonu vb.) ve sportif mekânların (yüzme havuzu, spor salonu vb.) çeşitliliği ve kolay kullanım imkânları' ile 'tercih edeceğim üniversitenin kampüsüne ulaşım kolaylığı ve öğrenci servislerinin bulunması' maddelerinin katkıda bulunduğu görülmektedir. Bu maddeler kampüsün fiziksel yapısı ile öğrenciye sağlanan sosyal, kültürel ve sportif imkânların tercih aşamasındaki önem derecesini belirlemeye çalışan maddelerdir. Bu bakımdan yedinci faktöre literatüre uygun olarak "*Kampüsün Büyüklüğü, Sosyal, Sportif ve Kültürel İmkânlar*" ismi verilmiştir.

Tablo: 50 - Döndürülmüş Faktör Matrisi

Madde	Bileşenler						
	1	2	3	4	5	6	7
Tercih edeceğim üniversitenin mezunlarının, yurt içinde/dışında prestijli üniversitelerde yüksek lisans/doktora yapması.	0,766						
Tercih edeceğim üniversitenin diplomasının yurt dışında da geçerli olması.	0,745						
Tercih edeceğim üniversitenin mezunlarının iş başvurularında tercih edilmesi ve prestijli işlerde çalışması.	0,702						
Tercih edeceğim üniversitenin sunduğu eğitim imkânlarının zenginliği (çift anadal imkânı, yurtdışı imkânları, kaliteli staj imkânları).	0,696						
Tercih edeceğim üniversitenin akademik kalitesi.	0,613						
Tercih edeceğim üniversitenin mezunlarının işe yerleşme oranının yüksek olması.	0,608						
İstedğim bölümün tercih edeceğim üniversitede olması.	0,417						
Üniversitenin tanıtım broşürlerinden edindiğim bilgiler.		0,849					
Üniversitenin web sitesinden edindiğim bilgiler.		0,795					
Üniversite hakkında TV, Gazete ve İnternet reklamları aracılığı ile edindiğim bilgiler.		0,784					
Üniversite görevlilerinin / akademisyenlerinin eğitim gördüğüm lisede/dershanede tanıtım yapması.		0,652					
Tercih edeceğim üniversite için eğitim ücreti ödememem.			0,776				
Tercih edeceğim üniversitenin sağladığı burs imkânları (eğitim ücreti alınmaması, ayrıca aylık ödenecek burs miktarı).			0,756				

Tablo: 50 - Döndürülmüş Faktör Matrisi (Devam)

Ödeyeceğim eğitim ücretinin (üniversitenin yıllık ücreti) aile bütçesini aşmaması.	0,742
Tercih edeceğim üniversitenin sağlayacağı ücretsiz yurt imkânı	0,685
Tercih aşamasında dersane rehber öğretmenimin tavsiyeleri.	0,766
Tercih aşamasında okul rehber öğretmenimin tavsiyeleri.	0,747
Tercih aşamasında arkadaşlarımın tavsiyeleri.	0,703
Tercih aşamasında ailemin, akrabalarımın ve yakınlarımın tavsiyeleri.	0,698
Tercih edeceğim üniversitenin ailemin yaşadığı şehirde olması.	0,877
Tercih edeceğim üniversitenin ailemin yaşadığı şehre yakın olması.	0,862
Üniversite hayatı ve kendi başıma yaşamayı tecrübe etmek için, tercih edeceğim üniversitenin ailemin yaşadığı şehirde olmaması.	0,675
Tercih edeceğim üniversitenin herkes tarafından iyi bilinen bir üniversite olması (marka değeri).	0,727
Tercih edeceğim üniversitenin en iyi üniversiteler sıralamasında üst sıralarda olması.	0,714
Tercih edeceğim üniversitenin taban puanlarının yüksek olması.	0,695
Tercih edeceğim üniversitenin kampüs alanının büyüklüğü ve yeşil alanının çokluğu.	0,812
Tercih edeceğim üniversitedeki sosyal, kültürel (tiyatro, sinema salonu vb.) ve sportif mekânların (yüzme havuzu, spor salonu vb.) çeşitliliği ve kolay kullanım imkânları.	0,688
Tercih edeceğim üniversitenin kampüsüne ulaşım kolaylığı ve öğrenci servislerinin bulunması.	0,612

6.5.11. Faktörler ile İlgili Hipotezlerin Analizi

- H_{9a}: Ortaöğretim son sınıf öğrencilerinin üniversite tercihlerini etkileyen faktörlere ilişkin görüşleri arasında fark yoktur.
- H_{9b}: Ortaöğretim son sınıf öğrencilerinin üniversite tercihlerini etkileyen faktörlere ilişkin görüşleri arasında fark vardır.

H_{9a} ve H_{9b} hipotezlerini test etmek ve faktörleri kendi aralarında önem sırasına göre sıralayabilmek için “Üniversite Tercihini etkileyen Faktörler” ölçeğine Friedman testi uygulanmıştır.

Tablo: 51’de yer alan değerler incelendiğinde Friedman test istatistiğinin anlamlılık değeri $p < 0,05$ olduğundan H_{9a} hipotezi reddedilir ve H_{9b} hipotezi kabul edilir. Buna göre, ortaöğretim son sınıf öğrencilerinin üniversite tercihlerini etkileyen faktörlere ilişkin görüşleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark vardır.

Ortaöğretim son sınıf öğrencilerinin üniversite tercihlerini etkileyen en önemli faktör Tablo: 51’de görüleceği gibi “eğitim ücreti ve burs imkânları” olurken bunu sırası ile “akademik program, bölüm ve kariyer İmkânları”, “kampüsün büyüklüğü, sosyal, sportif ve kültürel imkânlar”, “reklam ve tanıtım faaliyetleri”, ve “kurum akademik ünü ve bilinirliği” ile “önemli kişi (aile / arkadaş / öğretmen) tavsiyesi” izlemektedir. Öğrenciler tercihinde “konum (üniversitenin bulunduğu şehir)” faktörü ise diğer ülkelerde yapılan çalışmalardan²⁷³ farklı olarak önem düzeyine göre son sırada yer aldığı görülmektedir. Analiz sonucunda ortaya çıkan bulgular ilk iki faktör ele alındığında, Yeni Zelanda ve Amerika²⁷⁴ ile İngiltere’de yapılan çalışmaların bulguları ile belli oranda benzerlik gösterirken, Türkiye²⁷⁵, Pakistan²⁷⁶ ve Malezya’da²⁷⁷ yapılan çalışmaların bulguları ile neredeyse birebir benzerlikler göstermektedir.

²⁷³ Nora, a.g.m., s.192;
Mehboob, Shah, Butto, a.g.m., s. 562;
Urbanski, a.g.e., s. 44.

²⁷⁴ Ford, Joseph, Joseph, a.g.m., s. 182.

²⁷⁵ Ağaoğlu, Yurtkoru, a.g.m., s. 1981;
Balkar, Şahin, a.g.m., s. 2061.

²⁷⁶ Mehboob, Shah, Butto, a.g.m., s. 562

²⁷⁷ Yosuf vd., a.g.m., s. 37.

Tablo: 51 - Friedman Testi İstatistikleri ve Faktörlerin Ortalama Sırası

Üniversite Tercihini Etkileyen Faktörler	Ortalama Sıra	N	χ^2	sd	p
Eğitim Ücreti ve Burs İmkânları	4,12				
Akademik Program(İstenilen Bölüm, Çift Anadal/Yandal İmkânları, Erasmus/Staj İmkânları) ve Kariyer İmkânları	4,03				
Kampüsün Büyüklüğü, Sosyal, Sportif ve Kültürel İmkânlar	4,02				
Reklam ve Tanıtım Faaliyetleri	4,01	2.466	23.354	6	0,010
Önemli Kişi (Aile / Arkadaş / Öğretmen) Tavsiyesi	3,99				
Kurum Akademik Ünyü ve Bilinirliğı	3,99				
Konum (Üniversitenin Bulunduğı Şehir)	3,83				

N: Frekans Sayısı; χ^2 : Ki Kare Değeri; sd: Serbestlik Derecesi

- H_{10a} : Kadın öğrencilerin üniversite tercihlerini etkileyen faktörlere ilişkin görüşleri arasında fark yoktur.
- H_{10b} : Kadın öğrencilerin üniversite tercihlerini etkileyen faktörlere ilişkin görüşleri arasında fark vardır.
- H_{11a} : Erkek öğrencilerin üniversite tercihlerini etkileyen faktörlere ilişkin görüşleri arasında fark yoktur.
- H_{11b} : Erkek öğrencilerin üniversite tercihlerini etkileyen faktörlere ilişkin görüşleri arasında fark vardır.

H_{10a} ve H_{10b} hipotezlerini test etmek ve faktörleri kendi aralarında önem sırasına göre sıralayabilmek için Friedman testi uygulanmıştır. Friedman test istatistiğinin anlamlılık değeri Tablo: 52'de görüldüğü üzere $p < 0,05$ olduğundan kadın öğrencilerin üniversite tercihlerini etkileyen faktörlere ilişkin görüşleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark vardır.

Benzer şekilde, H_{11a} ve H_{11b} hipotezlerini test etmek ve faktörleri kendi aralarında önem sırasına göre sıralayabilmek için Friedman testi uygulanmıştır. Friedman test istatistiğinin anlamlılık değeri Tablo: 53'de görüldüğü üzere $p < 0,05$ olduğundan erkek öğrencilerin üniversite tercihlerini etkileyen faktörlere ilişkin görüşleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark vardır.

Her iki grubun kendi içinde üniversite tercihlerini etkileyen faktörlere ilişkin görüşleri arasında bir fark olduğu gibi, aşağıda Tablo: 52 ve Tablo: 53’de görüldüğü gibi her iki grup kendi aralarında karşılaştırıldığında da, kadın ve erkek öğrencilerin üniversite tercihini etkileyen faktörlerin önem sırasının tamamen değiştiği gözlemlenmektedir. Kadın öğrenciler için en önemli faktör “eğitim ücreti ve burs imkânları” olurken erkek öğrenciler için “kurum akademik ünü ve bilinirliği” ilk sırada yer almakta, fakat aynı faktör kadın öğrenciler için son sırada yer almaktadır. Kadın öğrenciler için ikinci ve üçüncü sırada “akademik program, bölüm ve kariyer İmkânları” ile “reklam ve tanıtım faaliyetleri”, erkek öğrenciler için ise “kampüsün büyüklüğü, sosyal, sportif ve kültürel imkânlar” ile “eğitim ücreti ve burs imkânları” yer almaktadır. “Önemli kişi (aile / arkadaş / öğretmen) tavsiyesi” faktörü ise her iki grup için aynı önem sırasına sahiptir. Tablolarda yer alan değişkenlerin geneline bakıldığında da önem sırasının her iki grup içinde farklı olduğu gözlemlenmiştir.

Bu sonuçlara göre kadın ile erkek öğrencilerin üniversite tercihlerini etkileyen faktörlerin önem sırasının birbirinden farklı olduğu görülmektedir.

Tablo: 52 - Friedman Testi İstatistikleri ve Kadın Öğrenciler İçin Faktörlerin Ortalama Sırası

Üniversite Tercihini Etkileyen Faktörler	Ortalama Sıra	N	χ^2	sd	p
Eğitim Ücreti ve Burs İmkânları	4,15				
Akademik Program(İstenilen Bölüm, Çift Anadal/Yandal İmkânları, Erasmus/Staj İmkânları) ve Kariyer İmkânları	4,10				
Reklam ve Tanıtım Faaliyetleri	4,06	1.421	22.230	6	0,010
Önemli Kişi (Aile / Arkadaş / Öğretmen) Tavsiyesi	3,99				
Kampüsün Büyüklüğü, Sosyal, Sportif ve Kültürel İmkânlar	3,94				
Konum (Üniversitenin Bulunduğu Şehir)	3,90				
Kurum Akademik Ünü ve Bilinirliği	3,85				

N= Frekans Sayısı; χ^2 = Ki Kare Değeri; sd= Serbestlik Derecesi

Tablo: 53 - Friedman Testi İstatistikleri ve Erkek Öğrenciler İçin Faktörlerin Ortalama Sırası

Üniversite Tercihini Etkileyen Faktörler	Ortalama				
	Sıra	N	χ^2	sd	p
Kurum Akademik Üünü ve Bilinirliği	4,19				
Kampüsün Büyüklüğü, Sosyal, Sportif ve Kültürel İmkânlar	4,11				
Eğitim Ücreti ve Burs İmkânları	4,08	1.053	29.124	6	0,000
Önemli Kişi (Aile / Arkadaş / Öğretmen) Tavsiyesi	4,00				
Akademik Program (İstenilen Bölüm, Çift Anadal/Yandal İmkânları, Erasmus/Staj İmkânları) ve Kariyer İmkânları	3,94				
Reklam ve Tanıtım Faaliyetleri	3,94				
Konum (Üniversitenin Bulunduğu Şehir)	3,74				

N= Frekans Sayısı; χ^2 = Ki Kare Değeri; sd= Serbestlik Derecesi

- H_{12a}: Devlet Lisesi öğrencilerinin üniversite tercihlerini etkileyen faktörlere ilişkin görüşleri arasında fark yoktur.
- H_{12b}: Devlet Lisesi öğrencilerinin üniversite tercihlerini etkileyen faktörlere ilişkin görüşleri arasında fark vardır.
- H_{13a}: Özel lise öğrencilerinin üniversite tercihlerini etkileyen faktörlere ilişkin görüşleri arasında fark yoktur.
- H_{13b}: Özel lise öğrencilerinin üniversite tercihlerini etkileyen faktörlere ilişkin görüşleri arasında fark vardır

H_{12a} ve H_{12b} hipotezlerini test etmek ve faktörleri kendi aralarında önem sırasına göre sıralayabilmek için Friedman testi uygulanmıştır. Friedman test istatistiğinin anlamlılık değeri Tablo: 54'de görüldüğü üzere $p < 0,05$ olduğundan Devlet lisesi öğrencilerinin üniversite tercihlerini etkileyen faktörlere ilişkin görüşleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark vardır.

H_{13a} ve H_{13b} hipotezlerini test etmek ve faktörleri kendi aralarında önem sırasına göre sıralayabilmek için Friedman testi uygulanmıştır. Friedman test istatistiğinin anlamlılık değeri Tablo: 55'de görüldüğü üzere $p < 0,05$ olduğundan özel lise öğrencilerinin üniversite tercihlerini etkileyen faktörlere ilişkin görüşleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark vardır.

Her iki grubun kendi içinde üniversite tercihlerini etkileyen faktörlere ilişkin görüşleri arasında bir fark olduğu gibi, aşağıda Tablo: 54 ve Tablo: 55’de görüldüğü gibi her iki grup kendi aralarında karşılaştırıldığında da, devlet ve özel öğrencilerinin önem sırasının tamamen değiştiği gözlemlenmektedir. Devlet lisesi öğrencileri için en önemli faktör “eğitim ücreti ve burs imkânları” iken özel lise öğrencileri için “reklam ve tanıtım faaliyetleri” ilk sırada yer almaktadır. Devlet lisesi öğrencileri için ikinci ve üçüncü sırada “kurum akademik ünü ve bilinirliliği” ile “kampüsün büyüklüğü, sosyal, sportif ve kültürel imkânlar” gelirken, özel lise öğrencileri için ise “akademik program, bölüm ve kariyer İmkânları” ile “konum (üniversitenin bulunduğu şehir)” gelmektedir. Tabloların geneline bakıldığında da önem sırasının her iki grup içinde farklı olduğu gözlemlenmiştir.

Bu sonuçlara göre devlet ile özel lise öğrencilerinin üniversite tercihlerini etkileyen faktörlerin önem sırasının birbirinden farklı olduğu görülmektedir.

Tablo: 54 - Friedman Testi İstatistikleri ve Devlet Lisesi Öğrencileri İçin Faktörlerin Ortalama Sırası

Üniversite Tercihini Etkileyen Faktörler	Ortalama Sıra	N	χ^2	sd	p
Eğitim Ücreti ve Burs İmkânları	4.25				
Kurum Akademik Ünü ve Bilinirliliği	4.09				
Kampüsün Büyüklüğü, Sosyal, Sportif ve Kültürel İmkânlar	4.04	2.011	60.263	6	0,000
Akademik Program, Bölüm ve Kariyer İmkânları	3.97				
Reklam ve Tanıtım Faaliyetleri	3.95				
Önemli Kişi (Aile / Arkadaş / Öğretmen) Tavsiyesi	3.95				
Konum (Üniversitenin Bulunduğu Şehir)	3.75				

N= Frekans Sayısı; χ^2 = Ki Kare Değeri; sd= Serbestlik Derecesi

Tablo: 55 - Friedman Testi İstatistikleri ve Özel Lise Öğrencileri İçin Faktörlerin Ortalama Sırası

Üniversite Tercihini Etkileyen Faktörler	Ortalama Sıra	N	χ^2	sd	p
Reklam ve Tanıtım Faaliyetleri	4.36				
Akademik Program, Bölüm ve Kariyer İmkânları	4.33				
Konum (Üniversitenin Bulunduğu Şehir)	4.23				
Önemli Kişi (Aile / Arkadaş / Öğretmen) Tavsiyesi	4.17	359	59.698	6	0,000
Kampüsün Büyüklüğü, Sosyal, Sportif ve Kültürel İmkânlar	3.81				
Kurum Akademik Ünü ve Bilinirliği	3.65				
Eğitim Ücreti ve Burs İmkânları	3.45				

N= Frekans Sayısı; χ^2 = Ki Kare Değeri; sd= Serbestlik Derecesi

- H_{14a}: Öğrencilerin üniversite tercihinde konum (üniversitenin bulunduğu şehir) faktörü ile ilgili görüşleri cinsiyetlerine göre farklılık göstermemektedir.
- H_{14b}: Öğrencilerin üniversite tercihinde konum (üniversitenin bulunduğu şehir) faktörü ile ilgili görüşleri cinsiyetlerine göre farklılık göstermektedir.

H_{14a} ve H_{14b} hipotezlerini analiz etmek için Mann Whitney U testi uygulanmıştır. Mann Whitney U testinin istatistik değeri(U)= 666.711 için anlamlılık değeri $p < 0,05$ olduğundan H_{14b} hipotezi kabul edilir. Buna göre, ortaöğretim son sınıf öğrencilerinin üniversite tercihinde konum (üniversitenin bulunduğu şehir) faktörü ile ilgili görüşleri cinsiyetlerine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermektedir. Tablo: 56'da görüleceği üzere kadın öğrencilerin ortalama sırası (1.287,33) ile erkek öğrencilerin ortalama sırasından (1.160,15) büyük olduğundan, kadın öğrenciler için tercih edecekleri üniversitenin bulunduğu konumun önemi anlamlı derecede yüksektir.

Tablo: 56 - Mann Whitney U Testi İstatistikleri ve Cinsiyet Göre Cinsiyet Göre Konum Faktörünün Ortalama Sırası

Cinsiyet	N	Ortalama Sıra	U	Z	p
Kadın Öğrenciler	1.412	1.287,33	666.711	-4,388	0,000
Erkek Öğrenciler	1.053	1.160,15			
Toplam	2.465				

N= Frekans Sayısı; U= Test İstatistik Değeri; Z= Standartlaştırılmış Test İstatistik Değeri

H_{15a}: Öğrencilerin üniversite tercihi yaparken reklam ve tanıtım faaliyetleri faktörü ile ilgili görüşleri ailelerinin eğitim seviyesine göre farklılık göstermemektedir.

H_{15b}: Öğrencilerin üniversite tercihi yaparken reklam ve tanıtım faaliyetleri faktörü ile ilgili görüşleri ailelerinin eğitim seviyesine göre farklılık göstermektedir.

H_{15a} ve H_{15b} hipotezlerinin analizi için Kruskal Wallis testi uygulanmıştır. Kruskal Wallis test istatistiğinin anlamlılık değeri $p < 0,05$ olduğundan H_{13b} hipotezi kabul edilir. Buna göre, ortaöğretim son sınıf öğrencilerinin üniversite tercihi yaparken reklam ve tanıtım faaliyetleri faktörü ile ilgili görüşleri ailelerinin eğitim seviyelerine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir. Fakat Tablo: 58'de eğitim seviyelerinin ikili karşılaştırmalarına bakıldığında ise sadece yüksek lisans ile üniversite, yüksek lisans ile lise, yüksek lisans ile ortaokul, yüksek lisans ile ilkokul, üniversite ile lise ve üniversite ile ilkokul eğitim seviyeleri arasındaki anlamlılık değerinin $p < 0,05$ olduğu görülmektedir. Bu durumda, yüksek lisans ile üniversite, yüksek lisans ile lise, yüksek lisans ile ortaokul, yüksek lisans ile ilkokul, üniversite ile lise ve üniversite ile ilkokul eğitim seviyeleri için reklam ve tanıtım faaliyetleri faktörünün önem düzeyi arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı değişiklikler gösterirken, diğer eğitim seviyeleri arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı değişiklikler göstermemektedir. Tablo: 57'de eğitim seviyelerine göre reklam ve tanıtım faaliyetleri faktörünün önem düzeyinin ortalama sıralarına bakıldığında;

- Ailesi yüksek lisans eğitim seviyesine sahip öğrenciler için reklam ve tanıtım faaliyetleri faktörünün önem düzeyinin ortalama sırası (1.079,21) ailesi üniversite eğitim seviyesine sahip öğrenciler için reklam ve tanıtım faaliyetleri faktörünün önem düzeyinin ortalama sırasından (1.197,31) küçük olduğundan, reklam ve

tanıtım faaliyetleri faktörünün önem düzeyi ailenin eğitim seviyesi yükseldikçe anlamlı derecede düşmektedir.

- Ailesi yüksek lisans eğitim seviyesine sahip öğrenciler için reklam ve tanıtım faaliyetleri faktörünün önem düzeyinin ortalama sırası (1.079,21) ailesi lise eğitim seviyesine sahip öğrenciler için reklam ve tanıtım faaliyetleri faktörünün önem düzeyinin ortalama sırasından (1.303,35) küçük olduğundan, reklam ve tanıtım faaliyetleri faktörünün önem düzeyi ailenin eğitim seviyesi yükseldikçe anlamlı derecede düşmektedir.
- Ailesi yüksek lisans eğitim seviyesine sahip öğrenciler için reklam ve tanıtım faaliyetleri faktörünün önem düzeyinin ortalama sırası (1.079,21) ailesi ortaokul eğitim seviyesine sahip öğrenciler için reklam ve tanıtım faaliyetleri faktörünün önem düzeyinin ortalama sırasından (1.273,78) küçük olduğundan, reklam ve tanıtım faaliyetleri faktörünün önem düzeyi ailenin eğitim seviyesi yükseldikçe anlamlı derecede düşmektedir.
- Ailesi yüksek lisans eğitim seviyesine sahip öğrenciler için reklam ve tanıtım faaliyetleri faktörünün önem düzeyinin ortalama sırası (1.079,21) ailesi ilkokul eğitim seviyesine sahip öğrenciler için reklam ve tanıtım faaliyetleri faktörünün önem düzeyinin ortalama sırasından (1.317,37) küçük olduğundan, reklam ve tanıtım faaliyetleri faktörünün önem düzeyi ailenin eğitim seviyesi yükseldikçe anlamlı derecede düşmektedir.
- Ailesi üniversite eğitim seviyesine sahip öğrenciler için reklam ve tanıtım faaliyetleri faktörünün önem düzeyinin ortalama sırası (1.197,31) ailesi lise eğitim seviyesine sahip öğrenciler için reklam ve tanıtım faaliyetleri faktörünün önem düzeyinin ortalama sırasından (1.303,35) küçük olduğundan, reklam ve tanıtım faaliyetleri faktörünün önem düzeyi ailenin eğitim seviyesi yükseldikçe anlamlı derecede düşmektedir.
- Ailesi üniversite eğitim seviyesine sahip öğrenciler için reklam ve tanıtım faaliyetleri faktörünün önem düzeyinin ortalama sırası (1.197,31) ailesi ilkokul eğitim seviyesine sahip öğrenciler için reklam ve tanıtım faaliyetleri faktörünün önem düzeyinin ortalama sırasından (1.317,37) küçük olduğundan, reklam ve

tanıtım faaliyetleri faktörünün önem düzeyi ailenin eğitim seviyesi yükseldikçe anlamlı derecede düşmektedir.

Bu sonuçlara göre, söz konusu eğitim seviyeleri için ortaöğretim son sınıf öğrencilerinin ailelerinin eğitim düzeyi yükseldikçe reklam ve tanıtım faaliyetleri faktörünün önem düzeyinin anlamlı derecede düştüğü görülmektedir.

Tablo: 57 - Kruskal – Wallis Test İstatistikleri ve Ailenin Eğitim Seviyesine Göre Reklam ve Tanıtım Faaliyetlerinin Öneminin Ortalama Sırası

Eğitim Seviyesi	N	Ortalama Sıra	χ^2	sd	p
İlkokul	187	1.317,37			
Ortaokul	172	1.273,78			
Lise	590	1.303,35	22.623	5	0,000
Üniversite	1.189	1.197,31			
Yüksek Lisans	209	1.079,21			
Doktora	104	1.166,88			
Toplam	2.451				

N: Frekans Sayısı; χ^2 : Ki Kare Değeri; sd: Serbestlik Derecesi

Tablo: 58 - Kruskal – Wallis Testi – Eğitim Seviyelerinin İkili Karşılaştırmaları

Eğitim Seviyesi	Test İstatistiği	p
Doktora-Üniversite	30,433	1,000
Doktora-Lise	136,479	1,000
Doktora-Ortaokul	106,910	1,000
Doktora-İlkokul	150,491	1,000
Yüksek Lisans-Doktora	-87,669	1,000
Yüksek Lisans- Üniversite	118,103	0,026
Yüksek Lisans- Lise	224,148	0,001
Yüksek Lisans- Ortaokul	194,579	0,008

Tablo: 58 - Kruskal – Wallis Testi – Eğitim Seviyelerinin İkili Karşılaştırmalar (Devam)

Yüksek Lisans- İlkokul	238,161	0,012
Üniversite-Lise	106,046	0,044
Üniversite-Ortaokul	76,477	1,000
Üniversite-İlkokul	120,058	0,031
Ortaokul-Lise	-29,569	1,000
Ortaokul-İlkokul	43,581	1,000
Lise-İlkokul	14,012	1,000

N: 2.451; χ^2 Kruskal-Wallis(5): 22.623; p: 0,000

H_{16a}: Öğrencilerin üniversite tercihi yaparken reklam ve tanıtım faaliyetleri faktörü ile ilgili görüşleri ailelerinin gelir düzeyine göre farklılık göstermemektedir.

H_{16b}: Öğrencilerin üniversite tercihi yaparken reklam ve tanıtım faaliyetleri faktörü ile ilgili görüşleri ailelerinin gelir düzeyine göre farklılık göstermektedir.

H_{16a} ve H_{16b} hipotezlerinin analizi için Kruskal Wallis testi uygulanmıştır. Kruskal Wallis test istatistiğinin anlamlılık değeri $p < 0,05$ olduğundan H_{16b} hipotezi kabul edilir. Buna göre, ortaöğretim son sınıf öğrencilerinin üniversite tercihi yaparken reklam ve tanıtım faaliyetleri faktörü ile ilgili görüşleri ailelerinin gelir seviyelerine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir. Fakat Tablo: 60'da gelir seviyelerinin ikili karşılaştırmalarına bakıldığında ise sadece 4.000-6.000 TL arası ile 900-2.000 TL arası, 4.000-6.000 TL arası ile 2.000-4.000 TL arası ve 2.000-4.000 TL arası - 900-2.000 TL arası gelir seviyeleri arasındaki anlamlılık değerinin $p < 0,05$ olduğu görülmektedir. Bu durumda, söz konusu gelir seviyeleri için reklam ve tanıtım faaliyetleri faktörünün önem düzeyi arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı değişiklikler gösterirken, diğer eğitim seviyeleri arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı değişiklikler göstermemektedir. Tablo: 59'da gelir seviyelerine göre reklam ve tanıtım faaliyetleri faktörünün önem düzeyinin ortalama sıralarına bakıldığında;

- Ailesi 4.000-6.000 TL arası gelir seviyesine sahip öğrenciler için reklam ve tanıtım faaliyetleri faktörünün önem düzeyinin ortalama sırası (1101,13) ile ailesi 900 - 2.000 TL arası gelir seviyesine sahip öğrenciler için reklam ve tanıtım faaliyetleri faktörünün önem düzeyinin ortalama sırasından (1255,87) küçük olduğundan, reklam ve tanıtım faaliyetleri faktörünün önem düzeyi ailenin gelir seviyesi yükseldikçe anlamlı derecede düşmektedir.
- Ailesi 2.000- 4.000 TL arası gelir seviyesine sahip öğrenciler için reklam ve tanıtım faaliyetleri faktörünün önem düzeyinin ortalama sırası (1171,65) ile ailesi 900- 2.000 TL arası gelir seviyesine sahip öğrenciler için reklam ve tanıtım faaliyetleri faktörünün önem düzeyinin ortalama sırasından (1255,87) küçük olduğundan, reklam ve tanıtım faaliyetleri faktörünün önem düzeyi ailenin gelir seviyesi yükseldikçe anlamlı derecede düşmektedir.

Bu sonuçlara göre, söz konusu gelir seviyeleri için ortaöğretim son sınıf öğrencilerinin ailelerinin gelir düzeyi yükseldikçe reklam ve tanıtım faaliyetleri faktörünün önem düzeyinin anlamlı derecede düştüğü görülmektedir.

H_{15b} ve H_{16b} hipotezlerinin kabulü sonucunda ortaya çıkan bulgular, aday öğrencilerin ailelerinin eğitim ve gelir seviyesi yükseldikçe reklam ve tanıtım faaliyetlerinin öneminin artması²⁷⁸ yönündeki sonuçlar ile uyuşmamaktadır.

Tablo: 59 - Kruskal – Wallis Testi İstatistikleri ve Ailenin Gelir Seviyesine Reklam ve Tanıtım Faaliyetleri Faktörünün Önem Düzeyinin Ortalama Sırası

Gelir Seviyesi	N	Ortalama Sıra	χ^2	sd	p
0-900 TL arası	80	1183,89			
900-2000 TL arası	412	1255,87			
2000-4000 TL arası	870	1171,65	11.693	5	0,039
4000-6000 TL arası	486	1101,13			
6000-10000 TL arası	278	1170,12			
10000 TL ve üzeri	217	1170,90			
Toplam	2.343				

N: Frekans Sayısı; χ^2 : Ki Kare Değeri; sd: Serbestlik Derecesi

²⁷⁸ Paulsen, a.g.m., s. 69

Tablo: 60 - Kruskal – Wallis Testi –Gelir Seviyelerinin İkili Karşılaştırmaları

Gelir Seviyesi	Test İstatistiği	p
4.000-6.000 TL arası - 6.000-10.000 TL arası	-68,989	1,000
4.000-6.000 TL arası - 10.000 TL ve üzeri	-69,769	1,000
4.000-6.000 TL arası - 900-2.000 TL arası	154,739	0,010
4.000-6.000 TL arası - 2.000-4.000 TL arası	70,515	0,066
4.000-6.000 TL arası - 0-900 TL arası	82,754	1,000
6.000-10.000 TL arası - 10.000 TL ve üzeri	-0,781	1,000
6.000-10.000 TL arası - 2.000-4.000 TL arası	1,527	1,000
6.000-10.000 TL arası - 900-2.000 TL arası	85,750	1,000
6.000-10.000 TL arası - 0-900 TL arası	13,765	1,000
10.000 TL ve üzeri - 2.000-4.000 TL arası	0,746	1,000
10.000 TL ve üzeri - 900-2.000 TL arası	84,969	1,000
10.000 TL ve üzeri - arası - 0-900 TL arası	12,984	1,000
2.000-4.000 TL arası - 900-2.000 TL arası	82,224	0,037
2.000-4.000 TL arası - 0-900 TL arası	12,339	1,000
0-900 TL arası - 900-2.000 TL arası	-71,985	1,000

N: 2343; χ^2 Kurskal-Wallis(5): 11.693; p: 0,039

SONUÇ ve ÖNERİLER

Türkiye’de 2000’li yıllardan sonra devlet ve vakıf üniversitelerinin sayısında büyük artış meydana gelmiş ve kurumlar arası rekabet artmıştır. Gelirlerinin büyük bir kısmını öğrenci harçlarından sağlayan vakıf üniversiteleri bölüm kontenjanlarını doldurmaya ve devlet üniversiteleri ise LYS sınav sonuçlarına göre başarılı öğrencileri çekerek mevcut ünlerini korumaya veya tercih sıralamasında üst sıralara tırmanmaya çalışmaktadırlar.

Üniversite sayısındaki büyük artış aday öğrencilere geçmişe göre çok sayıda alternatif arasından seçim yapma imkânı sağlarken, kurumlar arası rekabetin artması ise üniversiteleri aday öğrencilerin üniversite tercihini etkileyen faktörlerin ne olduğunu öğrenmeye ve bu doğrultuda stratejiler üretmeye yöneltmektedir. Fakat Türkiye’de bu konuda yapılan araştırmaların az olduğu görülmektedir. Bu nedenle bu araştırmada, ortaöğretim son sınıf öğrencilerinin üniversite tercihini etkileyen faktörlerin Türkiye’de az bilinmesi bir problem olarak ele alınmış ve bu doğrultuda araştırmanın amacı, ortaöğretim son sınıf öğrencilerinin üniversite tercihini etkileyen faktörler ile bu faktörlerin mevcut literatüre göre Türkiye özelinde farklılık gösterip göstermediği olarak belirlenmiştir. Alt amacı ise, üniversitelerin müşteri konumundaki öğrenciler için tercih aşamasında nelerin önemli olduğunu bilmeleri veya öğrencilerin tercihlerinin hangi faktörlerden etkilendiği konusunda bilgiye sahip olmaları ile rekabet avantajı elde etmeleri için stratejiler geliştirmelerine olanak sağlamaktır.

Belirtilen amaç çerçevesinde, literatürde yapılan çalışmalar incelenerek oluşturulan “Üniversite Tercihini Etkileyen Faktörler Ölçeği” ve demografik bilgilerin yer aldığı anket 18 ildeki fen, Anadolu, Anadolu öğretmen, sosyal bilimler ve özel liselerde eğitim gören 2503 öğrenciye uygulanmıştır. Uygulama sonrası;

Ölçekte yer alan 37 maddeye uygulanan frekans analizi sonucunda elde edilen bulgulara göre, ortaöğretim son sınıf öğrencilerinin üniversite tercihini etkileyen önem düzeyi en yüksek beş maddenin sırası ile;

- Tercih edeceğim üniversitenin mezunlarının işe yerleşme oranının yüksek olması,

- Tercih edeceğim üniversitenin mezunlarının iş başvurularında tercih edilmesi ve prestijli işlerde çalışması,
- Tercih edeceğim üniversitede istediğim bölümün olması,
- Tercih edeceğim üniversitenin derslik, laboratuvar imkânlarının yeterliliği ve kalitesi,
- Tercih edeceğim üniversitenin akademik kalitesi olduğu bulunmuştur.

Ortaöğretim son sınıf öğrencilerinin üniversite tercihini etkileyen önem düzeyi en düşük beş maddenin ise sırası ile;

- Tercih aşamasında ailemin, akrabalarımın ve yakınlarımlarımın tavsiyeleri,
- Benim için hangi bölüm olduğu değil, istediğim üniversitelerden biri olması,
- Tercih edeceğim üniversitenin ailemin yaşadığı şehre yakın olması,
- Tercih aşamasında arkadaşlarımlarımın tavsiyeleri,
- Tercih edeceğim üniversitenin ailemin yaşadığı şehirde olması şeklinde bulunmuştur.

Ortaöğretim son sınıf öğrencilerinin tercihinde etkili olan önem düzeyi en yüksek ilk beş maddenin ikisinin akademik program, ikisinin ise kariyer imkânları faktörleri altında yer alan maddeler olduğu ve birbirlerine çok yakın ortalama değerler aldıkları görülmektedir. Aynı zamanda faktör analizi sonuçlarına bakıldığında akademik program ile kariyer imkânları faktörlerinin altında yer alan maddelerin tek bir faktör altında toplandığı gözlemlenmiştir. Literatüre göre farklı ülkelerde yapılan araştırmalarda aday öğrenciler bu iki faktörü ayrı iki olgu olarak algılamakta, Türk toplumunda ise akademik program tercihinin aynı zamanda mezuniyet sonrası kariyer imkânları olarak da algılandığı gözlemlenmiştir. Aslında bu bulgu, ortaöğretim öğrencilerinin meslek veya bölüm tercihi yaparken mesleğin iş bulma oranını ve beklenen ortalama ücretini çok daha fazla göz önüne aldıkları bulgusuyla örtüşmektedir.

Faktör analizi sonucunda elde edilen yedi faktörün ortaöğretim son sınıf öğrencilerinin tercihlerini birbirinden farklı olarak pozitif şekilde etkilediği bulunmuştur. Öğrencilerin üniversite tercihini etkileyen faktörler önem sırasına göre;

- Eğitim ücreti ve burs imkânları,
- Akademik program (istenilen bölüm, çift anadal/yandal imkânları, erasmus/staj imkânları) ve kariyer imkânları,
- Kampüsün büyüklüğü, sosyal, sportif ve kültürel imkânlar,
- Reklam ve tanıtım faaliyetleri,
- Önemli kişi (aile / arkadaş / öğretmen) tavsiyesi ve Kurum akademik ünü ve bilinirliliği,
- Konum (üniversitenin bulunduğu şehir) şeklinde sıralanmaktadır.

Bu bulgular ilk iki faktör ele alındığında, farklı ülkelerde yapılan çalışmaların sonuçları ile belli yönleri ile benzeşirken, Türkiye’de yapılan çalışmaların sonuçları ile neredeyse birebir örtüştüğü görülmektedir. Bunun kültürler arası benzerlik ve farklılıklar ile eğitim sistemlerinin yapısından kaynaklandığını söylemek mümkündür.

Ailelerinin gelir ve eğitim seviyelerine göre farklı sosyo-ekonomik çevrelerden gelen devlet ve özel lise öğrencilerinin üniversite tercihlerinde faktörlerin önem sıralamasının birbirinden tamamen farklı olduğu bulunmuştur.

- Eğitim ücreti ve burs imkânları,
- Kurum akademik ünü ve bilinirliliği,
- Kampüsün büyüklüğü, sosyal, sportif ve kültürel imkânlar, Devlet lisesi son sınıf öğrencilerinin üniversite tercihinde etkili olan en önemli üç faktör olarak öne çıkarken;
- Reklam ve tanıtım faaliyetleri,
- Akademik program(istenilen bölüm, çift anadal/yandal imkânları, erasmus/staj imkânları) ve kariyer imkânları,
- Konum (üniversitenin bulunduğu şehir) ise özel lise son sınıf öğrencilerinin üniversite tercihinde etkili olan en önemli üç faktör olarak öne çıkmaktadır.

Bunun yanında belli eğitim ve gelir seviyeleri için, ailenin eğitim ve gelir seviyesi yükseldikçe ‘reklam ve tanıtım faaliyetleri’ faktörünün önem düzeyinin düştüğü gözlemlenmiştir. Bu durumun eğitim ve gelir seviyesi yüksek ailelerden gelen özel lise öğrencileri için ‘reklam ve tanıtım faaliyetlerinin’ önem düzeyinin birinci sırada

yer alması ile tezat oluşturduğu görülmektedir. Bu farklılık, özel lise öğrencilerinin oranının tüm katılımcılar içinde düşük olması sebebi ile genel sonuçları belli oranda etkilemesinden kaynaklanmaktadır.

Cinsiyete göre öğrencilerin üniversite tercihini etkileyen faktörler önem düzeyi sıralamasına göre incelendiğinde oldukça dikkat çekici bulgular ortaya çıkmıştır. Kadın öğrencilerin önem düzeyi sıralamasında tüm katılımcılarınkine benzer şekilde;

- Eğitim ücretleri ve burs imkânları,
- Akademik program (istenilen bölüm, çift anadal/yandal imkânları, erasmus/staj imkânları) ve kariyer imkânları faktörleri ilk iki sırada yer alırken,

Erkek öğrencilerin tercihlerinde ise faktörlerin önem sıralamasının tamamen değiştiği görülmektedir. Erkek öğrencilerin önem sıralamasında;

- Kurum akademik ünü ve bilinirliği,
- Kampüsün büyüklüğü, sosyal, sportif ve kültürel imkânlar faktörlerinin ilk iki sırada yer aldığı görülmektedir.

Kadınlar öğrenciler için önem düzeyi sıralamasına göre son sırada yer alan ‘kurum akademik ünü ve bilinirliği’ faktörünün erkek öğrencilerin üniversite tercihini etkileyen en önemli faktör olduğu bulunmuştur. Bunun yanında, kadın öğrencilerin önem sıralamasında son sıralarda yer alan ‘kampüsün büyüklüğü, sosyal, sportif ve kültürel imkânlar’ faktörünün ise erkek öğrencilerin tercihlerini etkileyen en önemli ikinci faktör olduğu görülmektedir. Elde edilen bulgular, cinsiyetin bir değişken olarak tercih üzerinde büyük bir etkisinin olduğu yönünde deliller sunmaktadır.

Ortaöğretim son sınıf öğrencileri için tercih edecekleri üniversitenin mezunlarının tavsiyelerinin aile, rehber öğretmen ve arkadaşlarının tavsiyelerinden daha önemli olduğu belirlenmiştir. Bu bulgu, literatürde yer alan iki farklı çalışmada ortaya çıkan rehber öğretmen tavsiyesi ile arkadaş tavsiyesinin daha önemli olduğu bulgularından farklıdır. Bunun yanında, öğrencilerinin üniversite tercihi yaparken rehber öğretmen tavsiyesi alma düzeylerinin ailelerinin eğitim ve gelir seviyeleri yükseldikçe düşmesinin literatürde yer alan diğer çalışmalarla uyumlu olduğu görülmektedir. Fakat eğitim ve gelir seviyesinin artması ile tercih aşamasında aile tavsiyesi almanın önem düzeyinin artması arasında bir ilişkiye rastlanmamıştır.

'Konum (üniversitenin bulunduğu şehir)' faktörünün cinsiyete göre önem düzeyinin kadın öğrenciler için daha yüksek olduğu gözlemlenmiştir. Bu faktörün altında yer alan maddelerden, tercih edilecek üniversitenin öğrencinin ailesinin yaşadığı şehirde veya yakın bir şehirde olmasının kadın öğrenciler için daha önemli olduğu görülmektedir. Bunun yanında tercih edilecek üniversitenin bulunduğu şehrin ailenin yaşadığı şehirden uzak olması maddesinin erkek öğrenciler için daha yüksek olması beklenirken kadın öğrenciler için daha önemli olduğu bulunmuştur.

Bu araştırmanın amaçlarından biri de, çalışma sonucunda ortaya çıkacak bulgulardan halen faaliyet gösteren üniversitelerin yanında yeni açılacak devlet ve vakıf üniversitelerinin de istifade ederek öğrenci alımına yönelik stratejik planlarını ve bunun yanında pazar pozisyonları ile pazarda tutundurma stratejilerini belirleyebilmeleridir. Bu çalışmada ortaya çıkan bulgular doğrultusunda üniversitelerle ilgili karar alıcılara şu önerilerde bulunulabilir;

1. Ailenin eğitim ve gelir seviyesi, cinsiyet ve öğrencinin eğitim gördüğü ortaöğretim kurumunun türü (devlet veya özel lise) gibi demografik değişkenlere göre üniversite tercihini etkileyen faktörlerin önem sıralamasının değiştiği görülmektedir. Bu nedenle, üniversiteler tanıtım ve reklam kampanyalarını oluştururken hitap ettikleri çevrenin demografik özelliklerini göz önünde bulundurmalarıdır.
2. Ortaöğretim sınıf öğrencileri için tercih edecekleri üniversitenin mezunlarının tavsiyelerinin ailelerinin, rehber öğretmenlerinin ve arkadaşlarının tavsiyelerinden daha önemli olduğu dikkate alındığında, üniversitelerin mevcut öğrenim gören öğrencilerinin memnuniyet düzeyini yükseltmeye daha fazla odaklanmaları gerektiği akılcı bir yaklaşım olacaktır. Bu bulgu, bir yükseköğretim programında eğitim görmekte iken tekrar ÖSYS'ye başvuran aday sayısının toplam içindeki oranının yüksekliği ile birleştirildiğinde daha da önemli hale gelmektedir.
3. Akademik program tercihinin tercih aşamasındaki öğrenciler için aynı zamanda mezuniyet sonrası kariyer imkânları ile birlikte ele alındığı bulgusundan hareketle, yeni kurulması planlanan devlet ve vakıf üniversitelerinin fakülte ve bölümlerini mezuniyet sonrası istihdam oranları yüksek akademik programlarla çeşitlendirmeleri önerilebilir.

Bunun yanında Türkiye’de konu ile ilgili araştırmaların azlığı göz önünde bulundurulduğunda daha fazla alan çalışması yapılması gerektiği aşıkârdır. İş ve sanayi dünyası müşteri davranışlarını anlayarak pazar paylarını korumak ve artırmak için büyük çaba ve zaman harcamaktadır. Üniversitelerde hem kaynak ayırarak, hem de araştırmacıları bu alanlara yönlendirerek pazarlama faaliyetlerinin etkinliğini ve verimliliğini arttırmak zorundadırlar. Örneğin demografik değişkenler parçalara ayrılarak yapılacak çalışmalar hedef pazarlara ilişkin daha fazla bilgi sağlayacaktır. Bu çerçevede;

1. Ankara ve İstanbul gibi hem gözde üniversitelerin bulunduğu, hem de nüfus yoğunluğunun çok olduğu illerde tüm evreni temsil edecek örneklem kitlesine yönelik yapılacak çalışmalar,
2. İzmir, Konya ve Gaziantep gibi devlet üniversitelerinin yanında vakıf üniversitelerinin bulunduğu illerde evren olarak çevre şehirleri de içine alan örneklem kitlesine yönelik yapılacak çalışmalar,
3. Sadece bir okul türüne (devlet lisesi, özel lise veya fen lisesi, Anadolu lisesi, sosyal bilimler lisesi vb.) yönelik bir çok ilde geniş bir örneklem kitlesine yönelik yapılacak çalışmalar, bu iller ile okul türlerinden bir veya birkaç tanesini hedef pazar olarak belirleyen üniversitelere ayrıntılı olarak analiz yapma ve bu analiz sonuçlarına göre pazar stratejileri belirleme imkânı sunacaktır.

Sonuç olarak, araştırma sonucunda ortaya çıkan bulgular ortaöğretim son sınıf öğrencilerinin üniversite tercihini etkileyen faktörlerin Türkiye özelinde farklılaştığını göstermektedir. Türk öğrenciler için maddi olanaklar ve maliyet kapsamında eğitim ücretleri ve burs imkânları ile tercih edecekleri bölümün mezuniyet sonrası sağlayacağı kariyer imkânlarının hem ölçekteki değişkenler hem de faktörlerin analizinde önem derecesi en yüksek iki etken olduğu görülmektedir. Bunun yanında kurum akademik ünü ve bilinirliği ile konum faktörleri ise son sırada yer almaktadır. Bu nedenle tercih aşamasındaki bir öğrenci için üniversitenin ünü, bilinirliği ve bulunduğu şehirden ziyade alacağı eğitimin toplam maliyeti, burs imkanları ve mezuniyet sonrası kariyer imkânları yüksek bir bölümün tercih edeceği üniversitede bulunmasının daha önemli olduğu görülmektedir.

KAYNAKÇA

Absher, Keith, Crawford, Gerald, “Marketing The Community College Starts With Understanding Students’ Perspectives” *Community College Review*, Volume 23(4), 1996, s. 59-67.

Açıköğretim Sistemi, (Erişim) <https://www.anadolu.edu.tr/acikogretim/acikogretim-sistemi/acikogretim-sistemi-1>, 22 Haziran 2014.

Adler, Nancy J., “Understanding Way Of Understanding: Cros-Cultural Management”, Edition: Richard N. Farmer, Advance İn İnternational Comperative Management, JAI Press, Greenwich, 1984.

Ağaoğlu, Mustafa, Yurtkoru, E. Serra, “Öğrencilerin Üniversite Eğitiminden Beklentileri ve Tercih Ölçütlerine İlişkin Veri Madenciliği Uygulaması”, Editörler: Durmuş Günay, Ercan Öztemel, *Uluslararası Yükseköğretim Kongresi: Yeni Yönelişler ve Sorunlar (UYK 2011)* bildiri kitabı içinde, Cilt III, Bölüm XIV, Yükseköğretim Kurulu Yayınları, Ankara, 2011, s. 1978-1985.

Akar, Cüneyt, “Üniversite Seçimini Etkileyen Faktörler: İktisadi ve İdari Bilimler Öğrencileri Üzerine Bir Çalışma”, *Eskişehir Osman Gazi Üniversitesi İİBF Dergisi*, Cilt 7, Sayı 1, 2012, s. 97-120.

Akgül, Aziz, Çevik Osman, *İstatistiksel Analiz Teknikleri: SPSS’te İşletme Yönetimi Uygulamaları*, 2. baskı, Emek Ofset, Ankara, 2003, s. 417.

Akkutay, Ülker, *Enderun Mektebi*, Gazi Üniversitesi, Ankara, 1984.

Akyıldız,, Ali, “Vakıf Üniversiteleri”, Yayın Kurulu: Hüseyin Ülgen, Arslan Kaya, Gül Okutan Nilson, *Bilgi Toplumunda Hukuk: Ünal Tekinalp’e Armağan*, Cilt III içinde, Beta Yayınları, İstanbul, 2003, s. 459-500.

Akyüz, Yahya, *Türk Eğitim Tarihi*, 25. baskı, Pegem Akademi, Ankara, 2013.

Alkan, Ahmet, Çarkoğlu, Ali, Filiztekin, Alpay, İnceoğlu, Fırat, **Türkiye Ortaöğretim Sektöründe Katma Değer Oluşumu: Üniversiteye Giriş Yarışı**, TÜBİTAK Proje No. SOBAG-104K092, Mayıs 2008, (Erişim) <http://research.sabanciuniv.edu/11135/1/proje.pdf>, 30 Mart 2013.

Anagün, Şengül S., Anılan, Hüseyin, Çemrek Fatih, “Ortaöğretim Öğrencilerinin Meslek Seçimi ve Üniversite Tercihlerine İlişkin Görüşleri”, Fırat *Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt 3,Sayı 2, s. 238-249.

Ataünal, Aydoğan, *Cumhuriyet Döneminde Yükseköğretimdeki Gelişmeler*, MEB Yükseköğretim Genel Müdürlüğü Yayını, Ankara, 1993.

Atay, Hüseyin, ‘Fatih - Süleymaniye Medreseleri Ders Programları ve İcazetnameler’’, *Vakıflar Dergisi*, 1981, Sayı 13, s. 171-235.

Aydın, Berna, “Faktör Analizi Yöntemi ile Performans Ölçütlerinin Boyutlarının Ortaya Konulması” 8. Türkiye Ekonometri ve İstatistik Kongresinde Sunulmuştur, İnönü Üniversitesi, Malatya, 24-25 Mayıs 2007.

Ayhan, M. Batuhan, Atsay, Faruk, “ Yükseköğretime Geçişte Tercih Kriterlerinin Önceliklendirilmesinin Karşılaştırılmalı Analizi”, Editörler: Durmuş Günay, Ercan Öztemel, *Uluslararası Yükseköğretim Kongresi: Yeni Yönelişler ve Sorunlar (UYK 2011)* bildiri kitabı içinde, Cilt III, Bölüm XIV, Yükseköğretim Kurulu Yayınları, Ankara, 2011, s. 1724-1731.

Aytaç, Kemal, *Avrupa Eğitim Tarihi*, 2. baskı, A.Ü.D.T.C. Yayını, Ankara, 1980.

Baksan, Gülsüm, “Yirmi Birinci Yüzyılda Yükseköğretim: Vizyon ve Eylem’’, *Kuram ve Eylemde Eğitim Yönetimi Dergisi*, Cilt 6, Sayı 22, 2000, s. 168-189.

Balcı, Sebahattin, WU, Hujiltu, “Çin Halk Cumhuriyetinde Yükseköğretim Sisteminin Reformu ve Gelişimi’’, Editörler: Durmuş Günay, Ercan Öztemel, *Uluslararası Yükseköğretim Kongresi: Yeni Yönelişler ve Sorunlar (UYK 2011)* bildiri kitabı içinde, Cilt III, Bölüm XIV, Yükseköğretim Kurulu Yayınları, Ankara, 2011, s. 1867-1875.

Balkar, Betül, Şahin, Sevilay “Üniversite Öğrencilerinin Öğrenim Gördükleri Üniversiteyi Seçme Nedenleri ve Üniversitelerine Yükledikleri Roller’’, Editörler: Durmuş Günay, Ercan Öztemel, *Uluslararası Yükseköğretim Kongresi: Yeni Yönelişler ve Sorunlar (UYK 2011)* bildiri kitabı içinde, Cilt III, Bölüm XIV, Yükseköğretim Kurulu Yayınları, Ankara, 2011, s. 2055-2063.

Baş, Türker, *Anket Nasıl Hazırlanır? Nasıl Uygulanır? Nasıl Değerlendirilir?*, 7. baskı, Seçkin-Sosyal Bilimler, 2013.

Başal, Handan Asude, *Okul Öncesi Eğitime Giriş*, Uludağ Üniversitesi Basımevi, Bursa 1998.

Baskan, Gülsün Atanur, ‘‘Türkiye’de Yükseköğretimin Gelişimi’’, *Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Cilt XXI, Sayı 1, 2001, s: 21-32.

Binbaşoğlu, Cavit, *Başlangıcından Günümüze Türk Eğitim Tarihi*, Anı Yayınları, Ankara, 2009.

Bilge, Mustafa, *İlk Osmanlı Medreseleri*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Basımevi, İstanbul, 1984.

Boatwright, Michael A., Ching, Ming, Parr, Alethia, ‘‘Factors that Influences Student’s Decision to Attend College’’ *Journal of Instructional Psychology*, Volume 19(2), 1992, s. 79-87.

Bradshaw, George, Epinozsa, Susanne, Hausman, Charles, ‘‘The College Desicion-Making of High Achieving Students’’, *College and University*, Volume 77(2), 2001, s.15-22.

Büyükbaş, Nihat, ‘‘Özel Dershaneler ve Türk Eğitim Sisteminin Amaçları’’, *Eğitim Yönetimi Dergisi*, Sayı 2, Bahar 1997, s. 155-162.

Chapman, Dawid W., ‘‘A Model of Student College Choice’’, *The Journal of Higher Education*, Volume 52(5), 1981, s.490-505.

Chapman, Randall G., Jackson, Rex, *College Choice of Academically Able Student: The Influence of No-Need Finanacial aid and Other Factors*, College Board Publications, New York, 1987.

Cerit, Yusuf, Yıldız Kaya, Akgün, Nuri, ‘‘Üniversite Seçiminde Etkili Olan Faktörlere İlişkin Eğitim Fakültesi Öğrencilerini Görüşleri’’, *Milli Eğitim Dergisi*, Sayı 173, 2007, s. 314-330.

Charle, Cristophe, Verger, Jacques, *Üniversitelerin Tarihi*, çev. İsmail Yerguz, Dost Yayınevi, Ankara, 2005.

Chen, Yan, Sönmez, Tayfun, ‘‘School Choice: An Experimental Study’’, *Journal of Economic Theory*, Volume 127(1), 2006, s. 202- 231.

Cook, Constance Ewing, “Study Abroad for Chinese University President: How China is Reforming Higher Education”, *Change: The Magazine Of Higher Learning*, Volume 40 (3), 2008, s. 32-39.

Cullen, Julie B., Jacob, Brian A., Levitt, Steven, “The Impact of School Choice on Student Outcomes: On Analysis of The Chicago Public Schools”, *Journal of Public Economics*, Volume 89, 2005, s. 729-760.

Çelebi, Ahmed, *İslamda Eğitim Öğretim Tarihi*, çev. Ali Yıldırım, Damla Yayınevi, İstanbul, 2012.

Çiftçi, Gamze, Bülbül, Fatma S., Muluk, Nuray B., Duyan, Gülsüm Ç., Yılmaz, Ali, “Sağlık Bilimleri Fakültesini Tercih Eden Öğrencilerin, Üniversite ve Meslek Tercihlerinde Etkili Olan Faktörler (Kırıkkale Üniversitesi Örneği)”, *Kartal Eğitim ve Araştırma Hastanesi Tıp Dergisi*, Cilt 22, Sayı 3, 2011 151-160.

Demirel, Özcan, *Karşılaştırmalı Eğitim*, Kardeş Kitap ve Yayınevi, Ankara, 1988.

Dinçer, Ömer, *Stratejik Yönetim ve İşletme Politikası*, Alfa Yayınları, İstanbul.

Dixon, Paul N., Martin, Nancy K., “Measuring Factors That Influence College Choice”, *National Association of Student Personnel Administration Journal*, Volume 29(1), 1991, s. 31-36.

Doğan, İsmail, *Türk Eğitim Tarihinin Ana Evreleri: Kurumlar, Kişiler ve Söylemler*, 2. baskı, Nobel Kitap, Ankara, 2012.

Drucker, Peter F., *Kapitalist Ötesi Toplum*, İnkilap Kitabevi, İstanbul, 1993.

Duman, Tayyip, *Özel Dershaneler ve İşlevleri*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 1984.

Erdman, David G., “An Examination of Factors Influencing Student Choice in the College Selection Process”, *Journal of College Admissions*, Volume 100, 1983, s. 3-6.

Ergin, Osman, *Türkiye Maarif Tarihi*, III. cilt, Eser Kültür Yayınları, İstanbul 1977.

Ergün, Mustafa, “Medreselerde Okutulan Dersler ve Ders Kitapları”, *Afyon Kocatepe Üniversitesi Dil, Tarih ve Kültür Araştırmaları Dergisi*, Sayı 1, 1996, s. 7-37.

Ergün, Mustafa, “II. Meşrutiyet Döneminde Medreselerin Durumu ve Islah Çalışmaları”, *Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, Cilt:30, Sayı 1-2, 1982, s.59-89.

Ergün, Osman, *Türk Maarif Tarihi*, Cilt I-II, Eser Matbaası, İstanbul, 1977.

Ergün, Osman, *Türk Maarif Tarihi*, Cilt III-IV, Eser Matbaası, İstanbul, 1977.

Eurydice, *Higher Education Governance in Europe: Policies, Structures, Funding and Academic Staff*, Brussels, April 2008.

Ford, Jhon B., Joseph, Mathew, Joseph, Beatriz, “Importance-Performance Analysis as a Strategic Tool for Service Marketers: The Case of Service Quality Perceptions of Business Students in New Zealand and the USA” *The Journal of Services Marketing*, 1999, Volume 13(2), s. 171-186.

France: *Overwiev.* (Erişim) <https://webgate.ec.europa.eu/fpfis/mwikis/eurydice/index.php/France:Overview>, 23 Nisan 2014.

Gade, Michela L., “The United States”, Edition: Philip G. Albacht, *International Higher Education: An Encyclopedia* içinde , Nev York: Garland, 1991.

Gamgam, Hamza, Altunkaynak, Bülent, *Parametrik Olmayan Yöntemler: Çoklu Karşılaştırmalar*, 5. baskı, Seçkin Kitapevi, Ankara, 2013.

Garma, Romana, Yoon, Moy Tow, “University Selection: A Comparison of Australian And Malaysian Students’ Pre-Choice Behaviour”, Paper presented at ANZMAC 2003 Conference, Adelaide, Australia, 2003, s. 1344-1350.

George, Darren, Malery, Paul, *SPSS for Windows Step by Step: A Simple Guide and Reference*, 4. ed. (11.0 update), Allyn & Bacon, Boston,: MA, 2003.

Glatter, Ron, Hirsh, Donald, Watson,Susan, “School Choice and Diversity: International Perspectives a Decade on”, *International Studies in Educational Administration*, 2004, s. 50-71.

Günay, Durmuş, Günay, Aslı, “1933’den Günümüze Türk Yükseköğretiminde Niceliksel Gelişmeler”, *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, Cilt 1, Sayı 1, 2011, s. 1-22.

Günay, Durmuş, Günay, Aslı, “ Dünyada ve Türkiye’de Yükseköğretim Okullaşma Oranları ve Gelişmeler, *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, Cilt 6, Sayı 1, Nisan 2016, s.18.

Gürüz, Kemal, *Türkiye’de ve Dünyada Yükseköğretim Bilim ve Teknoloji*, TÜSİAD Yayınları, İstanbul, 1994.

Gürüz, Kemal, *Dünyada ve Türkiye’de Yükseköğretim: Tarihçe ve Bugünkü Sevk ve İdare Sistemleri*, 2. baskı, ÖSYM Yayınları, Ankara, 2003.

Harvey, Janet A., Busher, Hugh, “Marketing Schools and Consumer Choice”, *International Journal of Educational Management*, Volume 10 (4), 1996, s. 26-32.

Hayes, Louis D., “Higher Education in Japan”, *The Social Science Journal*, 1997, Volume 34(3), 1997, s. 297-310.

Hearn, James C., ‘The Relative Roles of Academic, Ascribed, and Socioeconomic Characteristics in College Destinations’, *Sociology of Education*, Volume 57(1), 1984, s. 22-30.

Higher Education in UK, (Erişim) <https://www.ucas.com/ucas/undergraduate/getting-started/international-and-eu-students/ucas-terms-explained>, 4 Nisan 2014.

Hoyt, Jeff E., Brown, Andrea B., “Identifiying College Choice Factors to Successfully Market Your Institution”, *College and University*, Volume 78(4), 2003, s. 3-10.

Huysal, Kadriye, Sevgener Ali S., Özpınar Doğan, “Vakıf Üniversitelerinde Yeniden Yapılanma”, Editörler: Durmuş Günay, Ercan Öztemel, *Uluslararası Yükseköğretim Kongresi: Yeni Yönelişler ve Sorunlar (UYK 2011)* bildiri kitabı içinde, Cilt III, Bölüm XIII, Yükseköğretim Kurumu Yayınları, Ankara, 27-29 Mayıs 2011, s. 1796-1803.

Islah-ı Medâris Nizâmname’si, Düstur VI, s.1325-1330’dan; Mustafa Şanal, “Osmanlı Devleti’nde Medreselere Ders Programları, Öğretim Metodu, Ölçme ve Değerlendirme”, Öğretimde İhtisaslaşma Bakımından Genel Bir Bakış, *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı 14, 2003/1, s.149-168.

İhsanoğlu, Ekmelettin, “Darülfünun Tarihçesine Giriş(I): İlk iki Teşebbüs”, *Belleten*, Cilt LIV, Sayı 209, 1990, s. 699-739.

İnan, Nurkut, “Üniversite ve Yükseköğretim Kavramı Açısından Türkiye’deki Gelişmeler”, *Yükseköğretimde Gelişmeler* bildiri kitabı içinde, Türk Eğitim Derneği Yayınları, Ankara, 1988.

Jackson, Carolyn, Bissel, Moray, “Gender and School Choice: Factors Influencing Parents When Choosing Single-sex or Co-Educational Independent Schools for Their Children”, *Cambridge Journal of Education*, Volume 35 (2), 2005, s. 195-211.

Jackson, Gregory A., *Workable, Comprehensive Models of College Choice*, Harvard University, Cambridge, Mass., 2006.

Joseph, Mathew, Joseph, Beatriz , “Indonesian Students’ Perceptions of Choice Criteria in The Selection of a Tertiary Institution: Strategic Implications”, *The International Journal of Educational Management*, Volume 14 (1), 2000, s. 40-44.

Karacaoğlu, Ömer Cem, Çabuk, Burcu, “İngiltere Ve Türkiye Eğitim Sistemlerinin Karşılaştırılması”, *Milli Eğitim Dergisi*, Sayı 155-156, Kış-Bahar 2002, (Erişim) http://dhgm.meb.gov.tr/yayimlar/dergiler/Milli_Egitim_Dergisi/155-156/karacaoğlu.htm, 4 Nisan 2014.

Kansu, Nafi Atıf, *Türkiye Maarif Tarihi Hakkında Bir Deneme*, 2. baskı, Milliyet Matbaası, Ankara, 1932.

Kaplan, Mehmet, *Türk Edebiyatı Üzerine Araştırmalar*, Dergah Yayınları, İstanbul, 1985.

Kelling, Stevenson B.A., “Institutional Factors Attracting Students to Malaysian Institutions of Higher Learning”, *International Review of Business Research Papers*, Volume 2(1), 2006, s. 46-64.

Keskinen, Esko, Tiruanimei, Juhani, Liiloma, Anna, “University Selection in Finland: How the Decision is Made”, *International Journal of Educational Management*, Volume 22(7), 2008, s. 638-650.

Kıral, Erkan,, “Japonya Lisansüstü Öğretim Sistemi”, Editör: Kasım Karatürk, *Lisansüstü Öğretim Sistemleri* içinde, 2. baskı, Ankara, Pegem Akademi, 2009.

Kim, Terry, “Internationalisation of Higher Education in South Korea: Reality, Rhetoric, and Risparity in Academic Culture and Identities”, *Australian Journal of Education*, Volume 49 (1), 2005, s. 89-103.

Koçer, Hasan Ali, *Türkiye’de Modern Eğitimin Doğuşu ve Gelişimi (1773-1923)*, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1970.

Kore’de Eğitim Hakkında, (Erişim) http://www.studyinkorea.go.kr/tr/sub/overseasinfo/korea_edu/edu_system.do, 1 Mayıs 2014

Korkut, Hüseyin, *Sorgulanan Yüksek Öğretim*, Nobel Yayınevi, Ankara, 2001.

Krucken, Georg, Kozmutzky, Anna, Torca, Marc, “Towards a Multiversity Universities Between Global Trends and National Traditions”, 2007, (Erişim) http://www.transcriptverlag.de/ts468/ts468_1.pdf , 20 Nisan 2014, s. 7-16.

Kusumawati, Andriani, “Social Networking Sites for University Search and Selection”, *Journal of Education and Practice*, Volume 25(5), 2014, s.130-142.

Küçükcan, Talip, Gür, Bekir S., *Türkiye’de Yükseköğretim, Karşılaştırmalı Bir Analiz*, Seta Yayınları, Ankara, 2009.

Leslie, Larry L., Jhonson, Gary P., Carlson, James, “The Impact Of Need-Based Student Aid Upon The College Attendance Decision”, *Journal of Education Finance*, Volume 2(3), 1977, s. 269-285.

Litten, Harry L., “Different Strokes in the Applicant Pool: Some Refinements in a Model of Student College Choice”, *The Journal of Higher Education*, Vol. 53(4), 1982, s. 383-402.

Maguire, Jhon C., “Factors Influencing Matriculation: A two Year Study”, *Journal of teh National Association of College Admission Counsllersy*, Volume 26(1), 1981, s. 7-12.

Maguire, Jhon, Lay, Robert, “Coordinating Market and Evaluation Research on the Admission Rating Process”, *College and University*, Volume 56(2), 1981, s. 123-139.

Maringe, Felix, “University and course choice: Implications for Positioning, Recruitment and Marketing” , *The International Journal of Educational Management*, Volume 20(6), 2006, s. 466-479.

Marques De Sá, Joaquim, *Applied Sttatistics, Using SPSS, Statistica, Matlab and R*, 2. ed., Springer, 2007.

Martin, Ben R., Etkowitz, Henry, “The Origin and Evolution of the University Species”, *Vest*, Volume 13 (3-4), 2000, s. 9-34.

Mehboob, Farhan, Shah, Syeh M. M., Bhutto, Niaz A., “Factors Influencing Student’s Enrollment Decisions In Selection Of Higher Education Institutions (HEI’S)”, *Interdisciplinary Journal Of Contemporary Research In Business* , Volume 4(5), 2012, s. 558-568.

Milli Eğitim Bakanlığı (MEB), *Milli Eğitim İstatistikleri: Örgün Eğitim 2012-2013*, 2013, (Erişim) <http://sgb.meb.gov.tr>, 12 Mayıs 2014.

Milli Eğitim Bakanlığı (MEB), *Milli Eğitim İstatistikleri: Örgün Eğitim 2014-2015*, 2015,(Erişim) http://sgb.meb.gov.tr/istatistik/meb_istatistikleri_orgun_egitim_2014_2015.pdf, 18 Mayıs 2014.

Milli Eğitim Bakanlığı (MEB), (Erişim) <http://www.meb.gov.tr/ozel-ogretim-kurumlari-yonetmeliği-resm-gazetede-yayimlandi/haber/9296/tr>, 10.12.2016.

Milli Eğitim Bakanlığı Eğitimi Araştırma ve Geliştirme Dairesi Başkanlığı, *Özel Dershanelerin Türk Eğitim Sistemindeki Yeri ve Geleceği*, Ankara, 1998.

Milli Eğitim Bakanlığı Ortaöğretim Kurumları Yönetmeliği, 7 Eylül 2013 Tarih ve 28758 sayılı Resmi Gazete.

Milli Eğitim Bakanlığı Yaygın Eğitim Kurumları Yönetmeliği, 21.5.2010 Tarih ve 27587 Sayılı Resmi Gazete.

Milli Eğitim Bakanlığı İlköğretim Kurumları Yönetmeliği, 26.07.2014 Tarih ve 29072 Sayılı Resmi Gazete.

Mulvaney, Susan, “Freshman Reasons for Choosing CSUBL – Freshman Survey”, 2000, (Erişim) <http://csulb.edu/centers/testing/cirp/choice/r-eascsulb.htm>, 18 Nisan 2014.

Murphy, Patric E., “Consumer Buying Roles in College Choice: Parents and Students’ Perceptions”, *College and University*, Volume 56(2), 1981, s.140-150.

Naude, Pete, Ivy, Jonathan, “The Marketing Strategies of Universities in the United Kingdom”, *International Journal of Educational Management*, Volume 13(3), 1998, s. 126- 134.

Neuman, W. Lawrance, *Social Research Methods: Qualitative and Quantitative Approaches*, 6. ed., Pearson International Edition, 2006.

Nora, Amaury “The Role of Habitus and Cultural Capital in Choosing a College, Transitioning From High School to Higher Education, and Persisting in College Among Minority and Nonminority Students”, *Journal of Hispanic Higher Education*, Volume 3(2), 2004, s. 180-208.

Oba, Jun, “Incorporation of National Universities in Japan”, *Asia Pacific Journal of Education*, Volume 27 (3), 2007, s. 291-303.

OECD, *Policy Analysis*, Paris, 2001, (Erişim) http://www.colombiaaprende.edu.co/html/investigadores/1609/articles-72452_archivoadjunto1.pdf, 30 Temmuz 2015.

Oplatka, Izhar, Brown, Jane Hemsley, “The Research on School Marketing: Current Issues and Future Directions”, *Journal of Educational Administration*, Vol. 42(3), 2004, s. 375-400.

Overview of Education in China, (Erişim) <http://www.chinaeducenter.com/en/cedu.php>, 3 Mayıs 2014.

Öğrenci Seçme Yerleştirme Merkezi (ÖSYM), *2011 ÖSYS Yerleştirme Sonuçlarına İlişkin Sayısal Bilgiler*, 2011, (Erişim) <http://www.osym.gov.tr/dosya/1-58052/h/02-2011-osysyerlestirmesonuclarinailiskinsayisabilgile-.pdf>, 30 Haziran 2015.

Öğrenci Seçme Yerleştirme Merkezi (ÖSYM), *2012 ÖSYS Yerleştirme Sonuçlarına İlişkin Sayısal Bilgiler*, 2012, (Erişim), <http://www.osym.gov.tr/dosya/1-60987/h/2012yerlestirmesayisabilgileri.pdf>, 30 Haziran 2015.

Öğrenci Seçme Yerleştirme Merkezi (ÖSYM), *2013–ÖSYS Yerleştirme Sonuçlarına İlişkin Sayısal Bilgiler*, (Erişim) www.osym.gov.tr, 28 Mayıs 2014.

Öğrenci Seçme Yerleştirme Merkezi (ÖSYM), *2014 ÖSYS Yerleştirme Sonuçlarına İlişkin Sayısal Bilgiler*, 2014, (Erişim) <http://dokuman.osym.gov.tr/pdfdokuman/2014/OSYS/yerlestirme/2014-OSYS-YerlestirmeSonuclarinailiskinsayisabilgiler23072014.pdf>, 30 Haziran 2015.

Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi(ÖSYM), **2015- ÖSYS Yerleştirme Sonuçlarına İlişkin Sayısal Bilgiler**, 2015, (Erişim) <http://dokuman.osym.gov.tr/pdfdokuman/2015/OSYS/2015-OSYSYerlestirmeSonucSayısalBilgiler23072015.pdf>., 25 Ağustos 2015.

ÖSYM Tarihsel Gelişme, (Erişim) <http://www.osym.gov.tr/belge/1-2706/tarihsel-gelisme.html>, 26 Haziran 2015.

Özdamar, Kazım, **Paket Programlar ile İstatistiksel Veri Analizi – 2 (Çok Değişkenli Analizler)**, 9. baskı, Kaan Kitapevi, 2002.

Özgüven, Ethem, “Türkiye’de Üniversiteye Girişle İlgili Uygulamalar”, **Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi**, Cilt X, 1992, s. 179-198.

Özoğlu, Murat, “Özel Dershaneler: Gölge Eğitim Sistemi ile Yüzleşmek”, **Seta Yayınları**, Sayı 36, Mart 2011.

Özoğlu, Murat, “Yükseköğretime Geçiş ve Özel Dershaneler”, **Eğitim, Öğretim, Bilim ve Araştırma Dergisi**, Sayı 23, Nisan/Mayıs/Haziran 2012, s. 45-47.

Patton, H. Lois, “How Administrators can Influence Student University Selection Criteria”, **Higher Education in Europe**, Volume 25(3), 2000, s.345-350.

Pedersen, Olaf, **The First Universities, Stadium Generale and The Origins of University Education in Europe**, Cambridge University Press, Cambridge, 1997.

Rowe, Fred A., “Assessing Student Information Needs For Recruitment Purposes”, **National ACAC Journal**, 1980, Volume 25(1), s. 3-8.

QAA, **UK Higher Education in China**,2006, (Erişim) <http://www.qaa.ac.uk/en/Publications/Documents/UK-HE-in-China-Summary.pdf>, 2 Mayıs 2014.

Sekreter, M. Serhan, Akyüz, Gökhan, “Pazarlama Araştırmalarında Kullanılan Ölçeklere İlişkin Bir Yayın Taraması”, **Akdeniz Üniversitesi İİBF Dergisi**, Sayı 6, 2003, s. 123-150.

Sevier, Robert A., **Charting a Course: Finding Direction Amidst the Swell of Data on Student Recruiting**, White Paper, No. 6, Cedar Rapids, IA, Stamats Communication, Inc., 1998.

SETA, **Vakıf Üniversiteleri Raporu**, Ankara, 2005, (Erişim) <http://arsiv.setav.org/ups/dosya/10379.pdf>, 21 Haziran 2014.

Sezen, Bülent, Durmuş, Fatih, “Ortaöğretim Kurumu Öğrencilerinin Yükseköğretim Kurum Tercihleri Üzerine Bir Çalışma”, *Akademik İncelemeler Dergisi*, Cilt 5, Sayı 1, 2010, s. 56-72.

Sezgin, Atilla, Binatlı, Ayşe O., “Determinants of University Choice in Turkey”, Editörler: Durmuş Günay, Ercan Öztemel, *Uluslararası Yükseköğretim Kongresi: Yeni Yönelişler ve Sorunlar (UYK 2011)* bildiri kitabı içinde, Cilt III, Bölüm XII, Yükseköğretim Kurulu Yayınları, Ankara, 2011, s. 1651-1657.

Shapiro, Samuel S., Wilk, Martin B., “An Analysis of Variance Test for Normality (Complete Samples)”, *Biometrika*, Volume 52(3/4), 1965, s. 591-611.

Straus, Garry K., Van De Water, Dennis A, “What Thousands of Students Want in a College” Paper Presented at Symposium for the Marketing of Higher Education, American Marketing Association, Chicago, s. 77-87.

Taşdemir, Mehmet, *Eğitimde Planlama ve Değerlendirme*, Ocak Yayınları, Ankara, 2003.

Taşdemirci, Ersoy, “Medreselerin Doğuş Kaynakları ve İlk Zamanları”, *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı 2, 1989, s.269-278.

Tedly, Charles Yu, Fen, “Mixed Method Sampling: A Typology With Examples”, *Journal of Mixed Methods Research*, Volume 1(1), 2007, s. 77-100.

Tekeli, İlhan, “Dünya’da ve Türkiye’de Üniversite Üzerinde Konuşmanın Değişik Yolları,” *Toplum ve Bilim Dergisi*, Sayı 97, 2003, s. 123-143.

Terzioğlu, Tosun, “Akademik Özgürlükler,” Editör: Gündüz Vasaf, *Özgürleşmenin Sorunları- Mehmet Ali Aybar Sempozyumları 1997-2002* bildiriler kitabı içinde, Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayını, İstanbul, 2003.

Tezbaşaran, Ata, *Likert Tipi Ölçek Geliştirme Kılavuzu*, 2. baskı, Türk Psikologlar Derneği Yayını, 1997.

Togan, Zeki Velidi, *Umumi Türk Tarihine Giriş*, 3. baskı, Enderun Kitabevi, İstanbul, 1981.

Timur, Taner, *Toplumsal Değişme ve Üniversiteler*, İmge Kitabevi, Ankara, 2000.

TÜİK, *İşgücü İstatistikleri*, 2015, (Erişim) <http://www.tuik.gov.tr/PrehaberBultenleri.do?id=21567>, 23. Mart.2016.

Topbaş, Erman, ‘‘Fransa’da Yükseköğretimin Yapısı: Paris Akademisi Örneği’’, *Milli Eğitim Dergisi*, Sayı 167, Yaz 2005, (Erişim) http://dhgm.meb.gov.tr/yayimler/dergiler/Milli_Egitim_Dergisi/167/index3-topbas.htm, 22 Nisan 2014.

Türkiye’nin Yükseköğretim Stratejisi, Yükseköğretim Kurulu Yayını, Meteksan A.Ş., Ankara, 2007.

Unan, Fahri, *Kuruluşundan Günümüze Fatih Külliyesi*, TTK Yayınları, Ankara, 2003.

Unat, Faik Reşit, *Türk Eğitim Sisteminin Gelişmesine Tarihi Bir Bakış*, MEB Yayınları, Ankara, 1964.

Urbanski, Ann Rebecca, *Factors Influencing Student College Choice at a Northeastern Minnesota Tribal College*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, University of Minnesota, Minnesota, 2000.

Uzunçarşılı, İsmail Hakkı, *Osmanlı Devletinin İlmiye Teşkilatı*, TTK Basımevi, Ankara, 1965.

Üniversitelerimiz, (Erişim) <http://www.yok.gov.tr/web/guest/universitelerimiz>, 20 Haziran 2015.

Vahapoğlu, M.Hidayet, *Osmanlıdan Günümüze Azınlık ve Yabancı Okulları*, MEB Yayınları, Ankara, 1990.

Wieller, William, ‘‘ Transition From Consideration of a College to the Decision to Apply’’, *Research in Higher Education*, Volume 35(6), 1994, s. 631-646.

Wiese, Melanie, Heerden, Cornelius H. Van, Jordaan, Yolanda, North, E, ‘‘A Marketing Perspective on Choice Factors in Selecting a Higher Education Institution’’, *South African Bussines Review*, Volume 13(1), 2009, s. 39-60.

Yamamoto, Gonca Telli, ‘‘University Evaulation and Selection’’, *Journal of Educational Management*, Volume 20(7), 2006, s. 559-569.

Yusof, Mohar B., Ahmad, Siti N.B., Tajudin, Misyer B.M., Ravindran, R., “A Study of Factors Influencing the Selection of a Higher Education Institution”, *UNITAR e-journal*, Volume 4(2), 2008, s. 27-40, (Erişim), <http://www.citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.555.4743&rep=rep1&type=pdf>, 14 Nisan 2014.

Yükseköğretim Kurulu (YÖK), *Türkiye'nin Yükseköğretim Stratejisi*, (Erişim) http://www.yok.gov.tr/documents/10279/30217/yok_strateji_kitabi/27077070-cb13-4870-aba1-6742db37696b, 21 Haziran 2014.

Yükseköğretim Kurulu (YÖK), *Yükseköğretimde Kalite İçin*, 2012.

24.6.1973 Tarih ve 1739 Sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu.

22 Mart 1926 Tarih ve 789 Sayılı Maarif Teşkilatına dair Kanun.

4.11.1981 Tarih ve 2547 Sayılı Yükseköğretim Kanunu.

7.11.1982 Tarihinde Halk Oylaması ile Kabul Edilen Türkiye Cumhuriyeti Anayasası.

1.3.2014 tarih ve 6528 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, Md.

EKLER

Ek: I - Vakıf Üniversiteleri Tablosu

No	Adı	Kuruluş Yılı	Kurulduğu İl
1	Bilkent Üniversitesi	1984	Ankara
2	Koç Üniversitesi	1992	İstanbul
3	Başkent Üniversitesi	1994	Ankara
4	İstanbul Bilgi Üniversitesi	1994	İstanbul
5	Sabancı Üniversitesi	1994	İstanbul
6	Atılım Üniversitesi	1996	Ankara
7	Fatih Üniversitesi	1996	İstanbul
8	Işık Üniversitesi	1996	İstanbul
9	Yeditepe Üniversitesi	1996	İstanbul
10	Çankaya Üniversitesi	1997	Ankara
11	Beykent Üniversitesi	1997	İstanbul
12	Doğuş Üniversitesi	1997	İstanbul
13	İstanbul Kültür Üniversitesi	1997	İstanbul
14	Kadir Has Üniversitesi	1997	İstanbul
15	Maltepe Üniversitesi	1997	İstanbul
16	Çağ Üniversitesi	1997	Mersin
17	Bahçeşehir Üniversitesi	1998	İstanbul
18	Haliç Üniversitesi	1998	İstanbul
19	Ufuk Üniversitesi	1999	Ankara
20	Okan Üniversitesi	1999	İstanbul
21	İstanbul Ticaret Üniversitesi	2001	İstanbul
22	İzmir Ekonomi Üniversitesi	2001	İzmir

Ek: I - Vakıf Üniversiteleri Tablosu (Devam)

23	Yaşar Üniversitesi	2001	İzmir
24	TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi	2003	Ankara
25	İstanbul Aydın Üniversitesi	2003	İstanbul
26	İstanbul Bilim Üniversitesi	2006	İstanbul
27	Acıbadem Üniversitesi	2007	İstanbul
28	İstanbul Arel Üniversitesi	2007	İstanbul
29	Özyeğin Üniversitesi	2007	İstanbul
30	İzmir Üniversitesi	2007	İzmir
31	Hasan Kalyoncu Üniversitesi	2008	Gaziantep
32	İstanbul Gelişim Üniversitesi	2008	İstanbul
33	İstanbul Şehir Üniversitesi	2008	İstanbul
34	Piri Reis Üniversitesi	2008	İstanbul
35	Gediz Üniversitesi	2008	İzmir
36	Melikşah Üniversitesi	2008	Kayseri
37	TED Üniversitesi	2009	Ankara
38	Turgut Özal Üniversitesi	2009	Ankara
39	Zirve Üniversitesi	2009	Gaziantep
40	İstanbul Medipol Üniversitesi	2009	İstanbul
41	Yeni Yüzyıl Üniversitesi	2009	İstanbul
42	Nuh Naci Yazgan Üniversitesi	2009	Kayseri
43	Mevlana Üniversitesi	2009	Konya
44	Toros Üniversitesi	2009	Mersin
45	Bezmiâlem Vakıf Üniversitesi	2010	İstanbul
46	Fatih Sultan Mehmet Üniversitesi	2010	İstanbul

Ek: I - Vakıf Üniversiteleri Tablosu (Devam)

47	İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi	2010	İstanbul
48	İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi	2010	İstanbul
49	Süleyman Şah Üniversitesi	2010	İstanbul
50	Karatay Üniversitesi	2010	Konya
51	Canık Başarı Üniversitesi	2010	Samsun
52	Avrasya Üniversitesi	2010	Trabzon
53	İpek Üniversitesi	2011	Ankara
54	Türk Hava Kurumu Üniversitesi	2011	Ankara
55	Alanya Hamdullah Emin Paşa Üniversitesi	2011	Antalya
56	Bursa Orhangazi Üniversitesi	2011	Bursa
57	Gedik Üniversitesi	2011	İstanbul
58	İstanbul Kemerburgaz Üniversitesi	2011	İstanbul
59	Üsküdar Üniversitesi	2011	İstanbul
60	Şifa Üniversitesi	2011	İzmir
61	Uluslararası Antalya Üniversitesi	2012	Antalya
62	İstanbul MEF Üniversitesi	2012	İstanbul
63	Murat Hüdavendigâr Üniversitesi	2012	İstanbul
64	Nişantaşı Üniversitesi	2012	İstanbul
65	Kanuni Üniversitesi	2013	Adana
66	Anka Teknoloji Üniversitesi	2013	Ankara
67	Yüksek İhtisas Üniversitesi	2013	Ankara
68	Selahattin Eyyubi Üniversitesi	2013	Diyarbakır
69	Sanko Üniversitesi	2013	Gaziantep
70	İstanbul Esenyurt Üniversitesi	2013	İstanbul
71	Konya Gıda Tarım Üniversitesi	2013	Konya

Ek: I - Vakıf Üniversiteleri Tablosu (Devam)

72	AKEV Üniversitesi	2014	Antalya
73	Biruni Üniversitesi	2014	İstanbul
74	İbn-u Haldun Üniversitesi	2015	İstanbul
75	İstanbul Rumeli Üniversitesi	2015	İstanbul
76	İstinye Üniversitesi	2015	İstanbul

Ek: II - Taslak Anket Formu

Sevgili Öğrenciler;

Bu anketin amacı, üniversite tercih aşamasında olan lise son sınıf öğrencileri için üniversite tercihlerinde önemli olan faktörleri tespit etmektir. Araştırmayı önemli hale getiren, sizlerin bir üniversiteden beklentileri ile üniversitelerin sahip olduğu imkânları karşılamaktır. Ayrıca üniversitelere gelecek planlaması açısından öğrenciler gözüyle rehberlik etmektir. Bu nedenle tüm soruları içtenlikle cevaplamanız büyük önem taşımaktadır.

Elinizdeki anket iki bölümden oluşmaktadır.

- Birinci bölümde: Size ait bilgiler sorulmakta,
- İkinci bölümde: Üniversite tercihi yaparken hangi faktörlerin sizler için önemli ve tercihiniz üzerinde etkili olduğu sorulmaktadır.

Bu anket formundaki kişisel bilgilerin tamamı gizli tutulacak ve hiçbir kurum ve kuruluşla paylaşılmayacaktır.

1. BÖLÜM

Adınız ve Soyadınızın Baş Harfleri :

Cinsiyetiniz

Erkek Kadın

Öğrenim Gördüğünüz Okul / Dershanenin Adı:

.....

Eğitim Durumu

Baba:

İlkokul Ortaokul Lise Üniversite Yüksek Lisans Doktora

Anne:

İlkokul Ortaokul Lise Üniversite Yüksek Lisans Doktora

Aile Gelir Düzeyi (Aylık)

0-900 TL arası 900 – 2000 TL arası 2000 – 4000 TL arası

4000- 6000 TL arası 6000 – 10.000 TL arası 10.000 TL ve üzeri

2. BÖLÜM

Üniversite Tercih Yaparken;

Soru 1: Benim için hangi üniversite olduğu değil, istediğim bölümlerden biri olması.

Çok Önemli Önemli Orta Derecede Önemli Az Önemli Önemli Değil

Soru 2: Benim için hangi bölüm olduğu değil, istediğim üniversitelerden biri olması.

Çok Önemli Önemli Orta Derecede Önemli Az Önemli Önemli Değil

Soru 3: Tercih edeceğim üniversitenin akademik kalitesi/ünü.

Çok Önemli Önemli Orta Derecede Önemli Az Önemli Önemli Değil

Soru 4: Tercih edeceğim üniversitede yabancı dil hazırlık eğitiminin olması. Çok

Çok Önemli Önemli Orta Derecede Önemli Az Önemli Önemli Değil

Soru 5: Tercih edeceğim üniversitenin sunduğu eğitim imkanlarının zenginliği (çift anadal imkanı, yurtdışı imkanları, kaliteli staj imkanları).

Çok Önemli Önemli Orta Derecede Önemli Az Önemli Önemli Değil

Soru 6: Tercih edeceğim üniversite için eğitim ücreti **ödememem.**

Çok Önemli Önemli Orta Derecede Önemli Az Önemli Önemli Değil

Soru 7: Ödeyeceğim eğitim ücretinin (üniversitenin yıllık ücreti) aile bütçesini **aşmaması.**

Çok Önemli Önemli Orta Derecede Önemli Az Önemli Önemli Değil

Soru 8: Tercih edeceğim üniversitenin sağladığı burs imkanları (eğitim ücreti alınmaması, ayrıca aylık ödenecek burs miktarı).

Çok Önemli Önemli Orta Derecede Önemli Az Önemli Önemli Değil

Soru 9: Tercih edeceğim üniversitenin sağlayacağı ücretsiz yurt imkanı.

Çok Önemli Önemli Orta Derecede Önemli Az Önemli Önemli Değil

Soru 10: Tercih edeceğim üniversitenin ailemin yaşadığı şehirde olması.

Çok Önemli Önemli Orta Derecede Önemli Az Önemli Önemli Değil

Soru 11: Tercih edeceğim üniversitenin ailemin yaşadığı şehre yakın olması.

Çok Önemli Önemli Orta Derecede Önemli Az Önemli Önemli Değil

Soru 12: Tercih edeceğim üniversitenin hangi şehirde olduğu değil, hedeflerime uygun olması.

Çok Önemli Önemli Orta Derecede Önemli Az Önemli Önemli Değil

Soru 13: Tercih edeceğim üniversitenin bulunduğu şehirdeki sosyal hayatın cazip olması.

Çok Önemli Önemli Orta Derecede Önemli Az Önemli Önemli Değil

Soru 14: Tercih edeceğim üniversitede arkadaşlarımın olması.

Çok Önemli Önemli Orta Derecede Önemli Az Önemli Önemli Değil

Soru 15: Tercih edeceğim üniversitenin mezunlarının iş başvurularında tercih edilmesi ve prestijli işlerde çalışması.

Çok Önemli Önemli Orta Derecede Önemli Az Önemli Önemli Değil

Soru 16: Tercih edeceğim üniversitenin diplomasının yurt dışında da geçerli olması.

Çok Önemli Önemli Orta Derecede Önemli Az Önemli Önemli Değil

Soru 17: Tercih edeceğim üniversitenin mezunlarının, yurt içinde/dışında prestijli üniversitelerde yüksek lisans/ doktora yapması.

Çok Önemli Önemli Orta Derecede Önemli Az Önemli Önemli Değil

Soru 18: Tercih edeceğim üniversitenin mezunlarının işe yerleşme oranının yüksek olması.

Çok Önemli Önemli Orta Derecede Önemli Az Önemli Önemli Değil

Soru 19: Ailemin, akrabalarımın ve yakınlarımın tavsiyeleri.

Çok Önemli Önemli Orta Derecede Önemli Az Önemli Önemli Değil

Soru 20: Arkadaşlarımın tavsiyeleri.

Çok Önemli Önemli Orta Derecede Önemli Az Önemli Önemli Değil

Soru 21: Okul rehber öğretmenimin tavsiyeleri.

Çok Önemli Önemli Orta Derecede Önemli Az Önemli Önemli Değil

Soru 22 : Dershane rehber öğretmenimin tavsiyeleri

Çok Önemli Önemli Orta Derecede Önemli Az Önemli Önemli Değil

Soru 23: Üniversitenin mezunlarının tavsiyeleri.

Çok Önemli Önemli Orta Derecede Önemli Az Önemli Önemli Değil

Soru 24: Tercih edeceğim üniversitenin herkes tarafından iyi bilinen bir üniversite olması (marka değeri).

Çok Önemli Önemli Orta Derecede Önemli Az Önemli Önemli Değil

Soru 25: Tercih edeceğim üniversitenin en iyi üniversiteler sıralamasında üst sıralarda olması.

Çok Önemli Önemli Orta Derecede Önemli Az Önemli Önemli Değil

Soru 26: Tercih edeceğim üniversitenin sadece ülkemizde değil dünyada da tanınması.

Çok Önemli Önemli Orta Derecede Önemli Az Önemli Önemli Değil

Soru 27: Tercih edeceğim üniversitenin taban puanlarının yüksek olması.

Çok Önemli Önemli Orta Derecede Önemli Az Önemli Önemli Değil

Soru 28: Tercih öncesi üniversitenin kampüsünü ziyaret etmek.

Çok Önemli Önemli Orta Derecede Önemli Az Önemli Önemli Değil

Soru 29: Üniversite görevlilerinin/akademisyenlerinin eğitim gördüğüm lisede/dershanede tanıtım yapması.

Çok Önemli Önemli Orta Derecede Önemli Az Önemli Önemli Değil

Soru 30: Üniversitenin TV/Gazete/İnternet reklamları ve broşürlerinden edindiğim bilgiler.

Çok Önemli Önemli Orta Derecede Önemli Az Önemli Önemli Değil

Soru 31: Tercih edeceğim üniversitedeki sosyal, kültürel (tiyatro, sinema salonu vb.) ve sportif mekânların(yüzme havuzu, spor salonu vb.) çeşitliliği ve kolay kullanım imkanları

Çok Önemli Önemli Orta Derecede Önemli Az Önemli Önemli Değil

Soru 32: Tercih edeceğim üniversitedeki derslik, laboratuvar imkânlarının yeterliliği ve kalitesi.

Çok Önemli Önemli Orta Derecede Önemli Az Önemli Önemli Değil

Soru 33: Tercih edeceğim üniversitedeki yurt yaşam standartlarının yüksek olması ve her öğrenciye kalma imkanının sağlanması.

Çok Önemli Önemli Orta Derecede Önemli Az Önemli Önemli Değil

Soru 34: Tercih edeceğim üniversitenin kampüs alanının büyüklüğü ve yeşil alanının çokluğu.

Çok Önemli Önemli Orta Derecede Önemli Az Önemli Önemli Değil

Soru 35: Tercih edeceğim üniversitenin kampüsüne ulaşım kolaylığı ve öğrenci servislerinin bulunması.

Çok Önemli Önemli Orta Derecede Önemli Az Önemli Önemli Değil

Ek: III- Asıl Anket Formu

Sevgili Öğrenciler;

Bu anketin amacı, üniversite tercih aşamasında olan lise son sınıf öğrencileri için üniversite tercihlerinde önemli olan faktörleri tespit etmektir. Araştırmayı önemli hale getiren, sizlerin bir üniversiteden beklentileri ile üniversitelerin sahip olduğu imkânları karşılamaktır. Ayrıca üniversitelere gelecek planlaması açısından öğrenciler gözüyle rehberlik etmektir. Bu nedenle tüm soruları içtenlikle cevaplamanız büyük önem taşımaktadır.

Elinizdeki anket iki bölümden oluşmaktadır.

- Birinci bölümde: Size ait bilgiler sorulmakta,
- İkinci bölümde: Üniversite tercihi yaparken hangi faktörlerin sizler için önemli ve tercihiniz üzerinde etkili olduğu sorulmaktadır.

Bu anket formundaki kişisel bilgilerin tamamı gizli tutulacak ve hiçbir kurum ve kuruluşla paylaşılmayacaktır.

1. BÖLÜM

Adınız ve Soyadınızın Baş Harfleri :

Cinsiyetiniz

Erkek Kadın

Öğrenim Gördüğünüz Okul / Dershanenin Adı:

.....

Eğitim Durumu

Baba:

İlkokul Ortaokul Lise Üniversite Yüksek Lisans Doktora

Anne:

İlkokul Ortaokul Lise Üniversite Yüksek Lisans Doktora

Aile Gelir Düzeyi (Aylık)

0-900 TL arası 900 – 2000 TL arası 2000 – 4000 TL arası

4000- 6000 TL arası 6000 – 10.000 TL arası 10.000 TL ve üzeri

2. BÖLÜM

Üniversite Tercih Yaparken;

Soru 1: İstedğim bölümün tercih edeceğim üniversitede olması.

Çok Önemli Önemli Orta Derecede Önemli Az Önemli Önemli Değil

Soru 2: Benim için hangi bölüm olduğu değil, istediğim üniversitelerden biri olması.

Çok Önemli Önemli Orta Derecede Önemli Az Önemli Önemli Değil

Soru 3: Tercih edeceğim üniversitenin akademik kalitesi.

Çok Önemli Önemli Orta Derecede Önemli Az Önemli Önemli Değil

Soru 4: Tercih edeceğim üniversitenin sunduğu eğitim imkanlarının zenginliği (çift anadal imkanı, yurtdışı imkanları, kaliteli staj imkanları).

Çok Önemli Önemli Orta Derecede Önemli Az Önemli Önemli Değil

Soru 5: Tercih edeceğim üniversitede yabancı dil hazırlık eğitiminin olması.

Çok Önemli Önemli Orta Derecede Önemli Az Önemli Önemli Değil

Soru 6: Tercih edeceğim üniversite için eğitim ücreti **ödememem**.

Çok Önemli Önemli Orta Derecede Önemli Az Önemli Önemli Değil

Soru 7: Ödeyeceğim eğitim ücretinin (üniversitenin yıllık ücreti) aile bütçesini **aşmaması**.

Çok Önemli Önemli Orta Derecede Önemli Az Önemli Önemli Değil

Soru 8: Tercih edeceğim üniversitenin sağladığı burs imkânları (eğitim ücreti alınmaması, ayrıca aylık ödenecek burs miktarı).

Çok Önemli Önemli Orta Derecede Önemli Az Önemli Önemli Değil

Soru 9: Tercih edeceğim üniversitenin sağlayacağı ücretsiz yurt imkânı.

Çok Önemli Önemli Orta Derecede Önemli Az Önemli Önemli Değil

Soru 10: Tercih edeceğim üniversitenin ailemin yaşadığı şehirde olması.

Çok Önemli Önemli Orta Derecede Önemli Az Önemli Önemli Değil

Soru 11: Tercih edeceğim üniversitenin ailemin yaşadığı şehre yakın olması.

Çok Önemli Önemli Orta Derecede Önemli Az Önemli Önemli Değil

Soru 12: Üniversite hayatı ve kendi başıma yaşamayı tecrübe etmek için, tercih edeceğim üniversitenin ailemin yaşadığı şehirde **olmaması**.

Çok Önemli Önemli Orta Derecede Önemli Az Önemli Önemli Değil

Soru 13: Tercih edeceğim üniversitenin bulunduğu şehirdeki sosyal hayatın cazip olması.

Çok Önemli Önemli Orta Derecede Önemli Az Önemli Önemli Değil

Soru 14: Tercih edeceğim üniversitede arkadaşlarımın olması.

Çok Önemli Önemli Orta Derecede Önemli Az Önemli Önemli Değil

Soru 15: Tercih edeceğim üniversitenin mezunlarının iş başvurularında tercih edilmesi ve prestijli işlerde çalışması.

Çok Önemli Önemli Orta Derecede Önemli Az Önemli Önemli Değil

Soru 16: Tercih edeceğim üniversitenin diplomasının yurt dışında da geçerli olması.

Çok Önemli Önemli Orta Derecede Önemli Az Önemli Önemli Değil

Soru 17: Tercih edeceğim üniversitenin mezunlarının, yurt içinde/dışında prestijli üniversitelerde yüksek lisans/ doktora yapması.

Çok Önemli Önemli Orta Derecede Önemli Az Önemli Önemli Değil

Soru 18: Tercih edeceğim üniversitenin mezunlarının işe yerleşme oranının yüksek olması.

Çok Önemli Önemli Orta Derecede Önemli Az Önemli Önemli Değil

Soru 19: Tercih aşamasında ailemin, akrabalarımın ve yakınlarımın tavsiyeleri.

Çok Önemli Önemli Orta Derecede Önemli Az Önemli Önemli Değil

Soru 20: Tercih aşamasında okul rehber öğretmenimin tavsiyeleri.

Çok Önemli Önemli Orta Derecede Önemli Az Önemli Önemli Değil

Soru 21: Tercih aşamasında dersane rehber öğretmenimin tavsiyeleri.

Çok Önemli Önemli Orta Derecede Önemli Az Önemli Önemli Değil

Soru 22 : Tercih aşamasında arkadaşlarıımın tavsiyeleri.

Çok Önemli Önemli Orta Derecede Önemli Az Önemli Önemli Değil

Soru 23: Tercih etmek istediğim Üniversitenin mezunlarının tavsiyeleri.

Çok Önemli Önemli Orta Derecede Önemli Az Önemli Önemli Değil

Soru 24: Tercih edeceğim üniversitenin herkes tarafından iyi bilinen bir üniversite olması (marka değeri).

Çok Önemli Önemli Orta Derecede Önemli Az Önemli Önemli Değil

Soru 25: Tercih edeceğim üniversitenin en iyi üniversiteler sıralamasında üst sıralarda olması.

Çok Önemli Önemli Orta Derecede Önemli Az Önemli Önemli Değil

Soru 26: Tercih edeceğim üniversitenin sadece ülkemizde değil dünyada da tanınması.

Çok Önemli Önemli Orta Derecede Önemli Az Önemli Önemli Değil

Soru 27: Tercih edeceğim üniversitenin taban puanlarının yüksek olması.

Çok Önemli Önemli Orta Derecede Önemli Az Önemli Önemli Değil

Soru 28: Tercih öncesi üniversitenin kampüsünü ziyaret etmek.

Çok Önemli Önemli Orta Derecede Önemli Az Önemli Önemli Değil

Soru 29: Üniversite görevlilerinin/akademisyenlerinin eğitim gördüğüm lisede/dershanede tanıtım yapması.

Çok Önemli Önemli Orta Derecede Önemli Az Önemli Önemli Değil

Soru 30: Üniversitenin web sitesinden edindiğim bilgiler.

Çok Önemli Önemli Orta Derecede Önemli Az Önemli Önemli Değil

Soru 31: Üniversitenin tanıtım broşürlerinden edindiğim bilgiler.

Çok Önemli Önemli Orta Derecede Önemli Az Önemli Önemli Değil

Soru 32: Üniversite hakkında TV, Gazete ve İnternet reklamları aracılığı ile edindiğim bilgiler.

Çok Önemli Önemli Orta Derecede Önemli Az Önemli Önemli Değil

Soru 33: Tercih edeceğim üniversitedeki sosyal, kültürel (tiyatro, sinema salonu vb.) ve sportif mekânların(yüzme havuzu, spor salonu vb.) çeşitliliği ve kolay kullanım imkânları.

Çok Önemli Önemli Orta Derecede Önemli Az Önemli Önemli Değil

Soru 34: Tercih edeceğim üniversitedeki derslik, laboratuvar imkânlarının yeterliliği ve kalitesi.

Çok Önemli Önemli Orta Derecede Önemli Az Önemli Önemli Değil

Soru 35: Tercih edeceğim üniversitedeki yurt yaşam standartlarının yüksek olması ve her öğrenciye kalma imkânının sağlanması.

Çok Önemli Önemli Orta Derecede Önemli Az Önemli Önemli Değil

Soru 36: Tercih edeceğim üniversitenin kampüs alanının büyüklüğü ve yeşil alanının çokluğu.

Çok Önemli Önemli Orta Derecede Önemli Az Önemli Önemli Değil

Soru 37: Tercih edeceğim üniversitenin kampüsüne ulaşım kolaylığı ve öğrenci servislerinin bulunması.

Çok Önemli Önemli Orta Derecede Önemli Az Önemli Önemli Değil

Ek: IV - George ve Mallery'nin Cronbach's Alpha Değerleri Tablosu

Cronbach's Alpha	Internal Consistency
$\alpha \geq 0,9$	Excellent
$0,9 > \alpha \geq 0,8$	Good
$0,8 > \alpha \geq 0,7$	Acceptable
$0,7 > \alpha \geq 0,6$	Questionable
$0,6 > \alpha \geq 0,5$	Poor
$0,5 > \alpha$	Unacceptable

George ve Mallery'nin Cronbach's Alpha Değerleri Tablosunun
Çevirisi*

Cronbach's Alpha Değeri	İçsel Tutarlılık
$\alpha \geq 0,9$	Mükemmel
$0,9 > \alpha \geq 0,8$	İyi
$0,8 > \alpha \geq 0,7$	Kabul Edilebilir
$0,7 > \alpha \geq 0,6$	Tartışmalı
$0,6 > \alpha \geq 0,5$	Zayıf
$0,5 > \alpha$	Kabul Edilemez

* Araştırmacı tarafından çevrilmiştir.